

Zij zullen ingaan in des Konings Paleis

**Verslag van de begrafenis van DS. CHR. VAN DAM, 1893-1976
predikant van de Gereformeerde Gemeenten.**

Twee predicaties van Ds. J. Karels

Vijf predicaties van DS. CHR. VAN DAM

UITGAVE HOEKMAN'S BOEKHANDEL EN UITGEVERIJ-GOES

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

INHOUD

VOORWOORD Ds. A. Hoogerland.

**1. DANKDAGAVONDDIENST 1976 DOOR DS. J. KARELS
DE EEUWIGE DANKDAG DIE EEUWIGE VREUGDE GEEFT**

"Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen." Openbaring van Johannes, hoofdstuk 7: 17

**2. TOESPRAAK GEHOUDEN DOOR DS. J. KARELS, DS. A. VERGUNST EN
DS. R. BOOGAARD BIJ DE BEGRAFENIS VAN DS. CHR. VAN DAM**

**3. PAULUS SPREEKT WOORDEN VAN VERTROOSTING TOT DE GEMEENTE
VAN THESSALONICA**

Predicatie uitgesproken door Ds. J. Karels in de gemeente van Werkendam op zondag 21 november 1976.

"Doch, broeders, ik wil niet dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben. Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem.

Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen die ontslapen zijn. Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan; Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen tezamen met hen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht; en alzo zullen wij altijd met de Heere wezen. Zo dan, vertroost elkander met deze woorden."

1 Thessalonicensen 4: 13 tot en met 18

Ds. CHR. VAN DAM

4. DE JUICHTOON DER VERLOSTEN

"Wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking of benauwdheid, of vervolging of honger, of naaktheid, of gevaar of zwaard?" Romeinen 8: 34, 35

5. HET WOORD DER VERZOENING

Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christus wege, alsof God door ons bade, wij bidden van Christus' wege laat u met God verzoenen. 2 Korinthe 5: 19, 20

6. HET VERNIEUWENDE WERK DES GEESTES

"Maar wanneer de goedertierenheid van God, onze Zaligmaker, en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het

bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, Dewelke Hij over ons rijkelijk heeft uitgegoten door Jezus Christus, onze Zaligmaker." Titus 3: 4-6

7. De zegeningen der uitverkorenen. Dankdagpredicatie

Gezegend zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening in den hemel in Christus.

Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde. Eféze 1:3-4

8. Paulus getuigt van zijn naderend einde

Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande. Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben. 2 Timotheüs 4:6-8

VERBONDSBESCHOUWINGEN

Een uiteenzetting van het werkverbond en het genadeverbond.

door

Ds. CHR. VAN DAM

INLEIDING

- 1. BEWAAR UW JEUGD.**
- 2. VERBONDSGEDACHTEN IN HET ALGEMEEN**
- 3. WERKVERBOND**
- 4. HET GENADEVERBOND.**

VOORWOORD

L.S.,

Toen mij gevraagd werd een voorwoord te willen schrijven in het boekje met het verslag van de begrafenis van Ds. van Dam, heb ik hieraan met genoeg willen voldoen.

We hebben jarenlang samen in Werkendam gewoond. In die tijd is ook zijn geliefde vrouw gestorven en ingegaan in de rust die er overblijft voor het volk van God. Enkele jaren daarna moest onze broeder het preken nalaten omdat hij steeds zwakker werd naar het lichaam. Toch bleef hij ijverig werkzaam, zover zijn krachten dat toelieten. Hij heeft heel wat preken en meditaties nagelaten, en was bij zeer velen geliefd om zijn eenvoud en godsvrucht.

In zijn levensavond was er menigmaal een sterk verlangen om ontbonden te worden en bij Christus te zijn. Het welbehagen des Vaders gaat door de hand van Christus gelukkig voort. Dat is ook gebleken in het leven van onze overleden broeder. Hij was niet alleen geroepen uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht, maar hij was ook geroepen om in het midden der gemeenten het Woord van vrije genade te verkondigen. Op aarde zwijgt nu zijn tong en heeft hij zijn pen mogen neerleggen. Hij mag zich nu eeuwig verlustigen in het welbehagen Gods, met de schare der uitverkorenen die gewassen zijn geworden in het bloed des Lams. Vooral de laatste jaren was zijn leven daarheen gericht, omdat zijn domicilie boven was.

Een lege plaats is er gekomen door zijn sterven. Niet omdat hij het Woord nog bediende in de gemeenten, maar er is een bidder minder voor kerk en vaderland, en voor zijn nageslacht.

Het is een goede gedachte geweest om het verslag van zijn begrafenis uit te geven. Bij het begrafenisverslag is ook opgenomen de dankdagpreek die Ds. Karels heeft gehouden enkele dagen voor het sterven van Ds. van Dam, waardoor Ds. van Dam uitermate werd verkwikt, en de preek die gehouden is op de zondag na de begrafenis. Tevens zijn er ook nog drie preken van de overledene zelf in opgenomen.

Wij geloven dat dit boekje haar weg wel zal vinden onder ons volk. De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn. Het betaamt ons niet om mensen te verheerlijken, maar wel het soevereine werk Gods, in mensen gewrocht door de Heilige Geest.

De Heere geve dat in de donkerheid van de tijd de zuiverheid van Zijn getuigenis onder ons bestendig mag blijven. De overledene zag ook dienaangaande met zorg de toekomst tegemoet. Ik heb dat dikwijls uit zijn mond vernomen.

De Heere gebruike ook dit werkje tot zaligheid van zondaren, tot onderwijs van Zijn Kerk en tot versterking in het strijdperk van dit leven.

Voor Gods Kerk gaat in vervulling: "Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

Krabbendijke, januari 1977

A. Hoogerland.

1. DANKDAGAVONDDIENST 1976 DOOR DS. J. KARELS

Zingen: Psalm 89: 3

Lezen: Openbaring 7

Zingen: Psalm 68: 2 en 5

Psalm 16: 3

Psalm 126: 3

Gemeente,

De tekstwoorden waarbij wij u deze avond met de hulp des Heeren willen bepalen kunt u opgetekend vinden in het u voorgelezen schriftgedeelte, de Openbaring van Johannes, hoofdstuk 7: 17, waar Gods Woord aldus luidt:

"Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

Wij worden hier bepaald bij: DE EEUWIGE DANKDAG DIE EEUWIGE VREUGDE GEEFT

Dan letten we op een drietal gedachten:

1. Een verworven vreugde
2. Een toegepaste vreugde
3. Een storeloze vreugde

1. Een verworven vreugde

De tekst begint met: "Want het Lam." Dat woordje "want" is een redegevend woordje en ziet terug op hetgeen eraan vooraf gaat. We moeten feitelijk, om het verband van de tekst goed te zien, even teruggaan naar het zesde hoofdstuk, waar we lezen hoe dat God staat te komen met Zijn oordelen op de aarde. En dan is het laatste vers van hoofdstuk 6: "Want de grote dag Zijns toorns is gekomen, en wie kan bestaan?" Want wie zou voor God rechtvaardig zijn? Wie kan bestaan?

En dan wordt het Johannes, die zich in ballingschap op Patmos bevindt, vergund om te zien dat er een volk is dat bestaan zal.

Dan mag hij in een tweetal gezichten zien de veiligheid van de Kerk op aarde, maar ook de zaligheid van de Kerk in de hemel.

Wat die veiligheid betreft staat er in ons teksthofdstuk in het derde vers: "Beschadigt de aarde niet, noch de zee, noch de bomen, totdat wij de dienstknechten onzes Gods zullen verzegeld hebben aan hun voorhoofden."

Met andere woorden wil dit vers ons zeggen: wel zullen de oordelen komen, maar de grote dag zal niet komen voordat de laatste uitverkorene zal zijn toegebracht, want daar ziet het woord "dienstknechten" op. Al degenen die nog lopen onder het zegel der verkiezing zullen eerst door God worden aangeraakt. Daarom mogen de engelen, die uitgezonden worden om de aarde te verderven, met dat werk niet klaar komen voordat de laatste er zal zijn. "Beschadigt de aarde niet, noch de zee, noch de bomen."

Johannes mag dan zien wie het zijn, die zalig worden. Er staat hier: "Uit Israël honderdvierenveertig duizend." Want die waren verzegeld. Dat is natuurlijk een symbolisch getal. Maar hij mag niet alleen zien dat er uit Israël zalig worden, hij mag verder gaan. Want lees het 9e vers maar.

Daar ziet hij ook de zaligheid van de Kerk uit de heidenen. "Na dezen zag ik, en ziet, een grote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie, en geslachten, en volken, en

talen, staande voor den troon en voor het Lam, bekleed zijnde met lange witte klederen, en palmtakken waren in hun handen."

Zoals hij nu eerst de beveiliging van de Kerk, van de strijdende Kerk, heeft gezien op de aarde, zo ziet hij nu de eeuwige vreugde en verlossing in de hemel. Hij ziet daar de Kerk, wanneer ze in de triomferende Gemeente is ingekomen. Hij ziet ze daar staan zoals hier in Gods Woord geschreven staat: "voor de troon en voor het Lam." Wanneer Johannes ze zo ziet staan, dankdag houdende in de hemel, met palmtakken in hun handen en uitroepende: "Amen. De lof, en de heerlijkheid, en de wijsheid, en de dankzegging, en de eer, en de kracht, en de sterkte zij onze God in alle eeuwigheid. Amen", dan raakt Johannes in heilige verwarring hoe dat het mogelijk is, hoe dat nu zondaren, die de hemel hebben toegesloten en de hel zich hebben geopend, nu in lange witte klederen voor de troon van God kunnen staan.

En daar omheen ziet hij al de engelen. Dat maakt het gezicht nog veel wonderlijker voor hem. Want de engelen, die staande zijn gebleven, zijn heilig.

Maar nu ziet hij daar eerst de troon van God, en daarvoor de gezaligde zondaren, en daar omheen pas al de engelen. Hij ziet het eeuwigheidsleven. En degenen, die zich dood hebben gezondigd staan daar nu voor de troon van God met palmtakken in hun handen, Gode lof gevende: "en de dankzegging zij onze God tot in der eeuwigheid." U gevoelt dat Johannes niet kan bevatten hoe dat dit mogelijk is.

Maar dan is er één van de ouderlingen die hem te hulp komt. Er staat in vers 13: "Dezen, die bekleed zijn met de lange witte klederen, wie zijn zij, en van waar zijn zij gekomen?" Dat vraagt hier deze ouderling aan Johannes, alsof hij zeggen wil: "Johannes, geef daar nu eens antwoord op, op hetgeen u ziet." Maar hij kan het niet zeggen, en hij moet slechts antwoorden: "Heere, Gij weet het."

Dan gaat de ouderling spreken. Hij geeft Johannes onderwijs in dat gezicht, want we lezen: "En hij zeide tot mij: Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen, en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams." Welnu, thans weet Johannes het. Want de ouderling zegt: "Het Lam is de verdienende Oorzaak van de zaligheid van het ganse Sion." Dan wordt het aan Johannes vergund om te zien wie nu dat Lam, Dat hij ziet in de hemel, voor de Kerk is. En wat hij ziet mag hij weergeven, om het aan het navolgende geslacht te verhalen.

Wanneer hier staat: "Want het Lam", wijst dat woordje "Lam" heen naar het borgwerk van Christus. Hoe dikwijls komen we het woordje "Lam" tegen in de betekenis van "als geslacht", ziende op dat grote werk der verlossing, waar Hij ploegers op Zijn rug heeft laten ploegen, en waar Hij voor overtreders de dood is ingegaan.

Het ziet ook op Zijn volkomen bloedofferande, want alleen op die wijze, door het laten vloeien van Zijn bloed, zal God bevredigd zijn en zou de Kerk de zaligheid hebben. Met minder kon het niet.

En waar Johannes niet kon bevatten dat daar nu zondaren stonden, gezaligde zondaren, met lange witte klederen, wordt hij thans op de oorzaak gewezen.

Wat wordt dat Lam de Kerk dan dierbaar! Hier op aarde al in Zijn vernedering, en bij aanvang in Zijn verhoging, maar wat zal dat Lam de eeuwige zaligheid in de hemel uitmaken. Dan zal het waar worden wanneer een ellendig volk hun wens mag verkrijgen: "Het vrome volk, in U verheugd, zal huppelen van zielevreugd, daar zij hun wens verkrijgen."

In dat Lam mogen we zien dat Sion door recht wordt verlost en haar wederkerenden door gerechtigheid. Er is een prijs van het bloed voor betaald.

Er staat ook nog wat bij: "Want het Lam, Dat in het midden des troons is."

Er wordt hier gesproken over de troon van God. Er wordt op verschillende wijze in Gods Woord over die troon gesproken. We lezen ook van het Lam op de troon. En dan wil dat zeggen dat Hij gezeten is aan de rechterhand van Zijn Vader, als Lam, Dat Zich wel diep heeft vernederd, maar Dat ook is opgestaan en opgevaren, aan Wie een naam gegeven is die boven alle naam is. En op de troon van Zijn Vader, aan de rechterhand van Zijn Vader, regeert Hij Zijn Kerk op de aarde, om ze door de bediening des Geestes te trekken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Hij zit daar om vanuit de hemel en vanuit Zijn troon Zijn volbrachte werk te volvoeren en te voltooien.

Maar hier staat niet: het Lam op de troon, maar er staat: "het Lam in het midden des troons."

Wat de troon van God betreft, lezen we ook: het Lam voor de troon. Ook dat heeft zijn eigen betekenis. Wanneer we spreken over het Lam op de troon, dan ziet het op Zijn koninklijke bediening. Maar als Lam voor de troon zien we Hem daar staan als Middelaar Gods en der mensen, Zijn doorboorde handen steeds de Vader tonende, als een voortdurende bede: "Vader, Ik heb verzoening gevonden, verlos hen, dat zij in het verderf niet nederdalen." Dan staat Hij daar als de pleitende Hogepriester, om de gerechtigheid van de Vader af te eisen, die de Kerk niet missen kan om voor God te kunnen bestaan. Wanneer het Lam zo voor de troon staat, wanneer de Hogepriester zo voor het aangezicht van de Vader spreekt, dan heeft een eisend recht, waar ze op aarde mee te doen krijgen, niets meer te eisen. Want wie zal er beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?

Maar we wijzen nogmaals op de tekst. Er staat niet: het Lam op de troon, er staat ook niet: het Lam voor de troon, maar er staat: "het Lam, Dat in het midden des troons is." Dat heeft zijn eigen betekenis. Want het Lam op de troon ziet op het heden. Zo is Christus nu nog gezeten ter rechterhand Gods. En het Lam voor de troon ziet ook op het heden, want nog is Hij de Voorspraak voor de Vader. Maar het Lam in het midden des troons ziet op hetgeen er zijn zal na de jongste dag. Dat ziet op het werk van Christus, dat op aarde eenmaal volbracht werd, en thans voltooid is.

Johannes ziet het Lam in de troon. De laatste op aarde is toegebracht. De tussentreding heeft voor de ganse Kerk plaats gevonden en de verheerlijkte Immanuël is in het midden van Zijn ganse volk.

Dat is de oorzaak, Johannes Want het Lam, Dat in het midden des troons is! En als Johannes daarbij bepaald wordt, zal hij zeker hebben teruggedacht aan de tijd dat hij op aarde voor het eerst het Lam mocht aanschouwen, toen hij verkeerde onder de prediking van Johannes de Dooper. Deze predikte dat het Lam zich onder hen bevond; Dat zij echter niet kenden. Maar toen kwam daar dat stondeke voor Johannes, die thans op Patmos is, dat hem het Lam Gods geopenbaard werd. "En het was omtrent de tiende ure." Johannes mocht toen Jezus gaan volgen, en meer en meer gaan volgen in de gangen van Zijn vernedering. Hij mocht Hem gaan volgen naar Golgotha. Daar heeft hij Hem ook in het midden gezien, in het midden van twee misdadigers, alwaar zij Hem kruisigden.

Dat was in Zijn vernedering, en hier ziet Johannes Hem niet alleen in Zijn verhoging, maar tevens in de voltooiing van de zaligheid.

"Want het Lam, Dat in het midden van de troon is." Welk een zalig aanschouwen! Maar gemeente, wanneer we zó op dat Lam mogen blikken, door het geloof, en wanneer we spreken over de troon van God, dan is daar toch een ander aanschouwen

aan vooraf gegaan. Want het begint in het leven der genade niet met het zien van Jezus. Het begint niet met het aanschouwen van de Middelaar. Zelfs niet in Zijn vernedering, laat staan in Zijn verhoging. Maar wel is er een volk dat God bekeert, dat te doen krijgt met die troon van God, maar dan is het een troon zonder Lam, dan is het een troon des gerichts, met een heilig en een rechtvaardig God, Die van Zijn recht geen afstand kan doen. Dan is het een troon die eist: "Betaalt wat gij schuldig zijt!" Want de ziel die gezondigd heeft zal sterven. Dan is die troon van God een Sinaï in heiligheid, omringd van bliksemstralen.

Zijn er hier die zó de troon van God wel eens hebben gezien? Die moeten sterven, maar niet kunnen sterven, en die toch God niets ongerijmds toe kunnen schrijven, wanneer de Heere ze wegneemt? Zulken krijgen met de troon te doen. Dat is ook in het leven van Johannes gebeurd. Hij is verbijzeld onder de prediking van Johannes de Dooper. Hij wist wat het betekende: een troon van God zonder Lam. Maar nu mag hij daar aanschouwen een troon met het Lam in het midden. En wanneer er op aarde al op dat Lam mag worden geblikt, al is het nog niet in de bewuste toepassing, wat kan dat al een zaligheid geven. Wanneer er wel eens iets van dat alles-reinigende bloed op de ziel mag worden gesprenkeld, dan wordt God al een God van zaligheid. En hoe zal dat dan zijn wanneer dat bloed mag worden toegepast, wanneer ze door het bloed des Lams het eigendom van Christus mogen worden, om zo, zonder vlek en rimpel, de Vader te worden voorgesteld door het werk van de Heilige Geest. Wat geeft dat een zaligheid!

Wat Johannes nu mag aanschouwen is de volmaakte en de volkomen zaligheid in de hemel. Een zaligheid op rechtsgronden verworven. Ziet maar naar Zijn doorboorde handen, daar ligt het geheim in. Ziet maar naar Zijn doorstoken zijde, daar heeft bloed en water uitgevloeid. En vanwege dat reinigende bloed, vanwege dat heiligende water, hebben ze hun lange klederen gewassen en staan ze voor de troon met de palmtakken van overwinning. En wat verworven is, dat wordt ook toegepast. De vreugde des heils die Christus heeft verworven, mag worden toegepast aan alle kinderen Gods, aan de kleinen en aan de groten.

En dat zien we in onze tweede gedachte:

2. Een toegepaste vreugde

Dan lezen we hier: "zal hen weiden." Weer komen we bij dat Lam terecht. Want weiden is toch het werk van een herder. En over welke herder gaat het hier?

Zacharias profeteerde er van: "Sla die Herder en de schapen zullen verstrooid worden." En in het slaan van die Herder heeft Hij de gerechtigheid verworven, maar mag Hij ook zeggen: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde." Nu mag Hij die verworven middelaarsmacht gaan toepassen. Hij heeft van God een recht gekregen om Zijn kudde te weiden. Er wordt in Gods Woord veel over weiden gesproken. We denken dan allereerst aan het Woord van God zelf. Want dat Woord wordt op aarde de weide voor de Kerk des Heeren. Reeds op hetzelfde ogenblik dat God, gaat bekeren valt er een betrekking op het Woord van de levende God. Al kunnen ze alles niet verstaan, ze gaan toch dat Woord zo hartelijk lief krijgen en een Leidsman benodigen Die hun onderricht geeft in de Schriften en Die hun wijs gaat maken tot zaligheid.

Dat evangelie der genade wordt hier op aarde reeds bij de aanvang een weide. Daarin wordt de kudde geleid door God de Heilige Geest, naardat hun legering is. Wat krijgen ze dat Woord lief.

*"Hoe zoet zijn mij Uw redenen geweest,
geen honing kon 't gehemelt' beter smaken."*

Ja, ze krijgen dat Woord hartelijk lief, en al vallen ze zelf overal buiten, dan mogen ze

nog zeggen:

*"Uw Woord kan mij, ofschoon ik alles mis,
door zijnen smaak, èn hart èn zinnen strelen."*

Dat Woord wordt hun een lamp voor hun voet en een licht op hun levenspad. God gaat Zijn kudde weiden in de grazige weiden van Zijn heilig getuigenis, door het gewaad van Zijn Woord. En wat nu dat weiden op aarde betreft, is God soeverein in Zijn leiding. Want Johannes ziet de Kerk in twee verschillende gedeelten: de veiligheid op de aarde en de heerlijkheid en de dankzegging in de hemel. De Heere kan Zijn volk wel eens tijden toeschikken dat er niet genoeg te eten en te drinken is. En dat doet de Heere niet omdat Hij een karig God is, maar juist om ze vanwege de honger en de dorst naar Hem te doen roepen. Er staat immers: "Zalig zijn ze die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid." En dan is het Gods wijs bestel om ze te voeden met hongeren en ze te lessen met dorsten. Ze krijgen hier op aarde spijze, maar wel eens andere spijze dan ze zich hadden voorgesteld. We horen het David zeggen:

*"k Heb mijn tranen onder het klagen
tot mijn spijze dag en nacht."*

Dan hebben ze tranen tot hun spijze, al zijn er ook Elims!

Dat is echter het weiden op aarde, maar nu gaat het over het weiden in de hemel, over het volkomene en het toegepaste. "Want het Lam, Dat in het midden van de troon is, zal hen weiden." En als het gaat over het weiden in de hemel, dan is het ons duidelijk dat daar geen enkel gebrek meer is. Daar is geen geestelijke honger meer, daar is geen geestelijke dorst meer, dan hoeft het niet meer uitgeroepen te worden: "Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God, wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?"

De ouderling zegt waarom niet: "Zij zullen niet meer hongeren en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte" .

In de hemel is het weiden zo volkomen dat David er op aarde reeds van zegt: "De HEERE is mijn Herder, mij zal niets ontbreken. Hij doet mij nederliggen in grazige weiden; Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren. Hij verkwikt mijn ziel; Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid, om Zijns Naams wil." Hij zal hen weiden, en door het weiden in de hemel is God, in Christus, alles voor Zijn volk geworden. Wat ze hier, door het geloof, bij aanvang reeds mochten genieten, dat is een eeuwig aanschouwen geworden. Door de dood van Hem, Die Zich dood heeft geliefd, zijn al de beloften Gods ja en amen geworden. En door dat weiden in de hemel mag op aarde het hart wel eens vol worden, ook op een dankdagavond: "Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen, U in gerechtigheid aanschouwen, verzadigd met Uw goddelijk beeld!" Want de volmaakte zorg van het Lam zal in de hemel eeuwig het deel van de Kerk zijn! En nu willen we de Kerk in zijn geheel noemen, niet in stand of staat van het leven, niet in de bekommering of in de bevestiging, maar hoe klein ze zijn of groot, ze worden van dat heil en die weldaden deelgenoot, en God zal ze groter maken. "Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden."

*De God des heils wil mij ten Herder wezen;
'k Heb geen gebrek, 'k heb geen gevaar te vrezen.
Hij zal mij zacht, in liefelijke weiden,
Aan d'oevers van zeer stille waat'ren leiden.*

En naar mate hier het oog des geloofs ontsloten mag worden voor die onuitputtelijke rijkdommen in de hemel, naar die mate gaat de ziel op aarde reeds dankdag houden, en hijgen naar de eeuwige dankdag. Ja, dan gaan ze gevoelen dat het waar is: "Gij

zalft mijn hoofd, Gij doet mijn blijdschap groeien en van Uw heil mijn beker overvloeien."

Steeds meer betekenis krijgt dat Lam voor Johannes, zoals hij Hem mag aanschouwen. Hij weet als het ware de woorden niet om Hem voor te stellen. En dan gaat hij verder: "en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren." Het Lam heeft Zijn volk op aarde niet alleen bij de hand gevat, maar Hij heeft hen nooit meer losgelaten. Er staat: "hun", dat zijn degenen die uit de grote verdrukking komen. Ze zijn uit grote nood en dood gered. Dat zijn ze aan de weet gekomen, maar God heeft hen nimmer om doen komen. En nu zijn ze door dat Lam niet alleen gezaligd, maar ze zijn ook opgetrokken in de hemel en ze zijn door de arbeid van dat Lam geleid tot levende fonteinen der wateren.

Wat is daar nu de bedoeling van? Wel, dat wil nu zeggen dat er in de hemel overvloedig genoeg is. Door de arbeid van het Lam kon eenmaal de Pinkstergeest worden uitgestort. Maar het werk des Geestes, dat toen al zo overvloedig was, is nu ook voltooid, en dat zal voltooid blijven tot in der eeuwen eeuwigheid. En nu zal de volheid van de gaven des Geestes eeuwig en storeloos het deel van de Kerk zijn. "En zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren."

Wanneer op aarde de Heilige Geest invloeit, dan vloeit het hart reeds over van Gods eer, gelijk een bron zich uitstort op de velden. Maar in de hemel is er sprake van een eeuwige invloeiing.

Daar zal geen ogenblik meer zijn dat de Kerk zichzelf nog kan bedoelen, maar daar is het:

*"U al mijn liefde waardig schatten,
wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten!"*

Een meer uitnemender woord om de zaligheid te verklaren kan bijna niet aangevoerd worden. Hij zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren.

O, wat vallen daar de aardse bezittingen mee in het niet, gemeente. Het is niet klein te achten, het is groot wanneer God ons geeft wat we nodig hebben om door de tijd te komen. Maar het grootste is wanneer God ons genade verleent! Want wat van de tijd is blijft hier, maar genade gaat mee. En wat hier al zo groot is wat die genade betreft, dat zal in de hemel alleen maar worden uitgebreid. Daar zal de eeuwigheid te kort voor zijn om de zaligheid te verklaren. Want: "De hemel looft o Heer, Uw wonderen dag en nacht", en dan eindigt dat versje zo treffend, ziende op dat geslachte Lam: "en welke vorsten ooit het aardrijk moog' bevatten, wie hunner is, o HEER, met U gelijk te schatten?"

Welk een tegenstelling tot het leven op de aarde. Wat zijn hier de dagen der duisternis vele, en wat is het hier altijd een hongeren en dorsten. En dat niet alsof er een karigheid in God is, maar omdat altijd de zonde maar scheiding maakt. In de hemel is de tijd aangebroken dat de zonde is teniet gedaan. Nu zullen ze zich in Zijn naam al den dag verblijden, en Zijn goedheid straalt hun toe en Zijn macht schraagt hen in het lijden. Daar zal Gods volk weer wonen naar Gods raad en God eeuwig hun Zijn volle gunst betonen.

Wat ligt er een dierbaar beeld in deze tekst opgesloten. Wanneer hier staat: "een Leidsman tot levende fonteinen der wateren", dan ligt hier in verklaard het beeld van het Loofhuttenfeest van Israël. Wie in Gods Woord bekend is, weet hoe dat God bevolen had aan Israël, toen ze in Kanaän woonden, om eenmaal per jaar het Loofhuttenfeest te vieren. Men moest van loofbomen takken afsnijden en van die takken een hut maken. Vandaar die naam: loofhutten. En in die hut moest men een week per jaar leven. Dan moest men gedachtig zijn wie God was geweest. Hij had hen

uit Egypte uitgevoerd, door de woestijn doorgeleid en in Kanaän ingeleid. Op dat Loofhuttenfeest gaf men Gode de eer en erkende men Hem voor al de bewezen weldaden.

Op de zevende dag van dat feest vond er altijd een plechtigheid plaats te Jeruzalem. Er ging een priester vanuit het heiligdom de tempelberg af, met een gouden kruik in zijn hand, naar de lager gelegen Siloabron. Uit deze bron werd dan water geschept en de kruik werd gevuld, en met die gevulde kruik ging de priester weer naar het heiligdom om vóór het altaar het geputte water uit te storten. Wanneer nu die priester naar het altaar terugkeerde met de gevulde gouden kruik, was hij omstuwd door een menigte van volk dat het Loofhuttenfeest vierde, met palmtakken in hun handen. Wanneer het water voor het altaar vergoten werd, zag dit op de overvloedige bediening van de Heilige Geest, Die met Pinksteren komen zou. Dit is het beeld waarvan Jesaja zegt: "En gij zult met vreugde water scheppen uit de fonteinen des heils" .

Zo'n Loofhuttenfeest heeft ook Christus meegemaakt. Er staat dat Christus Zelf op de laatste dag van het feest riep, ziende op dat uitgestorte water: "Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke." "En zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren."

Het Loofhuttenfeest op aarde had de betekenis van Gode dank te bewijzen. Maar nu is het het Loofhuttenfeest in de hemel. Op aarde was het maar één keer per jaar, en dan duurde het weer een jaar Maar in de hemel is het een Loofhuttenfeest dat altijd duren zal. Er is wel een beginnen, maar er is geen ophouden meer, want het zijn levende fonteinen der wateren. Dat is één beeld.

Er ligt echter nog een beeld in verklaard. Het Loofhuttenfeest had nog een tweede betekenis. Het is ons bekend dat op het pinksterfeest aan God uit dankbaarheid de eerstelingen van de oogst werden aangeboden. Het Loofhuttenfeest viel echter verder in de tijd, het werd gehouden wanneer de hele oogst binnen was. Op dat Loofhuttenfeest werden God geen eerstelingen aangeboden, maar de meest overvloedige dankoffers die men zich maar voor kon stellen. Want God was het zo waardig. Die dankoffers werden gebracht wanneer de hele oogst binnen was. Nu begrijpen we het beeld. Johannes ziet thans de hele Kerk in de hemel. Hij ziet de hele oogst binnen, en omdat de hele oogst binnen is ziet hij ook daar het beeld van de menigte die de tempelberg opging met de palmtakken in de handen. Vandaar dat er in dit hoofdstuk sprake is van palmtakken in hun handen. Ze vieren het Loofhuttenfeest in de hemel. De Kerk viert de eeuwige gemeenschap bij en met God. Ze zijn door de arbeid van het Lam bij God teruggekomen. Ze hebben aan God genoeg, maar van God krijgen ze nooit genoeg. Het is op aarde wel zo genoten, maar zo weer toegesloten en uurtjes van korte Buurtjes, maar in de hemel is het: "k Zal dan gedurig bij U zijn in al mijn noden, angst en pijn." Ze zijn eeuwig bij God om er nooit meer bij vandaan te hoeven. Ze hebben een thuishomen gekregen. Ze zijn hersteld in de, gunst en de volzalige gemeenschap, en ze kunnen nu door de arbeid van het Lam beantwoorden aan het doel van de schepping. Ze kunnen God groot maken en ze mogen de Heere eeuwig lof geven.

Ik zal het brandaltaar doen roken

Van 't edelst' vee uit kooi en stal.

Ze zullen eeuwig de Heere mogen bedoelen, zonder te scheiden meer. "En zal hen een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren." Wie zal weer kunnen geven de rijkdom die hierin verklaard ligt? En weet u voor wie dit nu waarde gaat krijgen? Want u zult zeggen: "Is dat nu voor iedereen?"

Ach, u weet het. Wij hoeven niet te separeren in dit opzicht alsof we in de harten

kunnen zien. Dat kan God alleen. Maar als hier staat: "zal hen weiden", dan wordt met dat "hen" bedoeld die honderdvierenveertigduizend. En dan wordt ook met dat "hen" bedoeld die schare die niemand tellen kan. Dan wordt met dat "hen" bedoeld degenen die er hier iets van leren om te hongeren en te dorsten. Want als we niet weten wat honger en dorst is, hoe zouden we ooit verblijd en verheugd kunnen zijn in een verzadiging. Als we niet weten wat het betekent om hier onder de verberging van Gods aangezicht te gaan, en om hier wel eens een keer Loofhuttenfeest te mogen vieren, hoe zouden we dan ooit in de hemel eeuwig Loofhuttenfeest kunnen vieren. Johannes mag hier getuigen dat wat in de hemel gebeurt, reeds op aarde bij ogenblikken in het hart is. En voor diegenen gaan de wateren des Geestes zulk een betekenis krijgen. Want als het hier gaat over de levende fonteynen der wateren, dan wil dat zeggen dat er overvloedig genoeg is voor een volk, dat door ontdekkende genade aan de weet is gekomen dat door hun aderen de wateren des doods vloeien.

Want een stroom van ongerechtigheden heeft de overhand. Ze hebben God, de Springader des levenden waters, verlaten. O, dat volk zou altijd Gods gunst moeten missen. Maar nu door het Lam tot levende fonteynen der wateren geleid. Door Hem, Die op Golgótha heeft uitgeroepen: "Mij dorst!" mag hier thans geschreven staan: "Ze zullen niet meer hongeren en ze zullen niet meer dorsten." Integendeel, ze zullen gelaafd worden uit de fontein die in eeuwigheid ontsprongen is. Ze zullen gelaafd worden uit de beek van Gods welbehagen, en ze zullen het aan de weet komen dat er des Geestes te overig is.

O gemeente, konden we u de waardij van die overvloedige genade toch met zulke woorden aanprijzen dat u vanavond er van overreed zou worden dat er maar één gelukkig volk is. Dat u hier zou mogen gevoelen dat er maar één ware dankdag is, namelijk God de eer te geven. U hoort het: het is overvloedig genoeg. Maar hebben we die genade nodig? Laten we één ding zeggen: we kunnen die genade niet missen. Daar staan voorbeelden te over van in Gods Woord. Dan denken we aan die rijke man en die arme Lazarus. Wanneer die rijke man zijn ogen in de pijn opslaat zou het hem nog een verkwikking zijn als zijn tong werd bevochtigd met één druppel. Maar wat hij op aarde had versmaad, dat was nu voor hem niet meer te krijgen. En dat terwijl het Woord Gods spreekt van zulk een overvloedige zaligheid.

Fonteynen! Niet fontein, maar fonteynen van levende wateren. Het is het uitnemendste van het uitnemendste. Hier laat God met handvullen vallen. Moeten we dan hier de fonteynen versmaden om straks tevergeefs één druppel te begeren? Ach gemeente, dat u toch mocht inzien de menigerlei genade Gods! Dat u ook heden in dit Woord mocht horen de stem des Allerhoogsten, Die het vanavond nog in het midden van de gemeente roept dat dit water nog te verkrijgen is. En de prijs is betaald! Want het Lam heeft alles volkomen betaald. Dat water is nu te krijgen om niet. Wanneer het nu nog wat op moest brengen zou er nog een verontschuldiging zijn. Maar het is om niet! Het hart van Sion mag uitgaan als ze horen van die levende fonteynen der wateren. Wanneer er nu hier zijn die zich overspoeld weten door de wateren der ongerechtigheid, dan roept de tekst op dankdagavond ons toe: "O alle gij dorstigen, komt toch tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt zonder geld, en zonder prijs wijn en melk! Waarom weegt gijlieden geld uit voor hetgeen geen brood is, en uw arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan?"

Levende fonteynen der wateren. Dat is de toepassing van de zaligheid in de hemel. De voltooide toepassing, storeloos.

We hebben vanmiddag gezegd dat het een goed is dat nimmermeer vergaat. Ook vanavond staat dat in onze tekst, en daarom willen we in de derde plaats nog stilstaan bij die storeloze vreugde.

Maar we gaan eerst zingen van Psalm 16: 3:

*Getrouwe HEER, Gij wilt mijn goed, mijn God!
Mijn erfenis en 't deel mijns bekers wezen!
Gij onderhoudt gestaág het heuglijk lot,
Dat Gij, zo mild voor mij hebt uitgelezen.
De schoonste plaats mat Gij met ruime snoeren.
O heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren!*

3. Een storeloze vreugde

"En God zal alle tranen van hun ogen afwissen." Dit ziet dan op een vreugde die storeloos is. De Kerk wordt niet alleen zalig door de verdienende oorzaak van het Lam, waar de tekst mee begint, en ook niet door het toepassende werk van de Heilige Geest, wanneer er gesproken wordt over de levende fonteinen der wateren, maar de Kerk wordt zalig door het werk van een Drieëinig God. Want ook de aanleidende oorzaak tot zaligheid - het welbehagen des Heeren - zal niet gemist worden.

Nu ligt in deze laatste gedachte het werk van een drieëinig God ten volle opgesloten. Hier wordt niet meer gesproken over het Lam, niet meer over de Heilige Geest, maar over God. We mogen hier zien het werk van een drieëinig God. En wat doet die God nu? Wel, datgene wat hier staat. Het is het aller-innigste! God, de Heere, Die op de troon zit, de Hoge en de Verhevene, Hij buigt Zich zeer laag neer tot elk van Zijn kinderen om nu de tranen van hun ogen af te wassen. Tranen afwissen is iemand troosten. Dat weten de kinderen, wanneer ze verdriet hebben en door moeder worden vertroost. Wat kan het hun goed doen als moeder of vader hen troost. Maar weet u wat er met die troost gebeurt? Even later gebeurt er weer eens wat, en die kinderen huilen weer, die hebben weer nieuwe vertroosting nodig. Want wat is er een reden tot huilen op aarde vanwege de zonde.

Maar nu gaat God troosten, en dat troosten des Heeren is een ander troosten dan het troosten van een vader of een moeder. God troost niet alleen, maar Hij gaat ook de oorzaak van de tranen wegnemen. De zonde wordt weggedaan en daardoor komen de tranen nooit en te nimmer meer terug. "En God zal alle tranen van hun ogen afwissen." Er staat dus: van hun ogen. Weer dat onderscheid van die honderdvierenveertigduizend verzegelden uit Israël en van die schare die niemand tellen kan. Ze worden afgewist en ze worden uitgewist, die tranen. Dat is nu de storeloze zaligheid.

Wat zijn er een tranen op de aarde. Wat is er een geweent om der zonden wil. Ook de Kerk moet hier zo menigmaal al wenende voortgaan. Wanneer het er nu over gaat dat God de tranen wegweist en de tranen afwist, dan zijn dat niet de tranen van de wereld. De wereld schreit hier wel, maar ze heeft ook haar geneugten. Ze kan opgaan in al het zien- en zinlijke. Wanneer een wereldling gaat sterven, of een onbekeerde kerkganger, hebben ze in hun leven al veel verdriet gehad, maar het is niet te vergelijken met hetgeen dan nog aanstaande is. Het zal eeuwig wening zijn en knersing der tanden. Want niet de tranen van een Ezau; niet de tranen van een Saul, niet de tranen van een Judas worden afgewist.

Maar God zal alle tranen van hun ogen afwissen. Dat is dat volk dat hier op aarde over de wereld ging met een droefheid naar God, een volk dat hier leerde kermen over hun ongerechtigheden, een volk dat zichzelf ging verfoeien: „Wee mij, dat ik zo gezondigd heb!" Dat zijn nu de tranen van diegenen waarvan Job zei: "Mijn oog druipet naar

God", en waar David van zei: "Mijn ziel druipt weg van treurigheid en klagen." Dat zijn de tranen van een Petrus, die bitterlijk weende. Dat zijn de tranen van een zondares. Wat worden ze hier veel vergoten!

Wanneer God hier op aarde Zijn volk reeds bij aanvang troost, dan neemt Hij de tranen wel eens weg op zulk een wijze, dat ze al de bevestiging krijgen van de zaak die hier staat. Wanneer ze over de zonde treuren, en God hen doet zien dat er een uitnemend middel tegen de zonde is, en de weg tot Christus ontsloten wordt, maar ook de persoonlijke kennis aan Christus verkregen mag worden, en daarna de Middelaar Zich in Zijn zoete werkingen weer aan het hart onttrekt, wat worden er dan een tranen geschreid. Wat komt er in plaats van een Godsgemis een Christusgemis. Maar dat zal in de hemel nooit meer zijn, want dan gaat God Zijn Woord vervullen: "en God zal alle tranen van hun ogen afwissen." En dat werk des Geestes zal ze, volkomen zijn dat de Kerk er hier al een indruk van krijgt. We kennen toch allen die overbekende en die dierbare Psalm 116? In deze Psalm wordt immers gewaagd van de redding der ziel:

*Gij hebt, o HEER, in 't dood'lijkst tijdsge wicht
mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen,
Mijn voet geschraagd: dies zal ik voor Gods ogen,
Steeds wandelen in 't vrolijk levenslicht.*

En dat is nu de storeloze vreugde in de hemel. "En zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren, en God zal alle tranen van hun ogen afwissen." Er staat: "alle tranen." Er staat niet: de tranen, maar: alle tranen.

"Aldaar zal geen nacht zijn." Moeite en rouw zullen tot het verleden behoren. De Kerk hoeft dan nooit meer te zondigen. Dat wordt hier hun grootste smart, tegen een goedgeoed God te moeten zondigen. "Als ik het goede wil doen, dan ligt het kwade mij bij."

Kent u iets van deze smart? Om dankdag te willen houden en geen dankdag te kunnen houden. Ach, dat Gods volk maar aan mocht houden, want het beste deel is nog weggelegd. De rijke dwaas had het in zijn leven, maar de Kerk heeft het nog tegoed. De wereld leeft zich hier uit, maar de Kerk gaat zich straks uitleven, om in Zijn Naam zich al den dag te verblijden, want Zijn goedheid straalt hun dan toe.

"En God zal alle tranen van hun ogen afwissen." Dan hebben we over deze tekst een dierbare verklaring gelezen in Samuël Rutherford, onder de ouderen wel bekend. Rutherford zegt ervan: "Dit is één van de innigste woorden uit Gods Woord. Want met eerbied gesproken, als er nu een zondaar verlost wordt door de dood en opgenomen in Gods heerlijkheid, dan staat een Drieëinig God met een zachte doek klaar om de allerlaatste traan af te wissen."

De ouderling wil zeggen: "Zondaren, die nu nog in de verdrukking zijn, gij, die nu nog in Mesech zijt, als gij nu weet dat niemand minder dan God de tranen afwist, zou u dan hier op aarde ook maar één traan willen missen? Waarom gaat u dan zo ongenoegzaam uw weg, zo in ontevredenheid, zo murmurerende veelal, zo dikwijls het niet eens zijn met uw kruis?" O, God Zèlf wist de tranen weg. Ziet daar eens meer op. Niet op het heden, maar op de toekomst! Want hier beneden is het niet, maar het ware leven, lieven en loven is daar, waar men Jezus ziet. O, daar is een rijkdom en een goed wat wij u wensen aan te prijzen, waar we geen woorden voor hebben om het naar vermogen uit te drukken. Dit zouden we wel willen zeggen:

*"Weg wereld, weg schatten!
gij kunt niet bevatten
hoe rijk ik wel ben.
'k Heb alles verloren,*

*maar Jezus verkoren,
Wiens eigen ik ben!"*

God zal al de tranen van hun ogen afwissen. Hier wordt het waar: "Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen, spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden." Want hier wordt het bevestigd dat Hij aan de treurigen Sions zal geven dat hun beschikt worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid en het gewaad des lofs voor een benauwde geest. In de hemel zijn er geen tranen meer, want God zal ze allemaal van hun ogen afwissen. Als er al tranen zouden zijn - ze zijn er niet! - dan zouden het alleen maar tranen zijn van aanbiddelijke verwondering. Dan zouden het alleen maar tranen zijn van dankbaarheid, hoe dat het nu mogelijk is dat een zo groot God heeft omgezien naar zo'n grote zondaar. Die tranen van aanbidding worden wel eens op de aarde geschreid, en dat zijn niet de slechtste ogenblikken, en als ze op de dankdag eens mogen vloeien, wat wordt daar God dan in groot gemaakt Maar eenmaal komt er een tijd dat zelfs de tranen die hier zo zoet zijn niet meer geweend zullen worden, want God stelt er dan iets voor in de plaats wat nog veel treffelijker en nog veel uitnemender is. Hoe groot is dan het goed dat God heeft weggelegd voor degenen die Hem vrezen. Dat heeft nu geen oog gezien, geen oor gehoord, en dat is in het hart van een mens niet opgeklimmen.

Zouden we dan onze vraag nog eens herhalen: "Wie, wie heeft er dan nu lust om de Heere te dienen, het allerhoogst en het eeuwig goed?" En dan vragen we niet of er veel genade is, maar nu vragen we wel: "Gemeente, is er een beginsel van genade?" Want waar een begin is, daar zal God het werk van Zijn handen nooit laten varen! Is er dan een begin? Weten we iets van de herdenking van het Loofhutfest? Durven we het niet te ontkennen tussen God en ons hart, dat Hij ons uit het diensthuis der zonde heeft uitgeleid? Zijn we gekomen in de woestijn van het leven? Maar weten we niet hoe dat we ooit in Kanaän moeten komen? Wel, dat u het dan eens horen mocht en dat de Heilige Geest het mocht toepassen.

Alleen om het Lam, alleen om Zijnentwil, zullen we hier als een goddeloze gerechtvaardigd worden en zullen we hier naakt bevonden worden aan onszelf, maar ook bekleed worden met de gerechtigheid van Christus.

Al zijn ze hier in Mesech, Hij zal ze klaar maken voor de eeuwigheid en zal hen een Leidsman zijn tot levende fonteynen der wateren. Al hoeven we dan niet vooraan te staan, als we dan maar mee mogen gaan! Bedelend om dat aan de weet te komen, of er een begin is! Wat zou het reden geven tot dankbaarheid. U zou nog treffender gaan zingen dan de engelen, want u zou op een dankdag geneigd zijn om God groot te maken! Enerzijds een stille lofzang van aanbidding en aan de andere kant om het met Psalm 103 uit te roepen: "Doch gij, mijn ziel, looft gij Hem bovenal!"

Wat staat er een waarde, wat staat er een oneindige waardij in deze laatste woorden van de tekst: "En God zal alle tranen van hun ogen afwissen!"

Denk toch eens aan, de ogen zijn de spiegel der ziel. En wat zien die ogen veel ongerechtigheid, ook de ogen van Gods volk. Wat rusten de ogen veel op plaatsen waar ze niet zouden moeten zien, en wat kunnen ze er ook dikwijls een last van hebben. Maar ze kunnen toch hun ogen niet bedwingen. Maar er komt een ogenblik dat die tranen van hun ogen worden afgewist. Hier soms omfloerst door tranen omdat de zonde weer een scheiding maakt Maar nu zijn er bij God milde handen en vriendelijke ogen, en daarom alleen is er vergeving, ook voor dezulken wier oog druïpt naar God. Om het met een Job te mogen getuigen: "Nu ziet U mijn oog."

Hier moeten ze bedelen: "Wend, wend mijn oog van de ijdelheden af." Wel, ze zullen hun wens verkrijgen, want God zal alle tranen van hun ogen afwissen. Hij laat Zijn kwijnend volk niet eeuwig in het verdriet. En waarom niet? Dan komen we weer bij dat Lam terecht. Toen dat Lam hier op aarde ging, in de weg van Zijn vernedering en in de weg van Zijn borgtocht, heeft Hij wenende gestaan voor de poorten van Jeruzalem. Tranen heeft Hij vergoten om ze te bewegen hun hart aan de Heere te geven. Aldaar heeft Hij hen toegeroepen: "Hoe menigmaal heb Ik uw kinderen willen bijeen vergaderen, gelijk een hen haar kiekens onder de vleugelen, en gijlieden hebt niet gewild."

Vanwege die Borgtochtelijke tranen zullen de tranen van de ganse Kerk worden afgedroogd. Begrijpt u nu wat Johannes mocht zien? "Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams." Ze hebben de eeuwige dankdag aangevangen, want ze mogen het zeggen: "De lof, en de heerlijkheid, en de wijsheid, en de dankzegging, en de eer, en de kracht, en de sterkte zij onze God in alle eeuwigheid!"

Nu hoeft Johannes niet meer te wenen als toen hij niemand waardig zag om dat boek te openen, want niemand minder dan het Lam opende het voor hem.

Wanneer er nu hier heden nog een erfenis is, dat vanavond nog treurt bij het horen van een goed gerucht uit een ver gelegen land, en dat tot zichzelf moet zeggen: "Heere, hoe zal ik U toch Uw rantsoen nog geven, zou ik nog wel eens ooit dankdag houden vanwege mijn verfoeilijke afmakingen?" Ach, het Lam is niet alleen in het midden van de troon, maar ook vóór de troon. En Hij heeft voor de overtreders gebeden, en Hij roept hier Zijn Kerk toe: "En indien iemand gezondigd heeft, we hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige, en Hij is een verzoening voor onze zonden." Zijn arbeid is zó volkomen dat de allerlaatste traan wordt weggewist. En dan zullen we altoos bij de Heere zijn!

"Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren, en God zal alle tranen van hun ogen afwissen!" Amen

2. TOESPRAAK GEHOUDEN DOOR DS. J. KARELS, DS. A. VERGUNST EN DS. R. BOOGAARD BIJ DE BEGRAFENIS VAN DS. CHR. VAN DAM

Op donderdagmiddag 18 november 1976 had te Werkendam de begrafenis plaats van Ds. Chr. van Dam. Vooraf was er een rouwdienst, die gehouden werd in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente aan de Amerscamp.

Vele belangstellenden waren opgekomen uit alle streken van het land. Onder de aanwezigen waren veel predikanten, drie predikanten van de plaatselijke kerken en de studenten van de theologische school.

Ds. J. Karels opende de samenkomst met het uitspreken van het votum, waarna hij liet zingen Psalm 32: 6. Hij las Openbaring 22: 1 tot en met 14 en ging voor in gebed.

Ds. J. Karels richtte zich eerst met hartelijke woorden tot de familie van de overledene:

Bedroefde familie, kinderen en kleinkinderen,

Uw geliefde vader en grootvader, Christiaan van Dam, is niet meer. Ondanks de zwakte van het lichaam mocht hij de gezegende leeftijd bereiken van 83 jaar, maar nu is hij gegaan de weg van alle vlees. Hij mag echter in goede ouderdom grafwaarts gedragen worden. Wij weten wat zijn heengaan voor u betekent. Zeker, we stonden tot de overledene in een andere betrekking dan u. Maar in de tijd die ons vergund was met hem te mogen omgaan, hebben we iets leren verstaan van de plaats die hij in uw midden heeft ingenomen. Dat laat zich meer beleven dan bespreken. Een zuchtende vader en grootvader, een beminde broer; hij is niet meer.

God trooste u vanuit Sion, en dat kan alleen wanneer Hij u doet blikken op hetgeen gebleven is. Want Gij hebt o Opperwezen, nooit verandering te vrezen. En dan verheerlijke de Heere Zich in de lijn der geslachten, Hij versterke wat Hij gewrocht heeft en Hij stelle het daar waar het niet is.

Ongetwijfeld zal niemand onzer het ons euvel duiden dat we inzonderheid denken aan jou, Corrie. Je hebt opa gedurende een zevental jaren op zulk een liefdevolle wijze willen verzorgen. Degenen die bij hem kwamen zijn er getuige van geweest. Menigmaal heeft hij tegenover mij zijn bewondering uitgedrukt dat hij zulk een goede oude dag mocht hebben. Ik weet op welk een wijze hij zich ook aan jou verbonden voelde, en dat er vele verzuchtingen liggen. We spreken de wens uit dat de Heere wil bevestigen dat Zijn trouw rust op het late nageslacht. Je hebt veel mogen horen in al die jaren en je hebt veel mogen aanschouwen. Nu er zo'n lege plaats bij je gekomen is en je ook niet weet wat de toekomst in dit opzicht zal brengen, weet dan: "Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn!"

Maar niet alleen in de kring van de familie, ook in de kring van al de gemeenten is er een leegte ontstaan. Want wat zijn er banden gevallen gedurende de tijd dat hij als herder en leraar aan vaste standplaatsen verbonden mocht zijn, en ook de tijd daarna, vanaf 1963, toen hij als emeritus-predikant vele gemeenten mocht dienen. De tegenwoordigheid van zovelen hier aan deze plaats getuigt wel op welk een bijzondere wijze de overledene een plaats heeft ingenomen in veler harten en in het kerkelijk gebeuren. Natuurlijk gaat het er nu niet om de overledene groot te maken, maar wel de God van hem, die is heengegaan. De Heere heeft lieve genade willen verheerlijken. Het is dan ook betamelijk om iets van die genade weer te geven.

Ds. Van Dam heeft me wel eens verteld dat hij het groot vond dat Werkendam weer een eigen voorganger had, omdat eenmaal Werkendam zijn eerste gemeente was. Meerdere malen heeft hij gezegd dat hij aan Werkendam was verbonden geworden

met de woorden van de apostel Johannes aan de gemeente van Sardis: "Versterkt het overige dat sterven zou." Daarmee wist hij dat Werkendam zijn plaats was. Daarna heeft hij nog veel onder ons mogen arbeiden, in woord en geschrift. Ja, tot de allerlaatste dagen van zijn leven.

Nu hij niet meer is, mag zeker worden gezegd: "Gedenkt uw voorgangeren die u het Woord Gods gesproken hebben, volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandelingen." Voor hem gold het: "D' eenvoudigen wil God steeds gadeslaan" Moeite en aanvechtingen zijn hem niet gespaard gebleven. Hij heeft ook wel eens gezegd op welke wijze hij, reeds op latere leeftijd, tot de theologische school mocht worden toegelaten. In die dagen en in die jaren werd hij bijzonder gesterkt door God, Die hem nimmer beschaamde Dan was het altijd bij hem:

*"Uw God, o Israël, heeft de kracht
door Zijn bevel u toegebracht.
O God, schraag dat vermogen;
versterk hetgeen Gij hebt gewrocht,
en laat Uw hulp, door ons verzocht,
Uw volk voortaan verhogen."*

Daar kreeg hij sterkte uit. En diezelfde God heeft hem vanaf zijn jonge jaren geleid en onderricht.

De laatste tijd, de laatste maanden mogen we wel zeggen, was het aan hem waar te nemen dat God hem ging klaarmaken om dit tijdelijke leven te verlaten. Wat was er menigmaal een weemoed in zijn hart, een stil heimwee naar de hemel.

Ik denk aan een middag, nu ongeveer 8 weken geleden, dat ik eens bij hem kwam. Hij was goed, ja zeer goed gesteld. Hij zei: "Ach jochie, - hij kon zo vaderlijk spreken - zal ik je nu eens wat vertellen. Ik zat zo even te rusten en daar gaat het ineens bij me zingen:

*"Rechtvaardig volk, verheft uw blijde klanken,
verheugd in God, naar waarde nooit te danken."*

Wat ben ik blij dat het op gaat schieten." Zo hebben we menig gesprek gehad.

We hadden het voorrecht om de morgen vóórdat hij is heengegaan, hem een laatste keer te ontmoeten. Dat was ook een onvergetelijk ogenblik. Het was niet lang, maar het was net genoeg.

Vorige week dinsdag heeft hij nog meegeluisterd door de kerktelefoon naar de dankdagpredikaties. De donderdag daarop is hij voor het eerst niet goed geworden, en vrijdagmorgen was zijn toestand al zo verslechterd dat, toen ik bij hem kwam, hij feitelijk bijna niet meer wist waar hij was. Nog eenmaal mocht de Geest van Jacob levendig worden, en gewaagde hij van de hoop die in hem was.

Verstaat het goed gemeente, laten we niet eindigen in de mens, maar wel in het werk des Heeren. Hij gaf weer hoe hij op dankdagavond door de prediking van het Woord geleid was tot aan de poort van de hemel, hoe hij gestaan had op de Nebo om Kanaän in te blikken Het had hem zulk een zalige gesteldheid gegeven dat er maar één verlangen was: ontbonden en met Christus te zijn, dat was hem verre het beste.

Toen hij daar van gewaagde sprak hij: "Kun je dat nu begrijpen jongen? Dinsdagavond had ik het zo goed, maar gisteren was er nog de vreze voor de dood. O, hoe zal het toch vallen. Maar thans is het zo makkelijk. O, ik heb me wel eens meer vergist in mijn leven, als ik dacht spoedig heen te gaan. Ik hoop toch dat het nu mag gebeuren."

In die ogenblikken ging de hemel open. Hij was vol verwondering van de liefde van een Drieëinig God. Hoewel hij donderdags nog bestreden was, lag er vrijdags een vlak

veld tussen God en zijn ziel. Niets was er in de weg.

Hij zei: "Nu geloof ik toch dat ik er ook één van ben." En toen begon hij te schreien. Daar lag een schreiende stervende, de laatste uren van zijn leven: Waarom was dat op mij gemunt, in het voorbijgaan van zovelen? Er vloeiden tranen van verwondering in de sterfkamer, en hij verlangde en hij hijgde: *Mijn ziel dorst naar God.*

Ik heb nog terug moeten denken aan die ontroerende woorden van Gray. Deze was ook eens zo goed gesteld voor zijn hart, en toen zei hij: "Wanneer God me nu wegneemt, dan zal ik wel verwisselen van omgeving, maar niet veranderen van gezelschap." Welnu, dat was het afsterven van onze geliefde dominee Van Dam, van uw vader, van uw grootvader en van uw broeder.

O, dan mogen we toch wel iets van dat lieve werk des Heeren laten horen. Nu hij is heengegaan, is aan hem ten deel gevallen, wat we hebben voorgelezen uit het boek van de Openbaring van Johannes, en dat heeft voor een ogenblik kort onze aandacht, Openbaring 22: 5a:

"En aldaar zal geen nacht zijn!"

In Openbaring 21 wordt ons getekend de heerlijkheid van de stad Gods. Maar Openbaring 22 geeft ons weer de weldaden die de Kerk uit genade geschonken worden. Eén van die weldaden wordt hier genoemd: "En aldaar zal geen nacht zijn." Diezelfde woorden lezen we ook in hoofdstuk 21: 25, alsof Johannes zich door de Heilige Geest gedreven voelt om nog een keer nadrukkelijk te bevestigen welk een toekomst er voor de Kerk Gods is weggelegd. Wanneer het als het ware in hoofdstuk 21 niet voldoende zou zijn, zo zegt hier de Heere: "Hoort er dan eens naar, luistert er eens naar, geeft er toch eens acht op. Hoort toch eens hoe groot dat het goed is dat God heeft weggelegd voor degenen die hem vrezen."

"En aldaar zal geen nacht meer zijn."

Waarom zal daar geen nacht zijn? Dat staat er achter: "Ze zullen geen kaars noch licht nodig hebben, want de Heere God verlicht hen."

Gods vriend'lijk aangezicht

Heeft vrolijkheid en licht

Voor all' oprechte harten.

Aldaar zal geen nacht zijn, maar hun blijdschap zal dan onbepaald, door het licht dat van Zijn aangezicht straalt, ten hoogste toppunt stijgen. Wanneer we nu alleen die twee woordjes: "en aldaar" zien, wat zijn dat dan betekenisvolle woordjes. We worden heengewezen naar de stad die fundamenten heeft, waar niemand meer zeggen zal: Ik ben ziek. Dan worden we heengewezen naar die plaats, waar de Kerk mag komen wanneer de dood ze hier weg komt te halen. Wat voor de wereld het verschrikkelijkste zal zijn, het sterven, want zoals de boom valt, zo blijft zij liggen, dat is nu voor de Kerk het zaligste. En zeker, dat kunnen ze altijd niet vast houden.

Ds. Van Dam twijfelde nog één dag voor zijn dood. Maar wanneer God het bevestigt, dan is het waar. Want, met eerbied gesproken, wat zou Gods volk ongelukkig zijn als ze zouden horen dat ze nooit zouden moeten sterven. Het sterven verlost ze nu voor eeuwig van zichzelf, voor eeuwig van de aanvechtingen, voor eeuwig van de verklager der broeders, ja, het verlost ze nu voor eeuwig van de zonde. O, die vreselijke zonde. Nooit is weer te geven wat de diepe val in Adam teweeggebracht heeft. God is op het hoogst misdadig en wij zijn van het heilsvoor afgestaan.

Wanneer hier van ook staat: "En aldaar zal geen nacht meer zijn", dan ziet dit op de zonde die over en in de mens is gekomen. Dan wordt ons hier het beeld van de zonde

getekend. Hoe dat de mens geen verstand meer heeft overgehouden van God en van goddelijke zaken, dat de mens zich van God heeft losgescheurd en losgerukt, de Heere de rug en de nek heeft toegekeerd. Nu is er een volk op aarde dat door ontdekkende genade er achter komt wat die geestelijke nacht heeft teweeggebracht. De bittere scheiding van Gods gunst en gemeenschap. Al mogen ze hier dan aanvankelijk iets van het werk Gods leren kennen, naar de mate dat God ze heeft geoefend, wat komen er iedere keer een duistere wolken tussenbeide. Wat zijn er iedere keer een duisternissen vanwege de menigvuldige overtredingen. Maar wanneer hier nu staat: "En aldaar zal geen nacht zijn", dan ziet dat niet alleen op de zonde die gekomen is, maar ook op de nachten van het inleven van dat smartelijk Godsgemis, de nachten van het zelfmishagen, de nachten van bestrijdingen Maar voorts ziet het ook op het volkomen borgwerk van Christus Jezus en op de voltooide arbeid van Sions betalende Borg.

Als hier staat in dit verband: "En aldaar zal geen nacht zijn", dan wil dat zeggen: hier op aarde wel. O zeker, hier beneden is het niet, maar het ware leven, lieven en loven is daar, waar men Jezus ziet.

Aldaar! En dan zien we Johannes staan met de vinger naar de hemel: dáár zal geen nacht zijn! Hier moest gezocht worden: "O God, verdrijf toch de nacht uit mijn gezicht." Dáár zullen ze in Zijn Naam zich al den dag verblijden. Hier maar ten dele. Want na de dierbaarste Godsontmoeting is het altijd weer die oude mens der zonde die een Paulus doet klagen: "Ik, ellendig mens, wie zal mij verlossen?"

Welnu, wanneer nu die zalige verlossing mag volgen, dan wordt het waar wat hier staat: "En aldaar zal geen nacht zijn!" Als ze daar eens een ogenblik doorheen mogen blikken - Ds. van Dam mocht het dinsdagavond doen - dan is het:

Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)

Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,

U in gerechtigheid aanschouwen,

Verzadigd met Uw goddelijk beeld.

Daar zal geen nacht zijn, maar daar mag de Kerk nu weer wonen naar Gods raad. Het gaat hen niet om de hemel, maar om de God van de hemel.

Daar is geen nacht meer, omdat Sions betalende Borg, omdat dat Lam Gods, Dat geslacht is, reeds van voor de grondlegging der wereld, heeft willen indalen voor Zijn ganse Kerk in de nacht van Gods toorn. Wat heeft Hij, toen duisternis de aarde bedekte, volkomen en vrijwillig de prijs betaald om nu de nacht te verdrijven uit het hart van al Zijn gunstgenoten. Wat hier al zo zalig was, die voorsmaakjes van Kanaän, wat is het dan een zaligheid die de Kerk ten deel mag vallen wanneer God hen van hun post komt af te lossen.

Geen nacht meer! Het predikt ons de verlossing van de zonde. Daar moeten we, wil het wel zijn, van verlost worden. Er staat niet zomaar in het boek van de Openbaring: "Deze, die zijn het, die uit de grote verdrukking komen." Want al Gods kinderen, of ze nu klein zijn of groot, ze gaan toch iets van die verdrukkingen der zonde inleven.

Maar daar zullen ze nu voor eeuwig van verlost worden. Er zal geen scheiding meer zijn van Gods lieve gunst. In dadelijke tegenwoordigheid zullen ze Hem storeloos groot maken. Hadden ze hier al zo'n betrekking op de volmaaktheden en de deugden Gods, nu mogen ze Hem al hun leven prijzen en in Zijn Naam hun zang doen rijzen. Geen verberging meer, maar een onafgebroken gemeenschap. Daar zal Efraïm Juda niet meer benijden en Juda zal Efraïm niet meer benauwen. Wat hier op aarde soms nog zo van elkaar vandaan verwijderd was, hoe treurig het ook is, daar zal het echter zijn: één Herder en één kudde.

Daar zal God een gans gewillig volk hebben op de dag van Zijn heirkraft. Dat is hun verlustiging, om dan waarlijk dienstknecht te mogen zijn. Dan kan er nooit meer iets tussen komen. Geen nacht meer. Geen nacht meer van zorgeloosheid, geen nacht meer van slaperigheid. Hier kan de Kerk soms nog zo ingezonken liggen, meer aan de aarde gekleefd dan aan de hemel verbonden.

Daar wist Ds. Van Dam ook wat van. Wanneer God het zo wel met hem gemaakt heeft, dan was er ook niets van hem bij. Hij heeft menigmaal gezegd: "Niets uit ons, maar alles uit Hem, zo reist er een volk naar Jeruzalem."

Maar wanneer hij nu zijn wens heeft verkregen en er staat: geen nacht meer, dan is er in de hemel echter geen sprake van werkeloosheid. Want waar hij zijn wens mocht verkrijgen, daar mag hij nu naar al de vermogens van zijn ziel God voor eeuwig grootmaken.

Daar staat iets van in vers 3: "En Zijn dienstknechten zullen Hem dienen." De kanttekenaren zeggen daarbij: dat is de ganse Kerk.

In het verband met het heengaan van uw geliefde overledene, familie, mogen we het wel beklemtonen: "En Zijn dienstknechten zullen Hem dienen." Dan mag hij nu Zijn naam en grote deugden eren: "en gij, mijn ziel, looft gij Hem bovenal!"

Hiër zwijgt zijn stem, maar in werkelijkheid is zijn mond pas voor het eerst goed opengegaan. De Heere geve het u om hem niet alleen met jaloersheid na te blikken, maar ook om niet te rusten voordat u het weten mag dat er iets van die genade ook in uw leven is verheerlijkt. Diezelfde God leeft nog!

We horen het in 1976 dat de Heere Zich nog wil uitlaten in het hart van een ellendige: "Deze ellendige riep en de Heere hoorde!" En zou er nu voor de Heere iets te wonderlijk zijn? Hij wordt van het geven niet minder en van het inhouden wordt Hij niet meerder. Wat zouden we u in deze omstandigheden beter kunnen toewensen dan de kracht en de sterkte vanuit het Woord des Heeren: "Want het Lam zal hen weiden." Dat weiden begint al op aarde vanuit Zijn getuigenis. Op zulk een wijze zal dat Lam weiden dat Het u niet begeven noch verlaten zal. Ziet daarom op het Woord des Heeren.

Vraagt toch naar de Heere en naar Zijn sterkte. God versterke ook wat Hij gewrocht heeft. Dan zult nu nog meer de betekenis van de tekst verstaan: "En aldaar zal geen nacht zijn." Want daar begint het God grootmaken. Dat begint niet pas in de hemel, maar hier al op de aarde. Er is onderscheid tussen de strijdende Kerk en de triomferende Kerk. Toch is het beginsel hetzelfde, want het gaat toch uiteindelijk maar om één Koning, en het gaat maar om één Woord.

En wat vader nu bij God mag doen, dat mag toch bij ogenblikken een strijdend volk wel eens op aarde doen.

We willen gaan eindigen. De tijd die ons is toegekend is verstreken. Maar dan zien we de éénheid van de Kerk, want het zal worden één Herder en één kudde, Wat nu in de hemel in volkomenheid mag, dat mag nu hier al in onvolkomenheid. Het zal bevestigd worden: "Vóór Zijn troon èn hiër beneden!"

Ik dank u.

Hierna geeft Ds. J. Karels het woord aan **Ds. A. Vergunst:**

Geachte familie Van Dam en allen die hier vanmiddag in dit kerkgebouw bijeen gekomen zijn.

Aanstands zullen wij het stof van uw zo zeer geliefde vader en grootvader, en van hem die in de kring van de gemeenten zo'n grote plaats heeft ingenomen, vergezellen naar de plaats waar zijn stof aan de aarde zal worden toebetrouwd. Daar zal het rusten

tot op de laatste dag. Dat is de dag waarop de Koning komt om het stof van Zijn volk te vergaderen. Alsdan zullen lichaam en ziel weer verenigd worden en zal Gods volk ingaan in dat nieuwe Jeruzalem dat de Heere Zijn gemeente in volkomenheid bereid heeft.

Wij staan altijd bloot aan een bijzonder gevaar in omstandigheden als waarin wij nu met elkaar samen zijn. Dat is een gevaar waarop ook Ds. Karels wees, namelijk dat wij, met hetgeen de Heere heeft gegeven, in de mens zouden eindigen. Niets zou ons minder betamen in zo'n bijzonder samenzijn waarin wij nu bijeen zijn. We zouden dan moeten gedenken aan de woorden des Heeren, Die gezegd heeft: "Ik zal Mijn eer niet aan een ander geven, noch Mijn lof aan de gesnedene beelden." Laten we dat, ook op een begrafenis van een leraar van Gods Kerk, toch altijd maar bedenken. Maar de Heere Zelf onderricht ons in Zijn Woord om onze voorgangers te gedenken: "Gedenkt uw voorgangers die u het Woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling."

Daarom is het ook betamelijk om in ons samenzijn van nu, aan die voorganger te gedenken, en dan met ootmoedige erkenning jegens de Heere, Die ook in hem en in de dienst waartoe Hij hem geroepen had in de kring van onze gemeenten, heeft bevestigd: "Ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot aan de voleinding der wereld." Want het is de Heere Die voor Zijn gemeente zorgt, en naar het welbehagen dat Hij van voor de grondlegging der wereld bij Zichzelf gekoesterd heeft, Zijn Kerk op de aarde bijeen brengt en ook onderhoudt. Hij doet dat door een zonderlinge genade, zoals het formulier tot bevestiging van de dienaar des Woords spreekt, door de dienst van mensen.

Als wij dan ook aan deze voorganger gedenken, dan gedenken we aan de bijzondere zorg die de Heere dóór hem ook over de kring van de gemeenten gehad heeft, waarin hij zo'n lange reeks van jaren heeft mogen werken. Dat moge ons in dit ogenblik tot verwondering strekken.

Wij denken aan de tijd waarin wij met hem op de theologische school waren. Zoveel jaren alweer geleden. Ds. Van Dam was toen de oudste student, en daar werd in de kring van de studenten wel eens over gesproken. We waren met 14 studenten, en de meesten waren vele jaren jonger dan hij, die zo oud reeds zijnde, zich tot de dienst des Heeren afgezonderd wist. Als we nu eens terug denken, dan zijn er nu nog 3 van de klas waarin ook hij zijn plaats innam, in de kring van onze gemeenten werkzaam. Zovelen die jaren jonger waren dan hij, heeft de Heere reeds weggenomen uit het land der levenden.

Sommigen toen ze nog jong waren, en dan denken we aan Ds. Dieleman, die zo onverwachts aan de kring der gemeenten ontviel, en Ds. Hagestein, die maar enkele jaren de arbeid waartoe hij geroepen was, verrichten mocht. De jonge Ds. Kersten die, 44 jaar oud zijnde, het tijdelijke met het eeuwige heeft verwisseld.

Het is aan Ds. Van Dam gegeven geweest zo'n lange reeks van jaren, door Gods genade, het Woord van God te mogen prediken.

In 1947 bevestigde wijlen Ds. G.H. Kersten hem in de dienst des Woords in het kerkgebouw hier aan deze plaats, al zag het er toen anders uit dan nu. En hoeveel jaren heeft hij de gemeenten mogen dienen. De gemeente van Werkendam, de gemeente van Amsterdam-C, de gemeente van Barneveld en de gemeente van Rotterdam-Zuid.

En in al die gemeenten heeft hij soms onder uitzonderlijk moeilijke omstandigheden met de door God hem gegeven gaven in eenvoud mogen dienen, mogen stichten en mogen binden. Binden in het bijzonder door de prediking van het Woord. Want God deed hem een dienaar des Woords zijn, die in eenvoudigheid, maar met diepe ernst sprak naar de mening van de Heilige Geest en naar het hart van Jeruzalem. De velen

die zich aan hem zo nauw verbonden wisten, wisten die verbondenheid gegrond in het Woord dat hij prediken mocht. Een woord dat vol van waarschuwing was voor de onherborenen, maar ook vol van liefelijke nodiging, omdat hij stond in het midden van dat volk als de vriend van de Bruidegom, die een bruid voor Zijn hemelse Bruidegom zoeken mocht. Een prediking van het Woord, waarin hij met de moeden een woord ter rechter tijd te spreken wist. Hij was zo'n rechte knecht van Boaz, die ook met handvullen op de akker van Boaz vallen liet, opdat zoekende Ruths, die uit mochten gaan op die akker van Boaz, niet zouden beschaamd worden. Hij heeft naar de gaven van God hem gegeven, in eenvoud het Woord van God mogen prediken, maar ook zo dat hij die, die hun zinnen geoefend wisten in de kennis van verborgenheden Gods, vaste spijs als uit de hand des Heeren mocht aanreiken.

"Gedenkt uw voorgangeren, die u het Woord Gods gesproken hebben." Ziet die bijzondere zorg die de Heere daarin over Zijn Kerk, ook door de dienst van deze beminde broeder, heeft willen uitstrekken.

Nog op zoveel andere wijzen diende hij in de kring van de gemeenten.

Zijn arbeid als lid van het curatorium van onze theologische school blijft daar in dankbare gedachtenis, vanwege zijn bijzondere nauwgezetheid, waarmee hij het werk van het secretariaat waarmee hij belast was, gedurende een reeks van jaren heeft mogen waarnemen.

Maar ook denken we aan de vele gemeenten die hij dienen mocht toen hij emeritus-predikant was, en aan de geschriften waardoor hij nog spreken mag en naar wij hopen nog tot in lengte van jaren, ook in de kring van de gemeenten, mag blijven spreken; ook nadat zijn stem hier is verstomd.

Het Woord dat hij sprak en dat hij schreef moge door genade nog tot een rijke zegen ook onder ons gesteld worden, opdat wij bij die leer, welke hij prediken mocht, blijven zouden. Een leer waarin van ons, mensen, geen goed gezegd wordt, omdat er in de Schrift van mensen gesproken moest worden, die naar het beeld dat de Schrift tekent, mensen zijn voor wiens ogen geen vreze Gods is, wiens voeten snel zijn om bloed te vergieten, die slangenvensijn op hun lippen hebben en die de weg des vredes niet kennen. Mensen van wie de Schrift ons zegt dat zij zonder God in de wereld zijn en verloren liggen voor het aangezicht Gods. Maar mensen over wie God Zich naar Zijn eeuwig vrijmachtig welbehagen ontfermen wil. Dat Woord des evangelies heeft hij aan verloren mensen mogen prediken, verkondigende de ruimte die naar Gods behagen in Hem ontsloten is, Die als de Dienstknecht Gods komende in de wereld, Degene is van Wie het Woord ons zegt: "Die gekomen is om te zoeken en zalig te maken dat verloren is." O, die ruimte in dat Lam Gods, Dat geslacht is van voor de grondlegging der wereld. Dat vaste fundament dat de Heere voor Zijn gemeente gelegd heeft en waarop de dienaren des Woords mogen wijzen in de naam Gods, predikende een weg van volkomen zaligheid voor een gans verloren zondaar. Dat Woord heeft de Heere gebruikt.

Dat Woord is niet zonder zegen in de kring der gemeenten gebleven. Hoevelen zullen er hier wellicht zijn die met bijzondere verbondenheid gedenken aan de zegen die God ook door de dienst van deze dienaar aan hen bereid heeft en aan de bemoeienissen die ze uit de handen Gods, door de prediking van hem, ontvangen hebben. Hoe hij hun een bestraffende man Gods geweest is.

Hoe hij hun ook een liefelijke evangeliebode werd, die als die evangelist uit het Woord Gods aan hen de weg des Heeren predikte. O, als we aan hem denken dan denken we aan dat beeld dat Bunyan ons in zijn Christenreis tekent van de rechte dienaar des Woords. Als Christen door de poort, die nauwe poort, is heengeleid, dan wordt hij gebracht in het huis van Uitlegger. In dat huis van Uitlegger wordt hem dat

beeld getoond van een man die zijn ogen naar de hemel had. In zijn handen was een boek en op zijn aangezicht was ernst uitgedrukt: De dienaar van het Woord die opzag naar de Heere, om van de Heere licht te begeren in het werk waartoe God hem geroepen had, opdat de Heere het Woord mocht openen, om uit dat Woord de gemeenten en het volk aan te spreken. Hij, Die de wereld onder Zich had en boven Wiens hoofd een kroon hing. Want dat is de kroon die de getrouwe dienstknechten eenmaal uit de handen van de Heere Zelf ontvangen zullen.

Als we vanmiddag aan deze beminde leraar, aan deze geliefde broeder mogen gedenken, dan weten we dat hem nu die kroon is ten deel gevallen, welke God ook Zijn knechten in het vooruitzicht heeft gesteld. De kroon waarin Paulus zich verlustigde toen hij wist dat zijn strijd hier volstreden was, dat hij het geloof behouden had, want dan zegt hij: "Voorts is mij weggelegd die kroon der overwinning." Die kroon der overwinning is nu het deel geworden van deze overleden broeder.

Ds. Karels heeft er naar de Schrift van gesproken. Het staat hier: "En zij zullen Hem zien." Wat ze ook hier op aarde van Hem gezien hebben, o, als ze Hem in werkelijkheid zullen zien, dan zullen ze zeggen, zoals

Rutherford dat zo kernachtig uitdrukte: "Wat hebben we op de wereld toch maar weinig van Hem gezien." Al hebben we hier Zijn liefelijkheid mogen uitstallen, Zijn naam mogen prediken, Zijn werk in het midden van de gemeente mogen aanprijzen. Als ze Hem zullen zien, zoals Hij is en in Zijn tegenwoordigheid mogen verkeren, wie zal dan de zaligheid van de hemellingen kunnen verwoorden. Want geen oog heeft het gezien hier op de aarde, en geen oor heeft het gehoord en het is in geen mensenhart opgeklimmen wat God bereid heeft dien die Hem liefhebben.

Ze zullen Hem zien. Ach, als we het ons eens een ogenblik voorstellen dat deze broeder nu Hem in volkomenheid zien mag en het Lam mag volgen, Dat hem leiden zal aan die fonteynen van levende wateren, nu alle tranen van moeite, van strijd en van beproeving zijn afgewist van zijn ogen en er geen duisternis meer op hem vallen zal en ook de zon hem niet meer steken zal, noch enige moeite. Nu zal Zijn lof, met al de heiligen, van Hem zijn, Die Zijn naam op Zijn voorhoofd geschreven heeft en Die de eeuwige eer, heerlijkheid en dankzegging ontvangen zal.

"Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben." Dan volgt die ernstige vermaning, welke wij ook in de kring van allen die hier nu aanwezig zijn, mogen neerleggen, namelijk deze: "Volgt hun geloof na!" O, de Heere wekt daartoe op, want Hij zegt: "Ziende de uitkomst hunner wandeling."

Zo-even hebben we gehoord hoe hij zalig in de Heere ontslapen is, hoe zijn levenseinde een heerlijke bevestiging van de trouw en van de waarheid van die God is, Wiens Woord hij heeft mogen prediken. Hij is met die God niet beschaamd uitgekomen, in zijn leven niet en in zijn sterven niet. Aanschouwt het, aanschouwt de uitkomst van zijn wandel, die zalige uitkomst, opdat u daarin het zalige ziet van dat volk dat God ons in Zijn Woord voorstelt: "Hoe zalig is het volk dat naar Uw klanken hoort!"

Wij zouden samen een ogenblik stil moeten zijn om dat zalige, dat eeuwig zalige van dat volk te overdenken.

O, gij die nog zonder God in de wereld leeft! Daar tegenover staat de eeuwige rampspoed van hen die zonder God en zonder Christus leven. Die eeuwige duisternis van hen die sterven zoals ze geboren zijn, wiens levenseinde dan ook bevestigen zal het Woord van God dat ons zegt: "Aldaar zal weinig zijn en knersing der tanden." Dat is het deel van hen die vreemdeling van die zaligmakende genade Gods gebleven zijn in dit leven. In wiens hart het Woord van God, dat in de akker van hun leven gezaaid

is, door de vogelen des hemels is weggepikt, of onder de doornen van allerlei wereldbeslommingen is verstikt. O, onthoudt het ook in deze dagen, dat Woord door deze dienaar gesproken, door woord en geschrift tot u gekomen, dat is een woord waar God eenmaal op terugkomt. Wat heeft u met dat woord van hem, die u in Mijn naam aansprak, gedaan? Wat heeft dat woord in uw leven uitgewerkt?

Welke vruchten heeft het gedragen? En als het nu geen vrucht ten leven in u droeg, dan ligt dat niet aan Ds. Van Dam, die het als dienstknecht Gods u gepredikt heeft. Dan ligt dat niet aan God, Die door de dienst van deze leraar u betuigde dat Hij geen lust had in de dood van de goddeloze. Dan ligt dat niet aan Christus, Die U in het evangelie als de enige Weg van zaligheid gepredikt is, noch aan het Woord dat aan uw harten gelegd is, maar dan ligt dat aan de boosheid van uw hart, aan dat ongeloof waarin gij zo verstokt zijt, aan de vijandschap waardoor gij u de Heere niet onderwerpen wilde. O, neemt dat toch ter harte, want dat Woord komt eenmaal terug. Dan vraagt de Heere ook u rekenschap. Stelt het u eens een ogenblik voor dat u deze leraar nog eenmaal ontmoeten zou, op die dag, die grote dag, waarop de Rechter van hemel en aarde ook u rekenschap vraagt als in de tegenwoordigheid van Zijn knechten, die u het Woord gepredikt hebben. Zou dat dan tegen u moeten getuigen, omdat u op het woord van hun vermaning u niet tot de Heere bekeerd hebt?

O, gedenkt toch uw voorgangeren die u het Woord Gods verkondigd hebben. Ziet hoe zalige uitkomst hun deel geweest is, opdat het u bewege hen, die de Heere hebben mogen navolgen, ook door genade te mogen navolgen. Weest daarom verlegen. Begeert van de Heere de werking van Zijn zalige Geest, opdat Die u in het spoor des Heeren doe gaan.

Vraagt maar vandaag: O God, wil me ook zo gelukkig maken. O Heere, werkt met Uw Geest in mijn leven, opdat ik U en mezelf recht zou mogen leren kennen, opdat ik tot de kennis van die genade, zoals ze in Jezus Christus is, geraken mocht, opdat ik Uw heil zou mogen leren kennen zoals Gij dat op de aarde onder de mensen geopenbaard hebt.

En volk des Heeren, gedenkt uw voorgangeren die u het Woord Gods verkondigd hebben en in wiens hart dat Woord door Gods genade weerklank vinden mag. Het lag ook niet aan Ds. Van Dam dat dat Woord in uw hart heerschappij vond. Dat lag ook niet aan u of aan uw gewilligheid of bereidheid, maar daarvan is de roem alleen in die vrije, soevereine genade Gods, die Hij hier naar Zijn welbehagen in mensenharten verheerlijken zal, en hier Zijn gemeente, tot het eeuwige leven verkoren, bijeenvergadert en in hun harten het Woord van Zijn genade, door Zijn dienstknechten gesproken, heerschappij verkrijgen doet, zodat zij als verlorenen aan Zijn voeten buigen. Ja, zij verkrijgen heerschappij als dat eeuwige evangelie in hun harten ontsloten wordt en die gezegende naam van de Zoon Gods aan hen verklaard wordt, en zij door het geloof mogen uitgaan om Hem te kennen en op die oefenschool van Gods genade geoefend worden om de Heere nader en klaarder te leren kennen als Die ons van God geworden is tot wijsheid, tot rechtvaardigheid, tot heiligmaking en tot volkomen verlossing.

Gedenkt dan uw voorganger en ziet vandaag de uitkomst van zijn wandel, hetwelk u predikt dat God voor Zijn Woord instaat en dat God Zijn Woord getrouw bevestigen zal. Dat u dan vandaag moed grijpen mocht uit zijn behoudenis, omdat de Heere getrouw is. Ziet dan eens een ogenblik vooruit, in strijd en in moeite, en laten we dan aanstonds rondom de groeve hier aan deze plaats zeggen: "Wat buigt gij u neder, o mijn ziel en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven; Hij is de menigvuldige Verlossing mijns aangezichts."

Hij zou het u vandaag wel willen toeroepen: "Houdt aan, grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven, nooddruftigen veracht Zijn goedheid niet, nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven" .

Ziet dan die uitkomst van zijn wandel. De Heere heeft Zichzelf willen verheerlijken, ook door de dienst van deze broeder. Dat de Heere dan genadiglijk zou bevestigen wat zo-even gezegd is, dat Hij blijft, gisteren en heden. Want als Paulus in de brief aan de Hebreëen zegt: "Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben", dan staat er achter: "Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid!"

Daar kan de familie mee vooruit, en daar kan ook de Kerk mee vooruit. Hoe donker het op de aarde ook worden zal en hoe moeitevol de strijd en de verdrukking, maar de Koning leeft en zal voor de Kerk blijven zorgen zoals Hij het gisteren deed, zoals Hij het heden doet, zo zal Hij het doen tot in der eeuwigheid! Amen

Hierna verzocht Ds. Vergunst te zingen, op nadrukkelijk verzoek van de familie, Psalm 68: 2:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen;
Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.
Heft Gode blijde Psalmen aan;
Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan;
Laat al wat leeft Hem eren;
Bereidt de weg, in Hem verblijd,
Die door de vlakke velden rijdt;
Zijn naam is HEER' der heren.*

Ds. Vergunst sloot deze dienst met dankgebed.

Vervolgens werd de kist met het stoffelijk overschot van de overledene afgenomen van de baar, die voor de kansel geplaatst was, en uitgedragen om in het familiegraf op de algemene begraafplaats ter aarde te worden besteld.

Terwijl de klok van de Ned. Herv. kerk luidde, volgden de vele honderden belangstellenden in een lange rij de rouwauto's.

Ook bij het kerkhof hadden zich velen verzameld, die de toespraken door middel van een geluidswagen konden volgen.

Bij het geopende graf sprak de begrafenisondernemer, nadat de kist met het stoffelijk overschot in het graf was neergelaten:

Geachte aanwezigen, hiermee is het stoffelijk overschot van uw zeer geliefde vader, behuuden grootvader, broer, zwager en oom, onze geliefde dominee Christiaan van Dam, toebetrouwd aan de schoot der aarde, opdat ook aan hem bevestigd zal worden: "Stof zijt gij, en tot stof zult gij wederkeren."

Ik geef thans het woord aan de weleerwaarde heer Ds. Karels.

Ds. J. Karels:

Bedroefde familie, wanneer we hier met elkaar staan bij het geopende graf van uw zeer geliefde overledene, dan wordt het weer bevestigd dat de mens gaat naar zijn eeuwig huis. Maar het is een groot verschil wat de eindbestemming van de mens is. Van hem die heenging is het ons bekend dat de Heere genade in zijn leven heeft verheerlijkt en niet alleen bij aanvang, maar de Heere heeft die genade ook onderhouden tot op het moment van zijn sterven. Deze genade zal onderhouden worden tot in der eeuwen eeuwigheid.

De laatste predicatie die hij door middel van de ziekentelefoon mocht beluisteren vanuit Gods huis, waren de woorden uit Openbaring 7: "Want het Lam, Dat in het midden van de troon is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fontein der wateren, en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

Daarin mocht zijn ziel worden verklaard door de bijzondere leiding des Geestes. Toen hij de woorden mocht horen in zijn hart: "En God zal alle tranen van hun ogen afwissen", werd hij bepaald bij de liefde van een Drie-enige God. Want zalig worden is een éézijdig Gods werk. Het is de liefde des Vaders, de liefde des Zoons, maar ook de liefde van de Heilige Geest.

Wanneer er staat: "En God zal alle tranen van hun ogen afwissen", dan is het die drieënige God Die daarmee aantoonde de troost die er overblijft voor de Kerk van God. Want als er staat: "alle tranen", zo staat er bij: "van hun ogen", en dat zijn de tranen van degenen die hier op aarde al wenende voortgingen, maar die met gejuich vruchten mogen maaien. Dat zijn de tranen van een David, die hier op aarde door ontdekking mocht getuigen: "Ik heb mijn tranen onder het klagen tot mijn spijsdag en nacht." Dat zijn niet de tranen van de wereld.

Er worden veel tranen vergoten om der zonden wil, maar het is een groot verschil welke tranen we vergieten. Zijn het tranen vanwege de vruchtgevolgen van de zonde, of zijn het tranen waarmee we de oorzaak van alles moeten bewenen, en wel de zonde zelf, die Godonterend is. Tranen van een Godsgemis, tranen van een Christus gemis, de tranen die ze zo menigmaal moeten schreien vanwege de eerberging van Gods aangezicht. Maar bij ogenblikken geeft de Heere een zoete voorsmaak dat Hij ze zal afwissen.

Tranen afwissen is troosten. En die wetenschap dat niemand minder dan een Drieënige God troost, deed Rutherford zeggen: "O, volk des Heeren, zou u één traan willen missen nu gij weet dat een Drieëinig God ze Zelf afwist?"

Een moeder kan troosten, maar dan komen de tranen terug. Maar wanneer God troost, dan komen ze niet terug. Nog wel hier bij aanvang op aarde, hoewel de voorsmaken er al zijn dat ze voor eeuwig zullen worden afgewist. Want het is de dichter van Psalm 116 die dat zo treffend zegt:

*Gij hebt o Heer', in 't dood'lijkst tijdsgewricht
Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen.*

Wanneer nu God Zelf die tranen droogt, dan is dit ook door genade het deel mogen worden van onze geliefde Ds. Van Dam.

Dinsdagavond was hij met zijn hart in de hemel, donderdag echter weer bestreden, en vrijdag nog tranen geschreid, zij het dan ook tranen van verwondering. In de hemel kunnen ze niet geschreid worden, en was dit zo, dan zouden het tranen zijn van aanbidding, van een diep buigen voor die gunst die God heeft bewezen. Daar zal het Lam hen weiden en zal hun een Leidsman zijn tot levende fontein der wateren. We moeten elkaar maar trachten jaloers te maken op het volk van God. Want het deel van de wereld zal zijn: eeuwig wening en knersing, der tanden. Maar het deel van de Kerk

is: hier wel veel bedrukt, maar straks eeuwig God, hun Koning, eren.

Wat zal het voor Ds. Van Dam en voor de ganse Kerk betekenen wanneer ze daar reeds zijn mogen of komen mogen, en als waar wordt gemaakt: van hun ogen. Al hebben ze het hier soms nog zo zalig, altijd komt de zonde weer tussenbeide, en iedere keer opnieuw wellen de tranen op en moet gebedeld worden: "Wendt toch mijn ogen van de ijdelheden af!" Want de ogen vertoeven zo veel waar ze niet horen. Wanneer God echter de tranen afwist, hier bij aanvang, dan mag het oog des geloofs de Koning in Zijn schoonheid wel eens aanschouwen, al is het nog zo van verre. Maar als God de laatste tranen afwist, dan mag gezegd worden: "Hier weidt mijn ziel met een verwonderend oog."

Als we dan nog even terugdenken aan datgene wat uw geliefde vader en grootvader, en tot welke betrekking u ook tot de overledene gestaan heeft, ten deel mocht vallen, ziet dan op de rust die er overblijft voor het volk van God.

Laten we het dan vanaf deze dodenakker horen dat we allen gaan sterven, maar dat we niet allen naar dezelfde bestemming gaan. Er zijn twee wegen. Een weg eeuwig van God af. Dat is de weg die we van nature allen bewandelen. Door genade kan de Heere ons op die uitnemende weg brengen, waarop de grootste dwaas niet dwaalt en die de verstandigen naar boven leidt.

En wanneer we dan thans hier zijn, nog zonder genade, nog vervreemd van het werk Gods, dan gaat er van een geopende groeve een prediking uit: "Wendt u tot Mij en wordt behouden!"

De Heere zegene dit sterven, maar Hij sterke ook de familie. U weent wel, maar niet als degenen die in dit opzicht geen hoop hebben. Dat neemt echter de lege plaats niet weg, want vlees kan toch van het vlees niet af. De God aller genade make het wel met Zichzelf, Hij ondersteune u, inzonderheid ook haar die hem zo trouw verzorgd heeft.

En volk des Heeren, de kleinen met de groten, welk een verwondering wanneer we in goede ouderdom op zulk een wijze, als een koningskind, grafwaarts mogen gedragen worden. Welk een verwaardiging wanneer God de prikkel uit de dood wegneemt. Aanschouwt dan hun wandeling, gelijk we dat in Gods huis hebben vernomen, wetende dat God de tranen afwist van degenen die Hem vrezen. O, de Heere geve maar onderwerping in het strijdperk van dit leven, en Hij doe u gaan, in gewilligheid, de weg achter Hem aan, waar het Lam ook heengaat.

De Borg heeft op aarde geweend, en vanwege Zijn Borgtochtelijk wenen is het mogelijk geworden dat de Kerk niet meer hoeft te wenen. Daarom zal het bevestigd worden: "En God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

Ik dank u.

Hierna werd het woord gevoerd door **Ds. R. Boogaard**, die tevens een dankwoord sprak namens de familie:

Het is op verzoek van de familie dat ik aan de geopende groeve van onze geliefde overleden medebroeder een enkel woord van dank richt tot Ds. Karels, met name ook voor de wijze waarop hij de familie in deze dagen van rouw heeft bijgestaan.

Ook hartelijk dank voor de liefde en broederlijke vriendschap aan Ds. Van Dam betoond in de tijd dat u hier als predikant in Werkendam nog met hem mocht verkeren.

Tevens een woord van hartelijke dank aan de begrafenisonderneming Van Bezey uit Rotterdam en Vink uit Werkendam voor de wijze waarop zij deze begrafenis hebben verzorgd.

Mij is ook verzocht een woord van bijzondere dank te richten tot jou, Corrie. We kennen jou uit de familie een weinig nader en vele vrienden en vriendinnen die hier

bij het graf in zulk een groten getale bijeengekomen zijn, kennen je óók. Telkens als we bij opa op bezoek mochten komen, hebben we ook jou ontmoet en je gastvrijheid ervaren.

Corrie, zeven jaar en vijf maanden heb je opa verzorgd en de familie is je daar zeer erkentelijk voor. Maar ook de vele vrienden en vriendinnen zijn je er erkentelijk voor, want we hebben gezien dat je het met liefde mocht doen. De Heere moge je Zelf belonen. Hij, Die aan een mens niets verplicht is, maar Die beloofd heeft als de God van het voorgeslacht óók in de nageslachten te willen werken, zij je Deel en je eeuwig Goed.

Als ik van de familie dan ook nog gelegenheid krijg om namens de vele vrienden en vriendinnen enkele woorden hieraan toe te voegen, dan denk ik aan een voorval uit het leven van opa. Toen hij ongeveer vijf jaar oud was kwam zijn oma op bezoek bij zijn moeder. Toen hoorde hij dat zijn oma aan zijn moeder vertelde, dat de Heere haar hoop had gegeven, dat Hij uit haar nageslacht er nog zou toebrenge. Je hebt het zelf opa ook wel horen vertellen: Hij is toen naar het schuurtje gevlucht. Daar is hij op zijn knieën gevallen en heeft hij gebedeld: "Heere, mag ik het dan zijn?"

Corrie, doe het ook! God is de God van de geslachten en Hij wil Zichzelf verheerlijken naar de trouw van Zijn eeuwig verbond; omdat dat verbond vast ligt in Sions gezalfde Koning. "Als Zijn Ziel Zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien."

Wanneer we dan staan aan deze geopende groeve, worden onze gedachten ook bijzonder vermenigvuldigd vanwege de vaderlijke vriendschap en vele raadgevingen die we jarenlang van onze overleden medebroeder hebben mogen ontvangen. We wisten ons met nauwe banden aan hem verbonden! Dan denk ik aan het Schriftwoord dat ons zo opmerkelijk getuigt: "Alzo stierf Mozes, de knecht des Heeren, naar des Heeren mond."

Als Mozes heeft ook hij de Kerk des Heeren mogen dienen. Hij heeft nog één derde van zijn levensjaren mogen werken in de wijngaard van zijn Heere, ondanks het feit dat hij pas op latere leeftijd begonnen is. Hij is de Kerk des Heeren tot zegen geweest. Niet alleen in de kring van u, familie - kinderen en kleinkinderen - heeft hij een spoor van de vreze Gods nagelaten, maar óók in de gemeenten. In de kring van onze gemeenten was hij een voorbeeld.

Ik mag het hier openlijk zeggen: Ook voor onze medebroeders in de bediening was hij een voorbeeld, in eenvoud en in liefde. Dat weten ook de vele vrienden en vriendinnen, die op zulk een nauwe wijze vaak met hem verbonden waren. Voor hoevelen mocht hij tot een hand en een voet zijn op de weg des levens! Hij kon onderwijzend raad geven, altijd heenwijzend naar die Borg. Als er dan, vooral in de laatste tijd van zijn leven, vrienden kwamen die mochten vertellen dat de Heere Zijn genade aan hun ziel verheerlijkt had, of dat de Heere het woord, dat hij in eenvoudigheid gesproken had, nog dienstbaar had willen stellen tot het schenken van, een nadere weldaad, dan weende hij van verwondering omdat de Heere hem daartoe had willen gebruiken. Daar zijn we ook wel getuige van geweest.

En nu: "Alzo stierf Mozes." Het volk van Israël stond aan de boorden van de Jordaan. Ze moesten het land Kanaän nog in. Maar Mozes behoefde ze niet binnen te brengen; daar had de Heere een ander toe verkoren, namelijk Jozua. Mozes mag ingaan in de eeuwige rust, maar Jozua zal het volk in Kanaän brengen. Deze Jozua wijst ons heen naar de meerdere Jozua. Door deze meerdere Jozua is ook onze overleden medebroeder zelf geleid en ingebracht in dat hemelse Kanaän, waarvan hij hier reeds iets heeft mogen aanschouwen als hij door de verrekijker des geloofs mocht blikken in Immanuëlsland.

Dan denk ik nog aan een voorval dienaangaande terug, wat ook vanmiddag in de dienst al is opgemerkt: Het is ongeveer dertien jaar geleden dat hij een paar dagen bij ons gelogeed was en 's avonds preekte over die woorden: "En waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid. En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest."

In de nacht daarop heeft de Heere dat in zijn leven toegepast en mocht hij de verzegeling des Geestes ontvangen. Ik herinner me zo duidelijk hoe hij wenend naast me zat toen ik hem de andere morgen naar het station bracht. Hij zei: "Dit zal het laatste afscheid zijn, want ik mag naar huis!"

Het heeft echter nog een poosje mogen duren. Toen heeft hij zich - zoals hij vrijdagmorgen tegen dominee Karels vertelde - vergist. Maar nu heeft hij zich niet vergist. Nu heeft hij zijn wens verkregen en nu heeft God Zijn eigen werk bekroond.

"Alzo stierf Mozes ..." Wat van Mozes was gaat in het graf, maar wat van God is wordt gekroond. Dat gaat naar binnen en dat zal eeuwig God groot maken.

Kinderen en kleinkinderen, vader en moeder zijn nu samen verenigd in de dood. Vaders lichaam zal neergelaten worden bij het stof van moeder. Ze hebben in uw familiekring een spoor van de vreze Gods nagelaten. O, denkt eraan! God komt op die weldaad terug! Veel heeft Hij gegeven, veel heeft Hij genomen, maar de verantwoordelijkheid blijft voor ons!

Oók voor u! Als vader voor u tot een zegen geweest is in zijn bediening, dan is het Gods genade. Dan is de band hier niet doorgesneden; die zal alleen maar rekken. Maar als u vreemdeling blijft van het werk van Gods genade, zoals vader en moeder het hebben voorgeleefd en zoals vader het heeft mogen prediken, zal het zo ontzettend zijn. Die God, Die hem zoveel werkzaamheden gaf aan de troon van de genade, voor u, mocht Zichzelf naar Zijn eeuwige vrijmacht in u verheerlijken tot roem van Zijn Naam en grote deugden.

Als we dan het stoffelijk overschot neerlaten in de groeve der vertering, dan zeggen we nogmaals: Wat van Mozes was blijft hier, maar wat van God was is thuis; dat heeft gehijgd, dat heeft verlangd om naar huis te mogen gaan. Hier heeft hij mogen getuigen van de rijkdom der genade die hij heeft mogen ontvangen, uit vrije gunst. Want: "Ik zal hen vrijwillig liefhebben." Niets uit ons, maar alles uit Hem. Daarin wordt God verheerlijkt. Dat is vrucht van de genade waarin hij eeuwig mag roemen! Nu mag hij zijn stem met aller lofzang paren.

Ik stel u voor om, voordat we van dit geopende graf gaan scheiden, samen de lofzang aan te heffen van het Sion Gods, dat hier wel eens over dood en graf mag heen zien en uitroepen met de dichter: Dan, ja dan, als mijn vlees en mijn hart bezwijkt en Gij de Rotssteen van mijn hart zijn zult

*Dán ga ik op tot Gods altaren,
Tot God, mijn God, de Bron van vreugd;
Dan zal ik, juichend, stem en snaren
Ten roem van Zijne goedheid paren,
Die, na kortstondig ongeneugt',
Mij eindeloos verheugt.*

Het is Psalm 43: 4; we zingen het samen.

Tenslotte sprak de begrafenisondernemer:

Nadat ik als tolk van u allen de wens heb uitgesproken dat ook het stof van hem, die van u is heengegaan, moge rusten in vrede tot aan de morgen der Opstanding, is

hiermee deze plechtigheid geëindigd.

Onder klokgelui verlieten allen het kerkhof. Een Koningskind was naar zijn laatste rustplaats gebracht.

Teruggekomen in het kerkgebouw, sloot Ds. J. Karels de plechtigheid met het lezen van 1 Petrus 1: 13 en dankgebed.

3. PAULUS SPREEKT WOORDEN VAN VERTROOSTING TOT DE GEMEENTE VAN THESSALONICA

Predicatie uitgesproken door Ds. J. Karels in de gemeente van Werkendam
op zondag 21 november 1976.

Zingen: Psalm 102: 15

Lezen: 1 Thess. 4

Zingen: Psalm 16: 5 en 6

Psalm 30: 2

Psalm 73: 12

Gemeente en rouwdragende familie in ons midden,

Uw geliefde vader en grootvader, maar ook onze beminde Ds. Van Dam is niet meer. We hebben de achterliggende week met elkaar gestaan aan de geopende groeve en we moesten een beminde vader en grootvader, maar ook een hartelijk geliefde vriend wegbrengen. Want het is de mens gezet eenmaal te sterven. Het is echter zo verschillend hoe we onze overledenen nastaren. Wanneer we weten mogen - en dat heeft de Heere ook in het hart van hem die is heengegaan willen bevestigen - dat er hier in dit leven een hoop werd geboren op de zalige toekomst, dan mag er wel verdriet zijn, maar een verdriet dat niet wanhopig is.

Dat bevestigt Gods Woord ons en de Heere geve aan de hand van de overdenking van deze morgen dat we ook Ds. Van Dam op de juiste wijze zouden nastaren. Wanneer God heeft gesproken is het betamelijk dat de mens zwijgt, welk een leegte er dan ook gekomen is, inzonderheid in het hart van één van de kleinkinderen, die zich zo nauw aan hem verbonden wist, daar ze al de jaren dat grootvader na het sterven van zijn vrouw alleen was, hem trouw heeft verzorgd.

We mogen toch vanuit Gods Woord laten horen dat er een Bijbelse troost is. Mensen proberen te troosten en dat is betamelijk. Maar wanneer God het doet is het een troost waar we wat aan hebben. Dat geldt niet voor één kleinkind, maar dat geldt vanzelf voor alle kleinkinderen en voor alle familiebetrekkingen.

Dat geldt deze morgen ook voor de gemeente en voor al onze gemeenten.

Nu we u met de hulp des Heeren nader wensen te bepalen bij de woorden van onze tekst, dan hopen we dat de Heilige Geest dit nader zal toelichten en toepassen.

Wij wensen u te spreken uit het u voorgelezen Schriftgedeelte: 1 Thessalonicensen 4: 13 tot en met 18, waar we Gods Woord aldus lezen:

"Doch, broeders, ik wil niet dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben. Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem.

Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen die ontslapen zijn. Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan; Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen te zamen met hen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht; en alzo zullen wij altijd met de Heere wezen. Zo dan, vertroost elkander met deze woorden."

In deze tekstwoorden beluisteren wij:

PAULUS SPREEKT WOORDEN VAN VERTROOSTING TOT DE GEMEENTE VAN THESSALONICA

We letten op een drietal gedachten:

1. Het doel van die troostwoorden
2. De inhoud van die troostwoorden
3. De opwekking door die troostwoorden

1. Het doel van die troostwoorden

We hebben reeds gezegd: Het is de mens gezet eenmaal te sterven en dat is om der zonden wil. Door de zonde zijn we allerhande ellende onderworpen, ja de verdoemenis zelf. Om der zonden wil is de dood in de wereld gekomen. Al is het dan ook dat de Heere aan degenen die Hij van eeuwigheid verkoren heeft, genade wil bewijzen en hun ziel wil redden van de dood, dat neemt echter niet weg dat het waar is wat de dichter zegt: "Wie leeft er die de slaap des doods niet eens zal slapen?" Vandaar de woorden: Het is de mens gezet eenmaal te sterven. En na het sterven volgt het uitdragen naar de groeve die nooit verzadigd wordt. Dat is nu zo, en dat was eenmaal zo in de dagen van Paulus. Gelijk er toen droefheid was over het sterven van geliefde betrekkingen, zo is ook nu die droefheid nog aanwezig. Toch is er onderscheid tussen de tijd waarin Paulus leefde en de tijd waarin wij leven. Dat zal aanstonds uit het verband nader blijken.

Wanneer er in Thessalonica iemand stierf waarvan in dit leven een getuigenis Gods was uitgegaan - met andere woorden: wanneer er iemand stierf die bekeerd was - zo was er nochtans een overmatige grote droefheid, omdat men daar in Thessalonica in onzekerheid leefde. Wat zou er nu gaan gebeuren na het sterven? Wat zal toch de toekomst van de doden zijn?

Als Paulus zijn troostwoorden gaat uitspreken, richt hij die tot de gemeente van Thessalonica. In die gemeente mogen we dus zien het levend gemaakte volk dat hij wil vertroosten aangaande degenen die in de Heere gestorven zijn. Bij de Grieken leefde de verwachting dat na het sterven wel de ziel eeuwig zou voortbestaan, maar het lichaam volkomen teniet gedaan zou worden. Nu begrijpen we, al waren er dan ook in Thessalonica tot God bekeerd, dat die heidense gedachte toch nog zo in het hart aanwezig was. Zelfs bij degenen die treurden over het verlies van degenen die in de Heere ontslapen waren, was er onzekerheid. Daarom probeert Paulus in deze onzekerheid meer zekerheid te geven door middel van deze zendbrief. Hij probeert olie te gieten in de wonden van verslagenheid.

Hij begint in ons tekstgedeelte gelijk we dat lezen: "Doch, broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt gelijk als de anderen, die geen hoop hebben." "Broeders", zo spreekt hij hen aan. Welk een vertrouwelijk woord. Alsof dat woordje "broeders" de gemeente zal uitlokken om naar zijn woorden te luisteren. Het is alsof Paulus zegt: Kinderkens, luistert nu toch eens. Jullie rouwen nu wel over geliefde doden en dat is betamelijk, maar de wijze waarop jullie het doen is niet naar Gods Woord. Want er is geen aanleiding tot zulk een droefheid.

Vandaar dat Paulus zegt: "Ik wil niet dat gij onwetende zijt van degenen die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben."

Paulus noemt hun doden: "ontslapenen." En alleen al in dit woord ligt de gedachte dat het neerlaten in de groeve niet het laatste is.

Jesaja spreekt ook op zulk een wijze over de ontslapenen, over "een rusten op hun

slaapstede." We bedoelen dan degenen die in de Heere zijn gestorven. Er staat in hoofdstuk 2: 14: "Want gij, broeders, zijt navolgers geworden der Gemeenten Gods, die in Judea zijn, in Christus Jezus; dewijl ook gij hetzelfde geleden hebt van uw eigen medeburgers, gelijk als zij van de Joden."

Wanneer er in Thessalonica iemand stierf en begraven werd, dan leert Paulus: Hier houdt het niet mee op, dit is geen eindtoestand die thans bereikt is. Nee, het is slechts een tussentoestand. Want op zulk een ontslapen zou eenmaal een opwekken volgen. Daar wil Paulus hen op wijzen. Hij wil hen iets bijzonders over die ontslapenen meedelen. Hij doet dat met het doel hen te vertroosten gelijk hij dat zegt: "opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen die geen hoop hebben."

Nu wordt het ons wat duidelijker uit het verband. De anderen die geen hoop hebben waren de heidenen, die nog niet tot het geloof waren gekomen, die nog niet behoorden tot de gemeente van Thessalonica. Dat waren de heidenen die nog steeds geloofden dat, wanneer iemand stierf, het lichaam teniet gedaan zou worden, en alleen de ziel zou blijven voortbestaan. Vanuit heidens oogpunt gezien waren dus de doden diep te beklagen. Hadden ze hier ziel en lichaam, nu hadden ze alleen nog een ziel. Het sterven was dus een grote teruggang, vandaar die overmatig grote droefheid. De dode ging een moedbenemende en een hopeloze toekomst tegemoet.

Paulus zegt: Ze hebben geen hoop. Maar hij zegt er bij: "Ik wil niet dat gij bedroefd zijt gelijk als de anderen die geen hoop hebben."

Natuurlijk mag er droefheid zijn, ook wanneer er iemand in de Heere gestorven is. Veronderstel dat er geen droefheid was, dat zou onnatuurlijk zijn. Ook al hebben we in ons leven hen die ons ontvallen zijn - ook nu in uw familiekring - zo uitnemend lief gehad. Wanneer er geen droefheid zou zijn, zou dat onnatuurlijk zijn. Ook Israël heeft Mozes 30 dagen beweend. Na het sterven van Stefanus hebben godvruchtige mannen grote rouw over hem bedreven. Toen Lazarus in het graf lag, weende Jezus.

Zou er dan nu geen droefheid zijn? Nee, zo bedoelt Paulus het niet, alsof hij zegt: Er mag geen droefheid zijn. Integendeel! Maar er hoeft geen droefheid te zijn als bij degenen die geen hoop hebben. Want weet dan in uw droefheid: Hun was een beter lot bereid! Zij hebben hun wens verkregen.

Dat is nu als het ware hetgeen hij wil meedelen, het doel van zijn zendbrief, om de achtergebleven betrekkingen te troosten. Maar op een Bijbelse wijze, op Bijbelse gronden.

En gemeente, inzonderheid familie, dat zouden we ons vandaag wel goed voor ogen moeten stellen, hetgeen Paulus hier zegt. Veel is heengegaan, maar wat is het aan de andere kant een verwondering wanneer in het leven genade gebleken is. Dan mag er wel droefheid zijn, maar laat die droefheid ons verbinden aan de hemel om te mogen weten dat meer gebleven is, dan is heengegaan. Zeker, als een kleed zal het al verouden en niets kan hier zijn stand behouden, of we in ons leven leraar geweest zijn of vriendwerker, of wat dan ook, maar de mens gaat naar zijn eeuwig huis. Bij elk sterven geldt echter: "Maar Gij hebt, o Opperwezen, nooit verandering te vrezen." Laat de onveranderlijkheid Gods heden onze troost zijn, opdat we, wanneer we in deze ogenblikken gevoelen van genade nog vreemd te zijn, tot Hem de toevlucht mochten nemen.

Maar ook wanneer we weten dat God in ons leven begonnen is, dat we van Hem zouden begeren dat Hij het versterken wil en Hij vanuit Zijn Woord ons mocht vertroosten.

Wanneer we thans eerst in het kort hebben meegedeeld de woorden van Paulus en stilgestaan hebben bij het doel van die woorden, willen we thans met elkaar letten op:

2. De inhoud van die troostwoorden.

Die inhoud kunnen we vinden in vers 14, in het kort samengevat, en dan in de verzen 15 tot en met 17 nader uitgewerkt: "Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem."

Dan gaat Paulus op een drietal zaken wijzen, die ook vanmorgen onze aandacht wel mogen hebben. Hij zegt in vers 15: "Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen, die ontslapen zijn."

- Hij wil zeggen: Degenen die reeds in de Heere ontslapen zijn zullen op die grote dag niet achtergesteld worden bij degenen van Gods volk die dan nog leven. Zij zullen niet vóórkomen degenen die ontslapen zijn.
- En dan komt hij met een tweede zaak. Want dan zullen de levend overgeblevenen in die grote dag als Christus komt om te oordelen de levenden en de doden, met degenen die dan weer levend gemaakt zullen zijn, tot de Heere worden opgenomen.
- En ten derde zegt hij: dan zullen ze altijd met de Heere zijn.

Paulus zegt dus: Heb geen droefheid zoals de anderen, want er is wel hoop. God zal degenen die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem. De betekenis is dat we niet alleen in een opstanding des vleses geloven, maar ook in een eeuwig leven. De opstanding des vleses komt zo duidelijk hierin naar voren, zodat wij, die leven mogen onder het Woord der waarheid, wanneer we staan aan een geopende groeve toch altijd moeten weten: dit is het laatste niet! We denken het wel en zeggen het soms wanneer we van het kerkhof gaan en degenen die ons zo lief waren moeten achterlaten. Doch Paulus zegt: Er is wel terdege hoop, want zij zullen op Gods dag weer te voorschijn komen. Gelijk eenmaal Christus Zich door Zijn hemelvaart aan het menselijk oog heeft onttrokken en nu de doden door hun sterven eveneens zich aan het menselijk oog onttrokken hebben, zo zal God ze met Hem wederbrengen. God zal aan de ene kant Christus sturen op Zijn tijd om als Rechter te oordelen en gelijktijdig zullen al degenen die Christus toebehoren, worden opgewekt en met degenen die dan nog leven, zullen ze Hem tegemoet gevoerd worden.

Paulus zegt: Weent niet, want er is niet alleen hoop, er is een goede hoop, want God zal degenen die ontslapen zijn in Jezus wederbrengen met Hem. Er staat hier: "ontslapen in Jezus."

Er staat in de grondtekst: *ontslapen door Jezus*. Dat betekent dat ze door het werk van de Zaligmaker hier op aarde tot bekering zijn gekomen en dat nu hun heengaan in de groeve niets anders zal zijn dan een rusten, dan een wachten op de jongste dag. Dan krijgt ieder woord een aparte betekenis. Paulus zegt: Hoe het allemaal gaan zal weet ik niet. Eén ding weet ik: God zal het doen. En wanneer God het doet, wie zal het keren? Niet alleen in het werk der schepping, maar ook in het werk der wedergeboorte, en in het werk van de voltooiing. God zal het doen, zo zegt hij.

Waarom is Paulus daar zo zeker van dat God dit werkelijk doen zal? Wel, dat is naar Gods getuigenis.

Paulus begint in vers 14: "Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan", dan noemt hij daar het pit en de merg van het hele evangelie. Het sterven van Christus, maar ook Zijn opstanding is nu de zaak waar het in wezen over gaat. Paulus wijst op de nauwe band van vereniging die er bestaat tussen Christus en Zijn bruidskerk. Nu is Christus toch uiteindelijk niet voor Zichzelf de dood ingegaan en niet voor Zichzelf opgestaan, maar Hij heeft alles gedaan als schuldbetalende Borg en

Hij zal het in de opstanding ook toepassen. Zou Hij dan nu degenen voor wie Hij de dood eenmaal is ingegaan in het graf laten? Dat zij verre! Dat lezen we ook in vers 14: "Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem."

Paulus wil zeggen: Gelijk nu degenen die van u weggenomen zijn, o bedroefde gemeente van Thessalonica, maar ook bedroefde familie van Dam, gelijk nu diegene die uit uw midden is weggenomen in zijn leven geloofd heeft in het sterven van Christus en in de opstanding van Christus, en dat niet voor een ander, maar met betrekking tot zichzelf, dat hij dat door genade mocht toeëigenen, net zo zeker zal hij ook eenmaal met Christus worden wedergebracht. Want op hetzelfde ogenblik dat Christus komt, zal ook uw geliefde dode uit het graf weer herrijzen. Christus kan toch van Zijn Kerk niet af. De ontslapenen zijn Zijn eigendom. Daar heeft Hij Zijn ziel en Zijn lichaam voor gegeven. Zou er dan nu een scheiding komen gelijk de heidenen dat beweren? Zou er dan nu alleen maar een ziel overblijven en geen lichaam?

Dat zij verre! Want ze zijn Zijn eigendom naar ziel en naar lichaam in leven en in sterven. Daarom zijn ze in de Heere ontslapen, omdat ze van Hem zijn. Door een geestelijke band zijn ze onlosmakelijk aan Christus verbonden. Daarom kunnen zij, die in dit leven wisten dat ze door genade aan Hem verbonden waren, na hun sterven van Hem niet worden losgemaakt. Dan kan ook de dood die scheiding niet bewerkstelligen, want ze waren van Hem, ze zijn van Hem en ze blijven van Hem. Gelijk nu Christus in dit leven over Zijn volk heeft gewaakt, zo zal Hij nu ook over Zijn volk waken wanneer ze in het graf liggen of naar welke plaatsen ze zijn heengegaan. Al zijn ze verdronken, al zijn ze door de wilde dieren verscheurd. Het is een goddelijk mysterie, maar we geloven het. Christus heeft Zelf gezegd: "Ik ben met ulieden tot aan de voleinding der wereld." De dagen voor het sterven, maar ook de dagen na het sterven, totdat Hij zal wederkomen. Totdat ziel en lichaam weer verenigd zullen worden, totdat Gods werk voltooid is! Wel is het borgwerk van Christus volbracht, maar het ganse werk der zaligheid is nog niet voltooid.

O gemeente, wanneer we meer zouden leven bij de leer naar Gods woord, wat staan er dan een onbevattelijke en een onuitputtelijke rijkdommen in Gods getuigenis te lezen. Wanneer iemand in de Heere mag sterven zeggen we: *Deze zal huppelen van zielevreugd daar men de wens heeft verkregen*. Dat is zeker waar.

Toch durven we te zeggen: Het is nog maar ten dele. Want de grote zaligheid, de voltooide zaligheid, zal pas komen wanneer ook het lichaam straks mag worden toegevoegd aan de ziel, om dan naar ziel en lichaam beide, gelijk God dat in de schepping heeft verordend, de drie-enige God eeuwiglijk te loven en te prijzen. De ziel is van stonde aan zalig, dat is onze belijdenis, en het lichaam zal volgen. Daarom zegt Paulus: Wanneer we dat nu weten, moet u niet zo overmatig bedroefd zijn, maar hoort dan de woorden van troost. Hoort dan hoe het gaan zal. En iets van wat Paulus hier zegt is reeds gebleken bij het sterven van Christus.

Vele lichamen van heiligen die reeds ontslapen waren, zijn toen opgewekt. En nadat Christus uit het graf is opgestaan zijn zij ook uit de graven gegaan naar de heilige stad, en ze zijn velen verschenen als een voorproef van de zaligheid die Gods volk te wachten staat, wanneer de Rechter komen zal om te oordelen de levenden en de doden. Natuurlijk, we weten het, we spreken over woorden van troost, maar wanneer die dag komt, die doorluchte dag, zal dat tevens de verschrikkelijkste dag zijn voor de goddelozen.

Dat heeft nu vanmorgen niet direct onze aandacht, want Paulus wil hier alleen maar woorden van troost spreken. Hij spreekt in de tekst niet over de verschrikkingen van de goddelozen. Wanneer we echter op de hoogte zijn met de inhoud van Gods

getuigenis, dan kunnen we op vele plaatsen lezen dat die dag, waarop hier gezinspeeld wordt, de zaligste dag voor de Kerk zal zijn, maar de rampzaligste dag voor iemand die onbekeerd geleefd heeft en onbekeerd gestorven is. De goddelozen hebben geen vrede zegt mijn ziel. De goddelozen gaan in de eeuwige pijn. Maar omdat Paulus ervan uitgaat dat hij spreekt over degenen die in de Heere ontslapen zijn en dat hij spreekt tot degenen die het leven deelachtig zijn, laat hij als het ware de vermaning aan de goddelozen achterwege, hoewel we deze natuurlijk hiervan nooit los kunnen denken. Want als de Rechter komt om te oordelen de levenden en de doden, dan zullen we allen voor Gods rechterstoel gedaagd worden. Er zal echter zo'n groot onderscheid zijn.

Dat lezen we in vers 14: "Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem." De eigen opstanding van Christus is het zalige onderpand van de opstanding van de Kerk.

Wat zullen die Thessalonicensen verkwikt zijn geweest met deze woorden. Wat zullen deze troostwoorden in hun hart gevallen zijn als een zoete balsem. Ze leefden als gemeente nog zo te midden van het omringende heidendom. Zij hadden het zo nodig om op het verkeerde, wat ook in hun midden was, gewezen te worden. Als Paulus eenmaal begint te troosten, lijkt het wel alsof hij meer en meer door de Geest Gods gedreven wordt om steeds overvloediger troostwoorden uit te spreken.

Nadat hij eerst heeft gezegd dat de dood het laatste niet is, omdat ze weer zullen opstaan, gaat hij er nu nader op in. Lees vers 15 maar: "Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren." Het is niet het woord van Paulus, maar hij spreekt als door kracht die God hem verleent. Met andere woorden: Wat er thans volgt, wees ervan verzekerd dat het zeker gebeuren zal. Wat zegt hij dan door het Woord des Heeren? "dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen die ontslapen zijn."

Hier staat feitelijk met andere woorden - en dan begrijpen we het wat gemakkelijker -: Zij die nu al gestorven zijn, zullen niet achtergesteld worden bij degenen die in die ogenblikken dat Christus komt, nog zullen leven.

Dat is een mysterie. Allereerst de woorden: "wij, die levend overblijven." Heeft Paulus hier verstaan en gemeend dat hij persoonlijk nog op aarde zal zijn als die dag des Heeren komt? We menen van niet gemeente.

We laten het Paulus zelf zeggen in het volgende hoofdstuk, vers 1 en 2: "Maar van de tijden en de gelegenheden, broeders! hebt gij niet van node dat men u schrijve. Want gij weet zelf zeer wel, dat de dag des Heeren alzo zal komen gelijk een dief in de nacht."

Er is niemand die die dag weet, alleen God de Vader. Zelfs Christus in Zijn menselijke natuur moest getuigen die dag en ure niet te weten en ook Paulus heeft die niet geweten. Paulus mocht hier spreken door het geloof en dan maakt hij twee tegenstellingen. Hij ziet hier de Kerk, het ene gedeelte reeds in het graf en het andere gedeelte nog op de aarde, wanneer Christus komen zal.

Veronderstel dat over 5 minuten de Koning der Kerk komen zou om te gaan oordelen, dan zullen er ook nu nog zijn die weten wat genade is. Er is immers een overblijfsel, en wanneer nu dat ogenblik komt zal het niet zo zijn dat de zorg van de Koning het allereerst zal gaan over degenen die dan nog op aarde leven, en daarna over de doden. Nee, de doden zullen juist eerst door Christus verzorgd worden. Ze zullen niet worden achtergesteld.

Wat handelt de Heere anders dan een mens. Wanneer er bij ons iemand sterft, al is het

nog zo'n grote geweest, al hebben we hem nog zo lief gehad, na verloop van tijd denken we toch meer aan de levenden dan aan de doden. Want het is zo menigmaal: uit het oog, uit het hart. David zegt: "Ik ben uit het hart vergeten als een dode." Maar bij God is het ten enenmale anders, of Zijn Kerk nu nog leeft of dat zij in de groeve ligt, dat is voor God hetzelfde. Zelfs zo dat Hij zegt: Ik zal eerst opwekken die in Mij ontslapen zijn.

Dat lezen we in vers 15: "Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen, die ontslapen zijn." Wat is dat een troostwoord. Dan gaat hij zelfs nog het tijdstip bepalen. Niet wanneer het zijn zal, maar wel dat ze echt als eerste zullen opgewekt worden. Lees maar vers 16: "Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan."

Wat een trouwe zorg des Heeren over Zijn duur gekochte Kerk. Zijt toch niet bedroefd, zegt Paulus.

Gevoelt u het familie en verstaan we het nu gemeente, het grote geluk van degenen die hier door de Heere bekeerd worden. Dan mag er droefheid zijn, maar wees toch niet hopeloos bedroefd. Hoort eens wat hun zalige toekomst is. Reeds direct wanneer de ziel het lichaam verlaat is de ziel in de eeuwige zaligheid. Maar die zaligheid zal nog worden uitgebreid, de zaligheid is nog niet volkomen voltooid. En dan zullen degenen die in Christus gestorven zijn eerst opstaan. De ontslapenen gaan voor.

Nee, wees maar niet bezorgd dat de Heere er ook maar één zal vergeten, want ze zijn duur gekocht en niemand zal ze uit Mijn hand en uit de hand Mijns Vaders rukken. De satan zal er geen één kunnen behouden, want al rusten ze op hun slaapstede, ze zullen eerst opstaan en daarna wij, die nog leven zullen.

O, welk een dag reizen wij toch tegemoet, gemeente. Welk een dag vol majesteit, want de Heere Zelf zal met een geroep en met de stem des archangels en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel. Wanneer Hij komt zullen de engelen Hem vergezellen, dat weten we uit Gods Woord. Hier wordt slechts over één engel gesproken, over de archangel. We menen te mogen zeggen dat het de overste van de engelen is en dan bedoelen we natuurlijk niet de Heere Jezus. Ook in de engelenwereld is er een heilige orde. Wanneer Christus komt, vergezeld van Zijn legioenen van engelen, dan is er één hoofdeling en van die hoofdeling staat geschreven: "met de stem des archangels en met de bazuin Gods." Dan zal er gebazuind worden: Jezus komt! Dan zal er uitgeroepen worden: De Heere komt! Dat is de laatste oproep, gemeente.

We hebben onlangs in een ure van nabetrachting ook gesproken over het bazuingeklink: "Welgelukzalig is het volk hetwelk het geklink kent!" Dat waren letterlijke bazuinen. Als het over de engelen gaat, dan verstaan we hier engelen die geen letterlijke bazuin hebben. De Heere wil hier Zijn majesteit in vertolken. De bedoeling van dat geklink der bazuin is, dat wij op aarde worden samenvergaderd door het geklink van de bazuin. Zo werd Israël opgeroepen naar Gods bedehuis. Zo worden wij nog wel eens opgeroepen door middel van klokgelui.

Dit is hier de betekenis. Nu zal de allerlaatste oproep komen: *O doden, komt uit de graven en komt ten oordeel!*

Dat is de laatste bazuin. De bazuin van het Evangelie klinkt nu nog. Er komt echter een ogenblik dat dit geluid niet meer gehoord wordt en dan komt de laatste bazuin, het ogenblik dat de boom eeuwig zal blijven liggen zoals hij gevallen is. *De Heere Zelf zal met een geroep komen.*

Thans mogen de knechten het nog doen, maar dan komt de Heere Zelf.

Let toch op de inhoud van Gods Woord. "Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel."

Wanneer dat nu komt, dat laatste tijdstip, lezen we elders in Gods Woord dat degenen van Gods volk die dan nog in leven zijn, in een punt des tijds zullen veranderd worden. Zomaar in één ogenblik. Eerst worden dus de ontslapenen opgewekt en ze krijgen in datzelfde ogenblik een onsterfelijk lichaam, ze worden in heerlijkheid opgewekt. Degenen die nog leven krijgen op hetzelfde ogenblik eveneens een onsterfelijk lichaam. Wat gaat daar nu mee gebeuren?

Dat lezen we in vers 17: "Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen tezamen met hen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht."

Wat een wonder! Christus is met Zijn hemelvaart opgevaren en de wolken dienden Hem. Wanneer u nu de moeite eens neemt om de Kanttekenaren bij deze schriftuurplaatsen na te lezen, dan zeggen ze: Zoals eenmaal de wolken Christus dienden, zo zullen ze dan weer alle vromen dienen om Hem tegemoet gevoerd te worden. Er staat: God zal het doen. Vanuit de hemel nadert de Koning tot Zijn bruidskerk en de aarde zal haar doden weergeven of ze in de zee zijn of ze in de aarde zijn of dat ze verbrand zijn of verscheurd.

"En alzo zullen wij altijd met de Heere wezen." Dat is de dierbaarste troost die Gods Woord ons vanmorgen meedeelt. Paulus zegt niet dat het het grootste zal zijn dat er in de hemel een herkennen zal zijn van vader of moeder, van broer of zuster. Gods Woord zwijgt daarover. Wat zouden wij er dan van moeten zeggen? Maar Paulus zegt: "alzo zullen wij altijd met de Heere wezen." Die God is ons een God van heil en Hij schenkt uit goedheid zonder peil ons het eeuwig zalig leven. Dit ziet op de storeloze gemeenschap met het Lam, naar ziel en lichaam beide. Nu mag het reeds zijn in aanvang met het Lam wat de ziel betreft, maar dan zal het zijn naar ziel en lichaam beide. Altijd met de Heere!

Hier uurtjes van korte duurtjes. Hier zo genoten, zo weer toegesloten. Maar alzo zullen we altijd met de Heere wezen, zonder te scheiden meer.

Hier levend gemaakt door het werk van Christus, Hem mogen volgen door het werk van Christus en door het werk van Christus teruggebracht in de volkomen, volzalige gemeenschap van een Drieëinig God.

Dat is een ontzaglijke troost wanneer we onze nabestaanden zo mogen nablikken. Maar familie en gemeente, de troost zal nog groter zijn als we met Paulus mee mochten spreken: "alzo zullen wij altijd met de Heere wezen."

Wanneer wij ook werkelijk zelf in dat "wij" waren inbegrepen. We kunnen nu wel zeggen: Mijn vader, mijn grootvader, hij was bekeerd en is gelukkiger dan hij in zijn leven ooit was. Dat is boven alle twijfel verheven. Maar als nu toch dat geluk van vader en grootvader ook ons geluk was. Als die God van vader en grootvader nu ook onze God was, dan zouden we vanmorgen niet half getroost worden, maar dan zouden we geheel getroost worden.

Daartoe verheerlijke de Heere Zich in de lijn der geslachten en zij doe Zijn trouw rusten op de late geslachten. Hij doe het zaad de Heere dienen.

Kinderen, u hebt nu geen ouders meer, maar de God van vader leeft tot in der eeuwigheid, en de laatste bazuin heeft nog niet geblazen. De bazuin van het Woord blaast zelfs in deze ogenblikken: "Laat u met God verzoenen!", want nog is die grote dag niet gekomen, nog worden er toegebracht.

En gemeente, laten we er toch op letten, ziet toch welk een zaligheid God heeft weggelegd voor degenen die Hem vrezen. Hoe groot is dat goed! Dat heeft het oog

niet gezien, het oor niet gehoord en het is in het hart van mensen niet opgeklimmen. Hier is de inhoud van de troost van Paulus. Wanneer ze nu door het werk van de Borg met de Heere mogen wezen, dan zijn ze niet bij het Lam alleen, maar dan zijn ze ook in de gemeenschap van de Vader en in de gemeenschap van de Heilige Geest. Dat is de zaligheid, met de Heere te mogen zijn, bij God te mogen zijn. Daar wordt ten volle bewaarheid: "Aldaar zal geen nacht zijn en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."

En laat deze tweede gedachte ons thans nog mogen voeren tot onze derde gedachte. Maar vooraf zingen we van Psalm 30: 2:

*Mijn God, Gij hebt mij, op mijn klacht,
Genezen, en mijn smart verzacht;
Gij hebt mijn ziel, door angst beroerd,
Als uit het graf weer opgevoerd;
Gij hebt het leven mij geschonken:
Ik ben niet in den kuil gezonken.*

3. De opwekking door de troostwoorden

Nog enkele woorden van een hartelijke opwekking en dat naar aanleiding van het laatste vers: „Zo dan, vertroost elkander met deze woorden." Dus niet met woorden: Wat erg, vader is er niet meer, opa is er niet meer. Hij mocht immers een goede leeftijd van God ontvangen en is in de Heere ontslapen. Daarom zegt de Heere: Laat één woord het belangrijkste zijn, een woord van troost: "Zo dan, vertroost elkander met deze woorden." Spreekt het maar tot elkaar in tijden van droefenis, wekt elkaar maar op en zegt maar: Dit is het laatste niet. En dat mag gelden wat de overledene betreft. We hebben het gehoord, de gestorvenen zullen eerst opgewekt worden en daarna wij, die levend zijn overgebleven.

Veronderstelt eens familie en gemeente, wanneer toch aanstonds die dag zou komen en wij Hem toegevoerd zullen worden, dan is God Rechter Die 't beslist, Die als aller Oppervoogd deze vernedert en die verhoogt. Aan welke kant zullen we dan staan?

Ook als we onbekeerd gaan sterven volgt de opstanding der doden. Dat toch niet de heidense gedachte ook de onze zou zijn, dat het na de dood afgelopen is en het allemaal misschien nog wel mee valt. Nee, we gaan Hem allen ontmoeten, maar hoe zal nu die ontmoeting zijn?

We hoeven dat niet met veel woorden toe te lichten. Als we hier op aarde nooit door het geloof Christus zijn ingelijfd, dan zal het ook ten enenmale onmogelijk zijn in Christus te ontslapen. Als we niet in Christus ontslapen, kunnen we ook niet in Christus worden opgewekt, maar worden we opgewekt tot eeuwige rampzaligheid. En dat terwijl we geleefd hebben onder Gods Woord dat gesproken heeft van menigerlei genade, van de volkomenheid van het borgwerk van Christus, van Zijn alles-reinigende bloed en dat voor de grootste der zondaren.

O vreselijke dag, o vreselijke stonde, wanneer de Heere zal komen. De engelen zullen roepen: Komt uit de graven, komt ten oordeel! En degenen die dan nog leven, zullen ook gaan roepen als een enig man: "Bergen valt op ons, heuvelen bedekt ons!" Maar dan zal het roepen te laat, voor eeuwig te laat zijn. Laten we toch voor dit sterven, dat ook voor ons zeker komt, misschien vandaag nog, eens geroerd worden, opdat de schrik des Heeren ons bewegen mocht tot het geloof.

Opdat uit dit sterven sterven geboren mocht worden om te roepen: "O God! wees mij, zondaar, genadig!"

Gemeente, we leven nog. O jeugd, kinderen, nu kunnen we nog bekeerd worden!

Maar als die dag komt en die dag begint te komen bij ons sterven, dan kan het nooit meer wanneer we onbekeerd blijven.

Zou u dan deze kostelijke genadetijd moeten verwaarlozen? Wat brengen we onze dagen veel door met zaken die als het ware niets met ons eeuwig heil uitstaande hebben. We weten het, we moeten dóór de wereld, want God heeft ons een plaats hier gegeven, maar laten we toch altijd dit voor ogen stellen: "Eén ding is nodig, zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden."

Wanneer er hier iets van die vreze Gods ons leven mag gaan versieren, wanneer er hier een betrekking valt op de hemelse Bloedbruidgom, op de Koning der Kerk, dan voelen we ons met onlosmakelijke banden aan Hem verbonden en dat is een band die hechter is dan een aardse band. Een aardse band wordt bij het sterven doorgesneden, maar de band aan de Middelaar is nooit en te nimmer door te snijden of ze nog leven of dat ze al in het graf liggen, het is Christus hetzelfde. Hij zal zelfs Zijn tederste zorg eerst betonen omtrent de ontslapenen in Hem, om ze op te wekken, en daarna wij.

O, wat een gelukkig volk, die daar toch in hun leven betrekking op kregen. Nu mocht de God der waarheid de overdenking van vanmorgen zo willen zegenen dat het ons enerzijds zou vertroosten, ziende op hem die uit uw midden is weggenomen. Maar aan de andere kant dat we met een dodelijk ongelukkig hart naar huis zouden gaan, dat we onszelf afvragen: Zou ik daar nu ook bij horen?

Veronderstel dat wij vandaag zouden sterven en volgende week is er hier weer een rouwdienst, zou dan deze tekst genomen kunnen worden? Zouden we dan de achtergebleven betrekkingen met dezelfde woorden kunnen troosten? O, als het niet kan, hoort dan: "Ik ben God en niemand meer!"

En familie, dat geldt ons allemaal. Het is een openbare eredienst. We zeggen het tot een ieder, opdat we ons maar nauw zouden beproeven, opdat we ons zouden onderzoeken. Waar het kan is de troost des te groter en wordt de troost vermenigvuldigd. Dan is er ondanks de droefheid toch dankbaarheid dat God verheerlijkt is in het leven van een zondaar. Dan is er in de hemel blijdschap over één zondaar die zich bekeert, meer dan over negenennegentig rechtvaardigen die de bekering niet van node hebben. Wat zal er een blijdschap zijn in de hemel wanneer er hier op aarde één van Gods volk weggenomen wordt door de dood. Dat was ook uw overledene verre het beste. Het leven was hem Christus en het sterven gewin.

Met zijn sterven mocht hij de oude mens der zonde voorgoed afleggen en is hij voorgoed gestorven aan zijn eigen "ik." Nu hoeft hij nooit meer zichzelf te bedoelen, maar mag hij eeuwig de Heere bedoelen. Hij mag nu volkomen doen wat de Heere hier op aarde al in zijn hart heeft gewrocht. Het was zijn lust om de Koning der Kerk te dienen, maar wat heeft hij geklaagd over de onvolkomenheid, over de vele gebreken. Wat hier zo gebrekvol was is nu van hem weggenomen. vertroost elkander met deze woorden.

Gemeente, we hebben genade nodig. Hebben we het gehoord? Als we hier niet bekeerd worden kunnen we niet in Christus sterven. We kunnen het niet doen met persoonlijk goede eigenschappen. Het is groot wanneer we ze hebben. Het is voortreffelijk wanneer we in dit leven voor een ander ons leven in dienst mogen stellen, wanneer verschillende goede eigenschappen op een gunstige wijze voor een ander worden aangewend. Maar het is toch te kort voor de eeuwigheid. Als Saul sterft horen we dat David zijn goede hoedanigheden roemt, maar één ding horen we David niet zeggen, dat Saul godvruchtig was. Dat kon David ook niet zeggen. Saul heeft zichzelf bedoeld en nooit de God van de hemel. Daarom kon er ook tot zijn

nagedachtenis niet zo gesproken worden alsof er een Godswerk in verheerlijkt zou zijn.

O, al leven we hier nog zo onberispelijk, al leven we nog zo keurig en nog zo bescheiden, we moeten van dood levend gemaakt worden. Als Paulus zegt: "En alsdan zullen we altijd met de Heere wezen. Zo dan vertroost elkander met deze woorden!", dan zal het ons allemaal duidelijk zijn, zelfs onze kleinste kinderen, dat Paulus spreekt over het volk van God. Dan spreekt Paulus er niet over dat er vele grote zaken gekend moeten worden, maar wel dat niet gemist kan worden wat Job zegt: "Naar de mate de wortel der zaak in mij gevonden wordt."

Nu gaat het er maar over of er iets van dat werk des Heeren in ons verheerlijkt is. Wanneer dat zo is mogen ook de woorden van de tekst op ons betrekking hebben. Al zijn deze woorden nog zo groot en al kunnen we er nu misschien niet bij en moet Gods arme volk het zeggen: 'Ja Heere, dat kan nu nog wel voor de bevestigde Kerk, maar ik ben zo ongelukkig en ik sta daar menigmaal zo ver vandaan.'

Wanneer echter het ingeplante geloof weer eens in beoefening mag komen, mogen ze zichzelf er bij insluiten en er de kracht uit ontvangen. Dan mogen ze van 's hemelswege vertroost worden met deze woorden: "Alzo zullen we altijd met de Heere wezen!" Wat een gelukkig volk dat daar betrekking op krijgt. Altijd met de Heere! Hier bij ogenblikken al de voorsmaken, maar straks tot in der eeuwen eeuwigheid zullen ze zich in Zijn naam al den dag verblijden.

Als het ook van ons gezegd kan worden: met de Heere te mogen zijn, dan zijn we hier vreemdelingen geworden, maar we hijgen om medeburgers te zijn.

Het werk van Christus krijgt dan een onuitsprekelijke betekenis. Wanneer een•betalende en schuldovernemende Borg zegt: "In het Huis Mijns Vaders zijn vele woningen, Ik ga heen om uw plaats te bereiden", dan worden dit hier reeds woorden van zaligheid. Dan geeft het een zuchten: Heere! wanneer komt toch die dag, dat ik bij U zal wezen en zien Uw aanschijn geprezen?"

Zulken zijn gasten en vreemdelingen geworden. Hoort dan echter uit het Woord van God de woorden van vertroosting. Wanneer God insluit mogen ze eens insluiten, dan kan niemand meer buitensluiten.

Dan mag bij aan- en bij voortgang met een Asaf reeds gezegd worden, en de Heere doe het ons deel zijn, van de gemeente en van de familie: "Het is mij goed, mijn zaligst lot, nabij te wezen bij mijn God."

Zo dan, vertroost elkander met deze woorden: "En alzo zullen wij altijd met de Heere wezen!" Amen

4. DE JUICHTOON DER VERLOSTEN, DOOR Ds. CHR. VAN DAM

Zingen: Psalm 89

Lezen: Romeinen 8: 18 t/m het einde

Zingen: Psalm 32 1-3

Psalm 138: 2

Psalm 52: 7

Geliefden,

Wij lezen in 1 Korinthe 2: 9: "God is getrouw, door Welke gij geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heere" In deze woorden ligt de verborgenheid Gods.

Er zijn vele verborgenheden, in de leer, in het Wezen Gods, in de twee naturen van de Heere Jezus Christus, in de voldoening van Christus, in Zijn opstanding, in de gemeenschap van Christus met de Zijnen, in Zijn wederkomst ten oordeel en in Zijn eeuwige heerlijkheid.

Paulus kwam niet met uitnemendheid van woorden, maar in de betoning Fles Geestes en der kracht. Hij sprak de wijsheid, niet dezer wereld, maar de wijsheid bestaande in verborgenheid. In verkiezing en verbond verordeneerde God de Vader tot Verbondshoofd de Zoon Zijner liefde, dat hield in dat Hij als Plaatsbekleder voer al de uitverkorenen Gods recht voldoen zou door al hun schuld op Zich te nemen en die betalen zou, en een eeuwige gerechtigheid voor hen verwerven zou, en dat is door de Zoon Gods aanvaard.

Die verborgenheid was bedekt voor de heidenen, ook voor Pontius Pilatus, zelfs ook voor de Joden en het Sanhedrin, ook voor Herodes, al was hij een Jodengenoot. Niemand kende die verborgenheid, vanwege blindheid, eigenwaarde en zelfverheffing. Ook de zelfverlossing maakte het onmogelijk, anders zouden zij de Heere der heerlijkheid niet gekruisigd hebben, en toch hebben ze dat gedaan naar Gods raad en eeuwig voornemen. Zij hebben Hem een smartelijke en smadelijke en vervloekte dood doen sterven. Welk een verborgenheid dat daardoor de uitverkorenen moeten zalig worden.

Dat de dood van Christus het leven der Zijnen was, doch God heeft het ons geopenbaard, dat de Kerk Gods moet zalig worden, dat een alles-overklimmende zaligheid voor arme verlorenen is weggelegd.

Dat Evangelie had Paulus gepredikt, als een boodschap van genade en verzoening, met de liefelijke nodiging om tot Christus te vluchten. God stort eerst Zijn liefde uit in het zondaarshart, dat doet de wederliefde in het hart ontvonken. Het zijn de diepten Gods, onderzocht door de Geest Gods. Het zijn eeuwige en onpeilbare diepten Gods, dat diep verloren Adamskinderen zalig kunnen worden, met behoud van Gods heilig recht. Hoe meer licht de ziel daarin krijgt, hoe groter het wonder wordt.

Duizenden leven zorgeloos in hun blindheid voort, niet wetende hoe ongelukkig zij zijn, en zijn zover van God, dat zij niets van God willen weten of horen, verachtende Zijn Woord en Zijn gunstgenoten, levende als heidenen evenals tevoren de Corinthiërs. Daarom is het een eeuwig wonder van vrije genade als God naar een mens omziet en hem wil trekken uit de macht der duisternis en hem wil overbrengen tot Zijn wonderbaar en lieflijk licht. Als het goed gaat met het kind des Heeren, wordt dat wonder steeds groter, omdat de zelfkennis toeneemt door de ontdekkende bediening van God, de Heilige Geest.

Dat gaan wij nader overdenken aan de hand van onze tekst, die uw gewijde aandacht opgetekend vindt in de brief van de; apostel Paulus aan de Romeinen, het achtste

hoofdstuk de verzen vierendertig en vijfendertig:

"Wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking of benauwdheid, of vervolging of honger, of naaktheid, of gevaar of zwaard?"

De betekenis van deze tekst doet ons beluisteren:

DE JUICHTOON DER VERLOSTEN

1. Op grond van schuldvergevende genade
2. Op een onafwijsbare voorbede
3. Op onverbreekende liefde

1. Op grond van schuldvergevende genade

Gelijk in het oude testament de Psalmen Davids, zo zijn in het Nieuwe Testament de brieven van Paulus sterren van de eerste grootte, die van de andere sterren verschillen in heerlijkheid. Zeker, de gehele Schrift is een brief uit de hemel aan de aarde, maar zij bevat veel meer brieven van onderscheiden aard van Paulus, dan van één der andere schrijvers, want hij was de voornaamste der apostelen en had overvloediger gearbeid dan de anderen. Zijn gaven waren schitterend, zijn verstand doordringend, zijn genegenheden waren warm en zijn beslistheid was moedig ondernemend.

De brief aan de Romeinen heeft de eerste plaats gekregen, omdat hij de voortreffelijkste is en omdat hij een van de langste is. Hij werd geschreven te Corinthe in het jaar 56. Nadat hij het leerstuk der rechtvaardigmaking behandeld en dat door het geloof verklaard heeft en op de noodzakelijkheid van heiligmaking aangedrongen heeft, beroept hij zich in ons teksthooftuk op de vertroosting van het volk des Heeren. Hij begint al met de kostelijke uitroep: "Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest." Want de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods."

Is dat niet een juichtoon van een verlost zondaar, en een vrijgemaakt kind van God, die eerst een bittere vijand van Christus geweest was? Het is om heilig jaloers op te worden.

Even verder zegt hij: "Dezelve Geest getuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn." En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus.

En om tot de tekst te komen: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt?" zo roept Paulus uit, wetende dat hij vergeving van zonden van de Heere ontvangen had.

Wel hebben alle wedergeborenen deel aan Christus en aan schuldvergevende genade, maar hoe weinigen zijn er, die deze vrijmoedigheid hebben met betrekking op zichzelf. Weinigen hebben de volledige toepassing van Christus' gerechtigheid. Door zwakheid des geloofs en de felle bestrijdingen van de satan verkeren velen in geestelijke duisternis, maar God is het Die rechtvaardig maakt. Maar dan ook Hij alleen, want Hij is de Rechter, en een rechtvaardig Rechter, tegen Hem is zwaar gezondigd. Hij gaf Zijn Zoon als Borg en Middelaar, om aan Zijn heilig recht voldoening te geven, en de schuld van alle uitverkorenen Gods te voldoen. Hij alleen heeft het recht en de macht om te rechtvaardigen. Hij kan en wil niet anders dan volkomen rechtvaardig zijn.

"Wie is het die verdoemt?" Ook God de Vader, niet Christus, gelijk velen denken of zeggen. Wel heeft de Vader het oordeel de Zoon gegeven. Maar rechtvaardigen en verdoemen zijn één. De bedoeling is dat Christus als Middelaar ervoor zorgt, dat niet één van de Zijnen ook verdoemd zal worden.

Nadat de apostel de gelukzaligheid der ware gelovigen uitgestald heeft, gaat hij ertoe over om aan te wijzen wat de grondslag van de zaligheid is, en die ziet hij liggen in de uitverkiezing. Uitnemende voorrechten worden dat volk van God geschonken uit het genadeverbond, maar zij zijn verkoren in de Raad Gods. "Die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd, den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn." Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons niet alle dingen schenken. Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is."

Door de verdienste van Zijn dood betaalde Hij de schuld voor Gods kinderen, en de betaling door de Borg is de voldoende verwerping tegen een vordering van de schuld. Christus is de bekwame, algenoegzame Zaligmaker, Wiens sterven voor de Zijnen een uitermate belangrijke zaak is.

En toch zegt onze tekst: "Ja, wat meer is, Die ook opgestaan is", dat is dus nog een veel grotere bemoediging, want het is nog een overtuigend bewijs dat de goddelijke gerechtigheid door de verdienste van Zijn dood voldaan werd.

Hij is niet opgestaan door overwinning over hel en dood en graf, maar Hij is van de Vader opgewekt. Ook God de Heilige Geest is hiertoe niet uit te schakelen, want Hij heeft Christus voor eeuwig gescheiden van zonde en dood.

De opstanding van Christus is de grond van de rechtvaardigmaking, dat is de vergeving der zonden en in Hem een geheiligd recht op het eeuwige leven. Als één zonde van één van de Vader verkorenen onverzoend gebleven was, had de Vader niet opgewekt uit de dood. Maar ook is de opstanding van Christus de bron van de levendmaking, want alle geestelijk leven vloeit uit de levende Verlosser. Hij is het levengevend Hoofd van al de Zijnen. Maar in de opstanding van Christus ligt ook de kracht der heiligmaking, want Gods volk, in Christus, wordt ook in de tijd verlost van de heerschappij der zonden en des doods en opgewekt tot een nieuw leven in de kinderlijke vreze Gods. "Want zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods."

Maar de opstanding van Christus is ook de waarborg van de zalige opstanding van al Gods kinderen, op de jongste dag. Christus heeft geleden in ziel en lichaam, om de ziel, maar ook hun lichaam vrij te kopen. Hij maakt beide vrij van de dood en het verderf, dus moet er een opstanding des vleses zijn. Hij zal hun sterfelijke lichamen levend maken. 2 Cor. 4: 4: "Wetende dat Hij, Die de Heere Jezus opgewekt heeft, ook ons door Jezus zal opwekken, en met ulieden daar zal stellen."

Hij is het die ons vernederd lichaam veranderen zal. Armen, blinden, kreupelen zullen er eenmaal niet meer zijn. Geen verachting of verdrukking zal er dan meer zijn. Allen die door het zaligmakend geloof met Christus verenigd zijn, zullen eeuwig God grootmaken met verheerlijkt lichaam en ziel. Hoe groot het is dat Christus voor de Zijnen gestorven is, het is nog meer dat Hij ook opgewekt is.

Maar wee degenen die met de verheerlijkte Immanuël durven spotten, en Hem uit vijandschap verwerpen. En die zijn er bij duizenden, ook in ons arm vaderland, zogenaamde moderne heidenen. O land, land, land, hoort des Heeren woord! Wie God

verlaat heeft smart op smart te vrezen.

Arme wereldling, die de heilige toorn tot eeuwige ondergang durft te trotseren, want die toorn zal aller-vreselijkst op uw ziel branden. U weet niet wat gij tegemoet gaat. Het zal vreselijk zijn om te vallen in de handen van de levende God. Wat heeft de van God afgevalen mens tot bezoldiging der zonden anders te verwachten dan het eeuwige verderf? Vooral de openbare goddelozen die durven spotten, vloeken en lasteren dat er geen God is, dat dood dood is, al zegt men het, ondanks de ingeschapen Godskennis Hellebroek zegt dan ook dat het meer een wens is, dan een dadelijk geloven. Maar bij velen is de consciëntie als met een brandijzer toegeschroeid, omdat God hen aan zichzelf reeds heeft overgeven. Voor de zodanigen is niet de minste mogelijkheid meer over dat zij nog door God tot God zouden bekeerd worden, het zijn verworpenen.

Maar die meer ingetogen leven en de waarheid verstandelijk weten uit kracht van opvoeding en door onderwijs, en de waarheid tegenstaan en midden in de wereld terecht komen, hoe zal het daar mee aflopen? Zo mogelijk nog rampzaliger, want die de weg wel geweten, maar niet bewandeld hebben, die zullen met dubbele slagen geslagen worden, zegt het Woord Gods.

Maar al blijft men bij de leer der waarheid en al belijdt men die met de mond, tenzij de mens wedergeboren wordt door Woord en Geest, hij kan het Koninkrijk Gods niet ingaan. Wij moeten van dood levend gemaakt worden uit kracht van verkiezing en verbond. De waarachtige bekering is een éézijdig werk Gods, niemand zal zich immermeer kunnen bekeren, al neemt dat des mensen verantwoordelijkheid niet weg. Maar de enige weg is smeken om ontdekkend licht door Woord en Geest, met ootmoed en belijdenis van zonden en ongerechtigheden, en erkenning van Gods recht en gerechtigheid.

Het is waar, van nature kunnen wij ook dat niet op de juiste wijze, en toch wil de Heere er van de huize Jakobs om gevraagd worden, dat het Hem mocht behagen om genade te schenken in het aangezicht van de Heere Jezus Christus. Wij hebben alles verbeurd en verzondigd, God doet geen onrecht als Hij ons laat liggen in de diepte van de val. Als dat maar vast eens waarlijk en van harte geloofd werd.

Maar wat staat er nog meer in onze tekst?: "Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt."

2. Onafwijsbare voorbede van Christus

Zo vloeit de juichtoon der verlost en in de tweede plaats uit de Christus is na Zijn opstanding voor de ogen van Zijn discipelen van de aarde ten hemel opgevaren. Hij is daar ten goede voor de Zijnen, totdat Hij wederkomt om te oordelen de levenden en de doden. Hij is gezeten aan de rechterhand des Vaders in de hoogste heerlijkheid. Veertig dagen nog heeft de Heere na Zijn opstanding op de aarde vertoefd, Zich openbarend aan Zijn discipelen met vele gewisse kentekenen en sprekend van de dingen, die het Koninkrijk Gods aangaan. De hemelvaart van Christus is die troostvolle opgang naar de hemel der hemelen, waarin Hij verheerlijkt wordt met de heerlijkheid die Hij had, eer de wereld was. In Zijn hemelvaart heeft de Heere Jezus onze eigen menselijke natuur, onze ziel en ons lichaam in de hemel gebracht, en alzo de kloof geheeld die door de zonde geslagen was.

Door Zijn hemelvaart is de Middelaar gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen, opdat Hij Zijn volk zij tot profeet en tot priester en tot koning, en dat volk door Hem een vrijmoedige toegang zou hebben tot de Vader. Die hemelvaart is de plaatsbereiding voor de Heilige Geest, die blijvende Trooster, Die van Zijn Kerk niet meer wijken zal.

Christus bidt vóór de Zijnen en Hij bidt in Hem als hun hoofd, en Hij wordt door hen aanbeden als hun God. Dat is de heerlijkheid, de macht en de kracht van het eeuwig priesterschap van Christus, waarin alle troost voor Gods volk gelegen is en wat tot de zaligheid moet worden geloofd.

Die dit in het hart kan sluiten en bewaren, die zal vertroosting en vreugde genoeg hebben, hij zal zijn gehele leven niet vrezen. O, wat is dat een bevoorrecht kind van God, dat door het geloof verenigd mag zijn met Christus, de verhoogde en verheerlijkte Immanuël en dat door genade weten mag in de voorbede van Hem begrepen te zijn. Want de voorbeding van Christus is onafwijsbaar op grond van Zijn volmaakte gehoorzaamheid en eeuwiggeldende offerande. Eféze 2: 6 en 7: "En heeft ons mede opgewekt en heeft ons mede gezet in de hemel in Christus Jezus, opdat Hij zou betonen in de toekomstige eeuwen de uitnemende rijkdom Zijner genade door de goedertierenheid over ons in Christus Jezus."

Hij bidt zonder ophouden, tot aan het einde der wereld. Wie kan en wil Gods gunstgenoten schaden, indien zij deze Middelaar en Voorspreker in de hemel hebben? Hij staat voor Zijn volk en hun eeuwige zaligheid in, die hen treft, die treft Hem ook. Hij leed en stierf voor hen, om hun schulden te voldoen. En dat is volbracht, de toorn Gods is geblust, de wet is van haar vloek ontwapend. Hij, Die door de Vader opgewekt is, als een bewijs dat Zijn recht verheerlijkt en opgeluisterd is, Hij waarborgt Zijn volk dat zij eeuwig met Hem leven zullen. Hij is verhoogd boven alle overheid en macht. Hij bidt voor een biddeloos en dankeloos volk, die van zichzelf moeten getuigen dat zij de Heere vergeten, dagen zonder getal, die van het eigen gebedsleven moeten getuigen dat het de meeste tijd alleen maar vorm is. Het is een eeuwig wonder als de Heere hen een gebed geeft en de Heilige Geest in hen zucht met onuitsprekelijke zuchtingen. Dat zijn gebeden die nooit worden vergeten, mede vanwege de verhoringen.

Maar de eerlijkheid gebiedt te bekennen, dat ze helaas maar zo zeldzaam zijn en de vele oorzaken als daar zijn, aardsgezindheid, die het vlees weerhoudt om te zoeken de dingen die Boven zijn waar Christus is, zittende aan de rechterhand des Vaders. Er is te weinig wezenlijk gevoel van de grote weldaad waarvan getuigd wordt in het Hoge priesterlijk gebed, Joh. 17: 24: "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt, want Gij hebt Mij liefgehad voor de grondlegging der wereld." Dat gebed deed de Heere Jezus in de staat van zijn vernedering, en dat herhaalt Hij in de staat van Zijn verhoging, in Hebr. 12: 25: "Ziet toe, dat gij Dien, Die spreekt, niet verwerpt, want indien deze niet zijn ontvloden, die dengene verwierpen, welke op aarde goddelijke antwoorden gaf, veel meer zullen wij niet ontvlieden zo wij ons van Dien afkeren, Die van de hemelen is."

Christus is de Hogepriester over het huis Gods en Zijn voorbede is onafwijsbaar gegrond op Zijn recht en gerechtigheid. Hoe vurig moest Gods volk toch bidden om de Geest der genade en der gebeden, om versterking van het geloof en om meer hemelsgezindheid. Hij, Die bidt in de hemel vóór de Zijnen, mocht meer wezenlijk dierbaar en beminlijk zijn in het hart van Gods gunstgenoten. Het anker der hoop mocht meer uitgeworpen worden in het binnenste heiligdom.

Wordt er door Gods volk niet teveel waarde gehecht aan hun eigen gebeden of aan de eigen godsdienst, hebben wij wel grondig schipbreuk geleden met ons werk, dat zo zelden gehoord wordt de juichtoon der verlostten, vanwege de voorbeding in de hemel door de Hogepriester onzer belijdenis? Wellicht hebben wij nodig ontledigende en hartvernederende ontdekking. Mocht de levende Verlosser, die altijd leeft om voor Zijn volk te bidden, steeds meer bewonderd en bemind worden. Ook door Gods

knechten vanwege Zijn belofte in Joh. 17: 20: "En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen."

Zij worden zo vaak aangevallen door de vorst der duisternis dat al hun arbeid tevergeefs is, dat zij geen vrucht zien in de gemeente, die zij dienen. Maar die van Hem geroepen zijn en gezonden tot de verkondiging des Woords, liggen onder de voorbede van hun grote Zender. Dat daar meer op gezien mocht worden door het geloof en overgave aan Hem, Die Zijn belofte zeker vervullen zal, maar op Zijn tijd en wijze. Dat het maar in lijdzaamheid aan Hem mocht worden overgelaten in de ootmoedige onderwerping aan Gods wil. De vruchten blijven soms ook lang verborgen, opdat Zijn knechten er niet in zichzelf mee eindigen zullen.

Nog meer klinkt uit onze tekst de juichtoon der verlostten tegen, want er staat: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking of benauwdheid of vervolging, of honger of naaktheid, of gevaar of zwaard?"

3. Onverbreekelijke liefde

De apostel spreekt in deze roemtaal door zijn groot en geoefend geloof ten derde van de onverbreekelijke liefde tussen Christus en Zijn rijkbenadigde apostel, die hem eertijds had gehaat en vervolgd, ook in zijn gelovigen. Dat vermag alleen de genadekracht van de verhoogde Immanuël. Het is een zeer bemoedigend getuigenis voor allen, die een even dierbaar geloof als Paulus hebben, ook al durven zij zich allerminst bij hem te vergelijken. Zelfs die nog zwak zijn in het geloof en veel bestreden worden door het gebrek in de oefeningen des geloofs. En die zijn er velen onder het volk des Heeren.

Maar Paulus had dat nodig, als der heidenen apostel, waar ontzettende gevaarlijke toestanden aan verbonden waren. Reeds in Damaskus loerden de vijandige Joden op zijn leven, zodat hij vluchten moest en in een mand over de muur moest worden neergelaten. Maar wie zou hem scheiden van de liefde van Christus? Die liefde is sterk als de dood, gans onverbreekelijk. Christus is en blijft altijd Dezelfde in verkiezing en verbond, in verwerving en toepassing en volharding, net als God de Vader, die ze Zelf ook liefheeft. De liefde vergaat nimmermeer. En nu blijft geloof, hoop en liefde, doch de meeste van die is de liefde.

Paulus wilde dat zij weten zouden wat hij allemaal geleden had voor de naam en zaak van de Heere Jezus. Het staat beschreven in 2 Korinthe 1: 8 tot 11: "Want wij willen niet, broeders, dat gij onwetende zijn van onze verdrukking, die ons in Azië overkomen is, dat wij uitnemend zeer bezwaard zijn geweest boven onze macht, alzo dat wij zeer in twijfel waren ook van het leven. Ja, wij hadden al zelf in onszelf het vonnis des doods, opdat wij niet op onszelf vertrouwen zouden, maar op God, Die de doden verwekt; Die ons uit zo grote dood verlost heeft, en nog verlost, op Welken wij hopen dat Hij ons ook nog verlossen zal"

Alzo gijlieden ook mede-arbeidt voor ons door het gebed, opdat over de gave, door vele personen aan ons teweeggebracht, ook voor ons dankzegging door velen gedaan worde."

Welke verdrukking het ook geweest moge zijn, hetzij bij het oproer door Demetrius te Eféze verwekt of het gevecht met de wilde beesten te Eféze of andere verdrukkingen, want de apostelen waren dikwijls in doodsgevaar. Jakobus was al gedood door het zwaard van Herodes en Petrus zou ook gedood worden als de Heere Zijn engel niet gezonden had om te verlossen. Is Stefanus niet gestenigd, en werden Paulus en Barnabas niet vervolgd en geworpen uit hun landpalen te Antiochië? Is Paulus niet gestenigd en buiten de stad gesleept, omdat ze meenden dat hij dood was, te Lystre? En later hebben Paulus en Silas vele slagen gehad en zijn in de gevangenis gezet te

Filippi.

Kortom, Paulus mocht getuigen van verdrukking of benauwdheid of vervolging en dat niets hem had kunnen scheiden van de liefde van Christus. Hij was een toonbeeld van het lijden, vervolgd en gejaagd van de ene plaats naar de andere. Hij had geleerd honger te lijden en overvloed te hebben. Ook naaktheid kende hij, want de klederen zijn hem afgerukt. Hij was in gevaar op zee en op het land, van mensen of van wilde dieren, en ook door het zwaard dat hem ten laatste doden zou.

Toch waren de apostelen in dat alles meer dan overwinnaars door de onverbreekelijke liefde van Jezus Christus.

Welk een diepe achting en eerbied behoorde ons nart te vervullen, volk van God. De apostelen waren vervuld met een heilige ijver en liefde voor de naam en zaak van de Heere Jezus Christus. Als wij ons daarbij zouden vergelijken, moest dan schaamte ons aangezicht niet bedekken? Gevoelen wij ons dan geen slappelingen voor Hem?

Het was wel de grote genade Gods en de onverbreekelijke liefde van Christus die hen daartoe in staat stelde, dat neemt echter niet weg dat zij ondanks alle gevaren de Heere getrouw gebleven zijn. En hoewel het allemaal van de Heere was, als eerste oorzaak, zij hebben volhard in geloofsgehoorzaamheid.

Hebben wij hen ooit in ons leven met stille eerbied bewonderd, onszelf zien liggend in een eindeloos tekort en gebrek? Hebben wij het al eens ooit gewaagd om het voor God en Zijn Woord en Zijn volk op te nemen in het openbaar te midden van briesende vijanden?

Vrienden en vriendinnen onder elkander kunnen nog wel eens heel vrijmoedig bespreken wat er gekend moet worden op weg en reis naar de eeuwigheid. Maar tegen de eigen huisgenoten of tegen de burens, als die vijandig zijn, durft men niets te zeggen. Mensenvrees en valse schaamte sluiten de monden toe dat zij niet kunnen spreken. En hoe komt dat dan toch?

Het is een bewijs van een ver van de Heere afleven en een ingezonken geloofsleven, als er tenminste ware genade verheerlijkt mag zijn! Dat kunnen wij zelfs nog wel eens ernstig onderzoeken, aan de hand van Gods Woord.

Paulus durfde zich te beroemen op de Schrift. Lees vers 36 en 37 maar: "Gelijk geschreven is: "Want om Uwentwil worden wij den gansen dag gedood: wij zijn geacht als schapen der slachting. Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, Die ons liefgehad heeft."

Maar wij lezen ook een tegenovergestelde toestand die heerste in de gemeente van Laodicea, Openb. 3: 14: "En schrijf aan de engel van de gemeente der Laodicensen: Dit zegt de Amen, de trouwe en waarachtige Getuige, het Begin der schepping Gods; Ik weet uwe werken, dat gij noch koud zijt, noch heet; och, of gij koud waart of heet! Zo dan, omdat gij lauw zijt en noch koud noch heet, Ik zal u uit Mijn mond spuwen."

Is er niet teveel lauwheid, zelfs bij degenen die betere dagen gehad hebben, om dichter bij de Heere te leven? Zijn wij niet rijk en verrijkt geworden? Ieder onderzoek maar eigen hart en leven, de Heere weet van alles af en make ons eerlijk tegenover een hartdoorzoekend God. Heeft de zogenaamde weeldetijd ons niet in een dorre en dodige toestand gebracht?

Wij vrezen dat het bij velen van Gods volk zo is. Welk een tegenstelling is toch in de Schrift op te merken, aan de ene kant de praktijk der godzaligheid bij de apostelen, en vooral bij de apostel Paulus, met een wereldoverwinnend geloof en een vurige liefde van en voor de Heere Jezus Christus, en aan de andere zijde onverschilligheid en onstandvastigheid. En zelfs is nodig dat God ons bewaart voor een vallen in de zonden, opdat Zijn Naam geen smaadheid drage, Hij die zoveel smaadheid en lijden heeft willen ondergaan, om de smaadheid Zijns volks af te wenden zelfs voor eeuwig.

Maar wat zijn ze gelukkig, die mogen en kunnen zeggen met Paulus: "Wie zal ons kunnen scheiden van de liefde van Christus."

Dat zal niemand kunnen, geen Jood of heiden, zelfs de ganse hellemacht met al zijn listige omleiding en helse strikken niet. Al worden zij zelfs om Zijmentwil de ganse dag gedood en al zijn ze geacht als schapen ter slachting. Niets zal de band van liefde tussen Christus en de Zijnen kunnen breken.

Zelfs al hebben ze niet zo'n sterk geloof als de apostel Paulus, al liggen zij in de geestelijke strijd zelfs dikwijls onder, zij zijn in de handpalmen van Christus gegraveerd, en daarom zullen zij allen meer dan overwinnaars zijn, namelijk die de goede strijd des geloofs strijden en grijpen naar het eeuwige leven. Die wettig zal gestreden hebben, die zal ook wettig gekroond worden. Al is het geloof bij velen zwak, al zijn de bestrijdingen zwaar en vele, al durven zij Paulus niet na te spreken, toch zal niemand en niets hen kunnen scheiden van de liefde van Christus. En die de praktijk van het nieuwe leven missen en ver van de Heere leven, mochten hun geestelijke armoede bewenen en heilig jaloers zijn op Paulus.

Zingen we nu eerst van Psalm 138: 2:

*Door al Uw deugden aangespoord,
Hebt Gij Uw woord
En trouw verheven.
Gij hebt mijn ziel, op haar gebed,
Verhoord, gered,
Haar kracht gegeven.
Al 's aardrijks vorsten zullen Heer,
Uw lof en eer
Alom doen ho-ren;
Wanneer de rede van Uw mond,
Op 't wereldrond,
Hun klinkt in d'oren.*

Toepassing

Wat is het toch een waarheid dat er maar twee soorten van mensen zijn op de wereld. Het ene soort leeft alsof er geen God bestaat, en het andere soort heeft een beginsel van nieuw geestelijk leven door wederbarende genade.

En toch zijn alle nakomelingen van Adam van nature kinderen des toorns, liggende in de erfschuld en de erfsmet, als onder de macht der zonde en des doods, onder de vloek der wet. En toch is de blindheid en de hardheid des harten zo erg dat men er niet de minste weet van en zorg over heeft. Is dat niet ontzettend?

Ja, en toch is het de volle waarheid, maar toch is er ondanks de val van Adam nog een ingeschapen Godskennis in ons overgelaten, wij zijn geen dieren geworden. Wij hebben toch een geweten, of beter gezegd een consciëntie, dat is een medewetenschap dat er een heilig en rechtvaardig God is, met Wie wij allen te doen krijgen, en die daardoor de mens alle onschuld beneemt. Maar door de zonde, tegen het geweten in bedreven, kan de consciëntie tot zwijgen worden gebracht en zelfs als met een brandijzer worden toegeschroeid, en dan is er geen doen meer aan om nog tot God bekeerd te kunnen worden. Dan geeft God de mens aan zichzelf over en loopt het uit op het eeuwige verderf.

Beklagenswaardige, ongelukkige mensen, die in het allerminst niet beklaagd willen worden, en zij beklagen de kinderen Gods, niet wetende hoe rijk ze zijn. Paulus heeft immers van Gods volk getuigd: "God is getrouw, door Welke gij geroepen zijt tot de

gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus onze Heere." Die waarlijk geroepen is door de krachtadige werking van Gods Woord en Geest, mag en kan zeggen dat hij is overgezet uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. Hem zijn grote verborgenheden geopenbaard, namelijk dat er een weg gebaad is, waardoor een verloren Adamskind weer met God verzoend en bevredigd kan worden.

Daar is de mens van nature volkomen blind voor. Hij ligt zelfs in een staat van vijandschap. Hij wil van God en schuldvergevende genade niets weten. Men wil er niets van weten dat men alle rechten voor God verloren heeft. Men wil geen schuld bekennen, maar zich handhaven tegen God en Zijn Woord, maar wie heeft zich tegen de Heere verhard en vrede gehad? Bukken en buigen voor God en Zijn Woord met een vernederd en verslagen hart, dat is de weg tot verkrijging van schuldvergevende genade. Hoe mensvernederend dat ook zij, het is Godverheerlijkend. Het is een werk des Heeren, maar Hij wil er van den huize Jacobs om gevraagd worden, dat Hij het hun doe.

Wij kunnen wel niet bidden gelijk het behoort, maar dan maar zuchten om de Geest der genade en der gebeden en hulp in roepen van de gezegende Voorbidder in de hemel, Die altijd leeft om voor Zijn volk te bidden. En die voorbedding is gegrond op Zijn eeuwigdurende offerande en volmaakte gehoorzaamheid. Een wetenschap om te dragen van schuldvergevende genade en begrepen te zijn in de voorbedding van de Heere Jezus Christus, geeft levenskracht en levensmoed in alle omstandigheden van het leven, dat zo vol van wederwaardigheden, moeite en verdriet kan zijn.

Er kan een zwaar kruis opgelegd worden, waaronder men dreigt te zullen bezwijken. Hetzij Godvrezende ouders kinderen hebben, die de waarheid hebben losgelaten, of door een langdurig en smartelijk lichaamslijden, of door zware tegenslagen in zaken, welk kruis het ook moge zijn.

Dat legt de Heere soms Zijn liefste kinderen op, om hen te beproeven in hun geloof en te reinigen van de besmetting van de zonde. Het kan wel eens zijn dat zij er moedeloos, of zelfs opstandig onder worden, maar daarna werkt zij een vreedzame vrucht der gerechtigheid, diegenen namelijk, die door dezelve mogen geoefend worden. Dan mag de juichtoon der verlostten weer gehoord te worden: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?"

Verdrukking in het eigen vlees, vanwege de strijd tussen vlees en geest, vanwege de inklevende verdorvenheid der nog ongedode oude natuur, of verdrukking van de zijde der natuurlijke vijanden, die heel zwaar kan zijn, vooral van de rijken en machtigen in deze wereld, die heersen met geweld. Benauwdheid kan ook Gods volk omringen van alle zijde, door de verbergingen van Gods aangezicht en de verwoede aanvallen van de vorst der duisternis. David heeft ook geklaagd in zijn leven: "Ik vond benauwdheid en droefenis."

Asaf en Heman hebben ook hun benauwdheden gehad. Vooral als men het met de Heere niet eens kan worden ten tijde der benauwdheid, dat maakt de toestand dubbel zwaar. De Heere mocht Zijn volk bewaren voor een zware vervolging door de wereldmachten, die zo Gode-vijandig zijn, en Hem en Zijn Woord verachten en Zijn gunstgenoten haten en wel van de aarde zouden willen verdelgen. En daar vrezen wij te meer voor, omdat ons volk, dat de waarheid gehad heeft, kennelijk de kant uitgaat van het moderne heidendom, al is er gelukkig nog een kern die vasthoudt aan de oude en beproefde waarheid, en ook is er nog een overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods, om de welke de Heere de oordelen nog genadig mocht willen uitstellen. De Heere mocht er gebed voor geven bij degenen, die bidden geleerd hebben, door de Geest der genade en der gebeden.

Al mogen zij door genade voor zichzelf zeggen: "Wie zal ons scheiden van de liefde

van Christus?", toch worden ook zij geroepen tot voorbidders voor land en volk, kerk en staat. Want zij zijn de kurken waar land en volk op drijft.

Maar ook kunnen zelfs de besten van Gods volk verslappen, wat zeer te vrezen is. Alleen als de Heere gebedsworstelingen geeft, door de Heilige Geest, zal de Heere hen verhoren. Maar zij moeten zich er toe zetten, door het geloof ziende op de grote en dierbare Voorbidder aan de rechterhand des Vaders in de hemel. Er zijn verschillende oordelen.

Ons volk heeft ook hongersnood gekend, zodat er mensen stierven van de honger, vooral in de grote steden. Veel grote gevaren hebben ons bedreigd. Wij hebben ook watersnoden gekend, waarbij velen omgekomen zijn. Vooral het oorlogszwaard kan vreselijk zijn, en toch zou de Heere rechtvaardig zijn als Hij met zware oordelen komen zou. Hij heeft al zo lang en zoveel gewaarschuwd door krachtige woorden en daden.

Maar één ding is zeker, die iets van het geloof van de Apostel Paulus heeft, in welke trap of maat dan ook, die zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid. Hoe donker en diep de weg door dit leven zou mogen zijn of worden, hoe zwaar zij ook bestreden en aangevochten mogen worden. Dat kan de ganse hellemacht niet tegenhouden, maar daar komt het nu voor elk mens op aan.

Er kan heel wat zijn dat er op lijkt, en het niet is. Wij dragen een bedrieglijk hart om en de strikken des duivels zijn vele. Het geloof dat zaligmakend wordt gewerkt door Woord en Geest gaat gepaard met de liefde Gods, uitgestort in het hart dergenen, die de Heere liefhebben. Dat geloof heeft gedurige versterking nodig. Het ongeloof moet bestreden worden door gebed en acht geven op het Woord des Levens. Hemelsgezindheid is de vrucht van een voorzichtige wandel in de vreze Gods, en een toenemende zelfkennis, maar ook een toenemende Christuskennis. Amen.

5. HET WOORD DER VERZOENING

Zingen: Psalm 101: 1-2

Lezen: 2 Corinthe 5

Zingen: Psalm 84: 1-13

Psalm 108: 2

Psalm 119: 73

Geliefden,

Wij lezen in Romeinen 4: 20: "En hij heeft aan de belofenis niet getwijfeld door ongelooft, maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer." Romeinen 4 leert ons dat verlossing van de vloek der wet niet te verkrijgen is door deugden en plichten of eigengerechtigheid en de dienstbaarheid onder de wet, maar alleen door het geloof in de Heere Jezus Christus en Zijn offerande. Dat geloof is een gave Gods, en niet een daad van des mensen vrije wil. In wezen wordt het ingestort in het uur der levendmaking, want dan wordt door Woord en Geest de mens afgesneden van Adam en in Christus ingeplant als een ent in de ware Wijnstok, en dat is Christus. Dan wordt de mens op het aller-nauwst met Christus verenigd, al is dat geloof in de aanvang uitermate zwak, zodat men het niet geloven kan, temeer daar de ogen juist geopend worden voor een hemelhoge schuld en algehele verdorvenheid der menselijke natuur. En nu spreekt bovenstaand Schriftwoord over het groot geloof van Abraham, met haar voorwerp de belofenis Gods.

Hij is gesterkt geweest in dat geloof, vandaar haar kracht. En daar is de Heere in verheerlijkt en dat was de vrucht van zijn geloof. Abraham was vijftig jaar oud, na de ontmoeting met Melchizédek, doch voor de besnijdenis en voor de geboorte van Ismaël, en ook voor de verwoesting van Sodom. Toen kwam de Heere tot hem in een gezicht zeggende: "Vrees niet Abram, Ik ben u een Schild, uw Loon zeer groot."

Toen zei Abram: "Heere Heere, wat zult Gij mij geven, daar ik zonder kinderen heenga en de bezorger van mijn huis is deze Damaskener Eliëzer. Zie mij hebt Gij geen zaad gegeven en zie de zoon van mijn huis zal mijn erfgenaam zijn. En ziet, het woord des Heeren was tot Hem, zeggende: Deze zal uw erfgenaam niet zijn, maar die uit uw lijf voortkomen zal, die zal uw erfgenaam zijn. Toen leidde Hij hem uit naar buiten en zeide: Zie nu op naar de hemel en tel de sterren, indien gij ze tellen kunt, en Hij zeide tot hem: Zo zal uw zaad zijn. En hij geloofde in de Heere en Hij rekende het hem tot gerechtigheid."

De belofte Gods hield dus in dat zijn zaad zou zijn als de sterren in menigte. Abrahams geloof is ten voorbeeld gesteld van al zijn geestelijke nakomelingen beide uit de Joden en uit de heidenen.

De grond van zijn geloof was een vaste grond der dingen, die hij hoopte en een bewijs der zaken, die hij niet zag. Slechts weinigen zijn in de loop der eeuwen zo sterk in het geloof geweest, maar het was ook het werk Gods en niet eens mensen. Van nature liggen alle mensen in de boeien van het Godonterend ongelooft, al leeft men onder de verkondiging van het Evangelie, met al haar lieflijke nodigheden en dierbare beloften. Velen beroepen zich op onmacht om te kunnen geloven, als de Heere het niet geeft, om hun ongelooft te vergoelijken, maar het zal niet baten.

Gelijk wij nader zullen trachten te verklaren aan de hand van onze tekst, die Uw aandacht opgetekend vindt in de tweede brief van de apostel Paulus aan de Corinthiërs, daarvan het vijfde hoofdstuk, de verzen negentien en twintig:

Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christus wege, alsof God door ons bade, wij bidden van Christus' wege laat u met God verzoenen.

In deze tekstwoorden worden wij allen bepaald bij:

HET WOORD DER VERZOENING.

1. Vastgelegd in Gods Raad
2. Ingelegd in Gods volk
3. Opgelegd aan Gods knecht.

1. Vastgelegd in Gods Raad

Corinthe was een voorname stad in Griekenland, in dat deel dat Achaje genoemd werd. Het was een heidense stad, waar de gruwelijkste zonden schaamteloos bedreven werden. Toch mocht Paulus, door de zegen des Heeren op zijn arbeid, in die stad een christelijke gemeente stichten, voornamelijk uit de heidenen, maar ook sommige Joden voegden zich erbij. Hij bleef in die stad omstreeks twee jaren, omdat de Heere hem gezegd had: "Ik heb veel volks in deze stad." Enige tijd nadat hij vandaar vertrokken was, schreef hij zijn eerste brief om ongeregeldheden te herstellen, vooral de herleving van hun oude zeden en gewoonten. Hoogmoed, gierigheid, overdaad en vleselijke lust werd goedgepraat door uitwendige overvloed. Scherp worden al die zonden in de eerste brief van Paulus bestraft, ook hun ongebondenheid in het gebruik van het Heilig Avondmaal, en de hoogmoed van de rijken tegenover de armen. Uit alles blijkt duidelijk dat het in die jonge gemeente helemaal verkeerd ging. Vandaar dat de eerste brief aan de gemeente van Korinthe nogal scherp bestraffend is. Maar ongeveer een jaar later schreef hij hen een tweede brief. Veel had Paulus over die gemeente afgetobd, maar ten laatste vertroostte God hem door de komst van Titus en de berichten waren bevredigend. Zijn eerste brief was niet alleen ontvangen, maar had vrucht gedragen. Het merendeel der gelovigen was verootmoedigd en berouwvol, een bewuste zondaar had de zonde betreurd en losgelaten.

In zijn tweede brief zijn sommige zaken opmerkenswaardig, bijvoorbeeld de mededeling die de apostel doet van zijn arbeid en welslagen in de prediking van het Evangelie in verscheidene plaatsen. Ook de vergelijking die hij maakt tussen de Ouden Nieuw Testamentische bedeling. Ook het menigvuldig lijden, dat hij en zijn medearbeiders hadden ondergaan en hij bemoedigt hen voor hun ijver en geduld. Ook de waarschuwing, welke hij aan de Corinthiërs doet tegen vermenging met de ongelovigen. Maar ook op welke wijze hij zich rechtvaardigt tegen de beledigende verdachtmakingen en beschuldigingen van valse leraren, die trachtten zijn goede naam te Korinthe te verwoesten.

In ons teksthoofdstuk gaat hij voort met het aantonen van de redenen, waarom zij niet verdraagden onder hun verdrukkingen. Ook wijst hij op de noodzakelijkheid om in Christus te leven door wedergeboorte en verzoening met God.

Onze tekst begint met het kernachtige woord: "Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende."

God, Elohim, Adonai, Elschaddai, Jehovah, was van eeuwigheid in verbondsluiting met Christus, de Zoon Zijner liefde, want buiten Hem kon het met niemand. De uitverkorenen uit de gehele wereld wilde Hij met Zichzelf verzoenen. Hij wilde hen terughebben aan Zijn goddelijk Vaderhart, waar zij door de val van Adam uitgevallen waren. Want God was in Christus de wereld der uitverkorenen met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende. Maar hoe kon dat met behoud van

Gods recht en gerechtigheid, dat toch de vastigheden zijn? Omdat al de zonden van al de uitverkorenen zijn gelegd op Christus, Die in Zijn onpeilbare liefde voor de eer des Vaders en voor al die gegevenen van de Vader vrijwillig hun schuld op Zich nam, om die in de volheid des tijds in de aangenomen menselijke natuur te voldoen, door Zijn eeuwiggeldende offerande in Gethsémané en aan het kruis op Golgótha. Hij heeft vervuld het recht der wet, die Hij van haar vloek ontwapend heeft. Hij is de Middelaar Gods en der mensen, maar niet alleen van verdienste, maar ook van toepassing, en daar komt het nu voor elk mens op aan. Want Zijn sterven heeft tot gevolg wedergeboorte en verzoening, en de wedergeboorte is een afsterven van de oude mens en een opstanding van de nieuwe mens. Dan hechten wij ons niet meer aan de wereld met haar zonden en ijdelheden, maar door de goddelijke genade gaan wij zoeken de dingen die Boven zijn, niet die op de aarde zijn.

Wedergeboorte is een grondige verandering van het hart, want die in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel, althans dat behoort men te zijn. Wederbarende genade schept een nieuwe wereld in de ziel, alle dingen worden nieuw. Enerzijds gaan de ogen open om te zien eigen zonde en schuld, de totaal verloren staat en toestand, anderzijds ziet men op het geluk van Gods volk met heilige jaloersheid. Men krijgt een zoekend en een biddend leven aan de troon der genade. Het woord Gods krijgt een rijke betekenis voor de ziel, er wordt gehongerd en gedorst naar gerechtigheid en verzoening met God. De vijandschap tegen God is veranderd in liefde tot God en Zijn dienst.

En zo groot is de verandering die de wedergeboorte ten gevolge heeft, dat het oude is voorbijgegaan, het is alles nieuw geworden. Die alleen roemen in de verdienste van Christus en de toepassing tot wedergeboorte en vernieuwing missen, bedriegen zich. God de Vader heeft de Middelaar aangesteld, Hij heeft Zijn volk met Zich verzoend en de ganse zaak vastgelegd in Zijn Raad.

Van het begin tot het einde moet God erkend worden in het werken en volbrengen der verzoening. Alle dingen betreffende de verzoening door Jezus Christus zijn van God, Die door de tussenkomst van de Heere Jezus Christus de wereld met Zichzelf verzoend heeft, en daardoor Zichzelf in de gelegenheid stelde, om met behoud van al Zijn deugden werkelijk verzoend te worden met overtreders, zonder Zijn rechtvaardigheid en heiligheid te krenken.

Daardoor rekent Hij de uitverkorenen hun zonden hun niet toe, en heeft in de plaats van het verbroken werkverbond het genadeverbond opgericht. Hij heeft ons de bediening der verzoening gegeven, zegt de apostel Paulus. En al deze dingen zijn uit God, die ons, namelijk allen die in Christus Jezus geloven, met Zichzelf verzoend heeft door Jezus Christus. Daardoor ziet Hij geen zonden aan in Jakob en geen overtredingen in Zijn Israël. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat de Zijnen de vrijheid hebben om naar het vlees te leven, integendeel. Ps. 89: 13 zegt het:

*Ik zal de heerschappij doen duren bij zijn zaad
Zolang de hemel zelf op vaste pijlers staat
Maar zo zijn kinders ooit Mijn zuiv're wet verlaten
Zo 't richtsnoer van Mijn recht ter reeg'ling niet kan baten
Zo zij ontheiligen, wat Ik heb voorgeschreven
Dan mogen zij gewis voor Mijne straffen beven.*

Nee geliefden, rechtvaardigmaking en heiligmaking zijn twee verbondsweldaden die wel te onderscheiden zijn, maar niet van elkander af te scheiden zijn. De rechtvaardigmaking neemt de schuld der zonden weg en de heiligmaking de smet van de zonde. Zonder vergeving van de zonden kunnen wij niet zalig worden, maar ook

zal zonder heiligmaking niemand de Heere zien, zo lezen wij in de Schrift. Beide weldaden vloeien uit de nieuwe geloofsvereniging met Jezus Christus door het geloof der werking Gods. Een goede boom kan geen kwade vruchten voortbrengen. In God Zelf zijn rechtvaardigheid en heiligheid één. Beide zijn zij volmaaktheden, die in God van elkander niet onderscheiden, nog veel minder te scheiden zijn. God kan alleen gemeenschap hebben met rechtvaardigen en heiligen.

Maar voor Gods volk is de rechtvaardigmaking de herstelling van de staat van verzoening, die door de zonde verbroken was. Adam was vóór de val rechtvaardig en heilig, als beelddrager Gods. Maar hij viel en al zijn nakomelingen in hem. Zij allen zijn niet alleen schuldenaren aan Gods recht geworden, maar bovendien gans verdorven door de zonde. Zij zijn geworpen op het vlakke des velds, walgelijk voor God. Hoe zal nu ooit God met zulk een gevallen mens gemeenschap hebben, tenzij deze wordt gerechtvaardigd en geheiligd? God predestineerde dan ook Zijn volk, opdat het in Zijn zalige gemeenschap eeuwig verkeren zal, niet alleen tot rechtvaardiging, maar ook tot heiliging in Christus.

Ook wordt meermalen in de Schrift ervan gesproken dat God Zichzelf en Zijn naam heiligt, maar dat betekent dan dat Hij Zich verheerlijkt in het straffen van de zonde en in Zijn liefde voor Zijn volk. Want God was in Christus de wereld van Zijn gunstvolk met Zichzelf verzoenende, doordat Christus hun schuld tegen Gods recht zou voldoen en de Heilige Geest de ziel zou reinigen en heiligen tot de ware kinderlijke vreze Gods. Al is er nog veel gebrek in de heiligmaking van Gods kinderen en al is zij zelfs in dit leven nog zeer ten dele en al is het woord der verzoening in het hart gelegd, het is voor dat volk een strijdperk in dit leven, want als zij het goede willen doen, ligt het kwade hen bij. De heiligmaking is bij hen wel gebrekkig, maar de Heere ziet hen aan in de volmaakte heiligheid van Christus, hun Borg en Middelaar. Wel blijven zij geroepen om te strijden de goede strijd des geloofs en te grijpen naar het eeuwige leven. Maar van tijd tot tijd komt het duidelijk openbaar dat het woord der verzoening in hun hart gelegd is, dan vloeit hun mond over tot Gods eer, hetzij in de eenzaamheid of in de samenkomsten van Gods gunstgenoten. En dat is de rijkste troost die hen staande houdt in hun verzoeken en beproevingen.

2. Ingelegd in Gods volk.

In hun hart, dat vernieuwd is, en niet enkel met de mond, want 1 Cor. 13: 1 zegt het ons: "Al ware het, dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, zo ware ik een klinkend metaal, of luidende schel geworden." Is dat niet moeilijk te onderscheiden voor Gods kinderen, of er lippentaal of hartetaal gesproken wordt? Zij kunnen zich vergissen bij een eerste kennismaking, maar dat duurt niet zo lang, want hartetaal geeft afdruk door verootmoediging, lippentaal komt uit de hoogte en dingt naar menseneer en gunst, en legt geen beslag op de hoorders.

Maar die de liefde missen weten die dat zelf ook wel? Moedwillige geveinsden wel, maar het kan voor komen uit blindheid en onkunde. Daarom moeten Gods kinderen het leven nakijken als zij nieuwe nog onbekende vrienden op bezoek krijgen, want er kunnen liefdesuitgangen naar God en Christus zijn die de zwakgelovige en van verrestaande ziel er niet voor houden kan. En dat is vaak zo bij eerstbeginnende, meestal nog jeugdige personen.

Maar het woord der verzoening wordt ingelegd in het hart vanaf het uur der levendmaking, maar het gaat er maar over, *in hoeverre men zulk een weldaad met een gelovig hart aanneemt*. Het zaad der wedergeboorte wordt door Woord en Geest in een weltoebereide aarde gelegd, waardoor het opwassen kan tot versterking van het geloof dat door de liefde werkt. De heiligmaking is een werk Gods, en geen

zelfverbetering van de mens in eigen kracht. In het bijzonder is de heiligmaking of de kinderlijke vreze Gods het werk van de Heilige Geest en dat zonder uitsluiting van God de Vader en Christus de Zoon Gods. Heiligmaking is een Goddelijke afzondering en een vernieuwing naar Gods beeld, en waar dat zo mag zijn, zijn zij afgezonderd in de verkiezing in Christus voor de grondlegging der wereld. Zo worden zij in de tijd Gode geheiligd, als zij uit deze tegenwoordige wereld worden getrokken en afgezonderd. God Zelf trekt de scheiding, zonder enige medewerking van de mens, en deze scheiding is meer dan een gewone afzondering van de wereld, zij is een vernieuwing naar Gods beeld door de innerlijke vernieuwing van de Heilige Geest. Deze lijdelijke heiligmaking heeft als vrucht de dadelijke heiligmaking, want de wil vernieuwt, werkt nu zelf ook, maar aan die dadelijke heiligmaking gaat de lijdelijke heiligmaking vooraf. Rom. 6: 22: "Maar nu van de zonde vrijgemaakt zijnde en Gode dienstbaar gemaakt zijnde, hebt gij uw vrucht tot heiligmaking en het einde het eeuwige leven."

De waarachtige bekering is een afsterven van de oude mens en een opstanding van de nieuwe mens. Bij het sterven legt Gods volk de zonde volkomen af, de dood is voor hen een doorgang tot het eeuwige leven. Maar in dit leven is echter de heiligmaking ten dele, voor zover deze betreft de oefening der gelovigen en het afsterven van de overblijfselen der zonde. Gal. 2: 19 en 20: "Want ik ben door de wet der wet gestorven opdat ik Gode leven zou. Ik ben met Christus gekruist en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij, en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft en Zichzelf voor mij overgegeven heeft."

Paulus schreef aan de gemeente te Rome: "Ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendige mens." Niet in eigen kracht, doch door de werking van de Heilige Geest in hen, werkt Gods volk hetgeen Gode welbehaaglijk is in Christus. God werkt in hen het willen en het werken naar Zijn welbehagen. Dat volk van God noemt de Heere Zelf: "een heilig volk, een verkregen volk, een koninklijk priesterdom, dat de deugden verkondigt, Desgenen, Die hen geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht."

Driewerf gelukzalig is dat volk van God, dat vrijgesproken van schuld en straf, mag staan in de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods. De wedergeboorte is dus een vernieuwing van de gevallen doch uitverkoren zondaar. In de wedergeboorte wordt de mens niet vernietigd en daarna weer opnieuw geschapen, maar de Heere verlicht het verduisterde verstand en vernieuwt de verdorven wil. En die vernieuwing is bij trappen, tot de volmaaktheid zal gekomen zijn in eeuwige heerlijkheid. Want wat is nu de praktijk der gelovigen?

Het is zo dat het nieuwe schepsel in Christus niet volwassen geboren wordt, zelfs de volle wasdom wordt in dit leven niet verkregen en daardoor heeft Gods volk op aarde strijd te voeren tot het einde toe, want het vlees begeert tegen de geest en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander. Onder de toelating Gods verkrijgt het vlees soms de overhand en neemt het de wedergeborene gevangen. De droeve voorbeelden in Gods Woord spreken daarvan zeer klaar.

Denken wij maar even aan Noachs dronkenschap, Lots bloedschande, Abrahams leugen, Mozes' drift, Jobs vervloeking, Davids hoererij en volkstelling, Salomo's afgoderij, Petrus verloochening en zoveel voorbeelden meer, tot onze waarschuwing beschreven. Nu zou iemand in onkunde kunnen vragen, maar kan Gods volk dan zondigen? Er staat toch in 1 Joh. 3: 9 "Een iegelijk, die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want Zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren." Zo spreekt toch ook Paulus in Rom. 7: 15: "Want hetgeen ik doe, dat ken ik

niet, want hetgeen ik wil, dat doe ik niet, maar hetgeen ik haat, dat doe ik." Dat slaat niet op zijn leven vóór, doch na zijn bekering. In de praktijk blijft de ware gelovige een mens met een verdorven natuur, maar wel is de zonde hem de dood geworden en daarom blijft hij gedurende zijn gehele leven op aarde strijdende tegen de zonde. Daarin leren zij eigen krachteloosheid en het bederf des harten kennen. Geestelijk arm en onbekwaam tot enig goed, moeten zij met Paulus zeggen: "Ik weet dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont."

Hoe betaamt het dus Gods volk de wacht te houden en de zonde te haten om haar Godonterend karakter. Maar toch mogen zij getuigen dat de Heere het woord der verzoening in hun hart gelegd heeft tot hun vertroosting. Hoezeer bij velen van Gods volk nog zwakgelovigheid heerst door gebrek aan licht en vanwege de geringe kennis van de weg der zaligheid, op de bodem van het hart ligt iets van het woord der verzoening, dat betere dingen spreekt dan het bloed van Abel, want die verzoening ligt in het bloed van Christus, dat reinigt van alle zonden. Daarvan spreekt ook nog verder onze tekst: "Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade; wij bidden u van Christus' wege: laat u met God verzoenen."

3. Opgelegd aan Gods knecht.

Wie is het, die zich noemen mag een knecht des allerhoogsten Gods?

Dat is elke geroepen en gezonden leraar. Dat geroepen zijn houdt in ten eerste: door een inwendige roeping getrokken te zijn uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht, of waarachtig tot God bekeerd te zijn.

In de tweede plaats: een bewustheid van een goddelijke roeping tot het leraarsambt. Niet alle begenadigde jonge mannen worden tot dat ambt geroepen. Wel kan er de begeerte daartoe zijn, door het hebbelijke genadeleven, zonder dat zij tot dat ambt geroepen zijn.

Men kan het wel geheel te goedertrouw denken, maar dat het toch niet doorgaat, terwijl anderen met een ware goddelijke roeping vreselijk kunnen bestreden worden, terwijl zij reeds in het ambt staan. En niet alleen door de vorst der duisternis, maar ook door menselijke tegenstanders, en daarom is een duidelijke bewustheid nodig, van een goddelijke roeping en zending van het knechtschap.

Gezant van Christus te zijn is geen kleine zaak, maar een grote verwaardiging, maar vereist ootmoedige onderwerping en verloochening van zichzelf en veel liefde voor de ere Gods. De liefde van Christus moet dringen tot naastenliefde. Het moet hen te doen zijn om paalen te winnen voor Jezus Middelaarskroon. Hoezeer hebben Gods knechten behoefte aan de hulp en voorlichting van de Heilige Geest. Niet alleen in de prediking, maar ook bij de bezoeken aan de leden en bij zieken en stervenden. Getrouwmakende genade is in alles nodig. Het wordt opgelegd van Christus' wege, *alsof God door hen bade, wij bidden u van Christus' wege: laat u met God verzoenen!* De verzoening met God is noodzakelijk voor elk mens en dat is alleen mogelijk door het geloof in Christus Jezus, en dat geloof is een gave Gods en niet een daad van menselijke welwillendheid. Het laat u met God verzoenen wil niet zeggen dat een diep gevallen Adamskind zich ergens brengen kan, hij ligt in een geestelijke doodstaat, en daar wordt door sommigen misbruik van gemaakt door te zeggen: als God het niet doet, kan ik mijzelf toch niet bekeren?

Wij zijn wel ontzettend diep gevallen in ons verbondshoofd Adam, maar wij zijn geen redeloze dieren geworden, maar redelijke, zedelijke schepselen gebleven met verstand en wil en een consciëntie, dat is een medewetenschap dat er een heilig en rechtvaardig God is, Die een iegelijk vergelden zal naar hetgeen hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.

De Heere maakt Zich volkomen vrij van elk mens door Zijn Woord, dat vol staat met waarschuwingen en bestraffingen, en ook met dierbare nodigheden van het Evangelie, om zich tot Hem te wenden, Die geleden heeft en gestorven is tot verzoening met God en tot verlossing van de vloek der wet. Hij zendt Zijn gezanten. In Hem is verlossing te bekomen, maar de arme mens wil zijn schuld niet bekennen en wil van genade niet leven, men heeft ingebeelde rechten, en wil zelf heer en meester zijn over ziel en lichaam en zo blijvende gaat men met zijn verbeelding naar het eeuwige verderf. En de woorden van onze tekst zullen in de benauwdheid in de hel onuitsprekelijke wroeging baren. *Heden, indien gij Zijn stem hoort, verhardt u niet, maar laat u leiden.* Vernedert u niet alleen met uw mond, maar ook met uw hart. Beken uw hemelhoge schuld, breek uw zonde af en smee om genade, terwijl het nog is het heden der genade en de welaangename tijd, die voorbij vliegt en onverwacht een einde nemen kan. Er is maar één schrede tussen ons en de dood, en sterven is God ontmoeten. Laat de spotters maar spotten, God zal spotten in hun verderf en lachen als hun vreze komt.

Maar voor de arme en verslagene van geest, die voor Zijn Woord beeft, is onze tekst een dierbare nodiging om tot Christus te komen met alle noden en behoeften, omdat men ziende op zichzelf en door het wettisch woelen en tobben zo menigmaal de moed laat zakken. Men wil zo lang en zo veel er zelf wat aan doen, waarmee men Christus in de weg loopt. Konden de roeiriemen maar binnenboord gehaald worden op de Godsrivier van vrije genade. Voor een uitgewerkte en totaal verarmde zondaar staat een rijke Christus, biddende om zich door Hem te laten zaligen. Hij is volkomen algenoegzaam, in Hem is alles te verkrijgen wat nodig is voor de tijd en voor de eeuwigheid. Dat heeft de knecht des Heeren de bekommerden van hart te prediken, dat zij eens aan een einde zouden moeten komen met al hun werkheiligheid en zich mochten laten zaligen en verzoenen. Men kan zich arm voorstellen en zich ook wel arm gevoelen, maar dat men toch nog geheime gronden heeft om buiten Christus het te zoeken in zichzelf.

Maar al is het zelfs dat Christus Zich door Woord en Geest aan de ontdekte ziel geopenbaard heeft, zodat bij ogenblikken alles alleen van Hem verwacht wordt, toch zodra het nieuwe leven weer wat ingezonken is, gaat men het weer bij zichzelf zoeken. O, dat sterven aan zichzelf en aan alles buiten Christus, dat is toch een hardnekkige kwaal, die men aan deze zijde van het graf maar niet te boven kan komen. De mens is dan ook in zijn afval van God, zichzelf toegefallen. Hem aanschouwd te hebben in Zijn Middelaarsheerlijkheid, dierbaarheid en beminnelijkheid, en gepastheid en toch weer terugvallen in zichzelf, wat is dat toch een jammerlijke en gevaarlijke strik van de vorst der duisternis. Hoeveel donkere dagen doorworstelen de kinderen des lichts daardoor. Hun troost en blijdschap worden daardoor geroofd, maar ook wordt er aan de ere Gods te kort gedaan. Het geloof is toch een vaste grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet, en toch is bij zeer velen het geloof nog zwak en de moed zo klein, dat de dagen der duisternis vele zijn.

En hoe is het nu in het leven van het vrijgemaakte en bevestigde volk des Heeren? Ook zij hebben hele donkere dagen en soms zware kruiswegen te bewandelen, opdat zij zich niet verheffen op hun genadestaat. Ook zij moeten door lijden geheiligd worden, en hun geloof wordt ook zwaar beproefd, door ziels- en lichaamslijden en ook zij hebben de zware strijd tegen het vlees, dat zich der wet Gods niet onderwerpt. De Heere maakt geen klare mensen, zolang zij in dit leven zijn wisselen licht en duisternis elkander af, gelijk ook strijd en zegepraal, gelijk de Heere zegt in Zijn Woord: "Ik zal Mij in het midden van u doen overblijven een arm en ellendig volk, zij

zullen op Mijn goedertierenheid hopen." En die geestelijke armoede maakt hen ootmoedig en nederig van hart en maakt hen liefelijk en handelbaar, Gode tot eer en tot des naasten stichting. Dan zijn zij leerzaam en onderwijzend voor zwak gelovigen en van verre staande zielen, die vatbaar zijn voor goddelijke lessen en geestelijke onderwijzingen, maar die zo diep geschokt kunnen worden door scherpe hooghartige terechtwijzingen en dat komt meer voor, dan wel algemeen bekend is. *De liefde is lankmoedig, zij is goedertieren, de liefde is niet afgunstig, de liefde handelt niet lichtvaardig, zij is niet opgeblazen enz., enz.*

Dus is het nodig de liefde te hebben, ook in de praktijk van het geestelijke leven. Pralen over liefde is zo moeilijk niet, maar de beoefening van de ware broederlijke liefde is vrucht van de bediening des Heiligen Geestes en doet heenwijzen naar Christus, die Zijn knecht doet bidden van Zijnentwege: "Laat u met God verzoenen." Zingem we nu eerst van Psalm 108: 2:

*Ik zal, o Heer, Uw wonderdaán,
Uw roem den volken doen verstaan;
Want Uwe goedertierenheid
Is tot de heem'len uitgebreid;
Uw waarheid heeft noch paal noch perk,
Maar streeft tot aan het hoogste zwerk.
Verhef U boven 's hemels kringen,
En leer al d'aard' Uw grootheid zingen.*

Toepassing.

Hoe ruim spreekt de apostel Paulus in onze tekst over de liefde van Christus door de inspiratie van de Heilige Geest. Hoe vreselijk is het dat duizenden Zijn liefde durven versmaden, met een vasthouden aan de wereld en de zonden. Erger nog is het dat er zijn die er mee durven spotten, want dat zal ze heel duur komen te staan, in dit leven reeds, maar vooral bij het sterven en in de ontzaggelijke eeuwigheid, vanwege de toorn Gods, die niet zal te dragen zijn, en toch zal gedragen moeten worden.

Arme mensen, die diep te beklagen zijn, want God is een rechtvaardige Rechter, Die de schuldige geenszins onschuldig houden zal, die de Zoon Zijner liefde durft verwerpen uit vijandschap of onkunde. Zo blijvende is er geen verwachting dan het eeuwig verderf. Als de oren niet doorboord worden en de ogen geopend, dan blijft men dezelfde. Het hart moet geopend worden, gelijk als van Lydia de purperverkoopster, en de Heere wil er om gevraagd worden, of Hij het harde hart verbreken wil door Zijn Woord en Geest, om de waarheid recht te mogen verstaan. Hij mocht Zijn liefde uitstorten en trekken uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. Dat is zo nodig, want die de weg hebben geweten, maar niet hebben bewandeld, die zullen met dubbele slagen geslagen worden.

Maar er zijn gelukkig nog andere gevallen. Er zijn er ook nog die diep overtuigd zijn van hun verloren staat en toestand, die met hun nood en ellende tot de Heere zuchten en vluchten of er nog een weg en een middel is om de welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen. En die weg is er wel, doch die moet geopend worden door Woord en Geest. Christus is de Weg, de Waarheid en het Leven. Hij openbaart Zich bij de een duidelijker dan bij de ander. De een loopt langer in de overtuiging dan de zo gelukkigen, die dat spoedig te beurt valt, maar zondaar voor God moeten wij allen worden, want anders is er geen plaats voor Christus in het hart. De Heere is volkomen vrij hoe Hij met de mens wil handelen. Er zijn ook algemene overtuigingen, die weer overgaan. Maar waar de Heere het beginsel van een nieuw

geestelijk leven gewrocht heeft, gaat het niet over, Hij laat niet varen wat zijn hand begon, maar laat er nog gevraagd worden om doorbrekend licht om te mogen komen tot de volle zekerheid des geloofs. Dat is Godverheerlijkend en zielzaligend, als men er maar arm en klein mee blijven mag, met een ootmoedig hart en leven.

Hoe meer genade men mag hebben, hoe kleiner of men wordt, voor God en voor de mensen, al is het geloof niet altijd levendig in de gemeenschapsoefening met de verheerlijkte Immanuël, toch blijft op de bodem van het hart de hoop liggen op het eeuwige leven, omdat de liefde Gods, uitgestort in het hart door de Heilige Geest, nimmermeer vergaat, want de Heere is getrouw, ondanks de ontrouw van Zijn volk.

Dat neemt niet weg dat dicht bij de Heere te mogen leven een uitnemende weldaad is, waar iedereen jaloers op is die verstand heeft met goddelijk licht bestraald. Het komt aan op de praktijk der godzaligheid, al is het waar dat zelfs de allerheiligste in dit leven nog maar een klein beginsel heeft van de nieuwe gehoorzaamheid. Alleen hebben zij het zo heerlijk vooruitzicht, dat zij na dit leven verlost worden van de overblijfselen der zonden, waarmee zij in dit leven zoveel te worstelen hebben. Dagelijkse struikelingen belemmeren de vrije toegang tot de troon der genade, en daarmee gaan gepaard de vurige bestrijdingen van de vorst der duisternis.

De satan is zo ondoorgrondelijk listig en de kinderen des lichts zijn vaak zo argeloos, of zelfs zorgeloos, dat ze in zijn strikken zitten, voordat zij het weten. En als dat zo is, weten zij er niet uit te komen. Alleen het woord der verzoening houden zij over als pleitgrond aan de troon der genade.

En als gepredikt wordt door een gezant van Christus: "Laat u met God verzoenen", is dat wel eens als een zachte balsem op een schrijnende wond. Dagelijkse reinigingen van de besmettingen der zonden hebben zij nodig en toch zijn zij zo gelukkig dat ze weten dat hun strijd niet eeuwig duren zal en dat ze eens heerlijk alles te boven zullen komen, door een eeuwige verlossing.

Dan zal God alle tranen van hun aangezichten afwissen en eeuwige blijdschap zal daar hun deel zijn. Dat Gods kinderen gelukkige mensen zijn, dat is een grote waarheid, maar het gevoel daarvan hebben zij niet altijd.

Maar nu is de grote vraag hoe of het met ons persoonlijk gesteld is. Dat Gods kinderen zalig zullen worden, dat is ontwijfelbaar, maar wat hebben wij te verwachten? Het is toch zo'n persoonlijke vraag waarop wel eens geantwoord wordt: "Wist ik het maar." En wij kunnen het weten, als wij het in waarheid weten willen. Maar dan moet men nog eerlijk gemaakt worden ook, want anders zullen wij bedrog plegen tegenover God en onszelf. De Heere geve waarheid en oprechtheid, het gaat om eeuwigdurende belangen. Hebben wij ooit onze schuldbrief thuisgekregen? Met andere woorden, zijn we zondaar voor God geworden, of is dat voor ons een onbekende zaak, of is het een begerenswaardige zaak? Of zijn wij waarlijk nog blind voor onze onverzoonde staat, want dat is een zeer gevaarvolle staat. Het kan plotseling eeuwigheid worden. Koning Jezus roept en zendt nog gezanten, die met ernst aandringen op de waarachtige bekering, en wat doen wij daarmee? En met de liefdevolle nodigheden van het Evangelie? Zitten wij daar altijd onbewogen onder, wat een duidelijk bewijs is van de hardheid van het hart? Christus laat u uit Zijn Naam verkondigen dat er een mogelijkheid is om met God verzoend te worden, maar alleen met onderwerping aan Zijn Persoon, en aan Zijn Woord.

De Vader heeft de verzoening in Christus aangenomen tot vergeving der zonden. Hij komt met een boodschap van genade en verzoening tot u, wie gij ook zijt, rijk of arm, oud of jong. Van Christus' wege wordt u gebeden: "Laat u met God verzoenen"!

Al kunt gij zelf niets, de Heere kan u nog bekeren met de luister van al Zijn deugden,

maar rechten hebben wij nergens op, wij hebben alles verbeurd en verzondigd. Maar laat ons smeken of Hij uit genade wil schenken datgene, waartoe wij zelf onbekwaam zijn, dan zou het werkzaamheden geven aan de troon der genade. Wie weet wat de Heere dan nog doen zou. Aan de troon der genade, daar alleen moet gebedeld worden om genade, met verlies van alle vermeende deugden en rechten.
Amen.

6. HET VERNIEUWENDE WERK DES GEESTES

"Maar wanneer de goedertierenheid van God, onze Zaligmaker, en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, Dewelke Hij over ons rijkelijk heeft uitgegoten door Jezus Christus, onze Zaligmaker."

Zingen: Psalm 36: 2

Lezen: Titus 3

Zingen: Psalm 3: 2-3

Psalm 138: 3

Psalm 52: 7

Geliefden,

Wij lezen in Eféze 3: 18 en 19: "Opdat gij ten volle kondet begrijpen met al de heiligen, welke de breedte, en lengte en diepte en hoogte zij. En bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld wordt tot al de volheid Gods."

De liefde van Christus heeft breedte genoeg voor alle volkeren der aarde, van zee tot zee en van de rivieren tot aan het einde der aarde. Haar lengte is van eeuwigheid tot in alle eeuwigheid, zij vergaat nimmermeer. Haar diepte deed Hem wegzinken bij de Godsverlating, Hij gaf Zijn leven voor de Zijnen, Hij daalde in het graf om daarna op te kunnen staan. Haar hoogte, van waaruit Hij Zijn liefde neerzendt, en waarheen Hij Zijn volk ophaalt. Christus is de hoogste Majesteit in de hemel en leeft eeuwig. Hij zal Zijn volk geven de hoogte der hemelse heerlijkheid. Het begrijpen daarvan komt eerst door de verlichting des verstands door de Heilige Geest. Begrijpen is een klare onderscheiding van zaken in verband, oorsprong, samenhang en doel met genoeg en verwondering en omhelzing.

Ten volle zal hier nooit begrepen worden hoe groot de liefde van Christus is. Het bekennen volgt door de vrijmoedigmakende genade Gods. Bekennen voor zichzelf, deel te hebben aan die liefde is zo groot, maar ook het bekennen voor elkander met vernederde harten, en het bekennen voor de wereld is ook groot, al hoont en smaadt men ons daarom. Met al de heiligen, met één zelfde hart, één zelfde geloof, één zelfde behoefte aan Christus, tot gemeenschap der liefde, afgezonderd van de wereld, met bekendheid van de zaken Gods. Want wij waren eertijds duister, koud en ongelovig, werelds, eigenlievend, verdorven of wettisch vroom, totdat de Heere met Zijn liefde kwam te trekken uit de wereld, toen was er wederliefde, toen was het zulk een wonder.

Maar wat blijven wij na ontvangen genade vaak nog ver van God af. Veel beredeneren, weinig beleven van de liefde van Christus, veelal leeg ten aanzien van vermogens en vatbaarheid, weinig licht en wijsheid en troost met veel aardsgezindheid en weinig liefde tegenover de onmetelijke liefde van Christus. Vervuld met huis en goed of met beloften of met de wet! Maar hongerigen worden met goederen vervuld, hun verwachting zal worden vervuld. Vervuld zijn met God en goddelijke zaken voor de eeuwigheid, dat is vervuld zijn met Zijn algenoegzaamheid tot verzadiging van de ziel. En hiernamaals in de hemel zal een storeloze genieting het zalig lot der kinderen Gods zijn. Dan kan geen zonde meer scheiding maken tussen God en de ziel. Dan zal volmaakte wederliefde de ziel vervullen. Dan zullen zij niet meer ledig, dor en droog zijn, maar vervuld met verwondering, aanbidding en eeuwige blijdschap.

Helaas zullen duizenden voor eeuwig verloren gaan, omdat zij de liefde van Christus

niet bekend hebben, of erger, nog bespot en versmaad hebben in hun leven. Maar ook door onkunde en verkeerd begrip omtrent het ene nodige, te weten het hartvernieuwende werk van God de Heilige Geest, en daar gaat het om.

De stof van onze overdenking vindt uw gewijde aandacht in de brief van de apostel Paulus aan Titus, en daarvan het derde hoofdstuk: de verzen 4 t/m 6:

"Maar wanneer de goedertierenheid van God, onze Zaligmaker, en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, Dewelke Hij over ons rijkelijk heeft uitgoten door Jezus Christus, onze Zaligmaker."

Hier is sprake van:

HET VERNIEUWENDE WERK DES GEESTES

1. Wanneer dat begint
2. Waarin dat bestaat
3. Waardoor het verklaard wordt

1. Wanneer dat begint.

Paulus noemde Titus zijn oprechte zoon, naar het gemeen geloof, van heidense afkomst zijnde, en Paulus van Joodse afkomst, hadden een gemeen geloof, dat is hetzelfde geloof, vers 3: "Want ook wij waren eertijds onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende." Eerst worden wij bij onze afkomst bepaald, opdat wij die nooit vergeten zullen, zodat we niemand zullen lasteren, en we in het verkeer met natuurlijke mensen niet zullen twisten noch rechters zijn, maar bescheiden, alle zachtmoedigheid bewijzende jegens alle mensen.

Paulus, zelf niet boven een onbekeerde staande, gedenkende wat en wie hij zelf geweest is voordat de Heere Hem te sterk werd, wilde dat Titus dat ook zou betrachten, denkende aan zijn eertijds. Maar wanneer de goedertierenheid van God onze Zaligmaker en Zijn liefde tot de mensen gekomen is, toen is een andere toestand ingetreden.

Toen Hij verschenen is, heeft Hij ons zaliggemaakt. Wat wil dat zeggen? Toen kwam de Heere met een levendmakende daad wonen en werken in ons hart door de bearbeiding van de Heilige Geest. Daar is het hartvernieuwende werk van de Heilige Geest begonnen. Toen kwam er ontdekking van schuld en verlorenheid met een droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering werkt tot zaligheid. Niet alleen een verandering van koers, maar verandering van koning, want alle verandering is nog geen vernieuwing. Maar bij een zaligmakende bearbeiding door de Heilige Geest wordt de ziel op een verborgen wijze afgesneden van Adam en als een ent verenigd met Christus, de tweede Adam. Dat is een groot wonder wat de mens, die dat te beurt valt, niet verklaren of doorgronden kan. De ogen gaan open, die tevoren gesloten waren voor het gevaar, waarin men verkeerde. Maar ook alles buiten hem wat hij altijd sterk begeerde, begint zijn waarde voor hem te verliezen, en hetgeen voorheen zo hoog geschat en zo sterk begeerd werd, interesseert hem helemaal niet meer. De ogen staan naar binnen gekeerd, met zichzelf zonder God in de wereld, die veel beloofde en niets kon geven.

O, dat men toch zo heeft gezondigd tegen een goedertieren, goddelijk Wezen vervult het hart met grote droefheid en vernedert de ziel diep voor de Heere. Ook de oren worden doorboord. De taal der wereld klinkt heel anders in de oren en voor de

waarheid komt er diepe achting, al is de waarheidskennis zeer gering in het begin. Ook de wil die tegen God en Zijn Woord indruiste wordt overgebogen tot onderwerping aan de wil Gods, gelijk geschreven staat: "Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkracht."

Dat wonder heeft plaats in het uur van Gods welbehagen, ook wel genoemd het uur der minne. De Heilige Geest werkt door het Woord Gods, want al wat niet naar het Woord is, zal geen dageraad hebben. Maar wanneer de goedertierenheid van God onze Zaligmaker verschenen is en Zijn liefde tot de mensen, heeft Hij ons, in het voorbijgaan van duizenden, zalig gemaakt. De liefde Gods is een mededeelbare eigenschap, maar zij is in Christus werkzaam ten goede van Gods volk. Maar met behoud van Gods recht, dat door Christus verheerlijkt is. Die liefde wordt uitgestort in het hart door het Woord en de Heilige Geest, en dat heeft ten gevolge dat er wederliefde van het vernieuwde hart uitgaat tot God.

Onze vaders hebben het vernieuwende werk van de Heilige Geest zo schoon beschreven dat wij het onmogelijk duidelijker kunnen doen in de N.G.B., hoofdstuk 3, paragraaf 12 zegt het ons zo:

"En dit is die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de doden, levendmaking, waarvan zo heerlijk in de Schrift gesproken wordt, dewelke God zonder ons, in ons werkt. En deze wordt in ons niet teweeggebracht door middel van de uiterlijke predikatie alleen, noch door aanrading, of dergelijke wijze van werking, dat wanneer nu God Zijn werk volbracht heeft, het alsdan nog in de macht des mensen zou staan, wedergeboren te worden of niet wedergeboren te worden, bekeerd te worden of niet bekeerd te worden. Maar het is een gans bovennatuurlijke, een zeer krachtige en tegelijk zeer zoete, wonderlijke verborgene en onuitsprekelijke werking, dewelke in hare kracht niet minder noch geringer is dan de schepping of de opwekking uit de doden, enz."

Deze genade is God aan niemand schuldig. Wat zou God schuldig zijn aan hen die van zichzelf niet anders hebben dan zonde en leugen? Het is een bijzondere, zeer belangrijke Godsdaad van loutere soevereine genade. De Heilige Geest heiligt het Woord aan het hart. Het Woord alleen kan het niet doen, maar het is het middel, de Heilige Geest heeft het Zelf geïnspireerd. Ezech. 36: 26: "En Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen en zal u een vlesen hart geven."

De wedergeboorte wordt in de Heilige Schrift beschreven als een opwekking uit de dood, als een werk Gods, dat zij een zeer krachtige, onwederstandelijke werking is, die het geloof werkt, en de wil vernieuwt en werkzaam maakt. Wij onderscheiden de wedergeboorte in engere zin. 1 Cor. 13: 9: "Want wij kennen ten dele en wij profeteren ten dele."

De engere wedergeboorte of levendmaking geschiedt in de inwendige roeping en dat is het krachtdadig, onwederstandelijke werk des Heeren. Daar begint het vernieuwende werk des Geestes. Roeping en wedergeboorte vallen samen. Door de wedergeboorte wordt de dode zondaar levend gemaakt, verstand en wil en genegenheden worden vernieuwd. De wedergeboorte is het krachtdadige werk Gods, vloeiend uit de barmhartigheid Gods, rustend op de verdienste van Christus en gewrocht door de Heilige Geest, door middel van Zijn Woord, maar waarvan de werking ons verstand ver te boven gaat. Joh. 3: 8: "De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij heengaat, alzo is een iegelijk die uit de Geest geboren is."

God werkt ze zonder ons, als zijnde de opwekking uit de staat des doods. Zij heet de besnijdenis des harten. Deut. 30: 6: "De Heere, Uw God, zal uw hart besnijden en het

hart uws zaads, om de Heere uw God lief te hebben met uw ganse hart en met uw ganse ziel, opdat gij leeft." De wedergeboorte is een werk Gods, dat niet kan worden teniet gedaan. Een mens is dood of hij is levend. Het ongeloof heeft dikwijls de overhand, niettegenstaande het geloof in de levendgemaakte geplant is. Gedurig verheft zich de twijfel of het wel zaligmakend is, of het geen algemene werkingen des Geestes zijn, die ook in verworpenen zijn.

Zulke zielen zijn besloten en kunnen niet uitkomen, zij houden zich bedekt bij de kudde van Gods metgezellen, totdat het de Heere behaagt haar krachtig te doen doorbreken, als een die geboren wordt. Voor de wedergeboorte in engere zin is er geen geestelijk leven, en het kent geen voorbereidingen van de zijde des mensen, zij wordt alleen aan God toegeschreven.

Hoewel alle Gereformeerden eenstemmig elke voorbereiding van des mensen zijde tot de wedergeboorte met grote beslistheid verwerpen, zijn er sommigen die spreken van voorbereidingen van de zijde Gods, waardoor Hij de uitverkorene tot de wedergeboorte voert, bijvoorbeeld algemene overtuigingen die ook in verworpenen kunnen zijn, waardoor de Heere de Zijnen bewaart voor doorbrekende zonden, hun natuurlijke hardheid breekt, voor de straf doet vrezen en hun gemoed als het ware ontvankelijk maakt voor Zijn Woord, dat in de tijd Zijns welbehagens hun ten leven dienen zal. Die overtuigingen zijn vóór de wedergeboorte in de een meer dan in de ander. De werking van de Heilige Geest is soeverein en ook in dezen niet te bepalen.

Somtijds is de consciëntie zeer beroerd, somtijds laat deze de mens weer lange tijd met rust. Doch hoezeer de overtuigingen ook de consciëntie beroeren, het zijn slechts algemene overtuigingen, van algemene werkingen, zonder zaligmakende kracht, latende de mens buiten Christus. Alle geschiktheid in de mens ontbreekt om zich voor de wedergeboorte voor te bereiden, maar dat maakt het gebruik der genademiddelen niet overbodig.

God heeft ook de middelen besloten. Hij werkt in de mens ook niet als een stok of blok. Redeloze dieren wederbaart God niet, maar wel redelijke schepselen door middel van Zijn Woord, dat zij hebben te onderzoeken en op het hart te binden, of het de Heere behagen mocht het Woord vruchtbaar te maken tot hun zaligheid. Geen veronderstelde en geen onbewuste wedergeboorte wordt ons geleerd in de Heilige Schrift, al kan de levendgemaakte wel heel zwaar bestreden en aangevochten worden, dat zijn werk geen waarheid is, en dat hij nog alles mist.

De wedergeboorte *in engere zin*, dat is de levendmakende daad Gods op eenvoudige wijze behandeld zijnde, zullen wij in de tweede plaats overdenken wat wij te verstaan hebben onder de wedergeboorte in ruimere zin, dat is de waarachtige bekering, door de uitgestorte liefde Gods.

2. Waarin dat bestaat.

Onze tekst luidt: "Maar wanneer de goedertierenheid van God, onze Zaligmaker en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid."

De Heere Jezus sprak over: *Zalig zijn de armen van geest en zalig zijn zij die treuren.* Petrus schrijft over het nauwelijks zalig worden in 1 Petrus 4: 18. En Paulus schrijft in Eféze 2: 8: "Uit genade zijt gij zalig geworden."

Dat is dus enig verschil, dat gemakkelijk met elkaar in overeenstemming is te brengen. Zalig zijn en zalig geworden slaan op de staat der genade in dit leven, wat alleen wedergeborenen deelachtig zijn, en het nauwelijks zalig worden wil zeggen dat het er voor elk op aan zal komen of men ware genade gevonden heeft in de ogen des Heeren.

De apostel geloofde dat Titus een mens met genade was naar de staat der genade, en dat had de Heere gegeven. De Heere had hem zalig gemaakt. Het gevoel van de zaligheid is meest hebbelijke genade, die niet altijd aanwezig is, soms juist het tegendeel, maar onverwacht komt de Heere door het uitlaten van Zijn liefde het geloof weer te versterken. Maar het is niet uit de werken die de mens gedaan heeft, want onze beste werken zijn altijd nog met de zonde besmet. Er zijn werken, zonder genade, en dat zijn voor God niet meer dan blinkende zonden. Maar er zijn werken met genade, als werkende oorzaak van de Heilige Geest, maar dat kunnen wel vruchten, maar nooit de grond zijn van het genadewerk. Dat is alleen de bijzondere barmhartigheid Gods in Christus Jezus en niet de mededeelbare eigenschap, die Hij bewijst aan alle mensen. Het is het verlangen Gods om Zijn gunstgenoten wel te doen, maar het is maar voor zover men dat met een gelovig hart aanneemt. Het geloof is een rijk bezit, vooral als er oefeningen des geloofs zijn. Dan zijn Gods gunstgenoten gelukkige mensen, om heilig jaloers op te worden.

En wat is de wedergeboorte in ruimere zin?

De staatsverwisseling, die plaats grijpt bij de levendmakende daad Gods, blijft niet zonder vrucht, gelijk te zien is in allen van wier wedergeboorte de Schrift melding maakt, al gaat ze echter niet steeds gepaard met een voor het oog der wereld zichtbare en opvallende verandering van leven. Dit zal wel het geval zijn met hen, die in de zonden openbaar leefden. Doch voor het oog van de wereld blijft de vernieuwing van wandel meer verborgen bij hen, die godsdienstig waren en zelfs met Gods volk verkeerden. Toch is er een wezenlijke vernieuwing in hen, de liefde Gods is in hun hart en doet hen God en ook Zijn volk nu eerst recht beminnen, gelijk zij voor dezen niet kenden. Wedergeboorte en bekering zijn onafscheidelijk aan elkander verbonden, en waarachtige bekering is een afsterven van de oude mens en een opstanding van de nieuwe mens, niet alleen tot de rechtvaardigmaking, dat is de vergeving der zonde en het in Christus geheiligd recht op het eeuwige leven, maar ook tot heiligmaking.

Want het waarachtig geloof in de mens gewrocht zijnde door het gehoor van het Woord Gods en de werking van de Heilige Geest, wederbaart de mens en maakt een nieuwe mens, en doet hem leven in een nieuw leven en maakt hem vrij van de slavernij der zonde. Het is dan ook onmogelijk dat het ware geloof ledig zou zijn in de mens. Het is door het geloof in Christus dat Gods volk vergeving van zonden krijgt, maar niet door de goede werken als vruchten van het genadeleven. Zij zijn nieuwe schepselen, het oude is voorbijgegaan, het is alles nieuw geworden, hoe zullen zij dan nog in de zonde leven?

Gods kinderen zijn geen antinomianen, die hoog opgeven van hun geloof in Christus, en rustig in de zonde voortleven, omdat zij de ware genade missen, en nog geheel liggen onder de macht van de satan. Hoewel, doordat de wedergeboorte in dit leven niet tot de volmaakte wasdom komt en in al zijn delen de overblijfselen der zonde zijn, is hij evenwel niet van de wereld en wordt hij van de wereld gehaat. God trok hem uit de wereld en nimmer zal de kloof geheeld kunnen worden. Dit eigenleven doet zuchten, maar met geestelijke zuchtigen, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing huns lichaams, die allen verkrijgen zullen die Christus deelachtig zijn geworden. Hoezeer is de barmhartigheid en genade van God, welke ons in Christus geworden is, te prijzen. Zij is immers zo diep verbeurd en verzondigd, als wij zien op onszelf, wij zijn en blijven toch zulke zondige mensen, ook na ontvangen genade.

Als wij denken welke genade ons is meegedeeld, hoe zij ons zekerheid geeft door het geloof voor de erfenis van het eeuwige leven, dan zijn onze woorden te arm om het wonder uit te drukken en Paulus roept in verbazing uit in Rom. 2: 4: "Of veracht gij de

rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt?"

Toen Hij verschenen is, zo schrijft Paulus aan zijn vriend en broeder in Christus, Titus, heeft Hij ons, die Zijn goedertierenheid en liefde ook persoonlijk ervaren hebben, zalig gemaakt, en dat heeft Hij niet gedaan uit wat wij gedaan hebben, maar naar Zijn barmhartigheid, in welke Hij Zich over onze ellende ontfermde door het bad der wedergeboorte en vernieuwing van de Heilige Geest. Maar daarover straks bij onze derde gedachte.

Eerst nog wat over de belangrijke vraag hoe het toch komt dat bij velen die een waar beginsel van nieuw leven hebben, het zo bedekt blijft liggen voor henzelf en voor elkander, dat de bestrijdingen en twijfelingen zo velen, en dat het vastmaken van de roeping en verkiezing zo weinig gehoord of bekend wordt. In de eerste plaats trekt Zich de Heilige Geest in Zijn gezegende werking ver terug zodat het Woord weinig kracht doet op de harten. En dat heeft een oorzaak aan des mensen zijde, want wie van de kinderen Gods leeft er nog dicht bij de Heere? En wie heeft zijn eerste liefde niet verlaten?

Wij hebben gelukkig nog wel de leer der waarheid, maar de praktijk der godzaligheid wordt te veel gemist. Wij bedoelen het afsterven van de oude mens en de opstanding van de nieuwe mens. Het mishagen aan onszelf en steeds armer worden in onszelf ontbreekt helaas teveel. Gods volk kan te rijk worden met zichzelf, dan is er geen gebedsleven meer levendig werkzaam, en kan men de Heere aan Zijn plaats laten en de Heere verspilt Zijn genade niet. Hij wil Zijn volk voor Zijn aangezicht zien met gebeden uit een ootmoedig en vernederd hart, met oprechte belijdenis van schuld en gebrek. Dat is de oorzaak van onze geesteloosheid. Laat ons nu verder zien in de derde plaats:

3. Waardoor het verklaard wordt

In zondag 27 van onze Heidelbergse catechismus, vraag 73 wordt gevraagd: "Waarom noemt dan de Heilige Geest de doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?" En dan is het antwoord: "God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak: namelijk niet alleen om ons daarmede te leren, dat gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, alzo ook onze zonden door het bloed van Jezus Christus weggenomen worden, maar veel meer, omdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren dat wij zo waarachtig van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden."

De onderwijzer leert ons dus dat de wezenlijke waardij van de doop de betekende zaak voorstelt, dat komt volkomen overeen met onze tekst, die zegt: "maar naar zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, Dewelke Hij over ons rijkelijk heeft uitgegoten door Jezus Christus, onze Zaligmaker."

Er moeten toch wel bijzondere redenen zijn waarom zo'n sterke uitdrukking in de Heilige Schrift genoemd wordt. Er zijn ook bijzondere redenen voor, want God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak. Wij mogen er dus wel onze aandacht aan schenken.

Bij velen is zulk een geringschatting van de doop dat de Onderwijzer ze eigenlijk een flinke bestraffing geeft, als ze het maar gevoelen mochten. De oorzaak waarom God de doop noemt het bad der wedergeboorte is dus niet omdat de doop ons kan wederbaren of het uitwendig water de zonde kan afwassen, maar ligt daarin dat God Zijn volk wat wil leren en hun wil verzekeren. Beide de lering en de verzekering geschiedt overeenkomstig het teken in de doop gegeven. Het water toch reinigt; de onzuiverheid

van ons lichaam wordt door water weggenomen. Welnu, zo nemen het bloed en de Geest van Christus de zonden weg. Wij worden dus in de doop door het water gewezen op het bloed en de Geest van Christus.

O, wat noodzakelijk is het om de les te leren, wat zoeken wij de zaligheid toch buiten Christus; van nature weten wij van Christus niet en willen wij zelfs niet van Hem weten. Al wat in ons is is vijandschap tegen God en Zijn Gezalfde. Maar ook al greep God ons in het hart, wij zoeken de vrede en de rust van onze door schuldbesef getroffen zielen zo buiten Christus, ja ook al vonden wij door het geloof rust in God, wij kunnen het maar al te zeer buiten Christus stellen en leven veelal bij onze bekering en troosten ons met de vergeving der zonden.

Dat vloeit uit het gebrek aan licht. Wij hebben zo nodig een gedurig opwassen in de kennis van Christus. Alle weg ter genezing is afgesneden, doch in de kostelijke lering in de doop gegeven, wordt de enige weg ter verlossing van de zonde ontsloten. De doop is niet alleen een teken, maar God wil verzekeren dat wij van onze zonden geestelijk gewassen zijn. Dat is een grote weldaad die de ziel rust geeft. Dat is het wat Paulus bedoeld heeft toen hij aan Titus schreef: "maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, Dewelke Hij over ons rijkelijk heeft uitgestort door Jezus Christus onze Zaligmaker."

De kanttekening zegt ervan: "Dat is door de wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, die als een waterbad is, waardoor de vuiligheid onzer zonden gewassen en gereinigd worden, waarvan het waterbad des doops een teken en zegel is." We lezen in Romeinen 4: 11: "En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend, opdat hij een vader zou zijn van allen die geloven, in de voorhuid zijnde, teneinde ook hun de rechtvaardigheid toegerekend worde."

Hiermee is in overeenstemming Ezechiël 36: 25 tot 27: "Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden; van al uw ongerechtigheden en van al uw drekgoden zal Ik U reinigen. En Ik zal u een nieuw hart geven en zal een nieuwe geest geven in het binnenste van U; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vleses hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u en Ik zal maken dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen en Mijn rechten zult bewaren en doen."

Dit alles verduidelijkt de woorden van onze tekst genoegzaam. Welk een rijk getuigenis heeft Paulus van zijn persoonlijke genadestaat mogen geven, met een vaste overtuiging dat niet alleen hij, maar ook Titus de dierbare geloofsgenade met hem bezat. Zij beoefende blijkbaar de gemeenschap der heiligen, tot een uitstekend voorbeeld voor de ware kinderen Gods, want dat gaat ook wel eens anders, dat men namelijk aan elkanders genadestaat twijfelt.

Helaas is de verdeeldheid groot onder het volk des Heeren, en wordt het nog wel echt betreurd? Of leggen wij er ons maar al te gemakkelijk bij neer, of erger, doen wij er soms zelf aan mee? En welk doel had God door Jezus Christus om de Heilige Geest rijkelijk uit te storten? Om arme verloren zondaren erfgenamen van het eeuwige leven te doen worden waartoe het bezitten van de Heilige Geest ons verwaardigt. Deze verandering door de uitstorting van de Heilige Geest is de noodzakelijke voorwaarde tot ons intreden in de erfenis des eeuwigen leven. Rom. 8: 24: "Want wij zijn in hope zalig geworden. De hoop nu, die gezien wordt is geen hoop, want hetgeen iemand ziet, waarom zal hij het ook hopen?" Wij danken het aan de genade van Christus dat wij zo voor God zijn komen te staan, om het eeuwige leven te beërven.

De wedergeboorte is ten uiterste noodzakelijk! Joh. 3: 5-8: "Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij

kan het Koninkrijk Gods niet ingaan. Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees, en hetgeen uit de Geest geboren is, dat is geest. Verwondert u niet dat Ik u gezegd heb: Gijlieden moet wederomgeboren worden. De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet van waar hij komt en waar hij heengaat, alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is."

Dit geldt zowel de wedergeboorte in engere als die in ruimere zin. De wedergeboorte is bij de een klaar en duidelijk, bij de ander soms bedekt, maar de eigenschappen zijn bij beide hetzelfde, waarvan de heilige Doop een teken en zegel is.

Een bad is zeer geschikt om de mens naar het lichaam te reinigen, ook was vroeger de Doop door dompeling in gebruik. Men was even geheel door water omgeven. In de apostolische tijd was de doop een getuigenis, de dopeling koos voor Christus en Zijn gemeente, al was er smaad en vervolging aan verbonden. Die geloofd had en gedoopt was zou zalig worden. Zo was de algemene gedachte onder de gelovigen, uitzonderingen voorbehouden zoals Ananias en Saffira en Simon de tovenaer.

Zingen we nu eerst van Psalm 138: 3:

*Dan zingen zij, in God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's Heeren wegen;
Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn Majesteit
Ten top gestegen;
Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
Op hen het oog,
Die need'rig knie-len;
Maar ziet van ver met gramschap aan
Den ijd'len waan
Der trotse zielen.*

Toepassing

Geliefden, wij zijn begonnen met een voorafsprak over de liefde van Christus, in Zijn onbepaalde grootheid. Nu hebben we ons heel eerlijk af te vragen of wij er in delen mogen, en als dat zo mag wezen of wij vrijmoedigheid hebben om dat te bekennen. De levendmaking kan door Woord en Geest geschonken zijn, maar dat men zeer bekommerd is over de grote vraag of het wel echt zaligmakend is, dat men zich toch maar niet bedriegen mocht. En die strijd kan jarenlang duren, zelfs tot het sterfuur toe. De zulken zijn soms voor Gods volk duidelijker dan voor zichzelf. Soms geeft de Heere licht over Zijn eigen werk, versterkende het geloof door uitgestorte liefde in de ziel, zodat zij er nog van getuigen en rustig mogen gaan sterven tot verwondering en jaloesheid van de omstanders. Het zal voor zulken eeuwig meevallen, zelfs al waren zij gestorven in duisternis en bestrijdingen. Onze ouden meenden zelfs dat er zielen zijn, die met een schrik in de hemel vallen. Maar dan moeten vanzelf de eigenschappen van een nieuw geestelijk leven gebleken zijn, en daar komt alles op aan. En welke eigenschappen dat zijn leert de schrift ons duidelijk. Wij lezen dat de Heere Jezus in de Bergrede zei: "Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen."

Van nature is de mens rijk en verrijkt en heeft geen dings gebrek, en de Heere komt met armmakende genade, Hij ontledigt de ziel van al haar ingebeelde rijkdommen met armmakende genade, door de Geest des oordeels en der uitbranding. Hij ontdekt aan zonde en schuld, die gemaakt is tegen een heilig en rechtvaardig God, die goedertieren

en lankmoedig is, want Hij had naar Zijn recht de mens allang kunnen dagen voor Zijn rechterstoel.

O, die schuld kan zo zwaar drukken dat men er over loopt te treuren en zich diep voor God schaamt. Zulken noemt de Heere Jezus zeggende: "Zalig zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden." Dat treuren kan niet verborgen blijven, er wordt gebroken met de wereld en al haar goddeloze ijdelheden, met wereldse vrienden of vriendinnen, men praat geen wereldse taal meer en krijgt een verborgen gebedsleven, met oprechte schuldbelijdenis. Men grijpt naar gans andere lectuur, men betreurt het diep dat er zoveel tijd verbeuzeld is die zo beter verbruikt had moeten worden, het trotse en harde van voorheen is zacht gemaakt, men ziet de wereldlingen met diep medelijden aan. Ze zouden alles wel goed willen maken tussen God en hun ziel met hun tranen en gebeden en doen van goede werken, maar zij vallen zichzelf al maar tegen.

De macht en de kracht der zonde is zo groot, dat zij in eigen kracht er niet één ten onder kunnen brengen. Het wordt aan hun zijde een onmogelijkheid om zalig te kunnen worden, totdat door het Evangelie die mogelijkheid ontsloten wordt in en door de Heere Jezus Christus, maar hoe zullen zij ooit deel aan Hem kunnen krijgen. Dat is voor hen een grote verborgenheid. Hij wordt noodzakelijk en dierbaar, het hart gaat in liefde tot Hem uit, maar zij durven Hem niet te mijnen of te omhelzen door het geloof. Zij hebben een missend en bekommerd leven, maar door die liefde Gods, uitgestort in het hart, wordt er een hoop geboren die telkens afwisselt met twijfelingen en bestrijdingen.

Totdat de Zone Gods, de Heere Jezus Christus, Zich door Woord en Geest aan de ziel openbaart. Wat is dat een eeuwig wonder voor een mens, die zo gemeend heeft dat het een verloren en afgesneden zaak was, om nog ooit zalig te kunnen worden. Het wordt een wegzinken in verwondering en aanbidding, dat zo'n groot zondaar nog zou kunnen zalig worden. De hoop is verlevendigd, de liefde gaat uit naar Hem, die zoveel geleden heeft en gestorven is, om zondaren zalig te maken, met verheerlijking van Gods recht. Voor kortere of langere tijd geeft dat een aangenaam leven, met werkzaamheden vanuit het toevluchtnemend geloof en men heeft de gedachten, die wij vinden in Kolossensen 1: 12-13: "Dankende de Vader, Die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht, Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis en overgezet heeft in het Koninkrijk van de Zoon Zijner liefde" .

En dat mag dan in beginsel wel waar zijn, het loopt weer uit op een gemis, want zien is nog geen hebben aan de zijde van de mens. Het gezicht op Christus door het geloof is wel een weldaad, maar er is meer, namelijk als Hij Zijn verdienste en gerechtigheid toepast aan de ziel door Woord en Geest, zodat men zeggen mag: "Hij is de mijne en ik ben de Zijne." Dat geeft een meer bestendige rust en vrede in de ziel en dat is nog groter. Maar de Heere is vrij in de bedeling der genade. De een van Gods volk wordt verder geleid op de weg des levens dan de ander van Gods volk.

Het allerbelangrijkst is de vraag of we van dood levend zijn gemaakt, want dat is ook al een eeuwig wonder van God. In de levendmaking wordt de uitverkoren zondaar door Gods woord en Geest afgesneden van Adam en ingelijfd in Christus, als een ent in de ware Wijnstok, Die de Vader geplant heeft. Alle geestelijk leven vloeit door en uit Christus in de ziel, want buiten Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf. Hoe meer de genoemde eigenschappen van het nieuwe geestelijke leven zich in de levenswandel vertonen, hoe meer de Drie-énige God verheerlijkt wordt en hoe meer de ziel zich in de gunst van God zal mogen verblijden. Zoals Paulus zegt: "Spreekende

onder elkander met Psalmen en lofzangen en geestelijke liederen, zingende en Psalmende de Heere in uw hart. Dankende te allen tijd over alle dingen God en de Vader in de Naam van onze Heere Jezus Christus. Elkander onderdanig zijnde in de vreze Gods."

Dat is de praktijk der godzaligheid. Hadden wij er maar meer van. Als de liefde van Christus en tot Hem meer aanwezig was, zou het minder de vraag zijn wie van ons de meeste toch wel mocht zijn. Dan zou er voor God en mensen wat van ons uitgaan en zouden wij voor elkander buigen en de minste willen zijn. Maar ondanks alle gebreken, die nog menigvuldig Gods gunstgenoten aankleven, is het een rijk bevoorrecht volk, want als zij Gods Raad hebben uitgediend gaan ze eeuwig God groot maken en verheerlijken, als een gemeente, die geen vlek of rimpel heeft, zonder strijd of moeite en verdriet. Dan zal God alles en in allen zijn. Dan zal geen vijand hen meer leed of droefenis kunnen berokkenen. Amen.

Slotzang: Psalm 119:67

*Maak in Uw woord mijn gang en treden vast,
Opdat ik mij niet van Uw paan woog' keren;
En wordt mijn vlees door 't kwade licht verrast,
Ai, laat het mij toch nimmer overheren;
Verlos mij, Heer', van 's mensen overlast,
Dan zal ik U, naar Uw bevelen, eren.*

7. De zegeningen der uitverkorenen¹

Dankdagpredicatie over Eféze 1:3-4

Zingen: Psalm 68:10

Lezen: Eféze 1

Zingen: Psalm 119:17 en 18

Zingen: Psalm 62:5

Zingen: Psalm 72:11

Geliefden,

De tekstwoorden voor deze ure vindt u in Eféze 1, het hoofdstuk dat u is voorgelezen, en daarvan het derde en vierde vers; Eféze 1:3-4, waar wij het Woord des Heeren aldus lezen:

Gezegend zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening in den hemel in Christus.

Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde.

Tot zover.

Wij gaan tot u spreken over:

De zegeningen der uitverkorenen

Wij vragen:

1. Door Wie zij gezegend zijn.
2. Waarmee zij gezegend zijn.
3. Waartoe zij gezegend zijn.

1. Door Wie zij gezegend zijn

"Gezegend zij de God en Vader," dat is: Gekend en erkend, geloofd en geprezen. O, daar hebben we nu ons tekort, geliefden. Daar liggen wij nu, in onze armoede. Laten we eerlijk zijn, wat wordt er eigenlijk nog over dat verheerlijken van de Vader gesproken? Wat wordt Hij weinig geprezen en geloofd.

U zult zeggen: Ja, maar dat komt, omdat wij die Vadernaam nog niet op onze lippen durven nemen.

Weet u echter waarin de erkenning van de Vader het allermeeft bestaat? Die bestaat daarin dat wij een zeer lage plaats innemen tegenover Zijn hoge majesteit en vaderlijke liefde. Als Hij Zijn liefde in ons hart uitstort, zinken wij in onze nietigheid en kleinheid. Dan gaan we duizelen vanwege de trouwe, Vaderlijke, Goddelijke liefde die Hij aan liefdeloze, helwaardige schepselen ten koste wil leggen.

Paulus, wat was u een kostelijk menskind! Hij heeft eens gebruld en gebriest van vijandschap, maar aan hem kunnen we zien wat God van een vijand kan maken. Een man die zichzelf een vervolger en godslasteraar noemt, gaat hier de Vader verheerlijken, omdat hij in de Vader was teruggebracht, uit Wie hij in Adam was gevallen. Daarom moet al Gods volk niet rusten voordat de verzoening met de Vader tot stand is gebracht.

¹ HET GELOOF BEHOUDEN. Zes preken over teksten uit de Brieven van Paulus. GEBR. KOSTER BARNEVELD

Wij zeggen niet dat iedereen daar zal komen, want de Heilige Geest is eeuwig vrij in hoever Hij de zaken wil uitdelen en toepassen. Het zou de zielen die de Heere vrezen daar echter veel meer om te doen moeten zijn. O, geliefden, het begint niet met de Heere Jezus, maar het begint met het lieve recht des Vaders. Dan maakt Hij ons schuldenaar, brengt Hij ons onder Hem en doet Hij ons Hem vrij verklaren, al zou Hij nooit meer naar ons omzien. Daar begint het mee en zo wordt er plaats gemaakt voor de Middelaar. Als de Middelaar Zichzelf aan de ziel heeft toegepast, wordt die rechterlijke Majesteit onze lieve Vader in Christus.

Weet u wat daarbij komt? *Door Hem, door de Heere Jezus, hebben wij de vrije toegang tot de Vader, door de Heilige Geest (Ef. 2:18).*

Hebt u wel eens aan des Vaders borst en hart gelegen, volk? Hebt u Hem als een verzoend God en Vader in Christus wel eens aanbeden?

Hier wordt de rust geschonken;

Hier 't vette van Uw huis gesmaakt;

Een volle beek van wellust maakt

Hier elk in liefde dronken.

Begrijpt u wat het is als de schuld niet meer drukt, de Wet niet meer vloekt, de breuk is geheeld en de kloof is gedempt? Het is voor een natuurlijk mens niet te begrijpen, maar al zouden wij in beginsel genade hebben, dan valt het nog moeilijk te begrijpen wat het is om vrede met die Vader te hebben, Die niet meer onze Rechter is en niet meer op ons toornen noch schelden zal in alle eeuwigheid. Dat zijn gelukzalige mensen.

Word er heilig jaloers op, bekommerd volk van God! Paulus was een man die in de vrijheid en blijheid der heerlijkheid der kinderen Gods stond. Het is ook te begrijpen dat hij eigenlijk naar woorden zoekt om de God en Vader van onze Heere Jezus Christus groot te maken.

Daar zit vanzelf ook de omhelzing, door het geloof, van Jezus Christus in, want, zegt hij, het is de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus. De Heere Jezus Christus is niet alleen van een ander, nee, Hij is ook van mij!

O, u bij wie een beginsel van genade gewrocht mag zijn (wij achten dat niet klein, want de kleinste daad is eeuwig groot), durft u te zeggen dat Hij uw Heere Jezus is? Durven wij te zeggen dat Hij ónze Heere Jezus Christus is?

Ik heb er zelf jaren mee geworsteld, maar het is een onuitsprekelijke blijdschap en onvoorstelbare rust, als we door het geloof de Vader als verzoend en de Zoon als onze lieve Borg mogen omhelzen. O, dat maakt de zwaarte van het kruis soms zo licht.

"Nu stap ik met mijn kruis

al zoetjesaan naar Huis,"

zingt de Kerk. Als ze daar wat van hebben, komen ze woorden tekort om God te verheerlijken, omdat Hij de Zoon van Zijn eeuwige liefde tot onze Heere Jezus Christus heeft gemaakt, tot onze persoonlijke, gezalfde Zaligmaker.

2. Waarmee zij gezegend zijn

"Gezegend zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft." Hier heeft het woordje 'gezegend' een andere betekenis, want hier gaat het erover dat wij worden gezegend. In het begin van het vers ging het erover dat de Vader verheerlijkt en geprezen moet worden: "Die ons gezegend heeft."

O, geliefden, wat is dat toch een wonderlijke zaak! Wij hadden onszelf toch onder de vloek gebracht? De Heere kon buiten Christus nooit meer wezenlijke, geestelijke zegeningen aan ons schenken. Hebben wij er wel eens last van gehad dat we onder de

vloek van een verbroken werkverbond liggen en, buiten Christus, als vervloekten over de aarde gaan?

U zult zeggen: Maar de Heere heeft ons toch rijk gezegend wat het tijdelijk leven betreft?

Nu moet u niet dwalen, want sommige mensen maken van tijdelijke zegeningen de grond voor de eeuwigheid, maar komen daar eeuwig mee om. U ziet toch dat de goddelozen worden vetgemest voor de dag der slachting, dat de meeste goddelozen het kapitaal dat ze bezitten op een fantastische wijze vermeederen, dat de gebouwen daarvan getuigen? U ziet toch dat de goddelozen het grootste deel van deze benedenwereld hebben? Laat ze het maar houden, hoor, we zijn er helemaal niet jaloeers op. Ze ontvangen het immers niet in Gods gunst en dat is geen zegen. Ze ontvangen die uitwendige weldaden in het heilig ongenoegen Gods en onder Zijn toorn. Daar komt het nu juist op aan, geliefden. Het gaat hier niet over tijdelijke zegeningen, want er staat: "Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening."

Wat zijn geestelijke zegeningen?

Wel, de allergrootste zegen die God aan een verloren mens kan schenken, is dat de Heere Zich met hem gaat bemoeien. Dan komt Hij de mens zó te ontdekken, dat die zijn vloek krijgt te aanvaarden en zegt: Het is verloren, voor eeuwig verloren, want ik kan de vloek van de Wet nooit meer weg krijgen. Dat is aanvankelijk al een grote zegen, maar weet je wat erbij komt? De zegen van het vernederde, verbroken, verbrijzelde en verslagen hart. Ik kan geen groter zegen bedenken dan dat een mens onder God wordt gebracht en hij in de vrij-verklaring van dat lieve Goddelijke Wezen ruimte krijgt om smekeling te worden aan Gods genadetroon. Weet u, het is net alsof de Heere erop staat te wachten dat Hij van ons eens een keer gelijk zal krijgen en dat wij eens zullen zeggen: 'Het ligt niet aan U, maar aan óns.

Wij hebben God op 't hoogst misdaan;

Wij zijn van 't heilspoor afgegaan.

Heere, U bent echter eeuwig vrij van ons, al zou U ons ganse huis als kaf slaan.'

Het is een sterke uitdrukking, waarop men wel eens kritiek heeft gehad, nochtans, ik herhaal het: Al zou de Heere ons en ons ganse huis als kaf slaan, dan is Hij eeuwig recht. Het komt er maar op aan of we daar ooit zijn geweest. Wie daar een keer wat van gehad mag hebben, laat die mens voor de deur van vrije genade blijven liggen, want het zou eeuwig kunnen meevallen. Daar komt een mens van nature niet, geliefden. Daarom is het zo'n zegen, een geestelijke zegen, als een mens daar wordt gebracht. Je kunt dan bezwaard over de wereld lopen, met je schuld en met je Godsgemis of met je Christusgemis, je kunt dan in rampen en tegenslagen betrokken worden, maar als je van God een vernederd hart ontvangt, ben je toch een gezegend mens, al zou een ander mensenkind je beklagen vanwege de rampen en onheilen. Dat zijn dus geestelijke zegeningen.

Weet je wat er nog bij komt? Ook de uitwendige weldaden worden zegeningen voor het arme volk van God, want: "Het weinige, dat de rechtvaardige heeft, is beter dan de overvloed veler goddelozen" (Psalm 37:16). Daarom lezen we in de vierde Psalm: "Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven, meer dan ten tijde als hun namelijk, der goddelozen koren en hun most vermenigvuldigd zijn" (vs. 8).

O, er zijn in vorige tijden arme kinderen Gods geweest, die het met droog brood moesten doen, terwijl de tranen van dankbaarheid op hun boterham vielen. O, geliefden, kostelijke zaken zouden we daarbij kunnen aanhalen, maar dat laat de tijd niet toe, daar is de tekst te groot voor. Het armste volk van God, dat ooit op aarde is geweest, is echter dikwijls het rijkst begiftigd met geestelijke zegeningen.

Ik noem één ding: Ds. Roelofsen loopt over de hei en hij hoort een vrouwtje zingen: "Geloofd zij God met diepst ontzag!" Het is net door u gezongen. Hij wendt zijn schreden naar die plaggenhut. Daar woont een arm vrouwtje, dat des Heeren lof zingt. De dominee komt binnen en zij gaat even naar het bijhokje om een kopje drinken te halen. Hij licht het dekseltje van haar pannetje op en in die pan liggen aardappelschilletjes... Als de dominee haar even medelijdend aankijkt, zegt ze: "Denk erom, geen kwaad van mijn God zeggen, hoor!"

Geloofd zij God met diepst ontzag!

Hij overlaadt ons, dag aan dag,

Met Zijne gunstbewijzen.

Wat is de wereld dan toch nameloos arm, vindt u niet? Het gaat hier toch over heel wat anders dan alleen uitwendige zegeningen. Dan heb je God tot je Deel en houd je God over, beide in leven en in sterven, al ontzinkt je alles wat van deze aarde is. Het gaat hier over geestelijke zegeningen, maar ook die aardappelschilletjes waren de zegen des Heeren. Daar legde de Heere immers zóveel in, dat dat lieve vrouwtje ervan bleef leven.

Daarna hoefde het niet meer, dat begrijpt u wel, want daar heeft ds. Roelofsen wel voor gezorgd. Het waren later geen aardappelschilletjes meer. Voor die vrouw was echter goed wat God deed. Eerlijk, het geringe voedsel in de hongerwinter hebben wij met onze tien kinderen dikwijls met tranen opgegeten. Het zit dus niet in de lekkere smaak of in de ruime maaltijd, die bij vele mensen abnormaal overvloedig wordt in deze broodronken wereld. De Heere Jezus voedde Zich met gerstebrood en water. Ik word van deze tijd wel een beetje bang, hoor, want met het kostelijke dat God geeft, wordt zo ruw geleefd. Doch genoeg daarover.

Geestelijke zegeningen zijn in de eerste plaats de waarachtige bekering, het genade vinden in de ogen des Heeren en allengskens, langs trappen van geleidelijkheid, mogen komen tot de kennis van onze Heere Jezus Christus en door Hem kennis te mogen krijgen van een verzoend God en Vader. Die mensen hebben echter ook mee dat ze alles wat ze in hun mond steken uit de rechterhand des Vaders en in Zijn lieve gunst krijgen. Daar is nog een belofte voor ook, want de Heere zegt dat Hij hen en hun goed zal bewaren. Geen plaag zal hun tent naderen. Nu weet ik wel dat veel rampen des vromen lot zijn, maar uit die alle redt hem God; Hij is zijn heil alleen (Ps. 34:9 berijmd). Dat volk is gezegend met geestelijke zegeningen. O, geliefden, die mensen hebben een goede zomer gehad, die de Vader in Zijn Vaderlijke liefde, de Zoon in Zijn kostelijke, Borgtochtelijke liefde en de bediening des Heiligen Geestes enigermate hebben gesmaakt. Zij hebben ook hun natuurlijke weldaden uit de hand van hun lieve, trouwe Vader gehad, om Christus' wil.

"Geloofd zij de God en Vader."

Kom, dat is een juichtoon uit het hart van hem die eertijds een vervolger was. Misschien zegt iemand, ziende op wat Paulus was: Och, daar komen wij nooit, want daar zijn wij veel te slecht voor. Nee, dat moet je niet zeggen, want Paulus was ook niet zo'n lieve jongen. Hij was een vervolger en dwong het volk van God te lasteren in de buitenlandse synagogen (Hand. 26:11). Hij sleepte hen naar Jeruzalem, om hen te laten veroordelen door het Sanhedrin. Nee, al had u al de zonden van Adams nakroost saamgebonden, dat dierbare Bloed van onze Heere Jezus Christus kan al uw zonden afwissen. Als onze zonden ons maar eens niet alleen op de lippen lagen, maar schuld voor God werden, in ons hart, dan zouden we zien welk een genadig en barmhartig God en Vader van onze Heere Jezus Christus er te kennen, te beminnen en lief te

hebben is.

De bekommerde zegt: Och, hoe kom ik ooit zover dat ik God mijn Vader mag noemen? Volk, dat heb ik misschien wel veertig jaar gezocht, nochtans mag ik Hem nu dankzij Zijn onuitsprekelijke genade mijn Vader noemen. Och, David zong: *Schep maar moed uit onze behoudenis* (Ps. 51:7 berijmd).

Het kan ook nog voor u, als u eens uitgeworsteld, uitgewerkt, uitgeweend en uitgebeden bent, en met alles van uzelf in de dood valt, voor God. Dan komt Christus Zijn gerechtigheid toepassen en brengt Hij u als een pronkjuweel van Zijn verlossende liefde thuis, aan het Goddelijk Vaderhart. O, wat een wonderlijke zaak om te mogen staan (begrijp het wel goed, hoor, we gaan de zonde niet goedpraten) alsof je nooit had gezondigd; om te mogen staan alsof je nu, gelijk Adam vóór de val, verzoend en bevredigd met je Maker mag zijn. Dat is het grote heilgeheim.

Velen van Gods kinderen blijven daar voor staan. Er zijn ook mensen die denken: Dat is allemaal hoge taal en die dominee staat veel te hoog. In onze tekst horen we echter wat God wil zijn voor een zondaar die Hij met vrijmakende liefde tot Zijn eigendom heeft aangenomen. Dan wil ik toch instemmen, zij het met schuchterheid, met de taal van de apostel: "Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus."

Ik wil in die verzuchtingen weten dat God eens aan Zijn eer mocht komen, dat de Goddelijke Drie-eenheid, dus met inbegrip van de Vader, vandaag eens aan Hun eer mocht komen. O, dat wij op zulke dagen maar veel met de Heere mochten beginnen en Hem te hulp mochten roepen, alsmede Immanuël. Zo lezen wij in Jesaja 8 dat Immanuël in het achtste vers te hulp wordt geroepen tegen de verwoesting die de Chaldeeën in Jeruzalem en Juda zullen aanrichten.

"Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening."

Niet met één zegening, niet met tien zegeningen, nee, met álle zegeningen, met alle geestelijke zegeningen! Er staat in de kanttekening bij: "Dat is, allerlei." Allei geestelijke zegeningen deelt de Heere mee. In dagen van smart ondersteunt Hij hen op hun leger. Als het brood ontbreekt, verzadigt Hij hen desnoods met een half sneetje brood. Als het water ontbreekt, zal Hij zorgen dat ze van dorst niet omkomen. Hun brood is zeker en hun water gewis.

*Hij zal hen nimmer om doen komen,
In duren tijd en hongersnood.
In de grootste smarten
Blijven onze harten
In den HEER' gerust.*

Daarom zeggen ze:

*'k Zal Hem nooit vergeten;
Hem mijn Helper heten,
Al mijn hoop en lust.*

Och, mijn onbekeerde vrienden, ik wenste van God dat u zó jaloers werd op Gods volk, dat u vannacht eens niet zo lekker zou slapen en van jaloersheid de slaap niet kon vatten. De liefde is niet afgunstig en niet zo karig dat wij het alleen maar voor onszelf begeren. Nee, ik gun de Heere Jezus duizenden waarachtig van God bekeerde zielen, want die zullen eeuwig blinken als paarlen in Zijn Middelaarskroon, maar ik gun ook mijn arme medemens dat onuitsprekelijke geluk, die onuitsprekelijke vrede, die alle verstand te boven gaat (Filemon 4:7).

Och, wij wensen daarom dat deze dag van de Heere mocht worden of zijn gezegend. Ik wens dat er eens wat van mocht blijven ruisen. Och, wie weet, het kan de laatste dag, de laatste Dankdag zijn. Wij worden oud en hebben bij ogenblikken heimwee naar de rust die er overblijft voor het volk van God. Al zou dat niet zo zijn, dan kunt u ook in uw graf liggen voordat het weer Dankdag is. O, denk niet te licht over wat het is om onbekeerd te moeten sterven. We hebben bij vele sterfbedden gestaan. We konden het bijna niet meer dragen van weemoed, als ik mensen in het eeuwige verderf zag wegzinken.

Dat kan de uitverkorenen echter nooit overkomen, want zij mogen zeggen: "Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem," dat is: in Christus. De Vader heeft ons dus in Christus uitverkoren, volk. Dat is niet om een voorgezien geloof of goede werken, want dan had Hij mij in de val zeker laten liggen. Ik heb immers nog nooit een goed werk gedaan. God mag in mijn hart kijken.

Geliefden, is dat bij u ook zo? Als het gaat om voorgezien geloof of goede werken, gelijk de arme remonstrant zegt, dan zegt al Gods volk: Als dat waar was, had ik er eeuwig buiten gelegen. De Heere heeft echter niet verworpen om de zonden en niet verkoren om de goede werken. Nee, dat is Zijn vrije soevereiniteit: "Jakob heb Ik liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat" (Rom. 9:13).

Nu zegt iemand: Ja, maar ziet u, daar zit het bij mij nu net op vast. Als ik niet uitverkoren ben, dan kom ik er nooit. Als ik wel uitverkoren ben, zal de Heere me wel vinden, al was het middenin de zonde. Is dat dan niet waar?

Het is waar, maar u werkt er verkeerd mee. De verborgen dingen zijn immers voor den HEERE onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen (Deut. 29:29).

Dit leerstuk is de grondzuil van de waarheid. Er is geen groter Evangelie dan de leer der verkiezing, als wij er maar goed mee werken. Hoe moeten wij daarmee werken? Wel, geliefden, ik weet van een kind van vijf jaar dat zo werkte: 'Heere, al zou er uit mijn ganse geslacht (en er waren ontzaglijk veel van die kinderen) maar één onder het zegel liggen, mag ik dat dan uit genade wezen?'

Dat kind heeft het door Gods genade ook verkregen. O, zo moeten wij worstelen en pleiten op de verkiezende liefde Gods; of Hij dat in ons leven eens wil bewijzen, door ons die drie bewijzen te geven: Geloof, hoop en liefde. Gods Kerk mag zich er echter zalig over verwonderen. Ach, het begon niet met de verkiezing. Toen God ons eerst zondaar maakte, dachten wij: Het is eeuwig kwijt. Door de oefeningen des geloofs wordt de ziel echter opgeleid naar de nooit-begonnen eeuwigheid. Dan zien ze dat alles in Zijn boek was geschreven, toen er van ons nog niets was te vinden.

*Eer iets van mij begon te leven,
Was alles in Uw boek geschreven.*

Wij hadden een broer, die naar mijn Godzalige grootvader heette. Ik heette naar een heidense grootmoeder. De duivel zei tegen mij als kind: Jij bent een verworpen, maar je broer is een naamgenoot van opa en die zal zalig worden.

Nu zijn we beiden oud en is het net andersom, mijn vrienden. "Jakob heb Ik liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat."

De Heere is eeuwig vrij, maar het moet ons er om te doen zijn eens een blijkje van Zijn verkiezende liefde in ons hart en leven te mogen waarnemen. Er moet eigenlijk geen rust zijn zolang het nog niet zover is dat de verkiezingsleer voor ons een bron van zalig genot en een heilig Evangelie mag zijn.

"Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld." De Heere had eer en heerlijkheid bij Zichzelf, eer de wereld was, maar het behaagde Hem om

de luister Zijner deugden te laten uitstralen in de werken Zijner handen, niet alleen in schepping en voorzienigheid, maar vooral in herschepping. En wie is Zijn raadsman geweest? (Rom. 11:34). Niemand. Voor de grondlegging der wereld, van eeuwigheid zijn ze bemind en gekend door die volzalige Verbondsgod.

Het wordt een duizelingwekkende zaak. Als wij daar maar niet zover vanaf zouden leven, als wij maar niet zo bot, zo dom en zo stroef van hart waren, volk, dan zouden wij van vreugde moeten opspringen in de God onzes heils. Ze waren niet beter dan een ander, maar de Heere wilde hen hebben.

O, toen wij, twintig jaar oud zijnde, voor het eerst bij Gods volk kwamen en ze vroegen wat er aan de hand was, zei ik: "Lieve mensen, ik kan het niet helpen, dat de Heere me wil hebben."

Zo is het, wij kunnen dat niet helpen, lieve vrienden. Dat heeft God gedaan, anders was ik doorgestaan met mijn afwijkend leven. Mochten we de Heere toch eens nodig krijgen, of Hij ook op ons met een oog van ontferming mocht willen neerzien en of eens mocht blijken dat ook wij van voor de grondlegging der wereld door de Heere, in Christus, mochten zijn uitverkoren.

Waarmee worden ze gezegend?

Wel, met de Heere Zelf, want Hij is onze Vrede (Ef. 2:14) en Hij is onze Zegen. Buiten Christus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf. Die de Heere heeft, heeft alles, en die Hem mist, mist eeuwig alles. Er is geen andere zegen dan Christus Jezus, onze Heere, de Gegevene des Vaders, Die de zegen heeft verworven door als een vloek aan het kruis van Golgótha te hangen. Die zegen heeft de Heere Jezus bitter en duur moeten betalen, volk. Ook dat mocht ons eens een weinig in de laagte voor God brengen.

O, wij weten van iemand die erbij werd bepaald dat zijn zonden de nagels door die heilige handen en door die heilige voeten hadden gedreven, dat zijn zonden Hem de doornenkroon hadden opgedrukt en Hem in de spotmantel hadden gezet, te kijk voor heel dat goddeloze rot. Hij weende tot er geen vocht meer was om te wenen. Dat zijn zalige ogenblikken, als een ander het niet heeft gedaan, maar als wij het hebben gedaan. Wij hebben Hem aan het kruis geslagen. Daaruit moet echter iets voortkomen, want wij zien in de derde plaats:

3. Waartoe zij gezegend zijn

Het woordje 'opdat' in onze tekst betekent vanzelf dat er een doel Gods met de verkiesing en de koping door Christus' Bloed wordt bedoeld. Dat doel is: "Opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde."

Nu zegt een kind des Heeren: 'Zie je wel, daar zit ik weer in mijn armoe. Heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde? Ik leer me hoe langer hoe meer als een liefdeloos schepsel kennen. Het is voor mij onmogelijk om Hem te kunnen liefhebben, als Hij Zelf de liefde niet instort en bij de voortduur opwekt.'

Inderdaad, geliefden, ik wil ook wel met mijn bloed ondertekenen dat ik een liefdeloze, trouweloze man ben tegenover zulk een lieve Vader en zulk een trouwe Zaligmaker. Daar blijft echter toch iets anders tegenover staan!

O, wil je weten of je genade hebt, dan moet je dit eens overwegen: Wat voorheen je lust was, is nu je last, en wat voorheen je last was, is nu je leven. In de wedergeborene is een klein beginsel van de nieuwe gehoorzaamheid. Men kan er wel eens naar snakken om Hem onberispelijk en zonder zonde te kunnen liefhebben. Dat doet hen dikwijls snakken naar het eind van de loopbaan.

Weet je wat ik een oud, Godzalig man eens heb horen bidden? "Heere, ik kan U hier niet liefhebben zoals het behoort. Ik kan niet onberispelijk en heilig voor U leven,

maar wilt U alstublieft even geduld hebben, straks zult U niet aan me tekortkomen."

Dat sloeg ontzettend bij mij in en zo is het in de praktijk bij al Gods volk. Zij kunnen Hem hier nooit heilig en onberispelijk liefhebben. Dat gebeurt wel in wezen als het nieuwe deel zodanig wordt versterkt dat het oude deel eronder ligt, maar als die farizeeër, die oude natuur, weer het hoogste woord heeft, brengen ze er niets van terecht, geliefden. Als die arme tollenaar, dat kleine beetje van het nieuwe leven, eens aan het werk mag zijn, of, liever gezegd, in de arbeid, dan zeggen ze: *Heere, hartelijk zal ik U liefhebben* (Ps. 18:2).

Dan mogen ze wel eens de alwetendheid Gods te hulp roepen: 'Heere, Gij weet alle dingen. Hoe het zal gaan, kan ik niet altijd van tevoren bekijken, maar U weet dat ik U liefheb, Heere. U weet ook dat ik dit uit mezelf nooit zou hebben gekund. Daarom gaat het geloof verder praten: Heere, nu kunt U nooit meer van mij af, want hierin is de liefde, niet dat wij U liefhebben, maar dat U óns hebt liefgehad.'

Dan gaat zo'n mens het anker van zijn hoop in dat binnenste heiligdom uitwerpen. Geliefden, dat nieuwe leven zou Hem willen verheerlijken, dat zou Hem van ganser harte, van ganser gemoede en met alle krachten willen liefhebben, maar dat arme volk van God moet die oude mens tot aan de dag van hun dood meeslepen. Dát is hun kruis en hun druk! Al gaat het overal nóg zo goed mee, ze zuchten wat onder die verdorven aard en natuur. Ze gunnen God de eer en de liefde van hun hart, maar wat kunnen ze er dikwijls weinig van terechtbrengen!

Het doel van die verkiezing is echter: "Opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde." Dat wordt hier neergeschreven om ons op te wekken, volk! Het is alsof de apostel wil zeggen: Mijn hart gloeit van de liefde tot de God en Vader van onze en mijn Heere Jezus. Wees daarin mijn navolgers, Eféze! O, hij wil hen opwekken, want: "Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zichzelve, naar het welbehagen van Zijn wil" (vs. 5).

Paulus wil zeggen: 'Je bent ook kind geworden, nietwaar, en God is je lieve Vader en Christus is je oudste Broeder. Nu betaamt het u dat u er met hijgend verlangen naar verlangt en erom bidt dat u ook heilig en onberispelijk voor Hem zou mogen leven, in de liefde.'

Misschien zegt iemand: Maar dan krijg je de haat van de wereld.

Zeker, dat is vast en zeker waar. Als wij ernaar hongeren en dorsten om heilig en onberispelijk in de liefde voor Zijn aangezicht te leven, zullen we op de wereld niet veel vrienden overhouden. "Indien gij van de wereld waart, zo zou de wereld het hare liefhebben; doch omdat gij van de wereld niet zijt," zegt Christus, "maar Ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld" (Joh. 15:19).

Welnu, de wereld mag ons haten, als de Heere ons maar mag liefhebben. Dat is beter dan dat de wereld ons aardig vindt en wij ondertussen onder de toorn Gods liggen. O, het is wel eens een droevig teken in onze tijd dat wereldse mensen ons zo kwaad nog niet vinden.

Ze zeggen: "Och ja, ze zijn een beetje zwaar op de hand, maar het zijn toch wel aardige mensen." Denk er echter om: Als wij heilig en onberispelijk in de liefde waren, gingen we hen waarschuwen en het voor God, Zijn Naam en Zijn eer opnemen. Dan houd je echter niet veel vrienden over, geliefden. Driewerf gelukzalig is toch de mens die de liefde Gods op hogere prijs mag stellen dan de liefde van een wegzinkende wereld, want wie een vriend der wereld wil zijn, zal met de wereld verloren gaan. Ik weet dat het een grote strijd in het leven van Gods kinderen baart, want ze worstelen van dag tot dag met hun gebrek en inwonend bederf.

Paulus zegt echter: "En wij weten, dat dengenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk dengenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn"

(Rom. 8:28). Hoe kunnen wij dat toch rijmen? Hoe kan die worsteling, die strijd met dat bederf, met die ongedode zonde en natuur, nu medewerken ten goede?

Wel, volk, dat werkt zeker mee ten goede, want als wij het eens zover konden brengen dat wij werkelijk zonder enig gebrek en zonder bederf door het leven konden gaan, zouden we zulke lieve, bekeerde mensen worden. De Heere geeft Zijn eer echter aan geen gesneden beeld en ook niet aan Zijn allerliefste volk. Het is juist andersom: De allerliefste kinderen Gods worstelen het meest met hun inwonend bederf. Paulus zegt tegen Timótheus: *Strijd maar, strijd den goeden strijd des geloofs, grijp naar het eeuwige leven* (1 Tim. 6:12).

De liefde des Vaders en de liefde des Zoons moeten juist in hun diepte worden gekend, door de macht van het bederf, dat in ons overig is. Daarom zegt dat volk wel eens: 'Heere, dat U mij niet beu bent geworden, dat U mij niet van voor Uw aangezicht hebt weggevaagd! Ik ben immers een onverbeterlijk misdadiger.'

Ja, daar kómen ze, hoor, dat is geen fantasie. Bent u nog nooit een onverbeterlijk misdadiger voor God geworden? Dan staat het er niet best voor. Paulus zegt dat hij de voornaamste der zondaren was (1 Tim. 1:15-16) en dat wordt al Gods lieve volk, op Gods tijd.

Er was een lieve, oude christin die zei: "Och, er is één ding in de Bijbel, waarmee ik het eigenlijk niet eens ben. Paulus zegt dat hij de grootste was, maar dat is niet waar, want ik ben de grootste."

Toen zei een broeder in de genade: "M'n kind, dat leert al Gods volk." Ze worden allemaal eens het grootste monster dat op de aarde loopt, als God maar naar binnen kerend licht geeft. Dan kunnen ze niet denken dat er van zo één nog een tweede op de wereld is. Daarom is die worsteling met dat bederf niet erg. Alle dingen moeten medewerken ten goede. De rijkdom der Goddelijke genade moet steeds meer ingeleefd worden, juist in de strijd waarin wij er maar niets van terecht kunnen brengen. Daar komt nog bij dat zelfs die ongedode natuur, met zijn bedorvenheid, u later nog wat hoger stemmen zal geven, om aan de oevers van de glazen zee mee te zingen. Ze zullen immers weten uit wat grote nood en dood ze zijn verlost. Het gaat niet op glazen muiltjes over een glad geplaveid weggetje. Die weg loopt door diepe dalen van moedeloosheid en gaat over steile bergen van onmogelijkheid. Al die dingen moeten echter medewerken ten goede. Er moet van ons niets, maar dan ook niets meer overblijven. Onze Heere Jezus wil een volkomen Zaligmaker zijn voor degenen die er volkomen naast zijn gezet.

Geliefden, wij zouden er graag nog iets van willen zeggen, maar laten we eerst de tussenzang zingen; Psalm 62, het vijfde vers:

*In God is al mijn heil, mijn eer,
Mijn sterke rots, mijn tegenweer;
God is mijn Toevlucht in het lijden.
Vertrouw op Hem, o volk, in smart,
Stort voor Hem uit uw ganse hart;
God is een Toevlucht t' allen tijde.*

"Opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde." Als dat echter waar mag zijn en aanwezig mag zijn, breidt die liefde zich ook uit tot al Gods kinderen, want Paulus zegt: Gelijk Hij ons uitverkoren heeft en ons liefgehad heeft. Als de Heere de heilige en onberispelijke liefde voor Zijn Wezen en voor Zijn werk geeft, zou Hij dan niet de liefde onder de heiligen geven?

O, ik heb in mijn leven al wat getreurd over de verbreking Jozefs en de

verscheurdheid van Gods Kerk. De Heere heeft ook in andere kerken nog Zijn gunstgenoten. Wij moeten maar veel vragen of God bij elkander wil brengen wat bij elkander hoort, geliefden. Dat echter, vooral als we in één gemeente leven, het volk van God elkander hartelijk mocht liefhebben; niet met de mond of met de lippen, maar van harte. Dat er eens in de gemeente kon worden gezegd: Zie, hoe lief ze elkander hebben! Dat moet met offers der liefde gepaard gaan, vrienden. Dan moeten we wat voor elkander overhebben, anders is het alleen een liefde met de lippen.

"Hebt elkander hartelijk lief," zei de oude Johannes, die bijna honderd jaar is geworden en in Éfeze voor de preekstoel zat. Toen de dominee de zegen op de gemeente had gelegd, stond de stokoude grijsaard op en sprak hij: "Broeders, hebt elkander hartelijk lief!" Dat deed hij elke sabbat, elke zondag weer.

O, mochten wij elkander toch liefhebben, want als wij Zijn volk niet liefhebben, kun je wel praten over de liefde tot God, maar dan is het bewijs er niet. Hieruit blijkt onze liefde tot de Heere, dat wij Zijn broeders liefhebben, volk, want Hij heeft Zich niet geschaamd hen broeders te noemen. Als wij dus de broeders van Christus niet liefhebben, hebben we Hem ook niet lief. Och, geliefden, ik weet wel dat er bij mij net zo goed een oneindig gebrek is, maar wij mogen elkander daar toch op wijzen? Al moet ik er zelf onderdoor, ik zal toch de waarheid zeggen. Hieraan kennen wij hen die God liefhebben, dat zij de broeders liefhebben.

O, lieve mensen, eenmaal staan we met elkaar voor de rechterstoel van Christus. Het zou zo erg zijn als er straks een eeuwige scheiding valt. Nu kunnen we, al is het nog zo gebrekkig, u nog waarschuwen, u nog opdragen en nog voor u zuchten, maar dán zijn we het eens met het vonnis dat onze lieve Zaligmaker zal vellen. Dan is er geen andere mogelijkheid meer dan dat al Gods volk met Christus zal instemmen en de wereld mede zal oordelen.

Och, wat ik u daarom bidden mag: Leef niet zo oppervlakkig! Vraag of God u wil bekeren. Vraag het, oude mensen, niet alleen voor uzelf, maar ook voor uw arme zaad. Worstel aan de troon der genade, want het is een grote zaak om zalig te worden. Wij zijn van nature zó diep weggezonden, dat de eeuwigheid nodig zal zijn om de zaligheid te bewonderen.

Och, wat zijn we flauwe, slappe mensen. Wat maken wij er weinig werk van. Wat heeft de wereld dikwijls als het ware ons hart. Laat het u eens tot waarschuwing mogen zijn, ook onze jonge mensen. Door de hele wereld wordt op verschrikkelijke wijze aan de jongere generatie getrokken. Blijf toch bij de waarheid, als je je ziel liefhebt. Laat je door niets en niemand van de waarheid aftrekken. Als je wegzinkt in de onkunde is dat voor jezelf ontzettend, maar dan gaat ook je nageslacht naar de eeuwige ondergang.

Ik zou u daarom willen smeken: Laat u niet wegslepen door de god dezer eeuw, die de zinnen verblindt (2 Kor. 4:4). Tracht te kruipen voor het aangezicht des Heeren, om aan Zijn hand geleid te worden door de woestijn van dit leven.

Kinderen van de Heere, de kleinen met de groten, na dit leven hopen wij elkander weer te zien. Bij de dood komt er geen scheiding voor altijd, want de Heere zal straks al de Zijnen over de Doodsjordan dragen. Dan gaan we de kroon neerwerpen aan Zijn gezegende voeten, om met de zangers aan de glazen zee te spelen op de gouden citers van Wet en Evangelie het gezang van Mozes en van het Lam, zonder ooit weer door de zonde van ons hart gekweld te worden. Blijdschap zal dan op onze hoofden zijn. Alle treuring en zuchting zullen wegvlieden, tot in alle eeuwigheid. Amen.

Slotzang: Psalm 72:11

*Zijn naam moet eeuwig' eer ontvangen;
Men loov' Hem vroeg en spa;
De wereld hoor', en volg' mijn zangen,
Met amen, amen, na.*

8. Paulus getuigt van zijn naderend einde

Zingen: Psalm 42:1

Lezen: 2 Timótheus 4:1-18

Zingen: Psalm 32:1 en 4

Zingen: Psalm 118:9 en 10

Zingen: Psalm 84:6

Geliefden,

De stof van onze overdenking is vervat in het woord van onze tekst, die uw gewijde aandacht opgetekend vindt in 2 Timótheus 4 en daarvan de verzen 6, 7 en 8; 2 Timótheus 4:6-8, waar wij het Woord des Heeren aldus lezen:

Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande. Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben.

Tot zover.

Wij beluisteren in deze woorden:

Paulus getuigt van zijn naderend einde

Wij staan stil bij:

1. De tijd zijner ontbinding.
2. De strijd zijner bediening.
3. De kroon zijner overwinning.

Paulus getuigt van zijn naderend einde.

- Wij staan ten eerste stil bij de tijd zijner ontbinding,
- ten tweede bij de strijd zijner bediening,
- en ten derde bij de kroon zijner overwinning.

1. De tijd zijner ontbinding

Geliefden, reeds geruime tijd vertoeft Paulus in gevangenschap te Rome. Hij moet voor de tweede maal verschijnen voor de geduchte Nero. Paulus vreest dat hij de waarheid met zijn bloed zal moeten bezegelen en daar is het ook op uitgekomen. Hij verwacht dat het vonnis spoedig voltrokken zal worden, maar voordat de slagbijl valt, wil hij echter nogmaals aan zijn geestelijke zoon een herderlijke brief schrijven, waarin hij hem nog enkele raadgevingen doet toekomen en hem ook aanspoort om in zijn bediening getrouw te zijn.

Geliefden, wij willen in hoofdzaak stilstaan bij zijn getuigenis dat hij tot een drankoffer staat geofferd te worden en dat dit heel spoedig kan gebeuren. De tijd zijner ontbinding is aanstaande.

Paulus, die eens een bittere vijand was en Jezus van Nazareth meende te moeten bestrijden, heeft nu die ontzaglijk heerlijke omzetting in zijn leven gekregen. Langs trappen van geleidelijkheid en in een betrekkelijk kort tijdsbestek is hij erachter gekomen dat die Jezus, Die hij had vervolgd, Zich voor hem, en met hem ook voor alle anderen, had opgeofferd. Paulus mocht weten dat Christus hem met Zijn eeuwig geldend offer had verlost, mét al degenen die Hem van de Vader zijn gegeven.

Daarom moeten wij die tekst niet verklaren alsof hij daarover klaagt en niet bereidwillig is. Nee, hij heeft eerder al aan de Filippenzen geschreven: Ik weet niet wat ik moet begeren. Als God wil dat ik hier zal blijven, ter wille van de Kerk, dan is het goed, maar wil Hij mij ontheffen van is mij gewin (Filippenzen 1:21-24).

Nee, geliefden, hij getuigt daar niet met een klacht en wil bij Timótheüs geen medelijden opwekken. Hij wil hem er eenvoudig en zakelijk op voorbereiden, opdat Timótheüs niet al te zeer zou ontstellen en schrikken als hij hoort dat Paulus is onthoofd.

Paulus wordt tot een drankoffer geofferd.

Geliefden, het dierbaar Bloed van Jezus Christus is voor hem de zaligheid der ziel geworden. Daar gaat dus niets van de mens meer bij. Dat wist Paulus meer dan iemand anders. Niets uit ons, maar alles uit Hem, zo gaat hij naar Jeruzalem! Het is dan ook niet een offerande waarvan hij wat wil maken ten behoeve van zichzelf. Het is een daad Gods en een rijke daad dat de Heere hem ertoe wil verwaardigen om met zijn bloed de Naam en zaak van de Heere Jezus als het ware te verheerlijken en te bevestigen.

"Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande." Hij was er niet alleen voor ingewonnen om te lijden, maar ook om te sterven. Hij wenste ook daarin de voetstappen van zijn Meester te drukken, Die om de vreugde die Hem voorgesteld was het kruis had verdragen en de schande veracht en nu was gezeten aan de rechterhand van de troon Gods (Hebr. 12:2). Paulus wist waar de reis heen was.

Anders is het toch een ernstige omstandigheid, als wij het einde van ons leven zien naderen. Daarover kan een mens nooit met te veel ernst denken en praten. Een mens kan wel eens zo overmoedig zijn dat hij daar eens even overheen mag zien, als hij tenminste ware genade heeft, anders zal het helemaal vreselijk zijn. Ook de beste kinderen des Heeren hebben zichzelf echter wel eens even laten gaan. Dan zeggen ze: 'Och, de dood is verslonden tot overwinning, daar kan ik niet zo bevreesd voor zijn.' Laten we echter nooit vergeten dat de dood de laatste vijand is die tenietgedaan moet worden. Die kan ons nog lelijk aankijken. Het oude volk zei wel eens: "We kunnen nog honden horen blaffen, die we nog nooit hebben gehoord." De vijand zal misschien het laatste ogenblik nog proberen om ons innerlijk, onze ziel te verwarren, zodat we dus niet met een blij gemoed, maar in grote angst en benauwdheid de laatste adem uitblazen. Hij weet wel dat hij hen niet uit de hemel kan houden en vecht voor een verloren zaak, maar de haat en vijandschap tegen de vrijgekochten des Heeren zitten zó diep, dat hij als hij maar even kan het hen zo bang zal maken als mogelijk is.

Bovendien is sterven iets ergs, omdat wij oorspronkelijk niet waren geschapen om te sterven. Wij waren geschapen naar Gods Beeld, in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid, en stonden in de gemeenschap met onze Schepper en Formeerder. We hebben het dan over Adam, maar in hem waren wij begrepen. Maar, geliefden, toen de mens in ere was, heeft hij het niet verstaan. Ondanks de ernstige waarschuwing van de Heere: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven" (Gen. 2:17), heeft ons verbondshoofd de Heere tot een leugenaar gesteld en de vorst der duisternis uitgeroepen tot de god van de waarheid. Daar liggen wij nu. Dat is nu de mens, die in een zodanig rechte verhouding was geschapen dat God in zijn leven was. Hij zou de proeftijd na een zeker verloop hebben omgezet in die zin, dat nooit dood, rouw of gekrijt op de mensenkinderen zou neerdalen. Het is echter anders gegaan, dat weten wij. Daarom is sterven eigenlijk tegen de natuur.

De wereld zegt dat sterven gewoon een gevolg van de natuur is. Als we oud zijn geworden, moeten wij weer plaatsmaken voor een jongere generatie. Dan verdwijnt

men, zegt men, en daarmee af. Zo is het echter niet, want een mens heeft een onsterfelijke ziel. Als de ziel van het lichaam moet gaan scheiden, is dat een scheiding die niet zomaar gaat. Al wil de Heere het voor sommige mensen, en ook wel voor Zijn kinderen, soms buitengewoon zacht maken, wij moeten toch op een scheiding rekenen. Die scheiding gaat in de regel met grote moeilijkheid gepaard. We hebben het dan lichamelijk moeilijk, maar ook moeten we scheiden van allen die ons lief en dierbaar zijn. Ook Gods kinderen zien daar nog dikwijls tegenop. Al hebben ze in hun leven wel eens genade ontvangen, sterven kunnen ze alleen als de Heere gevoelige genade uitstort en als Zijn liefde hen alle vrees ontnemt. Dat kan ook, maar het is een zó grote genade, dat we daarover heus niet lichtvaardig hoeven te spreken.

Voor Paulus had de dood niet meer die prikkel die hij voor een natuurlijk mens heeft. De prikkel van de dood is de zonde. Paulus was er zich klaar van bewust dat zijn zonden waren vergeven en dat hij in Christus zelfs een recht op het eeuwige leven had. Hij wist dat de dood voor hem niet een betaling voor de zonde was, maar een afleggen van de zonde en een ingang in het eeuwige leven. Al is die wetenschap er, dat is niet altijd even levendig in de harten van Gods volk. Als het eens even een weinigje stilligt, probeert de vijand nog even hun ziel in de war te brengen. Als de Heere echter een grondslag en enige vastheid en sterkheid des geloofs in ons leven geeft, zodat het anker mag worden uitgeworpen in dat binnenste heiligdom van Jezus Christus en Dien gekruisigd, kan het voorkomen dat een bevestigd kind des Heeren het hoofd rustig op de stervenspeluw legt, ook al zou er geen gevoelige genade zijn. Dat doen ze dan in de zuivere wetenschap dat de Heere niet meer van hen af kan, omdat Hij hen Zelf met Zijn dierbaar Bloed van de aarde heeft gekocht.

Daarom is het altijd een voordeel als een mens steeds mag vragen om meerdere genade. Aan de zijde Gods komen de kleinen er even zo goed als de groten, toch moet dit woord gelden: "Wast op in de genade en kennis van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus" (2 Petr. 3:18). "Zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk" namelijk van Gods Woord "opdat gij door dezelve moogt opwassen" (1 Petr. 2:2). Het wordt immers sterven en dat kan heel dichtbij zijn. Vooral als we al op leeftijd zijn en misschien zelfs de leeftijd der zeer sterken al hebben bereikt, of die zelfs overschreden, worden we mensen van één dag. Wij zijn echter allen mensen van één dag, ook al zijn we jong, ook al zitten we nog aan de tafel bij vader en moeder. De Heere hoeft maar even de adem in te houden en het wordt eeuwigheid. Nu komt het erop aan, geliefden, of wij God kunnen ontmoeten.

Paulus mocht die onuitsprekelijke weldaad hebben. Hij noemt het sterven "de tijd zijner ontbinding." Dat wil dus zeggen dat hij banden heeft gehad. Eigenlijk had hij die al vanaf zijn geboorte. Eerst waren er de banden van de zonde en van de slavernij des duivels. Daarna had hij banden gekregen aan de Heere, aan het volk van God, maar ook aan zijn arbeid. Ook had hij banden vanwege het nog altijd overblijvende, ongedode vlees. Dat zullen voor Paulus hoogstwaarschijnlijk wel de zwaarste banden zijn geweest, want die andere banden zijn lieflijk en zacht.

Het zwaarste kruis voor een geoefend kind des Heeren is dat het als kind wil leven, maar het niet kán; het blijft openbaren, in zichzelf aangemerkt, een verdorven schepsel te zijn. Het nieuwe leven kan er daarom naar snakken om gereinigd te mogen worden van de zonde, maar dan volkomen. Dan wensen ze dáár te zijn, waar de zonde hun ziel nooit meer zal benauwen of drukken, waar de strijd tussen vlees en Geest een einde zal nemen. Paulus wordt gewaar *dat de tijd zijner ontbinding aanstaande is*.

O, geliefden, veronderstel nu dat de tijd onzer ontbinding ook aanstaande is en er inderdaad iets gaat opdoen. Wij hebben onlangs gepreekt over "MENÉ, MENÉ, TEKEL, UPHARSIN. *In dienzelfen nacht werd Bélsazar, der Chaldeeën koning,*

gedood" (Dan. 5:25, 30). Toen hebben we aan de mensen gevraagd: Als de Heere ons deze nacht oproept, kunnen wij dan sterven?

Geliefden, daar moeten we veel meer aan denken, want een mens stelt de dag des doods ver. We hebben wel meegemaakt dat mensen van tachtig en in de tachtig, die ziek waren, nog lagen te praten: Mijn vader, of mijn moeder, is nóg ouder geworden. Zo doen wij eigenlijk allemaal, omdat we er natuurlijk niet aan willen dat we moeten sterven. Ons leven, vooral ons natuurlijk leven, is verknocht en gebonden aan het geschapene, aan hetgeen ons hier op aarde omringt. Er kunnen sterke liefdesbanden liggen, bijvoorbeeld huiselijk, zodat men elkander maar zo node zou kunnen missen of verlaten. Daarom stellen wij de dag des doods verre. Maar voor hoeveel duizenden is de dood al als een dief in de nacht gekomen? Denk maar aan het ontzaglijk grote aantal slachtoffers van het verkeer, maar ook aan die gevreesde ziekte, die ontzaglijk op de voorgrond treedt.

Dat wordt een zeer zwaar oordeel, geliefden. Zijn we daarom, als de Heere komt, bereid om Hem te ontmoeten? Welnu, dat zal alleen maar kunnen als we iets hebben van de rijke genade die de Heere aan Paulus had geschonken.

Wij gaan in de tweede plaats spreken over:

2. De strijd zijner bediening

Paulus zegt: "Ik heb den goeden strijd gestreden." Eerst heeft hij gestreden tégen Christus, maar door de almachtige kracht Gods is hij gaan strijden tegen de antichristelijke wereld en vóór de Heere Jezus. Al was het dan een goede strijd, een geloofstrijd, een strijd die naar de belofte zou uitlopen op een eeuwige overwinning, die strijd kan daarom wel eens ontzaglijk zwaar zijn, geliefden.

Wij moeten niet vergeten dat Paulus op zijn reizen heel veel in levensgevaar heeft verkeerd. Dat ging anders dan in onze dagen. Men stapt in onze dagen in een auto en dan zijn er vrijwel geen afstanden.

Maar als hij bijvoorbeeld van Thessalonica naar Beréa en van Beréa naar Athene en van Athene naar Korinthe gaat, kunnen wij ons niet voorstellen welk een gevaarlijke tochten dat waren. Er waren roversbenden, die de wegen onveilig maakten. Dan weer moest er een rivier worden doorwaad, om aan de andere kant te komen. Hij heeft er zelf van getuigd in welke gevaren hij heeft verkeerd. Hij heeft een schipbreuk meegemaakt.

Ook de ontzettende vijandschap van de Joden heeft hem heel wat strijd gekost. Er was echter niet alleen de vijandschap van de Joden, want er kwamen al spoedig in verschillende gemeenten ketters op. Denk bijvoorbeeld aan het woord: "Alexander, de kopersmid, heeft mij veel kwaad betoond" (2 Tim. 4:14). Dan riep men weer: "Groot is de Diána der Efézeren" (Hand. 19:28).

Paulus kende ontzaglijk veel strijd, maar de zwaarste strijd in zijn leven is ontegenzeggelijk geweest dat hij de Heere nog meer had willen verheerlijken; dat er nog meer toegebracht mochten worden dan degenen die hij reeds als zijn geestelijke kinderen mocht hebben. Het is hier immers niet volmaakt; het is hier alles ten dele.

Paulus had echter een goede strijd gestreden. Zijn wij ook al in de strijd ingezet, of staan we nog aan de verkeerde kant?

Echt waar, lieve medereizigers, van nature staan wij aan de verkeerde kant, hoor. Wij vechten tegen het Koninkrijk van Christus, al zouden we nog zo zuiver in de belijdenis zijn en nog zo keurig netjes in de wandel en in het kerkelijk leven. Wij liggen nu eenmaal in een staat van vijandschap. Daar moet een mens aan ontdekt worden, anders is dat niet te geloven.

Nee, geliefden, dat geloven we zo één, twee, drie maar niet. Om ons een vijand voor

God te doen worden, is een krachtdadige overtuiging van de Heilige Geest nodig. Dat is het plaatsje waar God ons wil hebben. Alleen als vijanden kunnen wij met God verzoend worden; niet als lieve, nette mensen, want dat is te kort en te smal. Geliefden, al bewaart de Heere ons door Zijn algemene genade, zodat wij niet openlijk de strijd tegen de waarheid aanbinden, het gaat maar om de staat waarin wij verkeren. Dan is het van tweeën één: dan behoren wij tot de natuurlijke mensen, of door een Godswonder moet er een overzetting en staatsverwisseling hebben plaatsgehad, zodat wij niet meer in Adam, maar in Christus Jezus zijn. Reeds bij de wedergeboorte in engere zin wordt er een vereniging tot stand gebracht, door de hebbelijke genade des geloofs, met Christus, de ware Wijnstok.

Wij moeten echter verder, want de tekst is ontzaglijk rijk: "Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd."

U weet dat Paulus dit beeld van het lopen in de loopbaan menigmaal als voorbeeld stelt, zoals hij ook andere beelden ten voorbeeld stelt, bijvoorbeeld: "Doet aan de gehele wapenrusting Gods" (Ef. 6:11). Die lopers in de loopbaan kampten met alle krachten die zij hadden, opdat ze de lauwerkrans of de prijs zouden krijgen, aan het eind van de loopbaan. Paulus ziet zichzelf ook als zo'n loper in de loopbaan. Nu ziet hij echter het einde naderen. Ja, hij spreekt alsof het al gebeurd is: "Ik heb den loop geëindigd." Zijn ontzaglijke troost is dat hij niet tevergeefs heeft gelopen en gearbeid. Ondanks alle strijd heeft hij genade van God ontvangen om steeds voort te gaan in de loopbaan, door de Heere hem voorgesteld, ziende op het einde: de overwinning. Hij wist dat hij meer dan overwinnaar zou zijn, door Hem, Die hem had liefgehad.

"Ik heb het geloof behouden." Er zijn tegenwoordig massa's mensen, die menen dat ze een geloof hebben. Weet u wat echter zo wonderlijk is? Er wordt nooit een strijd over gestreden in het hart, of het wel een zaligmakend geloof is. Ik kan er dikwijls met weemoed over denken welk een ontzaglijke teleurstelling dat eenmaal voor hen zal zijn. Ze hebben gemeend in te gaan, maar zullen dan horen: "Gaat weg van Mij, Ik heb u nooit gekend!"

O, laten we ons toch scherp onderzoeken of het geloof als een gave Gods in ons hart is gelegd, of dat het alleen maar een daad van onze welwillendheid is geweest. Daar komen we eeuwig mee om, geliefden. Het geloof is een gave Gods. Dan mag het nog lang duren, voordat men dat kan geloven (dat zijn de oefeningen), maar het is een levend geloof, dat in de ziel wordt ingestort. Daardoor wordt de mens niet alleen verenigd met Christus, maar uit kracht daarvan wordt hij ook geheel vernieuwd. Hij is vanaf datzelfde ogenblik een nieuw schepsel. Dacht u dat zo'n nieuw schepsel geen strijd had om zijn geloof te behouden?

Wij lezen in boeken van Godzalige oudvaders: "Wie nooit heeft geworsteld met zijn ongelooft, heeft waarschijnlijk niet het echte geloof. Wie nooit heeft geworsteld met zijn geestelijke duisternis, weet hoogstwaarschijnlijk helemaal niet wat geestelijk licht is." Waar geloof is, is ook ongelooft. Het is zelfs zó dat zij die sterk zijn in het geloof, het meest zullen worstelen met het ongelooft; niet altijd, maar bij ogenblikken. Het ongelooft heeft vanzelf een oorzaak in de vijandschap van de duivel, maar de duivel heeft een bondgenoot in óns ongelovig hart. Daarom vrees ik dat de mensen die het altijd kunnen geloven, bij wie nooit strijd en moeite is, op een ontzaglijke teleurstelling zullen uitkomen. Gods volk leert het anders: "Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden."

Paulus zegt niet: ik heb het geloof behouden. De nadruk valt dus niet op het woordje 'ik'. Nee, Paulus had het niet kunnen behouden, als God het niet in hem had behouden. Waar de Heere het echter eenmaal gaat werken en schenken, laat Hij dat geloof nooit

meer los. Al kan de ziel daar soms helemaal niets van bekijken, al zit hij in de banden van het ongeloof, die gave Gods kan niet tenietgaan. Het is een levende plant van de levende God. Al ligt het als een kooltje onder de as, op Gods tijd zal het blazen van de Heilige Geest dat vuurtje, waardoor het geloof werkt, de liefde weer opwekken. Dan zal het een helder licht verspreiden.

Waar komt het dus voor u en mij in de eerste plaats op aan? Of de Heere het waar zaligmakend geloof als een gave van Zijn soeverein welbehagen in ons hart heeft gegeven. Maar, zegt u, zouden die mensen dat dan allemaal zomaar losweg denken? Hebben ze dan helemaal geen ernst?

Geliefden, ze weten het onderscheid niet tussen het natuurlijk of menselijk idee, wat zij geloof noemen, en het waar zaligmakend geloof. Het historisch geloof is wel nuttig, want het houdt ons nog een beetje binnen de perken, zodat wij niet uitbreken in goddeloosheid. Daarom wordt er al jaar en dag met ernst gecatechiseerd aan de jeugd, om ze op te kweken in de waarheid. Dat is echter niet het zaligmakend geloof dat Paulus had en dat Gods kinderen krijgen. Dat zaligmakend geloof zetelt in het hart, in de zetel der genegenheden.

O, lees 'De eigenschappen des geloofs' van Comrie. Het geloof is een genade die ons voor God vernedert. Het is een genade die ons hart reinigt van de zonde. Het is een genade die ons doet hopen op God in Christus, én op de zaligheid. Zo zouden we kunnen doorgaan.

Die hoop moet al ons leed verzachten!

Komt, reisgenoten, 't hoofd omhoog.

Voor hen, die 't heil des Heeren wachten,

Zijn bergen vlak en zeeën droog.

Het moet echter het waar zaligmakend geloof zijn. Dat geloof heeft zijn vruchten. Lees de Brief van Jakobus maar. Als uit de werken niet blijkt dat het waar zaligmakend is, heb je maar een dood geloof. Als wij dus in de zonde leven en de wereld nog een beetje kunnen aanhangen, zijn we in groot gevaar dat het geen zaligmakend geloof is. Het is wel mogelijk dat een ware gelovige tijdelijk zó kan inzinken, dat we ervan zouden moeten zeggen: Zou dat nu wel met ware genade kunnen bestaan? Waar het echter in waarheid is geschonken, zal de Heere het in stand houden. Dat heeft de Heere ook gedaan in het hart en leven van de apostel. Hij had ook kunnen zeggen: God heeft mij de genade des geloofs laten behouden. Maar Paulus bedoelt dat heus wel goed, hoor. Hij was geen man van 'ik' en 'mij, nee, het is altijd 'ons'. Dan pakt hij in zijn trouwe, apostolische armen de ganse Kerk samen. Paulus zegt ook: "Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid." Daarom gaan we in de derde plaats spreken over:

3. De kroon zijner overwinning

Spreekt Paulus hier over een kroon? Hij was dan wel een bekeerde man, maar een kroon voor een arme zondaar, hoe kan dat toch? Ja, geliefden, het was geen andere dan een genadekroon. Die had Christus voor hem verworven met de doornenkroon. Nee, de Heere kroont Zijn volk niet om hen er wat mee te laten worden.

Nee, Paulus was ervan overtuigd dat hij de kroon der rechtvaardigheid zou ontvangen. Met 'de kroon der rechtvaardigheid' bedoelt hij dat die kroon wordt verleend en aan dat volk wordt geschonken op grond van het recht des Vaders, dat door Christus is verheerlijkt, op grond van de volmaakte rechtvaardigheid van de Middelaar. Hij had wel rechtvaardigheid in Zichzelf, maar die heeft Hij ook verworven voor Zijn volk. Daarom gaan ze immers in Christus een recht ontvangen op het eeuwige leven. Het is

een kroon waarmee helemaal niets heeft plaatsgehad, wat niet met het recht van God zou overeenstemmen. Het is de kroon der rechtvaardigheid.

Daarom mag hij zeggen: "Wij steken het hoofd omhoog en zullen de eerkroon dragen," maar ook: "Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen." Ik denk dat Paulus, toen zijn hoofd eraf was, de kroon wel neergelegd zal hebben aan de voeten van Immánuël.

Hij was er meer dan de meesten van Gods volk van overtuigd dat hij naar de hel wilde, maar dat de Heere dat niet wilde en hem heeft gegrepen om van een wolf een lam te maken.

"Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid."

Wij houden zo graag de kroon op ons hoofd, maar dan kan de uitkomst nooit zijn zoals die bij Paulus was. De Heere zegt: "Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen; ja, zij zal niet zijn, totdat Hij kome, Die daartoe recht heeft, en Dien Ik dat geven zal" (Ezechiël 21:27). Dat is Christus. Het is dus een genadekroon. Willen wij die kroon der rechtvaardigheid ooit ontvangen, dan zal onze kroon wel driemaal omgekeerd moeten worden.

Dat geldt mij ook, hoor, net zo goed als een ander. Geliefden, er zal van een mens o zo weinig overblijven.

Wij zaten pas bij een oude, bekeerde man; een man van 88 jaar. Hij zei, hoewel hij altijd nogal flink van dat genadewerk had getuigd: "Wat loopt het toch laag af..."

Toen heb ik gezegd: "Je weet toch wel dat er niet anders zal overblijven dan 'Gená, o God, gene?"

Hij zei: "Dat heb ik mijn leven lang gezegd, maar nu moet ik het gaan inleven."

Zo blijft er dus van 's mensen waardigheid niets over. Daarom moeten wij, ook al zou het nog zo'n lief kind van God betreffen, elkander nooit gaan verafgoden, want wij zijn maar mensen. Als we ooit mogen binnenkomen, zal het een eeuwig wonder van vrije genade zijn. Dan zullen ze Boven de kroon der rechtvaardigheid heus niet op hun hoofd houden, al is het dat er een Goddelijke, hemelse en heilige wisselwerking zal plaatshebben. Christus wil Zijn Kerk kronen met goedertierenheid en barmhartigheden (Ps. 103:4). Zij zeggen: "Niet ons, o HEERE, niet ons, maar Uw Naam geef ere, om Uwer goedertierenheid, om Uwer waarheid wil" (Ps. 115:1).

Kunt u zich voorstellen wat dat in de hemel zal wezen? O, de besten van Gods kinderen moeten nog met de koningin van Scheba zeggen, als ze eenmaal binnenkomen: "De helft is mij niet aangezegd" (1 Kon. 10:7). Het is nog nooit in een mensenhart opgeklommen wat God heeft bereid dien, die Hem liefhebben. Ik zei al dat de Heere dat volk kroont en dat dat volk de heerlijkheid van die gezegende Koning uitroept. De hemelen dreunen van de blijdschap en de lofliederen der verlostten. U, die een dierbare betrekking hebt in de hemel, och, droog uw tranen maar en gun ze die heerlijke zaligheid. Laten wij zien dat wij óók grond onder onze voeten krijgen. Geliefden, Paulus zegt het in de grond der zaak allemaal in de volle blijdschap des geloofs.

"Voorts is mij weggelegd," dat is: weggelegd door de Heere.

Hij kon niet door de vorst der duisternis worden gestolen. Nee, die heeft de Heere veilig weggelegd en straks, als de beul er een eind aan maakt, zegt de Heere: Hier heb je de kroon van je rechtvaardigheid.

"Welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal."

De rechtvaardige Rechter is de tweede Persoon in het Goddelijk Wezen, want de Vader heeft al het oordeel de Zoon gegeven. Straks zal Hij komen op de wolken des

hemels, om als Rechter te oordelen de levenden en de doden. Hij is een rechtvaardige Rechter, Die de goddelozen de hoon en de spot zal vergelden. Ja, Hij zal alle wettische godsdienst ten enen male afwijzen. Hij zal alleen Zijn offerande laten gelden in de weegschaal van het recht, anders zullen wij te licht bevonden worden.

Paulus getuigt: "Welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal." Nu kan Paulus bedoeld hebben: Op de dag dat ze mij ombrengen, op mijn sterfdag. Inderdaad krijgt dat volk dan die kroon, want bij het sterven gaat het lichaam tot ontbinding over, maar de ziel wordt van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, opgenomen, om in de hemelse zaligheid in te gaan. Dan zal de Heere hen op die dag naar de ziel de kroon der rechtvaardigheid geven. Paulus kan echter ook het oog hebben gehad op de dag aller dagen. Dan zal dat volk gekroond worden met de kroon der rechtvaardigheid, ten aanschouwe van de miljoenen vijanden die hen hier op aarde hebben bestreden. Daar zijn wij ook bij, u en ik.

O, denk daar eens over na, geliefden. Daar staat aan de rechterhand van Christus een miljoenenschare verlost, gereinigde en verheerlijkte zondaren, met een lichaam den Beelde des Zoons Gods gelijkvormig, én weer verenigd met hun eigen ziel. De heerlijkheid van God Immánuël zal hun harten vervullen met een vreugde die ze hier op aarde nog nooit gehad kunnen hebben, want dan zou het vlees, de mens, zijn gestorven. Hemelse vreugde kunnen wij hier niet hebben, want daar zijn we veel te zwak voor. Dan moeten we eerst van het sterfelijke worden afgebracht en het onsterfelijke hebben aangedaan.

Op die dag aller dagen laat de Heere dat volk kronen. Hoe dan, geliefden? "Komt, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft dat Koninkrijk, dat u bereid is van voor de grondlegging der wereld."

Gezegenden Mijns Vaders! De Heere kon ook gezegd hebben: 'Gij gekochten met Mijn dierbaar hartenbloed, Ik heb je liefgehad met een eeuwige liefde. Kom daarom maar, van eeuwigheid beminde Bruid, dan zal Ik je de Vader voorstellen als een gemeente die geen vlek of rimpel heeft.'

Wat zal er dan geschieden met de anderen, die alleen maar een geloof hadden dat in hun hoofd zat, die alleen maar braaf waren en nooit zondaar werden? "Gaaf weg van Mij, Ik heb u nooit gekend." Dan zullen er zijn die zeggen: "Heere, Heere, doe ons open! Hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd?" Ja, die zijn er bij duizenden, maar als de Heere ons niet heeft gekend en ons geen genade heeft gegeven, ons ook niet heeft uitgestoten in Zijn wijngaard, dan kun je profeteren zoveel als je wilt, maar dan gaat het ten verderve, vrienden. Die gelukkige Paulus twijfelt er niet aan: *In dien dag zal Hij, de rechtvaardige Rechter, mij de kroon der rechtvaardigheid geven.*

Dan gaat hij verder, die lieve Paulus. Hij vergeet zijn lieve broeders en zusters in den Heere niet. Nee, hij zegt: "En niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben."

Allen! Dat zijn kleinen en groten, zwakgelovigen en sterkgelovigen. Het gaat er maar om of het écht is, of het van God is, of het zaligmakend geloof is.

"En niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben." Het komt als een juichtoon uit het hart van deze mens. De Heere had hem zó doortrokken met de liefde van Christus, dat hij zijn gezegende

Verlosser oneindig veel parels in Zijn Middelaarskroon gunt, maar ook zijn arme medemensenzelfde zaligheid gunt, die hij uit vrije genade van God had gekregen. Wat een man! Nu gaan we Paulus niet verafgoden, we zeggen alleen maar: Wat kan God maken van een vervolger, een vijand, een lasteraar! Daar kan de Heere een mens

van maken, die wij met bewondering beschouwen en van wie wij zouden zeggen:
'O, Heere, als ik maar een spatje had van wat hij in zo'n grote mate had, wat zou ik daar toch eeuwig gelukkig mee zijn!'

Wij gaan zingen, geliefden; van Psalm 118 het negende en tiende vers:

*De HEER' wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in den dood;
Verzachtte Vaderlijk mijn lijden,
En redde mij uit allen nood.
Ontsluit, ontsluit, voor mijne schreden,
De poorten der gerechtigheid;
Door deze zal ik binnentreden,
En loven 's HEEREN majesteit.*

*Dit is, dit is de poort des HEEREN;
Daar zal 't rechtvaardig volk door treên,
Om hunnen God ootmoedig t' eren,
Voor 't smaken Zijner zaligheên.
Ik zal Uw Naam en goedheid prijzen;
Gij hebt gehoord; Gij zijt mijn geest,
Door Uw ontelb're gunstbewijzen,
Tot hulp, en heil, en vreugd geweest.*

Toepassing

Geliefden, Paulus zou geen vleselijk medelijden van ons hebben verlangd. Nee, hij wil niet beklagd worden. Hij acht het de grootste verwaardiging die God hem kon geven, om te mogen sterven voor Zijn Naam, eer en zaak.

Maar, zegt een kind des Heeren, daar kom ik nooit.

Och, geliefden, dat zeggen we allemaal op z'n tijd wel. Wij moeten ook niet denken dat wij op die hoogte zullen terechtkomen, waarop Paulus stond. Hij stond in het aangezicht van de dood, de marteldood, en dan geeft hij zo'n blij getuigenis! Het gaat erom dat we er maar wát van mochten hebben; dat wij mogen behoren tot degenen die Zijn verschijning liefhebben.

Ja, zegt een zwakgelovige ziel, maar als de Heere vannacht eens zou verschijnen, geloof ik dat ik toch nog erg zou schrikken.

Och, wie zou dat niet? Maar heb je wel eens ogenblikjes in je leven gehad dat het denkbeeld van de verschijning van Christus je een vertroosting en geen benauwenis was? Degenen in wie leven is, hoeven voor die eindafrekening niet zo hard te beven. Er zijn kleinen en zwakken in het geloof en daarom is dat dikwijls anders, maar als het eropaan komt hebben al degenen die genade hebben toch zóveel met de Heere Jezus op, dat we Hem de eer en de overwinning over al Zijn vijanden gunnen.

Wij weten allen dat de ganse wereld zich opmaakt om Christus indien het mogelijk ware van de troon te stoten. Gehele volken, miljoenen volken zelfs, binden de strijd aan tegen het Koninkrijk van Christus.

Wij denken misschien wel: Paulus moest sterven door beulshanden, dat zal ons niet overkomen.

Wij zijn echter nog geen dertig jaar verder, geliefden, en we weten niet wat de Heere ons nog komt opleggen. Hoe dan ook, het is te hopen dat de Heere dat niet over ons arme volk brengt.

Geliefden, al sterven wij dan niet zo'n heerlijke dood, al gaan wij dan over de punt van een naald naar binnen, al is het bij het sterven alleen maar 'gená, o God, gená; als het maar uit de diepte van het hart komt en we niet alleen zouden roepen uit angst, en God nodig krijgen omdat er nood is.

Nee, Hij moet onze nood opbinden in ons leven, terwijl we gezond zijn. Dan mag de Heere bepalen hoe groot Hij die nood wil maken. De één kan meer hebben dan de ander. De één trekt Hij met koorden van liefde en de ander pakt de Heere wat steviger aan. Het gaat erom dat er een begin van God in ons leven is, een werkelijk Goddelijk begin. Dat kan bedekt liggen en honderdvoud worden bestreden. Er is een volk, dat uitroept:

*Ik vrees dat ik nog alles mis
En dat mijn werk geen waarheid is.*

Als dat volk maar even op zichzelf ziet, kan het ook niet. Ze zijn immers één stuk zonde, geliefden, als je er maar aan wordt ontdekt.

Aan de andere kant is het zo, als wij moeten zeggen: "Ik vrees dat ik nog alles mis en dat mijn werk geen waarheid is," dat Gód daar een stempel op komt zetten, hoor. Zijn werk laat de Heere nooit in de steek. Als we enige liefdesuitgangen uit het hart tot Koning Jezus hebben gehad, kunnen wij aan die wederkomst van Christus met blijdschap denken. Dan zullen immers al Zijn en onze vijanden onder Zijn voeten liggen als Zijn voetbank (Ps. 110:1). Dan zal geen wereldse macht, maar de zuivere, eeuwige en onvergankelijke Waarheid zegevieren over alle leugen en bedrog.

Het gaat erom, geliefden, of er een begin van God mag zijn.

Ja, maar ik vrees dat het niet waar is. Ik vrees dat ik zelf ben begonnen en ik weet niet of de Heere wel is begonnen.

Dat kunt u wel weten, hoor, want daar is zo'n machtig verschil in. Als je zelf bent begonnen, heb je alleen maar je eigen behoud op het oog gehad. Dan heeft je eigenliefde nooit een knak gekregen. Dan vond je jezelf nog wel een beetje een aardig mens. Dat is het geval als wij zijn begonnen en er niets van God bij is. Dan worden we hoe langer hoe beter en hoe langer hoe vromer in eigen oog, maar dan is er niets van God bij.

Als de Heere echter begint, gaat het net andersom. Dan zegt de Heere: "Gij zult een walging van uzelfen hebben" (Ezechiël 36:31). Dan gaan ze zich afkeuren en veroordelen. Wie zichzelf veroordeelt, wordt door de Heere niet veroordeeld.

Mensen, je kunt weten of er wat van de Heere in je hart is of niet. Het kan wel bedekt liggen, ik weet het, en als je op jezelf ziet, ga je twijfelen, maar het verschil is niettemin ontzaglijk groot. Als de Heere begint, begint Hij zó, dat Hij Zichzelf verheerlijkt en verhoogt, en ons tot in het stof vernedert. Een mens kan weten of hij ooit voor God vernederd is geworden en hij het er ooit mee eens is geworden dat de Heere eeuwig recht is, al zou Hij hem voorbijgaan. Een mens moet zichzelf er eens aan wagen om eerlijk zelfonderzoek te doen.

Als je dan nog onbekeerd zou zijn, wel, dan ga je eerlijk en oprecht smeken: *Heere, wilt U alstublieft ook aan mij een kruimel genade schenken, want ik zie dat ik die nu nog mis.* Als we echter in een droomwereld leven en het zelfonderzoek niet aandurven, en zo maar doorsukkelen, bevinden wij ons in groot gevaar. Daarom zegt de Schrift: "Ontwaak, gij die slaapt, en sta op uit de doden" (Ef. 5:14). Maak je rekening op. Als de Heere vannacht komt, is onze rekening dan opgemaakt, of hebben we er een hele slechte boekhouding op nagehouden?

O, geliefden, zelfonderzoek wordt door alle oudvaders ten zeerste aanbevolen. Vraag

dan om eerlijkmakende genade, want wij hebben zo'n gevaarlijk, bedrieglijk hart. Arglistig is het hart, ja, dodelijk is het, wie zal het kennen?

Wij willen onszelf er zo graag bijzetten, maar God moet dat doen, anders gaat het verkeerd, geliefden. Ik zou wel willen zeggen: Als er maar een begin is! Dat begin laat de Heere nooit meer los, maar het moet dan wel, als het goed mag zijn, voor je ziel steeds duidelijker worden dát er een begin van God is. Dat begin kan er zijn, terwijl u de troost ervan mist en u als een ongelukkig schepsel over de wereld loopt, onder de wet der dienstbaarheid wederom tot vreze. Daarom zou het zo groot zijn, als er zulken onder ons zijn, dat de Heere eens een weg ontsloot buiten uzelf en die weg der verlossing eens ging banen in uw hart, waardoor het niet alleen voor u, maar zelfs voor alle mensen nog zou kunnen. Zoveel ruimte ligt erin!

Welnu, geliefden, wij gaan eindigen.

Volk, dat hier wat meer vastigheid in mag hebben, denk nog eens na over de geloofsroem van die lieve Paulus. Dan zullen we allemaal bekennen dat wij maar nachtpitjes zijn, maar dat neemt niet weg: "Verblijdt u in den Heere allen tijd; wederom zeg ik: Verblijdt u" (Filippenzen 4:4). Het is nooit in woorden uit te drukken hoe gelukkig het arme volk van God is. Laat de wereld ons maar vertrappen, als de Heere ons maar liefheeft. En als de Heere zegt: "Ik heb je liefgehad met een eeuwige liefde," laten wij de wereld het goud. Dan klemmen we ons vast aan Zijn onfeilbaar Woord, als we zelf uit Zijn mond mogen hebben gehoord: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid" (Jeremia 31:3). *Verblijdt u dan in den Heere; wederom zeg ik u: Verblijdt u. Amen.*

Slotzang: Psalm 84:6

*Want God, de HEER', zo goed, zo mild,
Is t' allen tijd een zon en schild;
Hij zal genaad' en ere geven;
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden, zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven.
Welzalig, HEER, die op U bouwt,
En zich geheel aan U vertrouwt.*

VERBONDSBESCHOUWINGEN

Een uiteenzetting van het werkverbond en het genadeverbond.

door

Ds. CHR. VAN DAM²

INLEIDING

Reeds jaren is er verschil in kerkelijk Nederland over de Verbondsleer, met name over de vraag of er twee of drie verbonden zijn. Wij geloven, dat er betreffende des mensen staat voor de eeuwigheid twee verbonden zijn, namelijk het werkverbond en het genadeverbond, en dat het verbond met Abraham en zijn zaad niet los te maken is van het genadeverbond, doch dat het een aanhangsel is.

Dit boekje wil trachten enig onderwijs te geven aan eenvoudige mensen, waarom het eenvoudig van aard is.

Wij wensden het in veler hand, en de zegen des Heeren moge er op rusten.

Ds. Chr. van Dam.

² DEN HERTOG'S UITGEVERIJ - UTRECHT

1. BEWAAR UW JEUGD.

"Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten en in de aanschouwingen uwer ogen; maar weet, dat God om al deze dingen, u zal doen komen voor het gericht." Pred. 11: 9.

Speciaal tot jonge mensen richt de profeet hier het woord: "Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap", zo betuigt hij. Zich verblijden is een aangename gemoedsaandoening en op zichzelf niet verkeerd. Het is als een weldaad te beschouwen, om door anderen verblijd te worden met een goed woord of een welwillende daad. Zelf anderen te mogen verblijden, niet door vleierij, maar met oprechte vriendschap en liefde, is een daad, die rijk beloond wordt door wederliefde. God verblijdt Zich in Zijn werk en in Zijn volk, in het aangezicht van Jezus Christus; de engelen verblijden zich over een zondaar, die zich bekeert; blijdschap is een zegen van God, een zwakke afbeelding van de eeuwige blijdschap, die de verlostte zondaren in de hemel genieten, eeuwig en altoos. Maar tegenover de geoorloofde natuurlijke blijdschap en vooral tegenover de geestelijke blijdschap in de Heere, vanwege Zijn goedertierenheid, geestelijke gaven, weldaden en zaligheid, staat de zondige en wereldse blijdschap buiten, of zelfs tegenover de God van hemel en aarde, de Schepper van het ganse heelal. De blijdschap over de ijdelheden en zonden, waar de tegenwoordige wereld boordevol van is.

En daarvoor wordt door de profeet zeer ernstig en plechtig gewaarschuwd, en dat vooral met het oog op de schone, doch zeer gevaarlijke leeftijd, die hij de dagen van de jongelingschap noemt. Vanzelf mogen ook de jonge dochters dit wel zeer ter harte nemen. Het is een schone leeftijd, zeer geschikt om de Heere te zoeken en lief te hebben; er zijn nog geen zware zorgen, en wellicht zijn de harten nog niet verhard door de zonde. Het is de meest geschikte leeftijd om werkzaam te zijn met de eigen persoonlijke eeuwige belangen. Doorgaans zijn de jonge mensen vol moed, omdat zij nog geen ervaring hebben met de bittere teleurstellingen van dit leven, die de moed zouden breken.

Veel hebben de jonge mensen voor, bij hen die zuchten vanwege de kwalen van de ouderdom, en het leven moede zijn, en soms zelfs naar de dood verlangen, al hebben zij de minste hoop op het eeuwige leven niet. Dat is de vreselijke staat en toestand van duizenden bejaarde mensen ook in onze dagen, omdat zij in hun leven de wereld en de zonde gediend hebben. Maar ook de mensen, die onder de waarheid geleefd hebben en onbekeerd gebleven zijn, hebben een donkere en droevige levensavond, want bij de ouderdomsgebreken komt de angst voor de dood, het gericht Gods en de eeuwige verlorenheid.

Maar ook in de jonge jaren kan men spoedig toenemen in de kennis van de leer, die naar de godzaligheid is, omdat men veel vlugger van begrip is, dan wanneer men op jaren gekomen is. Ook in de kennis van Christus en in de oefeningen des geloofs zijn jonge christenen met genade veel voor bij oude mensen. Al met al is het jonge leven heel belangrijk voor de mens op aarde, en de Koning van de kerk heeft gaarne jonge soldaten in Zijn dienst, daar kan Hij wat goeds van maken door Zijn Woord en Geest. Denk maar aan Daniël en zijn drie vrienden, die naar Babel gevoerd werden en niet van des Konings spijsje wilden eten om des Heeren wil. Of aan Jozef, die in Egypte staande bleef in een zeer grote verzoeking.

Anderzijds is de jongelingstijd een zeer gevaarlijke leeftijd, en dat wel vanwege de ijdelheid van het gemoed en de verdorvenheid van de menselijke natuur en de

vergaande onbezonnenheid die bij velen wordt aangetroffen. De zonde in het eigen hart en de enorme zuigkracht van de wereld, doet menig jong mens op plaatsen komen waar men niet anders te aanschouwen krijgt dan zonde en dwaasheid. En eerst mag het geweten al ernstig protesteren, maar bij doorgaan in de zonde openbaart zich weldra zodanige verharding, dat men als een tomeloos paard doorrent op de wegen der zonde en dwaasheid. En eerst mag men benieuwd zijn en nieuwsgierig hoe het in de wereld toegaat, men gewent zo gauw aan de zonde en ijdelheid, dat men nergens meer zonde in ziet. Zelfs kan met spotters nog meegedaan worden of met vloekers, die Gods Naam lasteren en vloeken. Werd het gevaar maar recht gezien, men zou de plaatsen der ijdelheid vlieden. De zonde vermoordt geestelijkerwijze de ziel der mensen.

Hoe langer hoe sneller gaat het bergafwaarts naar de diepte van de dood, indien men eenmaal de weg der zonde heeft ingeslagen. Vooral degenen, die bij de waarheid opgevoed zijn, komen soms tot de ergste uitpattingen, niettegenstaande de stem van het geweten en de vermaningen van ouders of andere familieleden. Soms worden juist diegenen de grootste spotters van God en Zijn Woord, omdat zij er meer van weten en de struikelingen van de Bijbelheiligen misbruiken om de zo goddeloze lachlust op te wekken. Omdat zij verstandelijk van de waarheid wat afweten, en er niet naar willen leven, neemt de vijandschap soms vreselijke vormen aan.

De innerlijke zielsconflicten kunnen hevig zijn, maar als de macht van de zonde de indrukken van dood en eeuwigheid gaat uitblussen, is de mens op de weg van de verharding en het bedrijven van de onvergeeflijke zonde tegen de Heilige Geest. En deze zonde bedreven zijnde, is het onmogelijk dat de mens nog zalig worden kan.

O, wat een vreselijke en beklagenswaardige staat. Het bezwaar van de jeugdige leeftijd is, dat men schijn en werkelijkheid nog zo weinig weet te onderscheiden. De wereld schijnt zoveel te beloven, doch in werkelijkheid is zij zeer diep teleurstellend. Vele idealen worden nooit bereikt, en wat men zich van deze of gene zaak had voorgesteld blijkt bitter tegen te vallen. Alles bij elkaar wordt het woord van Mozes waarheid bevonden, dat het uitnemendste van onze dagen moeite en verdriet is. De wereld zal nimmer bevrediging kunnen schenken aan enig mensenhart.

Het leven van een mens buiten God in de wereld is zeer troosteloos, al tracht men dan ook de zielsleegte weg te lachen. De wereld is naamloos arm, al baadt men zich schijnbaar in de weelde.

Maar des Heeren volk is rijk, al heeft men de meeste van Gods volk te zoeken onder de armen en onedelen dezer wereld, want zij hebben een rijke God in de hemel, en dat zegt heel veel meer dan de wereld ooit zou kunnen geven van het vergankelijk goed der tegenwoordige wereld.

Het weinige dat de rechtvaardige heeft is beter, dan de overvloed veler goddelozen, want Gods volk heeft, wat zij hebben, ontvangen in de gunst van God en als uit Zijn rechterhand, en die van de wereld hebben het in Zijn toelating en uit Zijn linkerhand. Daarmee mag Gods volk zich troosten in voor- en tegenspoed, want zij weten, dat degenen, die God liefhebben, alle dingen moeten medewerken ten goede. De Heere is hun deel, daar hebben ze ook genoeg aan, voor ziel en lichaam beide, en zij mogen hun lot en leven wel eens stellen in Zijn trouwe handen. Zelfs hebben zij een Voorbidder in de hemel, hun getrouwe Zaligmaker, in Wiens handen de Vader de teugels gelegd heeft om alles te besturen in de hele wereld, hetzij klein of groot.

Maar bovendien staat er een eeuwigheid voor de deur. De mens gaat naar zijn eeuwig huis en de rouwklagers zullen door de straten omgaan. En dat is voor degenen, die de Heere vrezen in waarheid en oprechtheid een grote weldaad, want zij zijn

vreemdelingen op aarde, en als zij sterven gaan ze naar huis. Zij kunnen er wel eens naar verlangen, omdat zij op goede gronden mogen geloven, dat zij dan hun Koning zullen zien in Zijn schoonheid, aan Wien zij alles te danken hebben, want Hij heeft hen uit Zijns Vaders hand aanvaard in de nooit begonnen eeuwigheid. Voor hen heeft Hij de menselijke natuur aangenomen om daarin te lijden en te sterven tot verzoening van hun zonden.

Maar Hij is ook opgewekt en uitermate verhoogd en heeft een Naam ontvangen die boven alle naam is, opdat in Zijn Naam zou buigen alle knie dergenen die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde zijn. En dat buigen voor Christus hebben zij door genade geleerd. Zij zullen geen vreemde hemel binnengaan en geen vreemde God ontmoeten en ook geen vreemd werk gaan doen. In het gericht zullen zij vrij verklaard worden, omdat het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden, en daar hebben ze al zoveel troost uit geput in hun leven. Zij kennen iets van de kracht van Zijn Hoge priesterlijke voorbeding en zegen.

Maar de jongeren worden bepaald bij de wetenschap der heiligen, want de tekst zegt: "Maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht." En dat is een wetenschap, die ver boven de wetenschap der wereld te achten is, al gaat deze in onze tijd ook duizelingwekkend ver. De wetenschap dat wij allen moeten komen voor het gericht Gods is bij Zijn gunstgenoten niet maar alleen een verstandelijke wetenschap, maar zij zijn er mee werkzaam geweest en dat wel aan de troon der genade. Daar hebben zij geworsteld om vergeving van hun zonden, opdat zij in het gericht Gods zouden mogen kunnen bestaan.

En in welke trap of maat dan ook van Zijn vergevende liefde gesmaakt hebbende, komen zij zo geheel anders tegenover dat gericht Gods te staan. Christus heeft Zichzelf onschuldig in het gericht van Pontius Pilatus laten veroordelen opdat de Zijnen in het gericht Gods zouden worden vrijgesproken. O, wat is Zijn liefde groot, dat Hij zelfs door een heiden zich liet kruisigen, opdat Hij hun kruis en druk zou kunnen verlichten, of opdat Hij schouders geven kon om te kunnen dragen, wat hun door Goddelijke wijsheid wordt opgelegd.

Voor de onboetvaardige, hardnekkige zondaar zal het echter onnoemelijk zwaar zijn, in het gericht Gods te staan, zonder Borg en Middelaar en zonder enige bedekking. Weet dat o jongeling en jongedochter! Gevoel toch uw verantwoordelijkheid, besef toch dat het om uzelf en om uw eeuwig heil gaat! Houd er toch rekening mee, dat er een gericht Gods is, waarbij zonder aanzien des persoons ieder mens vergelding ontvangen zal, naar dat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad. Hoe nodig is het zelfs dat de mens in het gericht Gods betrokken wordt en die God mag leren kennen zoals Hij is, een God Die de zonde haat en straffen moet, krachtens Zijn heilig en rechtvaardig wezen, en Die onweerstaanbaar is, al probeert de mens het ook zo lang mogelijk tegen Hem uit te houden. Hoeveel jaren heeft Hij reeds geklopt op de deur van uw hart, en hoeveel goedheid heeft Hij al bewezen! En is Hij het dan niet waardig gediend te worden, nog afgezien van de vraag of de mens zalig zal worden, ja dan neen? Heeft Hij dan tevergeefs zo veel goeds aan u gedaan, o mens, en heeft Hij voor u dan tevergeefs in de wereld gezonden, de Zoon van Zijn eeuwige liefde?

Heeft het u niets te zeggen, jonge mensen, dat Hij u naloopt met kostelijke genademiddelen, terwijl duizenden geen onderscheid weten tussen hun linker- en hun rechterhand? Hoe heerlijk en lieflijk komen de nodigingen van het eeuwig Evangelie tot u! Denkt eens aan de woorden van de Heere Jezus: "Wendt u naar Mij toe, o alle gij einden der aarde en wordt behouden, want Ik ben God en niemand meer." Dat Hij toch niet door ongeloof mocht verworpen worden.

Buiten Hem is er geen leven en zaligheid, doch slechts jammer en ellende. Het is waar, de mens ligt in een staat van geestelijk onvermogen, om zich door eigen kracht uit zijn diepe val te kunnen oprichten.

Zalig worden is geen zaak van menselijke welwillendheid, maar van de onwederstandelijke kracht der Goddelijke genade. Toch werkt de Heere middellijk ook door ernstige waarschuwingen. Hij kan het Woord bekrachtigen door de Heilige Geest en de middelen zegenen.

Het gericht Gods zal niet alleen plaatshebben terstond na het sterven, er komt ook eens een eindgericht in het openbaar, en daar zullen wij allen bij zijn. Dan zal het onderscheid gezien worden tussen die, die God dient en die, die Hem niet dient. Dan zal de verbeuzelde genadetijd en de verachting der genademiddelen bejammerd worden, zonder dat het baten zal.

Het is dan voor eeuwig en onherroepelijk te laat. Dat de schrik des Heeren deze of gene mocht bewegen tot het geloof, Want als kaf gaat de dag voorbij en de eeuwigheid staat voor de deur. Wij worden voor de keus geplaatst òf leven met de wereld en met de wereld verloren gaan, òf alles loslaten wat van de wereld is en verzaken om Christus' wil, en de zaligheid zoeken en ook mogelijk vinden in de zoenen kruisverdienste van de Heere Jezus Christus, Die volkomen kan zalig maken, degenen, die door Hem tot God gaan.

En wij leven in een tijd die duidelijk de tekenen aanwijst, dat de Heere zal komen als een dief in de nacht. Velen worden reeds in hun jonge leven weggerukt door het snelverkeer. Velen in de kracht van het leven door een hartaanval, zodat het wordt: Haast u om uws levens wil.

Ook is de toekomst zeer onzeker, maar ziende op de morele en geestelijke achteruitgang, vrezen wij voor zware oordelen en gerichtens Gods, en vragen wij ons af, wat onze jonge mensen in hun verder leven nog zullen moeten meemaken. Vooral het verwerpen van Gods Woord, hetzij geheel of gedeeltelijk, vervult ons met bange zorg. Hoevelen zullen daardoor van de ware godsdienst worden afgetrokken.

Hoe geestelozener de tijd wordt en hoe groter de afval wordt, hoe meer de tijd nadert, dat de anti-christ komt, dat is een mens geheel in satans macht, die gehele volken zal dwingen tot de eindstrijd tegen Koning Jezus en Zijn onderdanen. En al weten wij dat Christus triomferen zal over al Zijn vijanden, het zullen zware en benauwde tijden worden, waarin velen zullen bezwijken in hun geloof. En onverwacht, als een dief in de nacht, zal Christus komen op de wolken des hemels en Zijn heilige engelen met Hem om gericht te houden over allen, die van Adam af op de aarde gewoond en geleefd hebben.

Driewerf gelukkig is dat volk van God, dat zal staan aan Zijn rechterhand en delen zal in Zijn liefde en gunst, en Zijn heerlijkheid met gejuich aanschouwen zal. Maar voor degenen, die geleefd hebben in de wereld zonder God en Christus, zal het onuitsprekelijk benauwd zijn, vooral die Hem bespot en beledigd, en Hem en de Zijnen vervolgd hebben, tot in de dood toe. Zij zullen roepen tot de bergen: valt op ons, en tot de heuvelen: verbergt ons van het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit en van de toorn van het Lam Gods.

Paulus zegt zo: "Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen"? Hebr. 2: 3a.

Jonge mensen, deze ernstige, doch heel duidelijke vraag wordt ons persoonlijk gedaan door God onze Schepper, Die het volste recht heeft om zo een vraag aan ons te stellen. Ook namens Hem wordt die vraag door de apostel gedaan aan de gelovige Hebreëen. Namens God, Die in Zichzelf volzalig is en Die ons helemaal niet nodig heeft, en Die

Zijn Zoon in de wereld gezonden heeft, om die grote zaligheid en de kans er op te verwerven, Die als Rechter alleen vergeven kan, als aan Zijn heilig recht voldaan is. Hij is het, Die deze vraag doet aan arme, verloren zondaren, gevallen Adamskinderen, die aan alle geboden des Heeren schuldig staan, of zelfs vijanden, hovaardigen, wereldse mensen, maar ook de eigengerechten, de onkundigen, ellendigen; allerlei soort van mensen worden voor deze gewichtige vraag geplaatst. De inhoud en betekenis omvat vergeving, verzoening, vrede en zaligheid, verworven door Christus in betaling en gehoorzaamheid, te verkrijgen zonder prijs en zonder geld. Niet te koop voor tranen, gebeden, en goede werken.

Genade voor de ziel en verlossing van het lichaam der zonde is niet alleen voor de toekomstige eeuw, maar ook reeds in de tegenwoordige tijd van de allergrootste betekenis. Vrede met God niet alleen, maar ook met de heilige engelen en met de gezaligden en verlost in de hemel, dat alles is die grote zaligheid.

En nu komt de rechtmatige vraag: "Hoe zullen wij ontvlieden, als wij op zulk een grote zaligheid geen acht nemen?"

Geen acht nemen, dat betekent verwerping in goddeloosheid ten aanzien van de liefde des Vaders, maar ook betekent het een afwijzen van de liefde van Christus, Die Zichzelf er voor overgaf, en een verachten van de bediening des Heiligen Geestes, Die de zaligheid toepast aan de ziel. Het is een veronachtzamen van de zending van Gods eniggeboren Zoon. Het is een miskennen van de grote en dure prijs, die Christus voor de zaligheid heeft opgebracht, en het is een tegenstaan van de arbeid, die de Heilige Geest aan de ziel wil ten koste leggen. Het is de rechtmatige eis Gods, dat wij wel acht geven, want het is schandelijk om de liefde van Christus te verwerpen. Al kunnen wij niet meer vanwege onze dodelijke onmacht, de eis Gods ligt en blijft op ons.

De Heilige Schrift heeft het al de eeuwen door duidelijk geopenbaard, dat het Gods wil is, dat wij onze zonden zullen afbreken, en dat willen wij niet en daarom is het: "Hoe zullen wij ontvlieden de toekomstige toorn Gods?" Hoe dwaas en blind zijn wij toch, om zo lichtvaardig te spelen met de nood onzer ziel. Buiten het Evangelie, dat is buiten Christus, is er geen vrede of zaligheid. Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen. Zonder enige verdienste, die wij ook niet hebben, kunnen wij zalig worden, door het geloof in Christus.

Wat kunnen wij dan toch op Christus tegen hebben, een lieve Mensenbehouder. De eis Gods is zwaar, omdat wij onmachtig en hardnekkig, blind en vijandig zijn. Bij ontdekking wordt onze achteloosheid schuld voor God.

De Heilige Geest alleen kan nog harde harten verbrijzelen, door middel van het gepredikte Woord. Hij is een Goddelijke Persoon, uitgezonden van de Vader en de Zoon. Hij steunt op de verdienste van Christus. Hij komt in het uur van Gods welbehagen te ontdekken, en af te drijven van alles buiten God, met een almachtige kracht. Hij is het, Die de dode zondaar levend maakt en trekt uit de duisternis, bij de aanvang, en bij de voortgang de mens vernieuwt naar het evenbeeld Desgenen, Die hem geschapen heeft. Hij brengt Gods volk tot rust in Christus, hoewel het de strijdende kerk is. De strijd tussen vlees en geest is zwaar en duurt totdat de dood komt. Maar de ware kinderen zullen meer dan overwinnaars zijn door Hem Die hen heeft liefgehad met een eeuwige liefde. Velen zijn lang bekommerd en zwak in het geloof, door gebrek aan licht, en vrezen menigmaal dat zij nog alles missen en dat hun werk geen waarheid is, maar toch zullen zij de zaligheid beërven, omdat de Heere de onveranderlijke Verbondsgod is, Die nooit laat varen de werken Zijner handen. Maar die op die grote zaligheid geen acht nemen, zijn beklagenswaardige mensen.

Het leven is een damp, de dood wenkt ieder uur en als het einde komt, zijn ze niet

bereid om een heilig en rechtvaardig God te ontmoeten, en dat zonder Borg en Middelaar, en dan is het eeuwig verloren, en dat zal erger zijn dan de mens beseft. En dan zal de blijde boodschap, die men niet gehoorzaamd heeft, tegen hen getuigen. Nog is het het heden der genade, nog komen de lieflijke nodigingen van het Evangelie tot ons, maar dat de oren maar doorboord mochten worden en de ogen geopend voor het grote gevaar, waarin men van nature verkeert.

Het zal vreselijk zijn om te vallen in de handen van de levende God, met een grote en hemelhoge schuld. Want God kan van Zijn recht niet afstaan, tenzij de Borg voor onze schuld betaald heeft. Daartoe is Christus in de wereld gekomen, om zondaren zalig te maken door Zijn lijden en sterven. En die in Hem gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven. Dat geloof is wel een gave Gods, maar het ongeloof is onze blindheid en hardheid des harten, het mocht ons tot schuld worden.

Laat ons toch niet wegschuilen achter onze onmacht, maar zien op onze onwil om uit vrije genade gezaligd te worden, zonder enige verdienste aan des mensen kant. Mocht de Heilige Geest het verstand verlichten en het hart vernieuwen. Zijn trekkende liefde uitstorten in het hart, waar dat nog nooit heeft plaatsgehad en door ontdekkend licht bekend maken, de diepe val in Adam, opdat werkzaamheden mochten komen aan de troon der genade, om gered en geholpen te mogen worden ter bekwamer tijd. Heden, indien gij Zijn stem hoort, verhardt u niet maar laat u leiden, is de goede raad, die Gods Woord geeft. Dat Woord zij ons een lamp voor de voet en een licht op ons pad, opdat wij niet verdwalen mochten ten verderve. De weg is smal en de poort is eng, die ten leven leidt, en dat wij ons niet bedriegen mochten. Wij hebben grote behoefte aan waarheid en klaarheid, de Heere wil er om gebeden zijn.

Wij hebben volledig begrip voor de moeilijkheden van onze jonge mensen. De toekomst is onzeker en lang niet rooskleurig. Oefent u in de leer der waarheid, opdat gij de dwaling van de leugen mocht kunnen onderscheiden, en niet afgeleid mocht worden tot een leugenleer of gronddwaling.

Daartoe diene hetgeen ik aanbied, als een uiteenzetting van het werkverbond en het genadeverbond. Het is eenvoudig opgesteld uit aantekeningen, die ik gemaakt heb in mijn studiejaren, onder wijlen Ds. G. H. Kersten.

2. VERBONDSGEDACHTEN IN HET ALGEMEEN

Ziende op het groot gebrek aan kennis van de oude beproefde waarheid bij de jongere generatie en ook bij vele ouderen in onze geesteloze tijd, en ziende op de g.ruwelijk² doorbrekende ongerechtigheden die daaruit voortgevloeid zijn en mede door de vele dwalingen die openlijk of op bedekte wijze ingevoerd worden, vermenigvuldigen zich de gedachten, en worden wij opgewekt om op eenvoudige manier iets te gaan schrijven over de leer der verbonden ten dienste voor hen, die geroepen worden om de jeugd te onderwijzen op de catechisatie of anderszins, in de gedachte, dat de kennis van de verbondsleer noodzakelijk is, vanwege haar grootste betekenis.

Het werkverbond en het genadeverbond staan in nauw verband met elkaar, en beide met de kennis van Gods eeuwige Raad en Gods recht in de toerekening van Adams val in het Paradijs. De verbondsleer is altijd geleerd, maar ook verdedigd tegen vele dwaalleraars, al heeft men geleerd, dat zij door Coccejus is uitgedacht, wat beslist niet waar is want Zwingli en Calvijn, Olevianus, Junius en Gomarus hebben ze al duidelijk geleerd. Augustinus verdedigde haar in zijn tijd al tegen de ketterse Pelagius. Wel is de verbondsleer bevorderd door de twist met de Remonstranten, waarbij het een nieuwe leer van Coccejus werd genoemd, maar hij maakte het verbond los van Gods eeuwige Raad. Hij zag vele verbonden. Een met Abraham, een met Israël, een met David enz. Wij handelen met de leer van de verbonden, eerst over het verbond in het algemeen, dan over het werkverbond en daarna over het genadeverbond.

Er zijn volgens de Heilige Schrift twee verbonden betreffende des mensen eeuwige staat, het werkverbond en het genadeverbond. Het Noachitische verbond gaat over de natuur, het verbond van dag en nacht is oneigenlijk. Maar wat is dan het verbond met Abraham en met David, en met Israël na de ballingschap en met Pinehas en met de kerk des Nieuwen Testaments?

Dat alles zijn openbaringen van het genadeverbond in verschillende openbaringsvormen welke vierderlei is, namelijk de particuliere vorm, de patriarchale vorm, de nationale vorm en de kerkelijke vorm.

Het begrip verbond wil eigenlijk zeggen, dat het de weg is, waardoor God met de mens gemeenzaam in liefde en vriendschap handelt met vastgelegde beloften, maar waar ook eisen worden gesteld en volbrenging geëist wordt. Het grondwoord voor verbond in de Hebreeuwse taal is Berith van Barah, dat is: Hij heeft geschapen, en betekent dus scheppen; en in de tweede betekenis verkiezen, wijzende op de soevereiniteit Gods.

In de Griekse taal heet het Diathéké, dat betekent ordinantie of testament. In Lukas 1: 72 lezen wij van het verbond: "Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaders en gedachtig ware aan Zijn heilig verbond."

In Hebr. 9: 16 en 17 wordt het vertaald door testament: "Want waar een testament is, daar is het noodzaak, dat de dood des testamentmakers tussenkome, want een testament is vast in de doden, dewijl het nog geen kracht heeft wanneer de testamentmaker leeft." Laat ons dan eerst mogen stilstaan bij het

3. WERKVERBOND

Dat werkverbond vloeide niet uit Gods natuur, dat Hij met Adam oprichtte, maar het was een soevereine daad van, Zijn wil. Ook was het niet uit de natuur van de mens, de mens is niet verbondsgewijs geschapen, ook niet in verbond geschapen. Dan was er geen bondsbreuk geweest, gelijk de Remonstranten het stellen. Het werkverbond wordt ook wel het natuurverbond genoemd, omdat het is opgericht in de

oorspronkelijke natuurstaat, en Adam had het kunnen houden met zijn natuurlijke krachten. Hij had het ook geheel vrijwillig aanvaard, want zo niet, dan zou de grond van toerekening ondermijnd geworden zijn, maar het is Adam niet opgelegd door dwang, het was een geheel vrijwillige daad, hoewel hij niet weigeren kon, omdat het voor de val zijn hoogste lust was om de wil Gods te doen, krachtens het beeld Gods, bestaande in kennis, gerechtigheid en heiligheid.

Wij belijden op grond van de Heilige Schriften een wezenlijke verbondssluiting, een voorstelling van Gods onwankelbare trouw, en gesloten tussen twee partijen. Als dat geloofend wordt, dan ook de Bondsbreuk en de toerekening, gelijk de Remonstranten en de Ethischen en andere dwaalsekten doen. Het werkverbond is gesloten tussen God en de naar Zijn beeld geschapen Adam. In de staat der rechtheid gaf God plicht maar ook vermogen om God te gehoorzamen, maar deze gehoorzaamheid gaf een betrekkelijke gelukzaligheid, terwijl de hogere, onverliesbare, eeuwige levensbelofte, de bijzondere belofte des Verbonds was. Adam stond in een dubbele betrekking tot de wet, ten eerste uit kracht van schepping en ten tweede uit kracht van verbondssluiting. Deze mogen absoluut niet verward worden. Daarom is de naam natuurverbond losgelaten en de naam werkverbond gebruikt. God heeft de mens geschapen van het stof der aarde en heeft hem gemaakt en geformeerd naar Zijn beeld en gelijkenis, goed, rechtvaardig en heilig, kunnende met zijn wil in alles overeenkomen met de wil Gods. Doch als hij in ere was, zo heeft hij het niet verstaan, noch zijn uitnemendheid erkend.

Het werkverbond wordt in Gen. 2: 16 en 17 wel niet met name genoemd, maar wel de delen en zaken: "En de Heere God gebod de mens, zeggende: Van alle boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten. Maar van de boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet zult gij de dood sterven."

Al wordt de naam verbond daar niet genoemd, maar wel heel duidelijk de delen en de zaken. Het is niet alleen de bedreiging, gelijk de Socinianen en de Remonstranten zeggen, maar er was ook een belofte in bij volkomen gehoorzaamheid. God had toch al reeds recht op gehoorzaamheid, uit kracht van schepping, maar bovendien heeft Hij nog een afzonderlijk verbond gesloten, daarbij de dood bedreigende bij overtreding en het leven belovend bij gehoorzaamheid: De blijkbaarheid van de oprichting van het werkverbond ligt ook in de boom der kennis des goeds en des kwaads, en uit het proefgebod gebouwd op de zedelijke wet in Adams hart ingeschapen. God beloofde Adam bij gehoorzaamheid hetzelfde, als nu de uitverkorenen verkrijgen in de weg van het genadeverbond.

Als onderpand stond daar in het paradijs de boom des levens. Hierin wordt ons door de Heilige Schrift geleerd, de bron en oorzaak van onze diepe ellende, en van de dood, opdat wij het leven zouden zoeken uit genade in het verbondshoofd Christus, Die de tweede Adam genaamd wordt.

De Remonstranten zeggen, dat het woord verbond in Genesis niet genoemd wordt, maar wij zeggen: In Genesis 3 wordt het ook niet genoemd, maar alle delen en zaken van het genadeverbond liggen in de belofte van het vrouwenzaad. Het is ook in Hosea 6: 7 duidelijk te lezen dat de Heere God met Adam het werkverbond heeft opgericht. Er staat toch: *"Maar zij hebben het verbond overtreden als Adam, daar hebben zij trouwelooslijk tegen Mij gehandeld."*

Adam is hier de persoonsnaam, hoewel die bewijsplaats niet door theologen wordt aanvaard. Maar de Statenvertalers, Comrie en Boston zeggen, dat de Heilige Schrift nimmer spreekt van Adam of het is ons aller vader Adam in enkelvoud. Maar Romeinen 5: 12-19 handelt over de twee verbonden en verbondshoofden, Adam en Christus, beide representerend alle degenen, die in het verbond begrepen zijn, en dat

wil dus zeggen, dat alle mensen in het werkverbond, behalve Jezus Christus, begrepen zijn, gelijk alle uitverkorenen in Christus zijn.

Rom. 5: 12-19 zegt het ons duidelijk: "Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is en door de zonde de dood; en alzo de dood tot alle mensen doorgegaan is, in welke allen gezondigd hebben. Want tot de wet was de zonde in de wereld; maar de zonde wordt niet toegerekend, als er geen wet is. Maar de dood heeft geheerst van Adam tot Mozes toe, ook over degenen, die niet gezondigd hadden in de gelijkheid der overtreding van Adam, welke een voorbeeld is Desgenen, Die komen zou.

Doch niet gelijk de misdaad, alzo is ook de genadegift, want indien door de misdaad van één velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade die daar is van één mens Jezus Christus overvloedig geweest over velen. En niet gelijk de schuld was door de één, die gezondigd heeft, alzo is de gift, want de schuld is wel uit één misdaad tot verdoemenis, maar de genadegift is uit vele misdaden tot rechtvaardigmaking. Want indien door de misdaad van één de dood geheerst heeft door die éne, veel meer zullen degenen, die de overvloed der genade en gave der rechtvaardigheid ontvangen, in het leven heersen door die Ene, namelijk Jezus Christus."

Duidelijk stelt Paulus twee verbonden en twee verbondshoofden Adam en Christus. De afzonderlijke oprichting van het werkverbond blijkt duidelijk uit de boom der kennis des goeds en des kwaads en uit het proefgebod, gebouwd op de zedelijke wet in Adams hart. Maar Adam heeft zichzelf willens der zonde onderworpen en overzulk de dood en de vervloeking, het oor biedende aan het woord des duivels. Want het gebod des levens, dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden, en heeft zich van God, Die zijn ware leven was, door de zonden afgescheiden.

Moed- en vrijwillig is Adam, als ons verbondshoofd, van God afgefallen, hebbend zijn gehele natuur verdorven, waardoor hij zich schuldig gemaakt heeft aan de lichamelijke en geestelijke dood. En in al zijn wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij verloren al zijn uitnemende gaven die hij van God ontvangen had, en heeft niet anders overgehouden dan kleine overblijfselen derzelve, dewelke genoegzaam zijn om de mens alle onschuld te benemen, overmits al het licht, dat in ons is, in duisternis veranderd is. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet begrepen, waar de heilige Johannes de mensen duisternis noemt enz., artikel 14 Ned. Geloofsbelijdenis.

Paulus schrijft tot vijfmaal toe, dat door één mens de zonde in de wereld gekomen is en tweemaal zelfs dat ene misdaad van Adam wordt toegerekend tot verdoemenis. Om nog een bewijsplaats te noemen, zien wij staan 1 Cor. 15: 21-22: "Want dewijl de dood door een mens is, zo is ook de opstanding der doden door een Mens. Want gelijk zij allen in Adam sterven, alzo zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden", en 1 Cor. 15: 47 en 48 zegt ons: "De eerste mens is uit de aarde aards, de tweede Mens is de Heere uit de hemel. Hoedanig de aardse is, zodanig zijn ook de aardsen; en hoedanig de Hemelse is, zodanig zijn ook de hemelsen."

In het werkverbond verkreeg men het eeuwige leven, door gehoorzaamheid aan de wet, Lev. 18: 5: "Ja, Mijn inzettingen en Mijn rechten zult gij houden, welk mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven. Ik ben de Heere." En Christus' sprak in Matth. 19: 17: "En Hij zeide tot hem: "Wat noemt gij Mij goed? Niemand is goed dan Eén, namelijk God. Doch wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden." Paulus schrijft in Rom. 10: 5: "Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zeggende: De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven." Leren datzelfde

ook niet de drie formulieren van Enigheid? Gewis, artikel 14 hebben wij al aangehaald en de zesde vraag van de Heidelbergse Catechismus luidt: "Heeft dan God de mens also boos en verkeerd geschapen? Antwoord: Neen Hij, maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is, in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, Zijn Schepper recht kenne, Hem van harte liefhebbe, en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zoude, om Hem te loven en te prijzen."

Ook de vijf artikelen tegen de Remonstranten in art. 3 en 4 stemmen daarmee volkomen overeen. De toerekening van Adams schuld is niet uit de natuurlijke betrekking, want de kinderen zullen niet erven de misdaad der vaders, maar deze is uit de verbondsbetrekking. Adam heeft het vrijwillig aanvaard, als voor het gehele menselijke geslacht met belofte van het eeuwige leven bij gehoorzaamheid en bedreiging met de dood bij overtreding van het proefgebod. Alleen de bondsbreuk wordt toegerekend, niet de zonden, die Adam later deed, ook niet de zonden die Eva deed. De partijen in de sluiting van het werkverbond waren God, de Drieënige God en Adam. God handelt vrij soeverein in goedheid met de mens, maar ook in rechtvaardigheid, en de andere partij, Adam, versierd met Gods beeld, was bekwaam het te houden, de verzoeking te weerstaan, kennend God zijn Schepper, en hij handelt namens al zijn nakomelingen.

Hoewel het sluiten van het werkverbond van God is uitgegaan, is Verbondshoofd hij, die anderen representeert, en dat is Adam, daartoe bevoegd als vader van het ganse menselijke geslacht. Indien er behalve Adam nog meerdere mensen waren geweest, dan waren die niet gevallen in Adam, alleen zijn nakomelingen, en evenwel is de toerekening niet uit de natuur, maar wel uit de Verbondsbetrekking. De Pelagianen zeggen dat de zonde is uit navolging en zij loochenen de val en de doodstaat van de mens, krenkende Gods recht en Zijn barmhartigheid in Christus. Loochening van de val is tevens de loochening van de vrije genade Gods in de verlossing. En nu is dit ons bewijs, dat kinderen sterven, na dikwijls zwaar lijden, omdat ze in Adam gerekend zijn, hoewel zij nog geen dadelijke zonden hebben gedaan.

De tekenen van het werkverbond zijn, *de boom der kennis des goeds en des kwaads en de boom des levens*, beide werkelijke bomen, en niet een allegorische voorstelling gelijk Simon Magus en Filo de Jood het gezegd hebben met hun filosofie, reeds vijftig jaar na Christus, ook de Gnostieken, Origenes, Cartesius en Spinoza. Maar laten wij vasthouden, dat het echte bomen geweest zijn en geen allegorische mythe, maar werkelijke, natuurlijke bomen, want als dat niet geloofd en erkend wordt, dan de slang ook niet en dan zelfs Adam en Eva ook niet werkelijk als het eerste mensenpaar en dan is de val en de toerekening, de doodstaat van de mens in gevaar om ontkend te worden.

De boom des levens betekent een Sacrament der belofte, dus niet van genade en verzoening, maar der werken, waarop de belofte gegrond is, en de boom der kennis des goeds en des kwaads, was de boom van Gods gezag, het eten daarvan was aanranding van Gods gezag, het was God van de troon stoten. Maar was die eis toch niet te zwaar? Helemaal niet, God eiste wat de mens kon en eiste alleen erkenning van Zijn oppergezag. Daaraan hing leven en dood en daardoor kreeg de mens gelegenheid om de grootheid van zijn schepping te bewijzen boven andere creaturen. De vraag wordt wel eens gesteld of Adam en Eva zich hun ontzettende daden wel bewust geweest zijn. Kunnen zij niet in een onbewaakt ogenblik voor de zonde en verleiding bezwijken zijn? Eva is niet in onwetendheid gevallen in de strik, maar was welbewust, maar Adam heeft zich moed- en vrijwillig van God losgerukt toen hij zijn hand uitstak naar de verboden vrucht, hebbende zijn natuur geheel verdorven. En in al zijn wegen

goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij zichzelf en al zijn nakomelingen beroofd van het heerlijk beeld Gods. Het werkverbond is verbroken, ten opzichte van deszelfs macht om het leven te schenken, maar de eis blijft en alle levende mensen liggen onder haar verplichting en blijven daaronder, tenzij dat zij in het genadeverbond overgegaan zijn.

Er zijn er door alle tijden heen velen geweest, die de val in het paradijs geloofend hebben om er slechts enkelen te noemen. Pelagius leerde dat Adams val ons niet deerde, dat de zonde alleen uit navolging is en dat de mens een vrije wil heeft. Hij is door Augustinus fel bestreden. Hij werd veroordeeld op de Synode te Carthago in het jaar 418. In later tijd was Socinus een beruchte ketter, die de verdorvenheid der menselijke natuur loochende en de verdoemelijkheid voor God ontkende; en de Mennonieten, die de kinderdoop verwierpen, en loochenden dat de kinderen reeds een verdorven natuur omdroegen, dus ook weer de val in haar vreselijke gevolgen voor de menselijke natuur heel niet erkenden, en om nu nog te noemen als de vader van de Remonstranten, Arminius, die de vrije wil ten goede leerde en een algemene verzoening, en de afval der heiligen.

Als het gaat over de val van Adam in het paradijs, staan wij

- ten eerste stil bij de verleiding des satans,
- ten tweede bij de moedwillige ongehoorzaamheid,
- en de gemeenschap die wij met alle mensen hebben aan de rampzalige val, in de derde plaats.

De oorsprong van de zonden met haar vreselijke gevolgen, ligt niet in God, Die geen oorzaak kan zijn van het kwade, wel heeft Hij ruimte gelaten voor de zonde. Aan de schepping van de heilige engelen kleefde geen gebrek. Een volmaakt Goddelijk Wezen kan niet iets scheppen dat onvolmaakt of zondig is. De zonde heeft geen zelfstandig bestaan, het is abstract. Het is een daad van redelijke schepselen, dus engelen of mensen.

De Manicheëen leerden dat de zonden in de stof zit en van een kwade God geschapen zijn. En Rome heeft weer wat anders, en leert dat de consubstantie of zinnelijkheid de mens eigen is van de schepping af en dat deze niet zondig is, zo zij slechts niet wordt ingewilligd. En vele nieuwe filosofen zijn van oordeel dat de zonde ligt in de materie, niet in de ziel, alle geestelijk wezen zou onzondig zijn, doch door aanraking met de stof wordt dan de zonde veroorzaakt. De heilige engelen vielen na de zevende scheppingsdag en zeker spoedig daarna van God af en zijn duivelen in de hel geworden en hebben zich geworpen op de naar God geschapen mens.

De evolutieleer van Darwin, die ontzettende en onheilspellende leer, gepropageerd vooral op de middelbare scholen, is een feitelijke loochening van de schepping van de mens. Alles zou zich zonder machtsdaad van de levende God langs natuurlijke weg van lager tot hoger ontwikkeld hebben. Volgens zijn afstammingsleer zou zich de mens uit het dier hebben ontwikkeld, en alles ten laatste uit een oerstof. Deze goddeloze leer mag ons wel met afgrijzen vervullen, omdat het godslastering is en mensonterend. De Schrift zegt: "En God zeide: Ziet, Ik heb ulieden al het zaadzaaiende kruid gegeven, dat op de ganse aarde is, en al het geboomte, in hetwelk zaadzaaiende boomvrucht is, het zij u tot spijze! Maar aan al het gedierte der aarde, en aan al het gevogelte des hemels en aan al het kruipende gedierte op de aarde waarin een levende ziel is, heb Ik al het groene kruid tot spijze gegeven."

Hoe streng wordt in het scheppingsverhaal het onderscheid tussen mensen en dieren getekend, en toch gaan steeds meerderen de leer van de goddeloze Darwin geloven en

het onfeilbaar Woord verwerpen. Het is een teken, dat de toekomst des Heeren genaakt.

Ook stoot het ongeloof zich aan de sprekende slang, onder anderen Geelkerken, maar het is geweest een werkelijke slang, listiger dan alle andere gedierten en de satan sprak door haar, niet met geluiden in de lucht. De verzoeking en het spreken van de slang zijn beide werkelijkheden, realiteiten. Hij spreekt het eerst tot Eva, niet omdat zij onwetend was van het gebod, want dat bleek uit haar antwoord, maar omdat ze de zwakste zijnde, haar invloed zou doen gelden. En het verloop van die aanval was zo, eerst zocht hij twijfel te verwekken en een verdenking op God te werpen, alsof God niet zocht het geluk van de mens. Eva in haar ontrouw, gaf het gebod Gods weer, omdat zij het heel goed wist, en verzwakte daardoor haar weerstand in zichzelf.

En toen kwam de rechtstreekse aanval. Hij stelt zijn woord tegenover Gods Woord. Eva had hem moeten slaan als een leugenaar. Zij hoorde en gaf zich in zijn klauwen. De satan scheurde de mens van God af. Zonder omwegen beschuldigt de duivel, door middel van de slang, God van leugen en afgunst, zeggende: "Gijlieden zult de dood niet sterven, maar God weet dat ten dage als gij daarvan eet zo zullen uwe ogen geopend worden, en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad."

Hij bedoelde, nu staat ge onder God, maar dan zijt gij van God af, de vrijheid kennen, eigen heer en meester zijn. Gij zult als God zijn, kennende het goed en het kwaad. Het kennen van het kwaad kon geen lokmiddel zijn, maar hij bedoelt het als God Zelf zijn. En wat lag daar nu allemaal in, wel ten eerste stelt hij God tot een leugenaar, hij blaast de mens op tegen God. Het eten is veel meer dan het stelen van een peer. Het is een God beroven van Zijn gezag en dat ondanks het beeld Gods waarmede zij begiftigd waren.

Het is een ontstellende aanslag geweest, want God is tot leugenaar gesteld, de mens is opgeblazen tegen zijn Schepper en Formeerder. Maar nu is de vraag of de val in de wetenschap Gods lag of in het besluit Gods, ook daar is al over geredetwist. De Infra Lapsariërs zeggen dat het lag in de wetenschap Gods en de Supra Lapsariërs zeggen dat de val lag in het besluit Gods.

De Infra's zeggen dat daardoor des mensen verantwoordelijkheid op de achtergrond raakt, en de mens een aanstoot neemt aan de souvereiniteit Gods, maar de Supra stelt daartegenover, dat diezelfde opstandigheid kan vragen: Als God het wist, waarom verhinderde Hij dan die val niet?

De Infra geeft geen enkel middel ter weerlegging van dat vijandig stellen. Maar de val is dan ook volgens Gods besluit, op het voetspoor van Rom. 9: 20-23: "Maar toch, o mens, wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot degene, die het gemaakt heeft zeggen: Waarom hebt gij mij alzo gemaakt? Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem, om uit dezelfde klomp te maken, het ene vat ter ere en het andere ter onere? En of God, willende Zijn toorn bewijzen en Zijn macht bekend maken,' met veel lankmoedigheid verdragen heeft de vaten des toorns tot het verderf toebereid. En opdat Hij zou bekend maken de rijkdom Zijner heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid, die Hij te voren bereid heeft tot heerlijkheid?"

De val van de engelen en mensen was naar het besluit Gods, evenwel heeft God de zonde niet gewerkt, ook niet lijdelijk toegelaten, maar heilig zijnde, besloten naar souverein welbehagen Zich te verheerlijken in gerechtigheid en barmhartigheid. Wij maken God niet tot een auteur van de zonde, neen God kan de zonde niet werken. Hij haat en straft de zonden. Engelen en mensen zijn werkers der ongerechtigheid. Hij besloot tot de val en die moest komen, en toch vielen zij vrijwillig en dragen de volle verantwoordelijkheid. En de straf is niet te zwaar, zij kon geen andere zijn.

Het tot een leugenaar stellen van de God der waarheid, was die eeuwige straf waardig. Zij kon niet anders zijn, omdat alles wat zich losrukt van God, de Bron van alle leven, noodzakelijk moet sterven. Daar komt nog bij, dat wij in Adam zijn uit kracht van het werkverbond, dus Adams zonde is ook de onze door toerekening. Hij was ons representerend verbondshoofd. Door één mens en door één misdaad zijn wij allen in Adam in een staat des geestelijken doods.

Maar heeft God de mens dan geen strik gespannen, zo vragen de opstandigen onder de mensen?

Neen, die boom der kennis des goeds en des kwaads moest er zijn, de verzoeking moest komen. De mens moest zijn majoriteit boven de dieren bewijzen. Geheel de schepping volgde Gods bevel en de naar Gods beeld geschapen mens moest kunnen tonen, dat hij God geheel vrijwillig en uit zuivere liefde gehoorzaamde.

De zonde was een gruwelijke daad van opstand, de moeder van alle zonden en overtredingen. Hoe wordt de val van Adam in het paradijs dan ook wel genoemd? Zij is een rampzalige val, waarin Gods eer werd gekrenkt, de mens zich losrukte van God en de vloek over het ganse aardrijk bracht. Die val stortte de mensheid in een tijdelijke, geestelijke en eeuwige dood. Het is met het werkverbond nu zo, dat het gebroken is in haar macht om zalig te maken, maar niet in haar eis. Zij stelt de mens schuldig aan Gods heilig en vlekkeloos recht, niemand uitgezonderd.

De zonde is ten eerste schuld tegen het heilig recht Gods, maar zij is in de tweede plaats smet ten aanzien van Gods heilige wet. De schuld gaat aan de smet vooraf, want de schuld, waaruit de smet voortvloeit en door de toerekening van de schuld ontstaat de smet, als een geestelijke dood, gelijk in de herstelling eerst de schuld wordt weggenomen tot rechtvaardigmaking en dan de smet wordt weggenomen in de heiligmaking van de wedergeboren en met God verzoende zondaar.

Prof. Doedes, de vader der Ethischen, leerde dat de smet aan de schuld voorafgaat, maar de waarheid is dat door toerekening van de schuld, het beeld Gods verloren is, maar de schuld niet uit de smet.

Ook de Pelagianen vorsen de smet na, om de erfschuld te bestrijden, maar zelfs kinderen zijn voor hun geboorte reeds met zonde besmet, wij liggen allen van nature op de vlakke des velds, vertreden in ons bloed. De straf der zonde is drieërlei: tijdelijk, geestelijk en eeuwig. De geestelijke dood is ingetreden terstond na de val. Zij is scheiding van Gods gunst en gemeenschap, gelijk de tijdelijke dood is de scheiding van ziel en lichaam. De Pelagianen stellen een vrije wil, ontkennen de toerekening van Adams bondsbreuk en ontkennen de noodzaak van straf, terwijl wij zeggen, dat de mens in zijn zo diepe val onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot alle kwaad en zonde.

Maar is de dood niet het gevolg van de natuur, gelijk duizenden bij duizenden roepen in onze dagen?

Helemaal niet. Voor de val was er geen dood, al zeggen de Pelagianen dat de val niet de dood tengevolge heeft gehad, en dat Adam sterfelijk was geschapen. De Heilige Schrift zegt het ons zo duidelijk mogelijk, dat de dood de bezoldiging der zonden is. Het gevolg van de zonde is vreselijk, of de mens het aanvaarden kan of niet, want de val van Adam in het paradijs heeft tot gevolg gehad het verlies van Gods beeld, met alle kennis, gerechtigheid en heiligheid. Ook de schrik in het geweten, en de uitwerping uit het paradijs.

Voor de val schaamden Adam en Eva zich niet voor God, en ook niet voor elkander, daarna wel. Voor de val was er geen schrik of vrees, zelfs niet in het spreken met de slang.

Na de val hadden ze direct een grote slaafse vrees voor God, waarom zij zich voor

God verborgen. In het paradijs kon de gevallen mens onmogelijk blijven, waar hij los van God was en afgesneden van de gebruiken van de vruchten van de boom des levens, waarnaar hij in zijn ontzettende zelfverheffing ongetwijfeld zou hebben gegrepen. De boom des levens kon zelf het leven niet geven, maar hij bezegelde het leven als sacrament, dat op gehoorzaamheid beloofd was. Een engel bewaarde de toegang om onwaardig gebruik te verhinderen.

In het werkverbond is de zaligheid volkomen onbereikbaar, maar het laat ons alleen onder de vloek, alleen in de weg des geloofs is de zaligheid, door het genadeverbond, weder te verkrijgen in en door de Heere Jezus Christus. En dat wil dus zeggen, dat wij met alle mensen van nature buiten God liggen onder de vloek van een verbroken werkverbond en dat is in één woord een hoogst-ernstige toestand. Vanwege zijn blindheid en door de kracht van het ongeloof beseft en gevoelt de mens niet hoe naamloos ellendig en ongelukkig hij is, door de val van Adam in het paradijs. God heeft de mens geschapen van het stof der aarde en heeft hem gemaakt en geformeerd naar Zijn beeld en gelijkenis, goed, rechtvaardig en heilig, komende met zijn wil in alles overeen met de wil Gods, maar door de rampzalige val in het paradijs zijn wij der zonde onderworpen en ook de dood.

Onze natuur is geheel verdorven, schuldig zijnde tot de lichamelijke en geestelijke dood. Wij zijn in onze onbekeerde toestand in al onze wegen goddeloos en verkeerd en hebben in de val alles verloren. Niemand kan zich beroemen iets te kunnen doen wat goed is, als uit zichzelf, en het bedenken des vleses is vijandschap tegen God. De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. Van onszelf zijn wij onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. En wie gelooft het met het hart in waarheid?

Er zijn nog al wat blote belijders van de val, er kan soms nog breedvoerig over gesproken worden, maar dat men met de rechtzinnige belijdenis nog wat wezen wil voor God en voor de mensen, maar duizenden willen er zelfs heel niets van weten, gelijk reeds, is aangehaald, hoeveel dwaalgeesten van voorheen en ook in deze tijd de val in het, paradijs brutaal durven ontkennen, zeggende zelfs dat Adam nooit geleefd heeft en ook niet de stamvader van het menselijk geslacht geweest is. En die nog aan godsdienst willen doen, trachtend uit een verbroken werkverbond op te klimmen tot God, wat nog nooit een mens gelukt is. Met vermeende deugden en plichten of zelfs met tranen en gebeden hopen velen na het sterven naar de hemel te gaan, om teleurgesteld uit te komen.

Alleen door het zaligmakende geloof in Jezus Christus kunnen wij zalig worden, en de eigenschappen van dat geloof zijn kostelijk beschreven door Comrie in zijn boek genaamd de: "Eigenschappen des zaligmakenden geloofs."

Nu rijst de vraag of Adam en Eva voor de val dat geloof hadden? Wel, als geschapen in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid hadden zij geloof, maar het zaligmakende geloof kregen zij door de opzoekende liefde in de belofte van het vrouwenzaad. Wanneer de val geschied is, dat staat niet beschreven, maar wel hebben zij op zijn minst een dag in de staat der rechtheid verkeerd, want ook Eva is in de staat der rechtheid geschapen. Maar hoelang zij daarin gebleven zijn is ons onbekend.

Door de val is de zonde in de wereld gekomen en dat met gedachten, woorden en werken. Niet alleen de erfschuld maar ook de erfsmet, dat is de verdorvenheid, die over de gehele mens is verspreid, wordt overgeërfd van onze ouders, waaruit de dadelijke zonden voortvloeien als uit een onzalige fontein.

Die erfsmet draagt in de Heilige Schrift vele benamingen, bijv. Vlees, Joh. 3: 6:

"Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees."

Of de oude mens, Eféze 4: 22: "Te weten dat gij zoudt afleggen, aangaande de vorige wandeling, de oude mens, die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleiding."

Ook wel begeerlijkheid, Rom. 6: 6: "Dit wetende, dat onze oude mens met Hem gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde te niet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen", en Rom. 7: 7: "Wat zullen wij dan zeggen? Is de wet zonde? Dat zij verre. Ja, ik kende de zonde niet dan door de wet, want ook had ik de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de wet niet zeide: "Gij zult niet begeren."

Ook is de erfsmet genoemd in 2 Cor. 7: 1: "Dewijl wij dan deze belofte hebben, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alle besmetting des vleses en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods." Hier noemt Paulus de erf smet dus als begeerlijkheid des vleses, of anders gezegd een dood zijn in zonden en misdaden.

En in Eféze 4: 18 zegt hij: "Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods door de onwetendheid, die in hen is, door de verharding huns harten." Zij is het missen van Gods beeld en het derven van de heerlijkheid Gods. Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. Zij kleeft ons allen aan van onze ontvangenis af. Gen. 5: 3: "En Adam gewon een zoon naar zijn beeld en gelijkenis." De erfsmet is de onzalige fontein van al onze handelingen.

De erfzonden worden ontkend, beide de schuld en de smet, door Pelagianen, Socinianen en Remonstranten, die leren dat de mens in een staat van onnozelheid geschapen is. Wat lezen wij in Art. 15 der N.G.B.?

Wij geloven, dat door de ongehoorzaamheid van Adam, de erfzonde uitgebreid is geworden over het ganse menselijke geslacht; welke is een verdorvenheid der gehele natuur en een erfelijk gebrek, waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hunner moeders lichaam, en die in de mens allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hem als een wortel derzelve; en is daarom zo lelijk en gruwelijk voor God, dat zij genoegzaam is om het menselijk geslacht te verdoemen. Zij is ook zelfs door de Doop niet ganselijk te niet gedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water ontspringt, gelijk uit een onzalige fontein; hoewel zij nochtans de kinderen Gods tot verdoemenis niet toegerekend, maar door Zijn genade en barmhartigheid vergeven wordt; niet om in de zonde gerust te slapen, maar opdat het gevoel van deze verdorvenheid de gelovigen dikwijls zou doen zuchten, verlangende om van dit lichaam des doods verlost te worden. En hierover verwerpen we de dwalingen der Pelagianen, die zeggen, dat deze zonde niet anders is dan uit navolging. De toerekening is onmiddellijk, de smet vloeit uit de schuld, namelijk de onttrekking van Gods beeld en het geboren worden in de zonde.

De erfelijkheidsleer, een vinding van de nieuwe tijd, spreekt van een aangeboren dief, een aangeboren moordenaar, product van zijn voorouders. Zij stelt de mens niet verantwoordelijk en maakt hem instrument en willoos, hetgeen een door en doorheidens begrip is, waardoor de zondemacht onrustbarend in alles door gaat breken.

Rome dwaalt in de leer van schuld en smet evenzeer, als het gaat over de maagd Maria en haar onbevleete ontvangenis, want zij was onrein als alle andere mensen, en roemt Christus als haar Zaligmaker. Alleen de Heere Jezus Christus had geen erfzonde, ontvangen zijnde van de Heilige Geest. Hij was niet in Adam gerekend, terwijl Hij Zelf als de tweede Adam verbondshoofd was. De erfzonde is een vreselijke zaak met ontzettende gevolgen voor alle mensen. Alle dadelijke zonden, die wij bedrijven met gedachten, woorden en werken, ook zonder vrijwillige bedrijving, is zondeschuld voor God, gelijk de zonde van Lot als bloedschande schuld voor God

was, evenals Paulus' vervolging van de gelovigen, al deed hij het in zijn onwetendheid. Alles wat tegen de heilige wet Gods indruist is schuld voor God, zowel de zonde van nalatigheid als de zonde van bedrijf, onze natuur is zo verdorven, dat wij niet anders kunnen dan zondigen tegen God. Alle pogingen van zelfverbetering falen, wij liggen onder de macht en heerschappij der zonden, zonder het te weten of te willen weten. De mens zit vol met eigenliefde, zelfhandhaving, zelfverheffing en vijandschap tegen God. Nooit zal iemand uit zichzelf zondaar en schuldenaar worden voor God, doch durft met zijn gedachten de schuld op God te werpen van zijn onbekeerlijkheid. Ook krijgt Adam de schuld, als hij niet gevallen was, waren er geen ellendige zondaren geweest.

Zo zal het gevallen Adamskind altijd de schuld van zich afwerpen, al is het niet met de mond, dan toch met gedachten. Dat is de ongelukkige staat en toestand van de natuurlijke mens, ook al leeft men ingetogen en met een zuivere bevatting en belijdenis van de Bijbelse waarheid in de mond.

Zelfs onze woorden zijn voor God tot schuld te rekenen, want het derde gebod van de wet Gods luidt: "Gij zult de naam des Heeren uws Gods niet ijdellijk gebruiken, want de Heere zal niet onschuldig houden, die Zijn naam ijdellijk gebruikt" en dat is *dat wij niet alleen met vloeken of met valse eden, maar ook door onnodig zweren de naam Gods lasteren of misbruiken, noch met ons stilzwijgen en toezien ons zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken en in somma, dat wij de heilige naam Gods anders niet dan met vreze en eerbied gebruiken, opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen en in al onze woorden en werken geprezen worde.*

Het is zo een grote zonde Gods naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen vertoort, die zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden. Ja gewisselijk, want er is geen zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering Zijns Naams, waarom Hij ook dezelve met de dood te straffen bevolen heeft. Niemand gaat er vrijuit, de vloeker en lasteraar niet, maar ook niet, die het stilzwijgend aanhoort. Elk woord wat niet vloeit uit heilige ernst en ware oprechtheid, maakt schuldig voor God, want Hij heeft ons de mond en tong gegeven om Hem te loven en te prijzen.

Ook onze gedachten en ijdele dromen zijn niet tolvrij voor God. Daar zijn zonden van bedrijf, maar ook van nalatigheid. Zonden van bedrijf doen wij zelf, zonden van nalatigheid zijn meest zonden, die wij anderen zien doen, die wij niet genoeg durven bestraffen. Tussen zonden van bedrijf en van nalatigheid is geen wezenlijk verschil en zo staan wij hoofd voor hoofd schuldig aan de gehele wet Gods, aan al de geboden des Heeren. Werd het toch maar meer beseft in verslagenheid des harten. Wel is er verschil in de trappen van de zonde.

De Heere sprak van Judas Iskariot: "Die Mij aan u heeft overgeleverd heeft groter zonde." De straf zal ook verschillend zijn in trappen, hoewel er in zichzelf geen vergeeflijke zonden zijn. Rome leert, dat zonden die niet met opzet gedaan worden, vergeeflijk zijn en dat men daardoor de zaligheid niet zal verliezen. Maar de Heere Jezus spreekt nooit van vergeeflijke zonden, maar wijst juist op de grootheid van de zonde.

De val van Adam in het paradijs heeft rampzalige gevolgen gehad, want ontelbare menigten van zonen en dochteren van Adam en Eva zijn daardoor in het eeuwige verderf neergestort. Daarbij zijn alle tegenwoordige bewoners van de aarde hetzelfde noodlot onderworpen, tenzij er een groot Godswonder plaatsgrijpt in hun hart en

leven. Door deugden en plichten en door wettische godsdienst is de bondsbreuk niet weg te werken. Zelfbehoud en eigenliefde mogen alles zoeken te ontgaan, wat hen en ons allen boven het hoofd hangt, de vloek van het verbroken werkverbond blijft ons achtervolgen.

Is er dan geen enkele mogelijkheid om het eeuwig verderf te kunnen ontgaan?

Aan des mensen kant niet, maar van Gods kant wel, als Hij door Zijn Woord en Geest onze blinde zielsogen opent en ons stilzet bij de peilloze diepte van onze val in Adam en er een hartelijk vragen wordt geboren, of er nog een weg is, om de welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen. Er is vergeving van zonden mogelijk; alleen op grond van Christus' volkomen genoegdoening kan en wil God de zonden vergeven. Slechts één zonde uitgezonderd, namelijk de onvergeeflijke zonde tegen de Heilige Geest, waarmee Gods kinderen zo vaak worden aangevallen, dat zij die bedreven hebben. De Heilige Schrift zegt wel wat zij niet is, doch niet waarin zij bestaat, wel wijst de Heilige Schrift aan, dat zij is een welbewuste, opzettelijke, hatelijke lastering uitbraken tegen de Heilige Geest tegen beter weten in. Het is een duivelswerk, overgave aan de satan, de vorst der duisternis. Berouw is er niet meer en komt er ook niet meer, en smart is er ook niet over. Hoe geheel anders als bij degenen die er mee bestreden worden.

Deze zonde is onvergeeflijk. Spotters met God, Zijn Woord en Zijn volk liggen er voor bloot en daarom moet men dezulken ontvluchten, indien het maar enigszins mogelijk is. Een heilig en rechtvaardig God kan geen enkele zonde ongestraft laten. Neen, Hij zou ophouden God te zijn, als Hij zonder voldoening de zonden vergeven zou. God is heilig en volmaakt en moet de zonde straffen, alle Socinianen ten spijt, die zeggen, dat God zonder voldoening de zonde vergeeft. Geen verzoening is mogelijk dan alleen door voldoening. Zonder die voldoening, is er geen andere mogelijkheid dan het eeuwige verderf, een rampzaligheid in dikke duisternis, met weinig en knersing der tanden. Zij is een scheiding van Gods gunst, een verbanning uit de gemeenschap met God, de mens van nature is buiten de gemeenschap Gods, een dienstknecht van de zonde, de dood vruchten dragende. Neen, hij is niet, gelijk Luther zegt, een stok, of een blok, hij bleef mens; ondanks de diepe val in het paradijs een redelijk-zedelijk wezen met verstand en wil, maar wel is het verstand verduisterd, al zijn wij niet geworden als het redeloze gedierte.

Ook werd de mens door de val geen duivel, maar er zijn nog kleine overblijfselen van het Beeld Gods in ruimere zin over, genoegzaam om hem alle onschuld te benemen, want het geweten of de consciëntie is stedehouder Gods en geeft de mens een medeweten en medegetuigenis van Gods recht.

De wedergeboorte, die zo aller-noodzakelijkst is voor ieder mens, om eenmaal zalig te worden, is niet een geheel nieuwe schepping, maar een herschepping, een verlichting van het verduisterd verstand, en een vernieuwing van de verdorven wil, tot een nieuw geestelijk leven.

Dat zijn rijk-begenadigde en bevoorrechte mensen, hoewel zij de tijdelijke dood wel moeten ondergaan. De tijdelijke dood is de scheiding van ziel en lichaam, terwijl de vereniging daarvan de mens maakt tot een levende ziel.

Bij de scheiding, die intreedt bij het sterven, keert het lichaam weder tot de stof, waar het oorspronkelijk uit opgebouwd is en de ziel gaat naar haar eigen plaats, hetzij naar de hemel of naar de hel, en dat zal wat uitmaken voor de mens, al wordt er in gezonde dagen maar heel licht overheen geleefd, onverantwoordelijk zelfs als men bij de waarheid leeft.

O, dat eeuwig straflijden in de hel, naar ziel en lichaam beide, waar het vuur niet

uitgeblust wordt en de worm niet sterft. Dat eindeloos oordeel stelt de Heere Jezus Christus tegenover het eeuwig zalig hemelleven.

De Socinianen of hoe ze tegenwoordig ook mogen heten, willen van geen eeuwig straflijden weten, en weer anderen stellen zich gerust met het denkbeeld van een totale vernietiging, maar de Heilige Schrift spreekt herhaaldelijk over het eeuwige vuur en het eeuwig verderf, want al heeft eeuwig niet altijd dezelfde betekenis, ten aanzien van des mensen eeuwigen staat betekent het altijd eindeloos of zonder einde. Die daar ernstig over na wil denken wat er gebeurd is met de naar Gods beeld geschapen mens, en welke ontzettende gevolgen dat heeft gehad voor het gehele menselijke geslacht, zou alle levensmoed en kracht kunnen gaan verliezen, ware het niet, dat er ook beschreven staat en gepredikt wordt het eeuwig evangelie van vrije genade.

Het genadeverbond betekent de volvoering van het Verbond der verlossing dat van eeuwigheid met de uitverkorenen in Christus gesloten is.

Beide, het Verbond der verlossing en het genadeverbond zijn in wezen een en hetzelfde verbond, en als wij enig onderscheid stellen, dan is het alleen in dit opzicht geldende dat de oprichting van het genadeverbond, diegenen die van eeuwigheid in het verbond zijn, in de tijd in het verbond stelt, hen Christus inlijvende.

In betrekking tot des mensen eeuwigen staat zijn er twee en geen drie verbonden. Arminius stelde er drie, het verbond der verlossing, het verbond der werken en het verbond der genade. Maar het werkverbond in Adam is door allen verbroken. Het genadeverbond is in Christus ten leven met de uitverkorenen gesloten en die alleen. Wel spreekt de Heilige Schrift van het verbond van dag en nacht en van het verbond met Noach, doch deze betreffen niet des mensen eeuwigen staat en geen verkiezing tot zaligheid is de grond.

De algemene genade is die goedheid Gods, waardoor uitwendige weldaden geschonken worden aan alle mensen tot instandhouding van schepping en voorzienigheid, met het doel om de uitverkorenen het leven mogelijk te maken.

Maar de goddelozen ontvangen alles in de ongunst Gods, als uit Zijn linkerhand, terwijl de uitverkorenen alles ontvangen in Zijn gunst en liefde uit de zoenen kruisverdienste van Christus. En verder gaat het nu over

4. HET GENADEVERBOND.

Wij hebben reeds gezien dat er in betrekking tot des mensen eeuwige staat twee verbonden zijn en geen drie, gelijk Arminius stelde en sinds de tijd onzes levens Heins, vele Christelijk Gereformeerden daarin volgende professor Van der Schuit en Ds. Woelderink.

De drie verbondenleer leidt in de praktijk naar de algemene verzoening, zij beroepen zich gaarne op Joh. 3: 16: "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe."

De Remonstranten zeggen, dat Christus de eeuwige dood heeft ondergaan, maar als toewijding. Ook dat Christus de mogelijkheid verwierf van zalig worden. De Groninger richting walgt van en schimpt over de zogenaamde bloedtheologie. Maar de Heilige Schrift, het door de Heilige Geest geïnspireerde Woord van God, zegt dat de straf overeenkomstig de natuur van de zonde is. De voldoening is noodzakelijk vanwege de eis van de rechtvaardigheid Gods.

De felle Remonstranten laten God afstaan van Zijn recht, om plaats te nemen op de troon van Zijn genade. Maar God zou ophouden God te zijn, indien Hij van Zijn recht zou afstaan.

Socinus leerde, dat er geen borgstelling nodig was en dat God vergeeft zonder voldoening. Hij vond het ongerijmd als een onschuldige in de plaats van een schuldige moet betalen. Voldoening was bij hem mogelijk bij geldschulden.

Maar de Heilige Schrift leert ons: *geen verzoening dan door voldoening*. En wie is het, Die voldoening kon en wilde geven aan het heilig Goddelijk recht? De Zoon van God. God moest door God worden voldaan en verzoend. Buiten Christus is er geen zaligheid te verkrijgen en in Hem is alles wat nodig is tot behoudenis van degenen, die de zaligheid beërven zullen.

Hij heeft gewillig gebogen onder de loodzware last van de toorn Gods. Hij heeft het recht Gods voldaan, en de toorn Gods gestild en de wet door volmaakte gehoorzaamheid van haar vloek ontwapend. Hij heeft de dood verslonden tot overwinning en het leven verworven voor al de gegebenen des Vaders. Hij is de plaatsbekleder voor Gods volk, dat niets te betalen had. De wet is machteloos om zondaren te kunnen verlossen. Christus is Borg en onder de wet vrijwillig gekomen, al was Hij nooit het voorwerp van Gods toorn.

Wat blijkt nu uit dit alles? Dat God de wereld heeft lief gehad, tot zending van de Zoon Zijner liefde, tot een totaal verloren mensenwereld. Dat in de eeuwige Raad Gods besloten lag de diepte van de val, al heeft de Heere, Die een heilig en rechtvaardig God is, de val niet gewerkt. Maar ook voldoening en verlossing lag in die Raad Gods besloten.

In de Vrederaad liet God de Zoon toe als Borg des Verbonds. In de volheid des tijds heeft Hij Zijn Zoon in de wereld gezonden, om zondaren zalig te maken. In Wien al Zijn welbehagen was, Die moest Zijn toorn dragen. En dat voor zulke vijanden, schuldige doemelingen. Die de eeuwige Zoon was, maakte Hij tot knecht in de diepste vernedering. En die Zone Gods was volkomen algenoegzaam, voorgesteld in de ceremoniële wet in de twee bokken op de grote Verzoendag. De een werd als zondoffer geslacht, en de andere, beladen met de ongerechtigheden, uitgeleid naar de woestijn. In Adam verloren, in Christus hersteld en het eeuwige leven geschonken. Wat de eerste Adam heeft misdreven, heeft de tweede Adam, dat is Christus, willen verzoenen. Niet door een gunstige schatting, maar Christus heeft de volle prijs betaald. Zijn Godheid heeft aan Zijn offerande van lijden en sterven een oneindige

Goddelijke waardij gegeven.

Die voldoening is voor verloren zondaren de enige mogelijkheid om verlost te worden van de driehoofdige doodsvijand, de satan, de wereld en het eigen zondige vlees. Arme wereldling met uw idee van zelfverlossing, die buiten Christus een heilstaat op wil bouwen door menselijke kracht en ontwikkeling. Maar ook arme blinde mensen, die met Godsdienst en eigen doen en laten uit een verbroken werkverbond willen opklimmen tot God.

Die zelf wat willen zijn en doen met vrome werken, halen zonder dat zij het weten Christus de Middelaarskroon van het hoofd. De verwerping van Christus is Godonterend, maar de blinde mensen is het ten uiterste rampzalig, want het snijdt Gods barmhartigheid volkomen uit en af, want die barmhartigheid en Gods heilig recht zijn beide in en door Christus verheerlijkt. Alleen verharding van het hart en geestelijke blindheid doen duizenden bij duizenden dit offer verwerpen. En dat komt hierdoor, dat het eist een volkomen loslating en afbreking van de zonde, van de wereld en van alles wat van de mens is, en dat kan de mens van zichzelf niet en wil de natuurlijke mens ook niet. Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo een grote zaligheid geen acht nemen?

Zo volkomen is de algenoegzaamheid van Christus' offerande, zelfs voor de zonde der gehele wereld, maar het was Gods vrije raad en genadige wil, dat de offerande Zijns Zoons alleen ten goede zou komen aan dezulken, die Hem met een waar geloof aannemen. Geen gebeden of tranen of zogenaamde goede werken kunnen bijgevoegd worden. Geen goede werken of geloof door de mens in eigen kracht is in staat om aan Gods gerechtigheid voldoening te geven tot behoudenis van de ziel. En daar ligt de breuk bij bekommerde zielen, die onder voogden en verzorgers te veel op zichzelf en op hun zonden en gebrek zien en te weinig op Christus.

Deze volkomen voldoening van Christus is de enige en vaste grond van de zaligheid. De volkomenheid der voldoening is gewaarborgd door Christus' opstanding. De verhoging van de Middelaar Gods en der mensen had anders nooit gevolgd op Zijn diepe vernedering. Maar die volkomen offerande is personeel, al heeft ook Pelagius dat sterk bestreden en geloochend.

Anderen zeggen weer dat Christus alleen voldoening naar zijn menselijke natuur gegeven heeft. Maar geen bloot schepsel kon voldoening geven. Weer anderen loochenen de dadelijke gehoorzaamheid van Christus. Er zijn zoveel kettters geweest en die zijn er nog.

In bovenstaande tekst is geen algemene verzoening bedoeld, omdat het de ere Gods krenkt, en het borgwerk van Christus loochent. Die de verwerving algemeen maken en de toepassing toeschrijven aan de zogenaamde vrije wil des mensen, zijn vijanden van de vrije soevereine genade Gods.

En wie drijven dat? De Ethischen van de Groninger richting, welke levensgevaarlijke dwaling ook in ons land zo heerst. De voldoening van Christus is personeel alleen voor bij name bij God bekende personen.

De algemene verzoeningsleer loochent de soevereine verkiezing des Vaders en de volkomen voldoening van Christus. Maar ook de zaligmakende bediening des Heiligen Geestes en de doodstaat, de onwil en de onmacht van de natuurlijke mens. De toepassing van die personele volkomen voldoening heeft plaats bij de inplanting in Christus, Die niet alleen een Middelaar is van verdienste, maar ook van toepassing. De toepassing komt door de Heilige Geest in de wedergeboorte en vernieuwing van de mens. De verworven gerechtigheid wordt gevolgd door een ingeplante gerechtigheid.

De wedergeboorte is voor en door het geloof, dat wil zeggen, dat de wedergeboorte in engere zin, dat is de levendmaking, aan het geloof voorafgaat en dat de wedergeboorte

in ruimere zin, dus de waarachtige bekering, geschiedt door het geloof. Dat geloof is de vereniging met Christus en de deelachtigmakende genade des Heiligen Geestes van al de weldaden.

Christus is het grote voorwerp des geloofs en Zijn personele, volkomen voldoening. Het wezen des geloofs is een Godswerk, het is het geloof der werking Gods. De Remonstranten zeggen te geloven met hun eigen vrije wil of door de rede, dat is het menselijk verstand.

Wij moeten het geloof onderscheiden in wezen en in oefening, of in geloof en geloven. Het geloof is geen voorwaarde, maar een *belofte* van het genadeverbond. Vroeger is daar veel over gestreden door van der Groe, Brakel, Groenewegen en Comrie.

Met alle hoogachting voor die godzalige leraren houden wij ons aan de Dogmatiek van wijlen Ds. G. H. Kersten.

De daden des geloofs zijn *kennis, toestemmen en vertrouwen*. De kennis is de bovennatuurlijke verlichting des verstands door Woord en Geest. De toestemming is een vereniging met de weg des Heeren ter zaligheid, en het vertrouwen is, dat niet alleen anderen, maar ook mij gerechtigheid van God uit genade geschonken zij. De twijfel is niet in het wezen des geloofs maar is eigenlijk ongeloof.

En wat zijn nu de eigenschappen van het zaligmakende geloof? Het werkt, door de liefde Gods uitgestort in onze harten, het bewaart de geboden des Heeren door de kinderlijke vreze des Heeren. Het werkt de ware zelfverloochening, en verzaking van al het eigen werk. Het overwint de wereld, zelfs de grootste wereldmachten en hun gruwelijke vijandschap tegen God en hun Godonterende wetten. Vandaar dat de goede strijd des geloofs wel eens ontzettend kan zijn en ook in de toekomst wel eens uiterst zwaar zou kunnen worden. *Die zijn, leven zal willen behouden, die zou het om Christus' wil wel eens kunnen verliezen.*

Maar het geloof reinigt het hart van de zonde, hoewel in dit leven alles nog ten dele is en nog onvolmaakt. De strijd tegen het inwonend bederf, meestal genoemd het vlees, kan zelfs heel erg zwaar zijn, de invloed en de listige omleidingen des duivels maken het noodzakelijk op de wacht te staan voor de zonde. *De geest is wel gewillig maar het vlees is zwak.*

Ook de Bijbelheiligen hebben wel gestruikeld in de zonde. Denk aan Noachs dronkenschap, Abrahams leugen, dat Sarah zijn zuster was en Jakob, die zijn oude vader bedroog om het eerstgeboorterecht. En David met de vrouw van Uria de Hethiet, en na hem Salomo diep buigend voor de afgoden van zijn vele heidense vrouwen. En toch hadden zij genade bij God gevonden en dat houdt in, dat zij tijden hadden, dat zij aller zonden vijand waren, en innerlijke lust en liefde hadden om niet alleen naar sommige, maar naar al de geboden des Heeren te leven.

Het geloof reinigt wel het hart van Gods gunstgenoten, maar alleen in de kracht van Christus. Het geloof verwekt een levendige hoop op de eeuwige zaligheid. Het doet zoeken en bedenken, de dingen die Boven zijn, niet die op de aarde zijn, want de dingen die wij zien, zijn tijdelijk, maar de dingen die wij niet zien, zijn eeuwig.

De tekst zegt het duidelijk, dat het geloof als gave Gods een rijke vrucht afwerpt: "opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." Niet verderve, wil zeggen, niet voor eeuwig in het verderf wegzinke.

Het verderf begint hier reeds door te breken in de ongelovige. Gods gunstgenoten gaan niet onder in het bederf van de zonde, zij krijgen in dit tijdelijke leven reeds de beginselen van het eeuwige leven. Gods kinderen zijn onuitsprekelijk bevoorrecht, want zij weten waar de reis heengaat. Als zij in het geestelijk leven mogen delen, en

het leven des geloofs aanwezig is, en de Heere Zijn liefde in het hart uitstort mogen zij zingen van de goedertierenheden des Heeren, en Zijn Naam verheffen met gezang. Of God prijzen in de samenleving met anderen, die de Heere vrezen. De gemeenschap met God en de Heere Jezus Christus is hen een veel grotere rijkdom, dan al de schatten dezer ondergaande wereld, want de schuld drukt niet, de wet vloekt niet meer, de dood is hen een doorgang naar het eeuwige, en is door Christus verslonden tot eeuwige overwinning.

Al is dit leven ook voor hen vol moeite en verdriet, mede door gedurige aanvechtingen van de vorst der duisternis, en de smaad en verachting van de zijde der wereld, de tijd gaat door en elk jaar komt het einde nader van de reis door deze aardse woestijn.

Maar het is voor elk mens de grote vraag of wij een gegronde hoop hebben op het eeuwige leven. Hebben wij het ware zaligmakende geloof in Christus? Is al onze hoop alleen op Hem gevestigd, zijn wij met Hem verenigd door het geloof, dat de wereld overwint? Of is uw geloof nog zwak, zodat u nog van verre staat?

Het gaat over eeuwig wel of wee. Laat ons biddend onderzoeken of de wortel der zaak in ons gevonden wordt, en vragen om licht over onze staat en toestand, opdat we ons niet bedriegen mochten. De leer der waarheid kan beleden worden met de mond, maar dat het hart niet oprecht is voor God, Die de harten doorzoekt en de nieren proeft en Die de schuldige geenszins onschuldig houden zal, naar zijn recht en gerechtigheid.

Wat betekent de leer van de algemene verzoening toch eigenlijk?

Dat Christus in het verbond der verlossing voor alle mensen zonder onderscheid is opgetreden, doch dat alleen zij de zaligheid verkrijgen, die aan de voorwaarden van het genadeverbond voldoen, namelijk het geloof en de bekering door de mens zelf uit vrije wil te werken.

De Saumur-theologie van de school van Saumur, die van zestienhonderd tot zestienhonderdvijftig geleerd werd aan de academie van Saumur in Frankrijk door mannen als Camero, overleden in 1625, Amiraldus, overleden 1614, Placius, overleden 1655 en meer anderen.

Zij leerden dat de dadelijke gehoorzaamheid niet wordt toegerekend, en in de wedergeboorte de verlichting des verstands voldoende was, omdat de wil altijd het verstand volgt. Amiraldus stelde een dubbel besluit in God, ten eerste een besluit om zalig te maken en ten tweede om enkelen het geloof te schenken, deze leer heet hypothetisch universalisme. De genade is volgens hem naar Gods wil universeel, doch wat de voorwaarde betreft particulier, stellende een dualisme in God.

Die school was Arminiaans. Zij wilden de Gereformeerden en de Remonstranten met elkaar verzoenen, stellend een personele uitverkiezing maar met prijsgeving van de borgstelling. Zij maakten een nieuw verbond der werken en maakten de vrije genade te niet, het genadeverbond losmakende van de eeuwige verkiezing, van het genadeverbond makende slechts aanbieding van genade en stellende dat het kon gebroken worden, geheel in strijd met Rom. 11: 6: "En indien het uit genade is, zo is het niet uit de werken."

In de tegenwoordige tijd vindt men ongeveer hetzelfde bij prof. Heins in Amerika, bij Ds. Jongeleen van de Christelijke Gereformeerden en Ds. Woelderink, die Nederlands Hervormd is, n.l. de leer der drie verbonden, het werkverbond, het verbond der verlossing en het verbond der genade.

Dat het genadeverbond kan verbroken worden en de bondeling, die vanaf zijn geboorte in het verbond zou zijn, er weder uit kan vallen, dat het verbond met Abraham is het genadeverbond en ook met zijn natuurlijk zaad. Het wordt verder

goedgepraat door verschil te stellen tussen schenking en deelachtigmaking, zeggende dat zonder deelachtigmaking de schenking geen kracht heeft. Maar als de bondeling het niet aanvaardt door het geloof komt hij toch onherroepelijk om door ongeloof?

De waarheid is *dat het genadeverbond niet slechts de aanbieding maar óók de deelachtigmaking van Christus is.*

Schenkt God Zich aan een verloren zondaar, dan is het alleen in Christus, en van zulk een kracht, dat ze tot zaligheid dient. Het geloof is Gods gave, vloeiende uit het genadeverbond. Het is geen voorwaarde om er in te blijven, want dan zou het reeds gesloten zijn, voordat het geloof er was.

Zij verloochenen de wezenlijke kracht van het genadeverbond. Wel zijn er ook rechtzinnige leraars geweest, bijvoorbeeld de onder ons zo bekende Hellenbroek, die enig onderscheid tussen het Verbond der verlossing en het Genadeverbond stelden, hoewel niet wezenlijk. In het Verbond der verlossing zagen zij een onderhandeling tussen God de Vader en Christus van eeuwigheid, maar in het genadeverbond zagen zij een onderhandeling tussen God en Zijn uitverkorenen, stellende het geloof als een voorwaarde, doch tevens als de belofte van het genadeverbond, hoewel zij vasthielden, dat alleen met de uitverkorenen het genadeverbond wordt opgericht.

Ze beriepen zich op Genesis 17: 1 en 2: "Als nu Abram negen en negentig jaren oud was, zo verscheen de Heere aan Abraham en zeide tot hem: "Ik ben God de Almachtige! Wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht! En Ik zal Mijn verbond stellen tussen Mij en tussen u, en Ik zal u gans zeer vermenigvuldigen." En ook Jesaja 55: 3: "Neigt uw oor en komt tot Mij, hoort en uwe ziel zal leven, want Ik zal met u een eeuwig verbond maken en u geven de gewisse weldadigheden Davids." En Ezechiël 16: 8: "Als Ik bij u voorbijging, zag Ik u en ziet uw tijd was de tijd der minne; zo breidde Ik Mijnen vleugel over u uit, en dekde uw naaktheid; ja, Ik zwoer u, en kwam met u in een verbond, spreekt de Heere Heere, en gij werdt de Mijne."

In al deze plaatsen, spreekt God met "u", en in Rom. 10: 9 is het indien "gij": "Namelijk indien gij met uwen mond zult belijden de Heere Jezus en met uw hart geloven, dat God Hem uit de doden opgewekt heeft, zo zult gij zalig worden." Deze rechtzinnige leraren loochenen geenszins de kracht van het genadeverbond, al stellen zij geen drie verbonden.

De oprichting van het genadeverbond in de tijd volgt op de verbreking van het werkverbond door de ongehoorzaamheid van Adam in het paradijs, maar het is de onderwerpelijke inlijving in het verbond, waarin de uitverkorenen in Christus, hun Verbondshoofd, reeds zijn. God kan buiten Christus met een verdoemelijke zondaar niet onderhandelen. De Heere handelt met hem als begrepen in het verbond, dat van eeuwigheid is. Het is een eenzijdig verbond, al zijn in elk verbond twee partijen, de uitverkorene is feitelijk geen partij, hij was het in Christus in het verbond van eeuwigheid. Daarom is het altijd weer: "Ik zal met u een eeuwig verbond maken en Ik zal u brengen onder de band des Verbonds." Het is niet alleen een zich bewust worden van het verbond, maar ook een goddelijke inlijving in het verbond, een inplanting in Christus, gelijk een ent in de ware Wijnstok Christus.

De voorwaarden van het genadeverbond zijn geloof en bekering, maar zijn niet door een gevallen Adamskind te voldoen, want hij is dood in zonden en misdaden, verduisterd in het verstand, door de onwetendheid, die in hen heerst door de verharding des harten. De natuurlijke mens ligt in geestelijk onvermogen en onder de vloek van het verbroken werkverbond, onder de macht van het ongeloof. Maar heeft ook

geen behoefte, geen levendige behoefte aan een Zaligmaker, zelfs is de mens een vijand van vrije genade en hij leeft in de waan van de zelfverlossing.

Geloof en bekering zijn weldaden, want de mens, die ligt zo ver van God af dat er geen woorden voor te vinden zijn. De mens kan zich noch roeren noch bewegen, en is dood in het verbondshoofd Adam, dood in zonden en misdaden. Het is een wonder van vrije genade, dat geloof en bekering van God in Christus geschonken en gewerkt wordt. Een voorwaardelijk genadeverbond is geen genadeverbond, maar voert terug naar het Pelagianisme en Rome, het is het oprichten van een werkverbond. Christus is niet alleen de Verwerver, maar ook de Toepasser van het genadeverbond.

Wij verwerpen de vrije wil, de verlichte rede, wijl de mens is een slaaf, verduisterd in het verstand, vijandig tegen God, onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. De erfzonde heeft zich uitgebreid over alle mensen, en een erfelijk gebrek reeds voor de geboorte, maakt ons allemaal verdoemelijk voor God, en maakt het onmogelijk om zich te kunnen bekeren. Adams nageslacht is in verderfenis en ondergang, tenzij God geloof en bekering komt te werken en te schenken. Het zijn grote weldaden van het genadeverbond, door Christus verworven en toegepast. Daarom is het genadeverbond onverbrekelijk, *omdat de voorwaarden des verbonds tot de geringste toe vervuld zijn, alle beloften des verbonds zijn in Hem ja en amen.*

Bij Justus Vermeer is het Evangelie bestaande uit loutere beloften, en het schrijft niets voor als plicht, maar het geeft te kennen wat de Heere geeft.

En Brakel schrijft: "Hoe vast is het genadeverbond, dewijl alle voorwaarden op Christus zijn gelegd en alle zegeningen op de bondgenoten komen. De uitverkoren zondaar heeft geen zucht ten goede en eerder kan hij met de hand tot aan de hemel reiken, dan uit zichzelf geloven, en het geloof zou zeker bezwijken, als Christus niet voor hem gebeden had, dat zijn geloof niet ophouden zou.

Er bestaat een zeer nauwe band tussen verkiezing en genadeverbond, de uitverkorenen zijn van eeuwigheid van de Vader aan de Zoon gegeven, en door Christus' bloed gekocht, worden zij tussen wieg en graf wedergeboren door de Heilige Geest en in het genadeverbond ingelijfd. Zij ontvangen in Christus recht op de goederen en weldaden van het genadeverbond, maar ook zij alléén.

Calvijn wordt niet recht verstaan door mensen als prof. Heins en anderen, welke de verkiezing en het genadeverbond van elkander losmaken, want Calvijn spreekt alleen van tweërlei orde van zonen in de kerk, ten eerste van allen die tot de kerk behoren en ten tweede van allen, die uit een waar geloof leven.

De Middelaar van het genadeverbond is Een, die in het midden staat tussen een rechtvaardig God en de doemwaardige zondaar, om die te verzoenen, gelijk wij lezen in Hebr. 8: 6: "En nu heeft Hij zo veel uitnemender bediening gekregen, als Hij ook eens beteren verbonds Middelaar is, hetwelk in betere beloftenissen bevestigd is."

En even verder ook in Hebr. 9: 15: "En daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat, de dood daartussen gekomen zijnde, tot verzoening der overtredingen, die onder het eerste Testament waren, degenen, die geroepen zijn, de belofenis der eeuwige erve ontvangen zouden."

En ten derde Hebr. 12: 24: "En tot de Middelaar des Nieuwen Testaments, Jezus, en het bloed der besprenging, dat betere dingen spreekt dan Abel." Christus is ook de Borg des Verbonds, omdat Hij alle de schulden op Zich nam, die Hem werden toegerekend. Hebr. 7: 22: "Van een zo veel beter verbond is Jezus Borg geworden."

Christus is ook Verbondshoofd. Hij wordt tegenover Adam geplaatst in Rom. 5: 12 tot 19: "Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld gekomen is en door de

zonde de dood; en alzo de dood tot alle mensen doorgedaan is, in welke allen gezondigd hebben. Want tot de wet was de zonde in de wereld; maar de zonde wordt niet toegerekend als er geen wet is. Maar de dood heeft geheerst van Adam tot Mozes ook over degenen, die niet gezondigd hadden in de gelijkheid der overtreding van Adam, welke een voorbeeld is Desgenen, Die komen zou. Doch niet gelijk de misdaad, alzo is ook de genadegift; want indien door de misdaad van één, velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods en de gave door de genade, die daar is van één mens Jezus Christus, overvloedig geweest over velen. En niet, gelijk de schuld was door de één, die gezondigd heeft, alzo is de gift; want de schuld is wel uit één misdaad tot verdoemenis, maar de genadegift is uit vele misdaden tot rechtvaardigmaking. Want indien door de misdaad van één, de dood geheerst heeft door dien énen, veel meer zullen degenen, die de overvloed der genade en der gave der rechtvaardigheid ontvangen, in het leven heersen door die Ene, namelijk Jezus Christus. Zo dan, gelijk door één misdaad de schuld gekomen is over alle mensen tot verdoemenis; alzo ook door één rechtvaardigheid komt de genade over alle mensen tot rechtvaardigmaking des levens. Want gelijk door de ongehoorzaamheid van die éne mens velen tot zondaars gesteld zijn geworden, alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van Ene velen tot rechtvaardigen gesteld worden."

Die dit niet verstaat of zelfs loochent valt in de algemene verzoeningsleer.

Er zijn verschillende openbaringsvormen bij het genadeverbond.

- De particuliere vorm heeft geduurd van Adam af tot Abraham.
- De patriarchale vorm heeft geduurd van Abraham tot op Mozes.
- De nationale vorm heeft stand gehouden van Mozes tot op de komst van de Heere Jezus Christus,
- en de kerkelijke vorm is onder het Nieuwe Testament.

Er is echter geen principieel verschil in Hebr. 13: 8: "Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid." Van Adam tot Abraham was het persoonlijk, zonder uitwendige of zichtbare vorm, ook zonder teken of zegel, Gods belofte was het enige houvast. Van Abraham tot Mozes had het genadeverbond de patriarchale vorm. De Heere zonderde Zich Abraham af, en met hem en al zijn zaad richtte God het verbond op, met als sacrament en zegel de besnijdenis, maar hoewel zij uitwendig allen de besnijdenis ontvingen maar dan ook allen, waren toch lang niet allen wezenlijk in het verbond.

Openbaringsvorm en wezen zijn onderscheiden.

Zelfs Ismaël en Ezau worden buiten de uitwendige openbaringsvorm gehouden.

Van Mozes tot op Christus had het genadeverbond de nationale vorm. Al de twaalf stammen Israëls stelde God met zich in een verbond. Het werd aan de Sinaï gesloten, maar dat was niet het werkverbond, maar het genadeverbond. De vorm is uitwendig, type en onderpand van de verlossing, die in Christus Jezus is.

De vierde vorm is de kerkelijke, binnen de grenzen van de zichtbare kerk, met als zegel de Heilige Doop, welke wel allen ontvangen, doch de tekenen zijn nog niet de betekende zaak. Die ontvangen alleen de uitverkorenen. Het geloof alleen maakt ons Christus deelachtig en al Zijn weldaden, en het lijft in, in het genadeverbond in Christus. Alle gedoopten rechtens deel toekennen aan de goederen des Verbonds is in slaap wiegen en verleiden van mensenzielen, dat God bezoeken zal, want er is een tweërlei verbondsbetrekking, een uitwendige en een inwendige. Velen zijn in die uitwendige betrekking tot het verbond gedoopt en toch missen zij de inwendige

inlijving.

Israël was het volk des Verbonds en de kerk is de kerk des Verbonds, in zich dragende het wezen des Verbonds.

Zo leert Calvijn duidelijk, dat onbekeerden staan buiten het wezen des Verbonds. Gomarus, Voetius en van Mastricht leerden het ook. Maar toch, als we behoord hebben tot de zichtbare kerk, en deze gaan verlaten, de wereld liefhebben en van de waarheid ons afkeren, dan plegen wij verbondsbreuk, en dat is veel erger, dan menigeen weet of denkt. Maar die inwendig in het verbond zijn door wederbarende genade, kunnen geen bondsbrekers worden, zodat zij niet uit het Verbond kunnen uitvallen. Het genadeverbond is vast in Jezus Christus, de Verbondsmiddelaar. Maar degenen, die bij de kerk blijven en onbekeerd blijven, zijn in de grond der zaak ook verbondsbrekers; dewijl zij de genadeweldaden des Verbonds niet van harte begeren en zich met de vorm tevreden stellen, verwerpen zij in de grond het Verbond in zijn wezen, want wie niet voor is, die is tegen. Niet behorend tot het volk van God is een mens een vijand van God en Zijn verbond en een verwerper er van, al leeft men ook uiterlijk mede.

Het is goed te bewijzen uit de Schrift, dat het genadeverbond onverbreekbaar is in Christus als de Testamentmaker, want een testament is vast in de dood van de testamentmaker, dewijl het nog geen kracht heeft als de testamentmaker leeft. Hebr. 9: 15 tot 18: "En daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat, de dood daartussen gekomen zijnde, tot verzoening der overtredingen, die onder het eerste testament waren, degenen die geroepen zijn, de belofenis der eeuwige erve ontvangen zouden. Want waar een testament is, daar is het noodzaak, dat de dood des testamentmakers tussenkoine. Want een testament is vast in de doden, dewijl het nog geen kracht heeft wanneer de testamentmaker leeft. Waarom ook het eerste niet zonder bloed is ingewijd."

Ten tweede is het genadeverbond vast in de God des Verbonds als de God der waarheid, want zelfs eens mensenverbond, dat bevestigd is, doet niemand te niet, hoeveel te min het verbond van de God der waarheid. Gal 3: 18: "Want indien de erfenis uit de wet is, zo is zij niet meer uit de belofenis, maar God heeft ze Abraham door de belofenis genadiglijk gegeven."

Ten derde is het genadeverbond onbreekbaar in de onfeilbare belofenis Gods, zie Jes. 54: 10: "Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijne goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen." Maar bovendien was het beloofd en afgeschaduwde in het verbond des Koningschap met David, Jer. 33: 17: "Want zo zegt de Heere: Aan David zal niet worden afgesneden een Man, Die op de troon van het huis Israëls zitte."

Het genadeverbond is bovendien bevestigd met een eed, want God willende de erfgenamen der belofenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid Zijns Raads, is met een eed daar tussengekomen, opdat wij, door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben, wij namelijk, die de toevlucht genomen hebben om de voorgestelde hoop vast te houden. Maar wacht eens even, staat er niet geschreven 2 Petrus 2: 1: "En er zijn ook valse profeten onder het volk geweest, gelijk ook onder u valse leraars zijn zullen, die verderfelijke ketterijen bedektelijk invoeren zullen, ook de Heere, Die hen gekocht heeft, verloochenende en een haastig verderf over zichzelf brengende"?

Ja maar, zij waren nimmer gekocht met Christus' bloed, en hadden alleen uitwendig deel aan Christus en het genadeverbond, door belijdenis en lidmaatschap van de zichtbare kerk, waarbij hen wel de koping door Christus was voorgesteld en in het

Evangelie aangeboden, hetwelk zij echter nimmer oprecht begeerden, ondanks' de schijn hunner godzaligheid. Daar lezen wij ook van Hosea 6: 7: "Maar zij hebben het verbond overtreden als Adam, daar hebben zij trouwelooslijk tegen Mij gehandeld."

O, wat is dat erg, gemeend te hebben dat men ware genade had en men heeft er zich voor uitgegeven door een schijn van Godzaligheid, hetzij door zelfbedrog of met moedwillige geveinsdheid, wat nog het allerergste is, en men komt als een huichelaar openbaar. De oprechten van hart worden er mee aangevallen van de vorst der duisternis, maar de geveinsden zijn zo bang niet, zij wanen zich sterk in hun zelfhandhaving en eigenzinnigheid.

En zulke, zichzelf bedriegende mensen zijn er door alle tijden ongetwijfeld geweest en die zijn er nog velen. Er is een zeer groot verschil in schijngodzaligheid en de ware kinderlijke vreze Gods en toch kan het ogenschijnlijk zo dicht bij elkaar liggen, dat zelfs geoefende kinderen zich vergissen kunnen, en een geveinsde voor een oprechte ziel kunnen aanzien, om daar bitter teleurgesteld mee uit te komen, vooral als de mensenkennis gering is en de geest des onderscheids gemist wordt. Maar de Heere laat Zich niet bedriegen en brengt vroeg of laat de huichelaar openbaar.

Maar het kan zo ver gaan. Men kan zelfs de taal der engelen spreken en de liefde missen en dan is men met alles toch maar als een klinkend metaal of een luidende schel. Dat ieder zich er ernstig in onderzoeken mocht of God met ons begonnen is door Zijn Woord en Geest, of dat wij met God begonnen zijn, om met doen en laten vanuit een verbroken werkverbond op te klimmen tot God, om het volk des Heeren na te gaan met gemaakte nederigheid. Maar het genadeverbond is onverbrekkelijk en van eeuwigheid. Koning David, de man naar Gods hart geeft al Gods gunstgenoten de goede raad, Ps. 37: 37: *Let op de vrome en zie naar de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn, maar de overtreders worden tesamen verdelgd; het einde der goddelozen wordt uitgeroeid.* Dat wil dus zeggen, dat wij het leven en het gedrag moeten naspeuren van degene, die zich bij Gods gunstgenoten tracht voor te stellen als een begenadigde.

Het werk van de profeten onder het Oude Testament was om de wet te verklaren en te onderwijzen in de leer der waarheid. Psalm 37 is van David, en het is een onderwijzingsPsalm. Luther noemde deze Psalm *een les in de lijdzaamheid der heiligen*. David heeft deze Psalm geschreven in zijn ouderdom, en hij had er toen zelfs ook nog lust in. Hij was een gelukkige grijsaard, die zijn vermaak mocht vinden in de dingen Gods. Dat kan alleen, als men het in de krachtige leeftijd betracht en gezocht heeft. Indien men jong zijnde de Heere begint te zoeken, wil de Heere wat goeds van de mens maken, in die zin, dat Hij hem gaat herscheppen naar Zijn beeld. Wel heeft David veel moeten doormaken in zijn leven, maar het heeft geleid tot de beoefening van de lijdzaamheid. En oud geworden zijnde had hij de heerlijkste vruchten ervan voor zijn zieleleven, en kon hij voor de jonge mensen zijn tot een leermeester in de waarheid, die tot de godzaligheid is. Hoe gelukkig was het volk Israëls dat het een koning had, van wie telkens bleek, dat hij tevens een godzalige profeet was.

Om nu bij bovenstaande tekstwoorden te blijven, daarin gaat het over tweeërlei soort van mensen. Eenzijdig is David niet geweest. Hij spreekt niet alleen over de vromen en oprechten, maar ook over de overtreders en de goddelozen. De onderscheiding is, natuur en genade, duisternis en licht, dood en leven. Scherper tegenstelling is er niet, eenmaal geboren of tweemaal geboren, of zo genoemd wedergeboren. Godzoekers ingeplant in de tweede Adam, dat is Christus, staan tegenover de weeldezoekers. Kinderlijke vreze Gods, gewerkt door de zaligmakende werking van de Heilige Geest,

of slaafse vrees voor de gevolgen van de zonde door de algemene werking van de Geest op het geweten. Wij zijn ongelovigen van nature, of door wederbarende genade begiftigd met het zaligmakende geloof, dat werkt door de liefde. Wij zijn liefhebbers van onszelf of liefhebbers Gods. Het is verduisterd zijnde door het verlies van Gods beeld door de val in het paradijs, of wij hebben een verlicht verstand, door de vernieuwing van het beeld Gods.

Wij zijn hoogmoedig en rechthebbend, of vernederd en buiten ons vermeende recht gezet door de Geest des oordeels en der uitbranding. De zonde is ons als een zoete smaak op de tong, of wij haten ze met een volkomen haat. De zonde wordt hoogstens een zwakheid geacht; of zij is tot schuld voor God geworden. De onmacht ten goede is ons als een dekmantel, of wordt geestelijk ontdekt.

Er zijn dus in werkelijkheid maar twee soorten van mensen op de aarde. Als wij daarop letten, dat is nauwlettend gadeslaan, niet om te kritiseren, dan zal men het grote verschil zien tussen de ene en de andere soort van de mensen. De ene soort noemt de tekst vromen en oprechten, die met achting en liefde te aanschouwen zijn, zelfs met heilige jaloersheid. De andere soort wordt genoemd overtreders en goddelozen, die men zou kunnen aanzien met diep medelijden en deernis of zelfs met afkeer ten opzichte van openbare goddelozen. Oplettendheid is nodig ten opzichte van Gods Woord en van Gods volk, want daardoor krijgen wij ontdekking van de inwendige heerlijkheid van dat volk, en hoe gelukkig zij zijn.

Het zien naar hen wil zeggen, dat het een vermaning is, om daaruit de keus te maken, wie men dienen wil, God of de wereld, gelijk wij lezen in Filipp. 4: 9: "Hetgeen gij ook geleerd en ontvangen en gehoord, en in mij gezien hebt, doet dat; en de God des vredes zal met u zijn."

Het zien naar de overtreders en goddelozen, mocht van de gruwelijke zonden een afschrik verwekken. Opzien tegen Gods kinderen is goed, maar zien in het hart van dat volk gaat dieper, en dan kan het zo worden dat men er niet meer op een afstand van leven kan, maar dat er sterke banden van liefde ontstaan. Het maakt dan de ziel werkzaam, om ook zo gelukkig te mogen worden door vrije genade.

Vrome en oprechte, beide woorden hebben dezelfde betekenis, zij worden ook wel eens verwisseld. De betekenis is, de reiniging van de zonde door het geloof en de ingestorte gerechtigheid van Christus. Het wil dus niet alleen maar zeggen, dat ze Zijn gerechtigheid toegepast gekregen hebben, maar ook dat zij vernieuwd zijn naar het evenbeeld Desgenen, Die hen geschapen heeft. Het zijn mensen, die weer meer of minder mogen hebben van het beeld Gods, bestaande in kennis, gerechtigheid en heiligheid.

Dat zullen zij van zichzelf niet zeggen, ziende op hun diepe onwaardigheid, maar de opmerkers, die een verlicht verstand hebben, zien het in de handel en wandel. Het zijn mensen begiftigd met een levend geloof, dat vertoond wordt in de werken. Zij hebben oprechtheid, dat is een volkomenheid des harten in hun betrekking op God in Christus. Als het leven aanwezig is, dan is het hun begeerte om God te verheerlijken, al komen zij er altijd met een heel groot tekort in uit. Zij hebben dan ook geen wettische godsdienst, maar evangelische gehoorzaamheid en vroomheid. Ook zijn zij oprecht in hun wandel, tegenover de hobbelige en kromme wegen der wereldlingen. Zij begeren recht te gaan in de wegen des Heeren, zonder af te wijken ter rechter- of ter linkerhand.

Maar overtreders en goddelozen zijn mensen van zware en uitbrekende zonden, zelfs voorbedacht en moedwillig en dat in de leer en gevoelens, godloochenaars en ketters, hetzij in de praktijk door bedrijf en gedrag, als met opgeheven hand strijdende tegen

God. Het zijn ook de twijfelaars en verachters van Gods Woord, soms nog met een ernstige klopping van het geweten. Het kunnen zelfs nog belijders van de waarheid zijn en toch levende in grove openbare of verborgen zonden. Goddeloosheid is hemelbergende, godonterende ongodsdienstigheid. Het is een stoute, roekeloze overtreding van Gods wet en een spotten met al wat heilig is. Zulken zijn een oordeel in het algemeen, want zij wekken de oordelen Gods op over land en volk. Zij zijn een kwelling voor degenen die de Heere vrezen, zij zijn moordenaren van zichzelf naar ziel en lichaam voor de tijd en voor de eeuwigheid. Er zijn ook zogenaamde grensgevallen, die met des te meer oplettendheid moeten gezien worden.

Er zijn trappen in de genade, maar ook in de overtreding en goddeloosheid. Er zijn mensen, die meelevende onder de waarheid, en zijn bang voor spotters en gruwelijke zondaren. Zij leven burgerlijk en kerkelijk en hebben soms indrukken, maar werken er lang overheen. De consciëntie protesteert tegen de zonde en zij hebben waarheidskennis uit kracht van opvoeding en onderwijs en toch wordt de ware genade gemist, en staan zij voor eigen rekening en buiten Christus. Het is dan ook nodig voorzichtig te zijn en dat ieder mens zeer nauwkeurig onderzoekt, of men de Heere vreest en liefheeft in waarheid en oprechtheid.

Afwijkingen van de praktijk zijn er vele, niet alleen bij de natuurlijke belijders van de waarheid, maar ook zelfs bij de levendgemaakten en wedergeborenen. Het onderzoek naar de staat voor de eeuwigheid wordt vaak buitengewoon moeilijk. Om te onderscheiden tussen natuur en genade, dat is iedereen niet gegeven. Vele zieleherders, en dat zijn degenen die ambtelijk huisbezoeken afleggen, worstelen er mee. Er staan gewichtige zaken op het spel, want er kan zoveel zijn en voorgewend worden, dat er op gelijk en dat toch niet echt is. Anderzijds zijn er zwakgelovigen, van verre staanden, die niets durven zeggen van hetgeen er leeft in het hart, hetzij men geen woorden heeft om zich uit te drukken, hetzij dat men bestreden wordt van de vorst der duisternis. Zonder licht en hulp van boven kunnen grote vergissingen plaats hebben en geheel verkeerde raadgevingen gedaan worden.

Gelukkig kent de Heere degenen die de Zijne zijn, maar dat neemt de verantwoordelijkheid van de zielzorgers niet weg. Het is ook moeilijk, omdat er met genade soms veel overtredingen gepaard gaan, en het tijdgeloof zo gelijken kan op het ware zaligmakende geloof. Hoe nodig is het zichzelf recht te kennen, maar ook elkander recht te kennen en oprecht te zijn in het spreken tot elkander.

De tekst zegt: *"let op de vrome en zie naar de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn."* Voor die man zal het einde een uitkomst zijn. Het einde van de verdrukkingen en de smaad van de zijde der wereldlingen, vooral van de overtreders en de goddelozen. Het einde is de dood, want dat is het einde aller mensen, en die kan dichtbij zijn. En die vrede hebben wil bij het sterven, zal ook met Gods volk en als Gods volk moeten leven. Biléam wilde wel met het geestelijk Israël sterven, maar hij wilde er niet mee leven.

Zo is het met zovelen geweest, die jammerlijk verloren zijn gegaan. Gods ware volk heeft reeds in hun leven, wat van die vrede met God biddende gezocht en verkregen, in welke trap of maat dan ook door de werking van de Heilige Geest, en het zaligmakende geloof in de Heere Jezus Christus. Vrede is de stille rust, zonder de twist des satans en zijn vele vervaarlijke bestrijdingen. Denk maar aan Jakob, hoeveel hij in zijn leven heeft moeten doorworstelen, en hoe vredig was zijn einde, zeggende "Op uwe zaligheid wacht ik, o Heere!"

Maar ook Jozef, die heeft jaren lang als slaaf in Egypte verkeerd, en hoe is hij

gestorven? In het geloof met vrede en rust in zijn ziel.

Denk eens aan Job en Daniël en David, en zoveel anderen zijn met vrede heengegaan. Vrede met God, waarvan bij het sterven wat wordt gevoeld, is een verlossing van het lichaam der zonde en des doods en een ingang in het zalig hemelleven. Dan is het ten einde met de strijd tegen de driehoofdige doodsvijand, de satan, de wereld en het eigen vlees. Vrede is het einde van de overblijfselen van de opstand tegen God.

Maar de overtreders en de goddelozen zullen tezamen verdelgd en uitgeroeid worden. Verschrikking en vrees zal op hen vallen. Zij zullen verstommen en door God verstoord worden, ja verstoten worden, verstrikt in de banden van de dood. Zij zullen verstrooid worden als as en hun gedachtenis zal vergaan. Zij zullen verteerd worden van angst voor de koning der verschrikking en vertreden worden onder de zolen van Gods heilige voeten. Zij zullen vervuld worden met ontzetting vanwege de toorn en de gramschap Gods. Zij zullen verdelgd worden, dat is voor eeuwig verdoemd worden, en afgesneden worden van de mogelijkheid om zalig te worden.

De wens der goddelozen zal vergaan, de hitte van Gods toorn zal ze uitroeien. Na kortstondig schijngeluk storten zij in de eeuwige ellende neer. Geen naam of aanzien zal hen gelaten worden. Dat het allen, die nog onbekeerd zijn, mocht aangrijpen, terwijl het nog het heden genaamd wordt, voor dat de dood komt en het voor eeuwig te laat zal zijn. Dat Gods kinderen elkander mochten liefhebben en vertroosten want hun einde zal vrede zijn, hoe het ook zou mogen gaan.

Het gemeenteleven te Jeruzalem verkeerde in een benijdenswaardige gunstige toestand.

De menigte dergenen, die geloofden was één hart en ziel, dat wil zeggen, dat er grote enigheid in de leer en het gevoelen was en in de gemoederen en de toegenegenheden. Eén van hart en in de liefde, wat een ideale gezegende toestand, geen verschillen over de waarheid en de praktische beleving daarvan. En dat was voelbaar en ook vruchtbaar. Allen waren één van ziel, samengebonden door de eenheid van de werking van de Heilige Geest als leden van Christus lichaam. Zij hadden alle dingen gemeen, en dat was een afschaduwing van het Paradijs vóór de val en van het hiernamaals, als de Heere een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zal geschapen hebben. Ook het getuigenis geven door de apostelen met grote kracht van de opstanding van de Heere Jezus was Godverheerlijkend en zielzaligend.

Er was ook geen gebrek aan enig tijdelijk goed, want zij hadden elkander zo hartelijk lief, zij hadden alle dingen gemeen, er was geen twist of verdeeldheid, gelijk er in onze dagen helaas zo veel is. Er waren er velen van verschillende leeftijden, standen en temperamenten, voorheen elkander wellicht nooit gekend hebbende, maar nu ze elkaar in Christus hadden ontmoet, zijn zij zo innig aan elkaar verbonden, dat wat te voren ook onder hen mocht geweest zijn, het was alles vergeten en vergeven. De discipelen getuigden niet alleen met grote kracht en moed, maar deden ook zelfs vele wonderen, ter bevestiging van hun leer. Er was grote genade over hen allen, Christus stortte overvloedige genade uit. Zij waren zeer vrijgevig jegens de armen, en zij waren, bij wijze van spreken, dood, voor de wereld. Velen van hen hebben hun goederen verkocht, want zovelen als er bezitters waren van landen of huizen, die verkochten zij, en zij legden het geld aan de voeten der discipelen of liever de apostelen. En dat werd met grote zorgvuldigheid gedeeld aan degenen, die het werkelijk nodig hadden. Het was dus de diakonie in wording, maar anderzijds ook weer geen communisme.

Maar Handelingen 5 begint, in tegenstelling met het vorige hoofdstuk, met een zeer

treurige geschiedenis.

Te midden van die blijmoedige en gelovige gemeente bevond zich een geveinsde huichelaar, samenspannende met zijn even huichelachtige vrouw. Ananias en Saffira zijn huisvrouw waren gedoopt en hadden de waarheid van de dood en de opstanding van Christus beleden. Wellicht heeft eerst niemand aan hun oprechtheid getwijfeld, maar zij vielen samen in een strik des duivels, de leugenaar van den beginne. Hij spande hen de strik van de leugen en zij stapten er in. Eerst begon bij hen de eierzucht te woelen, om voor zeer uitnemende discipelen gehouden te worden, dus verdoemelijke hoogmoed onder een schijn van godzaligheid.

De wortel der zaak werd niet bij hen gevonden. Zij wilden niet achterstaan bij de voornaamsten der gelovigen, zij wilden geprezen en toegejuicht worden. Het is mogelijk, dat geveinsden zich in één zaak verloochenen. want zij wilden de akker slechts node missen, maar daar stapten zij overheen. Doch de hebzucht, langzaam ten top gestegen, won het in hun hart. Wellicht waren zij goed begonnen, veelbelovend naar de schijn, als echte tijdgelovigen, maar toen de verzoeking kwam om niet de volle waarheid te zeggen, waren beiden het met elkaar eens. De vorm leek wel onschuldig, maar in werkelijkheid was het een liegen tegen God de Heilige Geest. Het was schijnbaar een deugd, een goed werk, met een schijn van godzaligheid, om lof van mensen te oogsten. Petrus heeft het wellicht aan Ananias' houding of aan zijn ogen gezien, door de bijzondere verlichting en ingeving van de Heilige Geest.

In elk geval werd hij ineens met verontwaardiging vervuld. Ondanks zijn ontroering, kreeg hij toch beheersing door de krachtige werking van de Heilige Geest. Hij begon niet uit te varen en te schelden, hij sprak ook geen banvloek uit, maar bijzonder krachtig en vurig van geest sprak hij bezonnen taal, als een profeet des Allerhoogsten Gods: Ananias, waarom heeft de satan uw hart vervuld, dat gij de Heilige Geest liegen zoudt, en onttrekken van de prijs des lands?" Waarom bent u zo dwaas geweest om te luisteren naar de satan, die uw ziel veroverd heeft? Waarom hebt gij willens en wetens hem toegang verleend, zodat gij in een grote zonde gevallen zijt?

Het was een proces in de ziel, een deformatie, een tragedie, het was een liegen met een daad, gelijk het eigen werk des satans. Het was een liegen tegen God en een spotten met Zijn alwetendheid. Het was ook een liegen tegen het oprechte volk van God, en tegen een gezant van Christus, net als eeuwen te voren Achan deed met het stelen van het voor de tabernakel bestemde materiaal. Liegen tegen de Heilige Geest, Die in de gemeente Zijn tempel sticht, is toch een ontzettende zaak, die Ananias en zijn vrouw vrijwillig, ongedwongen bedreven hebben. Tegen dat intens, goddeloos bedrijf, zonder geldend motief, moeten wij zien op de rechtvaardigheid Gods.

Het was een gezamenlijke zonde, een aanval in vereniging op Gods Alwetendheid, voorgenomen met voorbedachten rade, in bondgenootschap met de zonde tegenover de heilige band van het huwelijk. Het gruwelstuk was gepleegd in de zwarte duisternis van de geveinsdheid, eierzucht, ongeloof en verachting van God. De hoofdzonde was geldzucht, gierigheid, politiek winstbejag en leugenachtigheid onder een schijn van godzaligheid. God laat Zich echter niet bespotten en belasteren.

Petrus zeide verder tot hem: "Zo het gebleven ware, bleef het niet het uwe, en verkocht zijnde, was het niet in uw macht? Wat is het, dat gij deze daad in uw hart voorgenomen hebt? Gij hebt de mensen niet gelogen, maar Gode."

En wat ging de beschuldigde Ananias doen, ging hij verontschuldigen, of schuldbelijden? Of ging hij om vergeving smeken aan de Heere en aan Zijn apostel Petrus? Neen, het hart bleef hard en onbuigzaam, en daarom werd het vonnis door de Heere geveld, er was geen reden tot uitstel van de executie.

En Ananias deze woorden horende viel neder en gaf de geest. Hij blies de adem uit en

God blies het licht uit en daagde hem voor Zijn troon.

Drie uren later kwam zijn vrouw, niet wetende wat er geschied was, eerst nog met een uitgestoken hand, maar op de vraag van Petrus: "Zeg mij, hebt gijlieden het land voor zoveel verkocht? zeide zij, ja voor zoveel", en dat was dezelfde leugen als van haar man. Zij was nog brutaler dan haar man was; vlak voor de eeuwigheid staande loog zij tegen God en Zijn volk.

Door God te verzoeken door ongeloof eindigde ook haar leven in een ellendige zondige staat. De wijsheid Gods blonk hierin al mede heerlijk uit in kracht. Grote vrees kwam over allen, die dit hoorden en zagen. Verstomd, ontzet stonden zij naar het gebeurde te staren, getekend met de angst der hel. Het was een snelle, vreselijke overgang van de hoogte naar de diepte van de eeuwige dood.

Gods tegenwoordigheid in de gemeente was duidelijk gebleken. De Heilige Geest had Zich in majesteit als een Goddelijk Persoon geopenbaard. God wilde Zijn volk in de waarheid onderwijzen, maar ook een afschrik geven voor de leugen. Jezus reinigde de Oud-Testamentische tempel, en de Heilige Geest deed het de Nieuw-Testamentische Tempel. Achan werd gestenigd, de Heilige Geest trok het geestelijke zwaard.

De les hierin is *dat de leertucht met de tucht over het leven in de gemeenten niet kunnen gemist worden.*

Grote vrees is nodig voor huichelaren en geveinsden. Zij lopen maar toe, ook aan het Heilig Avondmaal, maar God zal ze straffen. Zij dringen zich in en op, daarom zijn er wachters nodig op de muren. Zij beroeren de gemeente door de werking van de satan. Waar de zonde heerst, gaat de Geest des Heeren wijken. Als de gemeente niet kan censureren, dan doet God het Zelf. Met ziel en lichaam werd gezondigd, maar beide werden ook gestraft. Maar de vorst der duisternis gaf zo vlug geen kamp, er was ook nog een Saffira. De eerzoekende wil drinken uit de beker van de menselijke roem, maar tevergeefs. Grote vrees voor de zonde is nodig, zelfs ook voor het volk des Heeren, want ook in hun hart woont de geest van Ananias, en zij vertrouwen zichzelf niet, maar geheiligde vrees is op zijn plaats. Wel vrees voor de zonde en haar straf, maar geen paniek. Wel vrees, maar ook eerbied voor de majesteit van de dood. Ook moet Gods volk vrezen door huichelaren te worden misleid of te worden bespied en bedrogen op gezelschappen of in de kerk. Het is de veiligste weg om veel tot God te roepen om waarheid in het binnenste, maar ook om Zijn bewaring voor het bedrog van de geveinsde en leugenachtige lieden.

Maar het grote kwaad van geldgierigheid, eerzucht en schijngodzaligheid is alleen te stuiten en te bedwingen door de ware kinderlijke vreze Gods. De vrees ontstaat uit kennis van eigen hart. Slaafse vrees gaat alleen over de gevolgen van 'de zonde, en die wil men ontgaan, maar de kinderlijke vreze Gods wil aller zonden vijand zijn en heeft een innerlijke lust en liefde om niet alleen naar sommige, maar naar al de geboden des Heeren te leven. Zij treurt en weent over de zonde zelf, omdat zij Godonterend is. Zij is vrucht van de goddelijke en wederbarende werking des Heiligen Geestes, en zij geeft waarheid en oprechtheid, al is aan deze zijde van het graf alles ten dele en nog zeer gebrekkig. Het gericht Gods over Ananias en Saffira was volkomen rechtvaardig, want God doet nooit iets, wat niet recht is. Het was zelfs de wijsheid Gods, die werkzaam was tot behoud van Zijn gemeente. Het was onderwijs omtrent de heiligheid van het karakter der gemeente, gelijk als bij het sterven van Uzza, toen de heilige ark door hem was aangeraakt.

Zo stierven Ananias en zijn vrouw, omdat zij het Nieuw Testamentische heiligdom hadden geschonden. Indien de Heere hen niet gestraft had, zou de satan de gemeente verdorven hebben. Indien de Heilige Geest Zich niet openbaart, dan triomfeert de

geest uit de afgrond: Het was als het uitzuiveren van een boze zweer door scherpe middelen. Het was een bestraffing van de leugen tot bevestiging van de waarheid, maar ook de genade Gods kwam bij dat alles openbaar.

De versterking van het geloof bij de oprechten van hart en leven was het gevolg, want zij konden duidelijk zien, hoe de Heere God het voor Zijn Naam en eer, maar ook voor Zijn gunstgenoten opneemt als er gevaren dreigen, door de listige omleidingen des duivels. Toeneming van zuivere hemelsgezindheid doet Gods ware volk steeds meer gruwen van elke vorm van geveinsdheid. Het gelovig vertrouwen dat de Heere Jezus Christus Zijn zo duurgekochte kerk bewaren zal voor alle helse bedriegerijen geeft rust in het oprecht gemoed, want zelfs de meest begenadigden zijn in dit leven niet in staat, om de diepten des satans te doorgronden.

Het is zeer opmerkelijk dat de leugenaar van den beginne met de helft wel genoeg neemt, maar de Heere niet. Van de satan mag men zich wel vroom voordoen, zelfs een schijn geven van godzaligheid, als men de geldgierigheid en de eerezucht maar vasthoudt, dan mag men er nog om liegen ook. Maar de Heere is met zo een tweeslachtigheid niet tevreden. Hij wil het gehele hart met al haar genegenheden en oprechte liefde alleen hebben.

Gods kinderen moeten ook de Heere vragen om licht en mensenkennis om de geesten te kunnen onderscheiden. Het kan zo ver gaan met het nabijkomende werk; de gemoedelijkheden van de tijdgelovigen gelijken soms zo op het werk van de Heilige Geest. Dat volk van God moet leren om altijd op de wacht te staan, ten opzichte van leer en leven beide, ter ootmoedige bewustwording van de grote genade Gods. Er moge maar liefde omgedragen worden voor een heerlijk, heilig Goddelijk Wezen; Die Zijn recht handhaaft.

Ananias verstomde op de woorden van Petrus, gelijk eens alle geveinsden zullen doen voor het aangezicht des Heeren, die zonder vernieuwing zich vroom aanstellen. Maar door zulke gerichten Gods mag eerst Gods volk geschokt worden, maar daarna is er des te groter duidelijkheid bij hen. Door zulke gerichten worden eigen harten weer eens nauwkeurig doorzocht. Het is aanschouwelijk onderwijs, wanneer een geveinsde openbaar komt, maar beschouwen en beleven zijn twee verschillende zaken. Met Gods Woord gaat een grote kracht gepaard, die gewerkt wordt door Gods Geest. Wij spreken soms een woord in eenvoudigheid en God gebruikt het dan tot bekering. Er kan veel schijnen te zijn, en dat de Heere er niet vanaf weet, dus is veel voorzichtigheid nodig. Plotseling sterven kan iedereen gebeuren, maar de vraag is of wij God ontmoeten kunnen.

Voor de kinderen Gods is het plotseling sterven een zeldzaam voorrecht, maar Ananias en Saffira stierven onder het oordeel en de gerechtigheid Gods en dat is erg. Zal het Heilig Evangelie niet evenzeer de onboetvaardige zondaar oordelen als de Heilige wet? Ja, indien niet meer, want het zal de verdoemenis ontzaggelijk verzwaren, dat men zalig had kunnen worden, en dat men dat heerlijk Evangelie van de hand gewezen heeft.

Men zou kunnen vragen, hoe het komt, dat velen het Evangelie ongehoorzaam zijn en de voorgestelde genade, om niet te verkrijgen, van de hand wijzen?

Omdat de natuurlijke mens volkomen blind is en niet begrijpt de dingen, die des Geestes Gods zijn, en geen besef heeft van zijn rampzalige staat en steunt op zijn eigengerechtigheid. Dat de uitverkorenen het Verbond en alle weldaden omhelzen, dat is door de wil des Vaders, Die naar Zijn Vrijmachtig welbehagen hen ten leven heeft uitverkoren, om hen het geloof te schenken.

En ook door de wil des Zoons, aan Wien de Vader hen Zelf gegeven heeft om ze te

verlossen in een weg van voldoening aan Zijn heilig recht en door volmaakte gehoorzaamheid. En door de wil des Heiligen Geestes, Die ze wederbaart, in alle waarheid leidt, het geloof in hen werkt en ze inlijft in het genadeverbond. Maar indien nu eens een uitverkorene weigerde om het genadeverbond in te willigen, hoe moet het dan? Dat kunnen zij niet, en doen ze ook niet, want de Heilige Geest werkt onwederstandelijk, buigt de wil, die tegen God gekeerd is om, en maakt de zondaar gewillig, zelfs zeer gewillig op de dag Zijner heirkraft, zodat de zondaar nu ook wil en werkt naar Zijn wil en welbehagen, en de openbaring van het genadeverbond met vreugde in zijn hart ontvangt.

Het genadeverbond wordt ook wel genoemd *het verbond der beloften*, omdat zonder enige verdienste of voorwaarde God aan de uitverkoren zondaar de goederen des verbonds toezegt en deelachtig maakt, maar dan ook alleen aan de uitverkorenen, en niet aan alle gedoopten, hetwelk een misleidende stelling is van een valse verbondsbeschouwing.

De beloften des verbonds zijn tweërlei. Er zijn beloften aan Christus en er zijn beloften voor de uitverkorenen, en niet één van deze zal er feilen, zij worden beloofd en waargemaakt door God.

De aan Christus gegeven beloften zijn rijk van inhoud en als loon op Zijn arbeid, zie maar Psalm 2: 8: "Eis van Mij, en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel, en de einden der aarde tot uw bezitting." En ook Jes. 53: 10b: "Als Zijn ziel Zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen; en het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan."

Niet alleen is echter Hem een zaad beloofd, dat is de gemeente des levenden Gods, maar Hem is ook beloofd de opwekking uit de dood, op grond van de volbrenging van de voorwaarden van het genadeverbond. Ps. 16: 10: "Want Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten; Gij zult niet toelaten, dat Uw Heilige de verderving zie." Hem is ook beloofd rechtvaardigmaking. Jes. 50: 8: "Hij is nabij, Die Mij rechtvaardigt, wie zal met Mij twisten? Laat ons te samen staan; wie heeft een rechtzaak tegen Mij? Hij kome herwaarts tot Mij." Alsof Christus zeide: God, Mijn hemelse Vader, zal Mijn onschuld aan de dag brengen, namelijk ten dele door de wondertekenen, die in Mijn dood geschieden zullen, ten dele in Mijn opstanding uit het graf en de verhoging aan Zijn rechterhand, of Hij staat Mij bij en verdedigt Mij tegen Mijn wederpartijders. Hem is ook beloofd de verheerlijking. Joh. 17: 5: "En nu verheerlijk Mij, Gij Vader, bij Uzelven, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was", dat wil zeggen, stel Mij aan Uw rechterhand in het volle gebruik Mijner heerlijkheid, welke Ik van eeuwigheid wel bij U gehad heb, maar die in de tijd Mijner vernedering in de menselijke natuur als verborgen is geweest. Hem is ook beloofd de opperheerschappij. Ps. 110: 1: "De Heere heeft tot Mijn Heere gesproken: Zit aan Mijn rechterhand, totdat Ik Uw vijanden zal gezet hebben tot een voetbank Uwer voeten." Hij zal verhoogd en verheven, ja zeer hoog worden tot eer des Vaders en blijdschap van al Zijn volk. Christus is een kroon beloofd: "Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen; ja, zij zal niet zijn totdat Hij kome, die daartoe recht heeft, en dien Ik dat geven zal." Ez. 21: 27.

Ezechiël, wiens naam betekent: *De sterkte van Jehovah*, was met de tweede wegvoering onder Jojachin naar Babel gebracht, aan de rivier, waar hij zich vrij mocht bewegen. Hij was een onverschrokken man met niemand ontziende moed, een profeet met een buitengewone kracht en grote ijver. Hij moest tegenover de hoogmoed der Joden tot overtuiging profeteren. Zijn profetie was vol bestraffing en bedreiging, zo in

het tekstverband te zien is, vooral tegen Jeruzalem en haar meinedige koning Zedekia. In het achtste vers begint de profetie op indrukwekkende wijze: Het zwaard is gescherpt, opdat het snijde en wonde ten dode, het is geveegd, het glinstert om te verschrikken, het is een vlammend zwaard, dat komen zal. Het is een overwinnend zwaard, waar niets tegen bestand zal zijn, het is een Goddelijk zwaard, het is de roede Mijns Zoons, die alle hout versmaadt.

Door het grote verval in Juda en Jeruzalem in die dagen, ontstak de toorn des Heeren tegen Zijn volk. Er was zorgeloze vrolijkheid, verharding des harten en onboetvaardigheid. De valse profeten voorspelden vrede en het volk geloofde het gaarne. Slechts het geluid van spel en gezang werd in de heilige stad gehoord, gelijk het ook helaas bij ons in deze tijd algemeen is. Het is haast onbegrijpelijk, dat niemand begreep dat er vreselijke oordelen op komst waren, maar daar wil de grote massa van ons volk ook niet van horen, hoewel van de kansels er steeds op gewezen wordt.

De profeet moest twee wegen voorstellen, waardoor het zwaard komen zou. Uit dit land kwam een legermacht om te verderven, de koning van Babel kwam aan een wegscheiding te staan, hij gebruikte de heidense waarzegging, een weg leidde naar Rabba, de hoofdstad der kinderen Ammons, en de andere naar Jeruzalem. De waarzeggerij zou tot driemaal toe op Jeruzalem wijzen. Jeruzalem zou dan het eerst belegerd en zelfs totaal verwoest worden, omdat Zedekia zijn eed van trouw aan de koning van Babel gebroken had en een verbond had gesloten met de oorlogzuchtige koning van Egypte, maar eer die kwam, zou Nebukadnézar komen met een reusachtig leger, verzameld uit al de volken, die hij onder heerschappij had gekregen.

De Heere had Ezechiël bekend gemaakt dat ze zijn oordeelsaankondiging in Jeruzalem niet geloven zouden, het maar een ijdel geklap zouden noemen, maar zij zouden met de hand gegrepen worden.

Maar zelfs de koning Zedekia kreeg een heel zware beschuldiging van de profeet in de Naam des Heeren: "En gij, o onheilig, goddeloos vorst, wiens dag komen zal ten tijde der uiterste ongerechtigheid. Alzo zegt de Heere Heere: (tot u als de vertegenwoordiger van het gehele volk): "Doe die hoed weg, (de hogepriesterlijke hoed), en hef die kroon af, deze zal dezelfde niet wezen, (dat is, zij zullen niet meer zijn, wat zij geweest zijn)."

Het priesterschap van Aäron en het koningschap van David zouden eindigen voor Israël. Wat altijd het lichtpunt van de theocratie was, zou vergaan: "Ik zal verhogen dien, die nederig is, en vernederen, dien, die hoog is." Hoe duidelijk heeft Ezechiël het oordeel aangekondigd en men geloofde het niet, maar slechts na een zestal jaren is deze profetie letterlijk vervuld.

De zin van de bovenstaande tekst is, dat Zedekia zich de ondergang op de hals gehaald. Als de profeet niet gesproken had in de Naam des Heeren, zou hij het wellicht niet zo vrijmoedig heb ben durven zeggen, maar Zedekia had het wel verdiend. Hij was zelf een onheilige, die alle deugd en recht afgeschud had. En hij was goddeloos, daar hij de zonde van zijn volk niet bestrafte maar zelfs bevorderde, hij zondigde en deed Israël zondigen.

Onheiligheid en goddeloosheid zijn altijd vreselijk, bij wie zij ook gevonden worden, maar bovenal bij een vorst, een vorst in Israël, die beter weet, als een zoon van de godvruchtige koning Josia. Hij had als vorst een beter voorbeeld moeten geven en betere invloed moeten uitoefenen op degenen, die rondom hem waren. Als de maat van zijn ongerechtigheid vol zou zijn, dan zou zijn dag komen, de dag der wrake Gods. Dan zou Zedekia afgezet worden, want hij had zijn kroon verbeurd en zou ze niet langer dragen. Door zijn onheiligheid had hij zijn kroon ontheiligd, daarom zou

zij ter aarde neergeworpen worden. Zedekia was niet gebleven, wie hij geweest was, toen hij de eed van trouw aflegde voor Nebukadnézar de koning van Babel, hij was gaan rebelleren.

Grote verwarring, wanorde en willekeur zouden hoogtij vieren bij de belegering die aanstaande was. Poging tot herstelling zou falen, en het zou een afgesneden zaak worden. Het ene plan na het andere zou mislukken, God Zelf zou alles afbreken. Zijn kroon zou omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd worden. God zou die kroon uitroeien, omverwerpen en verderven. En dat het driemaal zou geschieden, dat was, dat het volkomen zeker was, en dat er geen aardse koning meer zijn zou uit de stam van Juda, totdat Hij kome, Die daartoe recht heeft. Dat was een profetie van de komende Messias, de koning van Sion, de Heere Jezus Christus, in Wie zal hersteld worden de drie ambten van profeet, priester en koning. Hij is het ware zaad Davids, Hij wordt ook Zelf David genoemd.

Zo waren er niet alleen oordeelsaankondigingen voor de goddelozen, maar ook heilstoezeggingen voor het overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods. Onder al de oordelen waren er toch nog profetische heenwijzingen naar Christus voor degenen, die zuchtten en treurden over de verregaande gruwelen en ongerechtigheden in Juda en Jeruzalem.

De tekst luidt verder: *totdat Hij kome, Die daartoe recht heeft en Die ik dat geven zal.* De Heere Jezus Christus heeft recht op die kroon, uit kracht van het welbehagen des Vaders en door de sluiting van het verbond der verlossing.

Maar ook vanwege de belofte des Vaders aan de Zoon gegeven, denk maar aan o.a. Psalm 110: "De Heere zal de scepter uwer sterkte zenden uit Sion, zeggende: Heers in het midden Uwer vijanden. Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft, in heilig sieraad."

Christus is de Koning der koningen, en Zijn koninkrijk heeft wel vele en machtige vijanden, maar Hij zal Zich handhaven op Zijn troon. Christus zal heersen, Hij zal wetten geven en er Zijn onderdanen door regeren, en hen gerust en gelukkig maken. Zijn koninkrijk is van God en zal eeuwig bestaan. Hij zal heersen in het midden Zijner vijanden. Hij zit in de hemel in het midden van Zijn liefhebbers, maar op aarde heerst Hij in het midden Zijner vijanden, die Hem haten en tegen Hem strijden. Maar Hij weet, wie dat zijn en waar zij wonen en wat zij tegen Hem ondernemen willen. Hij heeft geen spionnen nodig om de plannen van Zijn vijanden te doorgronden. Hij weet, waar de troon des satans is, maar Hij bereikt Zijn doel in weerwil van de boosaardige listen en machten der hel, die Zijn troon niet zullen doen wankelen_

De beloften van de Vader voor de Zoon zijn onverbrekkelijk, evenals de beloften van God de Vader, die bestemd zijn voor Zijn gunstgenoten, vanaf de beloften aan de gevallen in het paradijs, vernieuwd eri steeds duidelijker verklaard, tot op de tijd des Nieuwen Testaments toe.

Het koningshuis van David naar het vlees ging ten onder, maar naar de geest zal het in Christus eeuwig bestaan. Hij heeft recht op troon en kroon wegens verdienste en toepassing, Hij heeft dat koninkrijk gekocht met de dure prijs van Zijn bloed en de volmaakte gehoorzaamheid aan de wil des Vaders.

Maar ook Christus moest die kroon ontvangen in een afsnijdende weg van diepe vernedering. Het werd eerst een weg van smaad en hoon, van de zijde der farizeeën en schriftgeleerden, en die weg naar het bange Gethsémané was uitermate afsnijdend, omdat Hij betalen moest, hetgeen Hij niet geroofd had. Hij moest buigen voor het heilig Goddelijk recht, hoewel Hij het niet geschonden had. En op Golgótha in een diepe smadelijke doodsnoed verkerende, vervulde en verheerlijkte Hij het recht Gods.

Hij verwierf niet alleen het recht op de koningstroon en kroon, maar ook op het onvergankelijk priesterschap naar de ordening van Melchizédek. En daarom zegt de tekst, dat de Vader Hem die kroon geven zal.

Eerst moest Hij dragen de doornenkroon, met de rietstok scepter in Zijn heilige hand, maar in Zijn opstanding uit het graf werd Hij van de Vader gekroond als de opgestane Levensvorst, en bij Zijn hemelvaart werd Hij gekroond tot Hemelvorst, aangebeden en bejubeld door ontelbare heilige engelen en verlost zondaren. En zittende aan de rechterhand des Vaders in de hoogste hemelen regeert Hij in recht en genade over het ganse heelal, want de vader heeft de sleutel van het wereldgebeuren gelegd in Zijn doorboorde Middelaarshanden. Bij Zijn weder; komst op de wolken, om te oordelen de levenden en de doden, zal Hij al Zijn vijanden, de kleinen en groten, leggen als een voetbank onder Zijn voeten. De Vader zal Hem de eerkroon op het hoofd zetten, en de satan met zijn ganse hellemacht zal het niet kunnen keren. Hij zal Hem die geven met behoud van al Zijn Goddelijke deugden, maar ook tot onuitsprekelijke vreugde van alle uitverkorenen.

Dat staat bij de Heere, Die onveranderlijk is vast, want hemel en aarde mogen voorbijgaan, maar Zijn woorden zullen waar gemaakt worden. Ik kroon Hem, zegt de Heere, voor Zijn volk maar ook in. Mijn volk, dat in Zijn kroning een bron van rijke vertroosting heeft, en Hem die heerlijke kroon en heerlijke scepter van ganser harte gunt, als Hij door Woord en Geest Zijn heerlijkheid vertoont en Zijn liefde uitstort in hun hart. Zij hebben er wat van geleerd, dat hun de kroon van het hoofd gevallen was door de val van Adam in het paradijs, en dat zij vanwege de erf- en dadelijke schuld verdoemelijk waren in de ogen van de heilige en waarachtige God, uit Wiens hand zij voortgekomen waren.

Voor de val stond Adam, als beelddrager Gods, als onderkoning over de werken Zijner handen, maar door moed- en vrijwillige ongehoorzaamheid heeft hij zichzelf en al zijn nakomelingen in die diepe ellende gestort, terwijl zij bovendien er van nature blind voor waren, om die ellende te zien.

Maar als de ogen opengaan door Woord en Geest tot ware levendmaking, gaat de mens bekend worden met de grote breuk die er ligt tussen de Schepper en Zijn van Hem vervreemde schepselen, die wel geen redeloze dieren geworden zijn, maar redelijk-zedelijk schepsel gebleven zijn, zodat zij verantwoordelijk zijn gebleven voor hun doen en laten.

Maar de mens is een ontkroonde koning, die toch koning wezen wil en de kroon op zijn hoofd wil houden, en daarom moet die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd worden, dat wil zeggen, dat verwachtingen van onszelf, van eigen gerechtigheid moeten afgesneden worden, want de mens zoekt op verschillende manieren terug te krijgen, wat hij in het paradijs verloren is en dat is nu nog nooit één mens gelukt. Verlossing wordt niet verkregen door de werken der wet, om de kroon weer op het hoofd te krijgen. Of men zoekt het bij Gods volk, dat wel eens te vroeg de kroon opzet.

Het loopt al op niets uit, geen middel buiten Christus kan er baten, totdat Christus Zich in de ziel openbaart, versierd met Zijn Middelaarskroon. Welk een verwondering dat baart voor de diep vernederde en van zichzelf ontledigde zondaar, weten alleen degenen, die het te beurt gevallen is. Dan wordt het diep in de ziel gevoeld, dat Christus alleen een Goddelijk recht heeft om gekroond te worden, en dan gaat men zingen:

*Maar eeuwig blinkt de gloriekroon
Op 't hoofd van Davids grote Zoon.*

En als het ons dan gegeven mag worden, dat onze ontkroning zich herhaalt bij de

voortdurendheid, dan gaat Hij waar maken, wat er staat in Psalm 103: 3 en 4: "Die al uw ongerechtigheid vergeeft, die al uw krankheden geneest. Die uw leven verlost van het verderf, Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden." Dat had David ondervonden en daar ondervindt al Gods volk wat van, hetzij in meerdere of in mindere mate, in zo ver men zulk een weldaad met een gelovig hart aanneemt.

Hoe meer genade Hij in de mens verheerlijkt, hoe meer Hem de eerkroon gegund wordt. Hoe meer dankbaarheid het hart van Zijn gunstgenoten vervult, hoe meer men verlangt om overgezet te worden uit dit moeitevolle leven, in het eeuwige leven, want aldaar zal geen nacht zijn van geestelijke duisternis, en daar wordt gewandeld bij het licht van de Zon der gerechtigheid. In dit leven is alles zo ten dele en gebrekkig en kan het geestelijk leven soms zo onder de as liggen, en alle dingen van, de aarde kunnen het hart soms zo vervullen, dat de ziel er moe en mat van wordt en men jaloers wordt op degenen, die al juichen voor Gods troon en hun genadekroon neerleggen voor Christus' erekroon.

De beloften van het genadeverbond, die bestemd zijn voor alle ware bondelingen, dat zijn degenen, die door het geloof met Christus verenigd zijn.

Of, kort gezegd, allen die getrokken zijn uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht, zijn dezelfde in wezen als die Christus zijn gegeven, als hun plaatsbekledend Hoofd, en zij ontvangen ze uit de hand van Christus, in Wien al de beloften Gods ja en amen zijn, Gode tot heerlijkheid. Indien ze niet vast lagen in Christus, wat zou er dan van de beloften ten aanzien van de uitverkorenen worden? Door de verwoede aanvallen van de vorst der duisternis en de nooit te verzoenen vijandschap der wereld en de onophoudelijke afdwalingen van Gods kinderen zelf, zouden de geschonken beloften verloren gaan.

Grote en dierbare weldaden ontvangen Gods gunstgenoten voor het tegenwoordige en voor het eeuwige leven. In het natuurlijke kunnen kruisen drukwegen hun deel zijn, het uitnemendste hunner dagen kan zelfs nog vol moeite en verdriet zijn in het natuurlijke leven, er kunnen zelfs grote noden moeten doorworsteld, doch roepende tot de Heere in de benauwdheid die zij hadden, verlost Hij ze uit hun angsten. In krankheid verandert Hij hun ganse leger. Als door druk gebogen, Gods volk geen uitkomst ziet, opent Hij weer wegen, waarlangs hun voet kan gaan, zelfs wel zo, dat hun vijanden beschaamd en verwonderd staan.

Maar de weldaden na dit leven zijn zo onuitsprekelijk groot, dat geen oor het heeft gehoord, en geen oog het heeft gezien en dat het nog nooit in een mensenhart is opgeklommen, wat God bereid heeft voor degenen, die Hem liefhebben in waarheid en oprechtheid. Eeuwige blijdschap zullen hun ziel vervullen en God zal alle tranen van hun ogen afwissen. Geen nachten van geestelijke duisternis en bestrijding zullen zij behoeven te doorworstelen, want de Heere zal hen wezen tot een eeuwig licht. Daar mogen zij rusten van al hun arbeid. Daar zullen liefde en vrede heersen. *Waar twist en wrok verdwijnt, zal alles door de vrede bloeien.*

Er zijn geen woorden voor om het geluk van Gods volk te vertolken, want daar zijn onze woorden te arm voor. Wij lezen in de Schrift, Rom. 8: 28: *Alle dingen moeten medewerken ten goede, degenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.*

Maar krijgen zij de natuurlijke weldaden nu uit het verbond met Noach, zoals Dr. Kuyper leerde, of uit het genadeverbond?

Wij geloven dat de Heere Zijn gunstgenoten bewaart, ondersteunt en verzorgt in de betoning Zijner gunst uit het genadeverbond in Christus, zodat het weinige dat de rechtvaardige heeft, beter is dan de overvloed van de goddelozen. De beloften Gods

gaan over de ziel en het lichaam van al Zijn volk, want zij worden bewaard en toebereid tot de eeuwige gelukzaligheid. De godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens. Jes. 33: 15-16 leert het ons: "Die in gerechtigheden wandelt en die billikheden spreekt, die het gewin der onderdrukkingen verwerpt, die zijn handen uitschudt, dat zij geen geschenken behouden; die zijn oor stopt, dat hij geen bloedschulden hore, en zijn ogen toesluit, dat hij het kwade niet aanzie, die zal in de hoogten wonen, de sterkten der steenrotsen zullen zijn hoog vertrek zijn; zijn brood wordt hem gegeven, zijn wateren zijn gewis."

In dagen van honger, als het zwarte paard van de honger rijdt, en een maatje tarwe verkocht wordt voor een penning, zal de olie ter verkwikking en de wijn ter vervrolijking van Gods volk niet beschadigd worden. God zal ze dragen in de kracht van Zijn verbond. De Heere zal ze beschermen, want Hij zal zijn Engelen van u bevelen, dat zij u bewaren op al uwe wegen. In hun krankheden verandert Hij hun ganse leger en keert alle verbondskastijdingen ten hunnen nutte.

Wel is waar, dat zij ook moeten sterven, als zij hier op aarde Gods Raad hebben uitgediend, maar de dood is verslonden tot overwinning en een doorgang tot het eeuwige leven, hetwelk zij van stonde aan naar de ziel, en ten jongsten dage naar ziel en lichaam beide; beërven zullen.

Maar er zijn ook geestelijke weldaden des Verbonds voor allen die van Adam afgesneden en in Christus de tweede Adam ingeënt zijn.

Ten eerste hebben zij de belofte des Heiligen Geestes, waarvan we lezen in Jes. 44: 3: "Want Ik zal water gieten op de dorstigen en stromen op het droge. Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten en Mijn zegen op uw nakomelingen." Zie ook Ezechiël 36: 27: "En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen." Tot de geestelijke weldaden des Verbonds behoort ook de belofte der levendmaking, Efése 2: 1: "En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden." En Ez. 37:14: "En Ik zal Mijn Geest in u geven, en gij zult leven, en Ik zal u in uw land zetten; en gij zult weten, dat Ik, de Heere, dit gesproken en gedaan heb, spreekt de Heere."

Maar ook geheel duidelijk spreekt de Heilige Schrift van de belofte van het zaligmakende geloof. 2 Cor. 4: 13: "Dewijl wij nu dezelfde Geest des geloofs hebben, gelijk er geschreven is: Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken; zo geloven wij ook, daarom spreken wij ook." Zo ook Efése 2: 8: "Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme." En David spreekt er van in Psalm 27: 13: "Zo ik niet had geloofd, dat ik het goede des Heeren zou zien in het land der levenden, ik ware vergaan."

Hoe duidelijk blijkt hieruit hoe belangrijk die belofte van het genadeverbond is. Het is dan ook onmogelijk om Gode te behagen zonder geloof. Het zaligmakende geloof wordt geschonken aan allen voor wie de Heere Jezus geleden heeft en gestorven is, maar ook aan die alléén, hoewel menigten van mensen denken dat zij het geloof hebben, en dat het hoogstens maar verstandswerk is, omdat het niet werkt door de liefde, en het niet door Woord en Geest gewerkt en ingestort is bij de levendmaking, zijnde de wedergeboorte in engere zin.

Wel kan het lang duren voordat men gelooft en weet, dat men de genade des geloofs van God ontvangen heeft. Want niet alleen wordt het geloof geschonken aan volwassenen of ouderen maar ook wel eens in kinderharten, soms zelfs in nog heel jonge kinderen. En die kunnen dat zelf niet bezien en ook de ouders meestal niet,

soms maakt de Heere het alleen maar bekend in het hart van Zijn gunstgenoten. Maar ook veel volwassenen lopen met de grote vraag of zij onder de belofte liggen, die het geloof verzekert en verzegelt in het hart der ware begenadigden.

Het geloof kan zo zwak zijn, het geloofslicht zo weinig en de geloofskracht zo gering, dat de satan er zijn rampzalig spel van bestrijdingen mee speelt. Christus is het grote voorwerp des geloofs, Hij die zo diep heeft willen buigen, dat Hij de menselijke natuur heeft aangenomen tot Zijn Goddelijke Persoon, tot enigheid des Persoons. Hoewel Hij de eeuwige Zone Gods is en blijft, heeft Hij de ware menselijke natuur aangenomen, uit het vlees en bloed der maagd Maria door de werking des Heiligen Geestes. Hij heeft naar lichaam en ziel, de ganse tijd Zijns levens op de aarde, maar inzonderheid aan het einde Zijns levens, de toorn Gods tegen de zonde des gansen menselijken geslachts gedragen, opdat Hij met Zijn lijden, als met het enig zoenoffer, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis verlost en ons genade, gerechtigheid en het eeuwige leven verwierf.

Het geloof heeft Hem tot een Voorwerp, dat wil zeggen, coat men Hem van harte liefheeft, op Hem alleen het oog gevestigd heeft, Hem tot Koning begeert, en uitgeroepen heeft, met verloochening van zichzelf en alle eigengerechtigheid, en dat men begeert Hem steeds meer te leren kennen, en dat niet alleen in de staat van Zijn verhoging, zittende aan de rechterhand des Vaders, alwaar Hij altijd leeft om voor Zijn volk te bidden, hen te leiden, te regeren en te beschermen als Profeet, om hen te leren en te onderwijzen in de weg die tot de zaligheid leidt. Maar ook als de enige Hogepriester, Die met Zijns Zelfs offerande intreedt bij de Vader voor allen, die Hem van de Vader zijn gegeven. En als Sions eeuwige Koning, Die zijn onderdanen bijeen vergadert uit alle volkeren der aarde.

Het geloof ziet af van alles buiten Hem, en leunt en steunt op Hem en Zijn volmaakte gerechtigheid. Dat geloof overwint de wereld, die in het boze ligt, en doet de wereld zoveel mogelijk ontvluchten. Het is jammer, dat het geloof bij velen zo zwak is en jarenlang blijft, zodat de lof des Heeren zo weinig bezongen en de blijdschap zoveel gemist wordt, hoewel de Heere zegt: "Hiertoe heb Ik Mij dat volk geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen."

Men zou kunnen vragen, *waar toch de oorzaken liggen aan de zijde van de gelovigen?* Om er enkele te noemen, door gebrek aan licht blijft men, ondanks een beginsel van een nieuw leven, maar zien op zichzelf, met alle gebreken van de ongedode oude natuur en het vlees onderwerpt zich der wet Gods niet, maar wil zich opknappen voor God, niet beseffende, dat men zichzelf en Christus daarmee in de weg staat, want Hij wil een volkomen Zaligmaker zijn. Hij wil alleen de eer hebben van het ongeveinsd oprecht geloof zonder inmenssels van menselijke welwillendheid.

Het geloof zelf nu is een vaste grond der dingen, die men hoopt, en een bewijs der zaken, die men niet ziet, want door hetzelfde hebben de ouden getuigenis gekregen en zijn begerig naar een beter vaderland, te weten de hemel. Welken door het geloof koninkrijken hebben overwonnen, gerechtigheid geoefend, de beloftenissen verkregen, de muilen der leeuwen toegestopt. De kracht des vuurs hebben geblust, de scherpte des zwaards zijn ontvloden, uit zwakheid krachten gekregen hebben, in de strijd sterk geworden zijn, heirlegers der vreemden op de vlucht hebben gebracht.

O, wat zijn ze rijk bevoorrecht, die dat zaligmakend geloof bezitten, ook al heeft men door zwakgelovigheid er de zalige bate en vrucht niet van.

Maar wij lezen Jeremia 17: 10: "Ik, de Heere, doorgrond het hart en proef de nieren, en dat, om een iegelijk te geven naar zijn wegen, naar de vrucht zijner handelingen." De alwetendheid Gods blik door tot in de diepste schuilhoek van het menselijk hart.

De genadegaven, die Hij Zelf gegeven heeft, zou Hij die niet erkennen als Zijn eigen werk? Gewisselijk, en Hij zal Zijn werk nooit loslaten, en Hij zal dat bekronen en openbaar maken door de vrucht Zijner handelingen. Het geloof is de vrucht van de werking des Heiligen Geestes.

En toch wordt die Geest nog vaak door ongelovigheid van Gods kinderen bedroefd, doordat zij Zijn gezegend werk in twijfel trekken en verdenken. Zij kunnen tegen de bestrijdingen van de vorst der duisternis onmogelijk op vanwege de zwakheid huns geloofs. Hoe vaak worden zij nog aangevallen, dat het allemaal maar verstandswerk is en uit kracht van opvoeding, of ze vallen in de handen van verkeerde leidslieden, want dat komt ook voor. Er zijn kinderen Gods, die weliswaar genade hebben, maar in het leiden van eerstbeginnenden en zwakgelovigen een verkeerde behandeling toepassen, soms zelfs liefdeloos en vol wantrouwen, waarin zij zich zeer bezondigen. Zij hadden moeten zoeken naar de eigenschappen des geloofs, zonder enig vooroordeel.

Gunnende liefde wordt in onze dagen helaas maar teveel gemist, omdat de praktijk der godzaligheid een schier onbekende zaak is geworden. En die zo hard gehandeld hebben met de lammeren van Jezus' kudde, krijgen meestal een hevige storm te doorworstelen, voordat zij de veilige haven aan de kust der eeuwigheid binnenvaren.

Maar er is nog meer. *De beloften van het genadeverbond zijn meervoudig.*

Er is ook een belofte van rechtvaardigmaking. Jes. 53: 11 "Om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien en verzadigd worden; door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken, want Hij zal hun ongerechtigheden dragen." De rechtvaardigmaking houdt in, vergeving van alle zonden, bedreven met gedachten, woorden en werken, en een recht in Christus op het eeuwige leven, door het geloof in Jezus Christus. *Alzo dat, al is het, dat mijn consciëntie mij aanklaagt, dat ik tegen al de geboden zwaarlijk gezondigd en geen derzelve gehouden heb, en ik nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God, zonder enige mijner verdienste, uit loutere genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja als had ik ook al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, voorzover ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem.* Zondag 23.

Gods volk is dus alleen door het geloof rechtvaardig, omdat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus hun gerechtigheid voor God is, en dat zij dezelve niet anders dan alleen door het geloof aannemen en zich toe-eigenen kunnen, zoals de H. C. zondag 23 leert. Rom. 3: 24 zegt het ook: "En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is." Welk eek grote weldaad is het toch, om geloof te ontvangen door de werking des Heiligen Geestes, op grond van de verdienste van Christus.

Het oprechte volk des Heeren mag wel eens getuigen, dat zij rechtvaardig zijn voor God alleen door een waar geloof in Jezus Christus.

Het oprechte geloof is niet alleen een zeker weten of kennis, waardoor wij het al voor waarachtig houden, wat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een zeker vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest in het hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken zij, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus. Zondag 7.

De rechtvaardigmaking is dus een vrijspreking van schuld en straf en een in Christus geheiligd recht op de eeuwige zaligheid als een belofte van het genadeverbond. Voor God rechtvaardig, dat is niemand van nature, wij allen zijn verdoemelijk voor God. Rechtvaardig voor God wordt ook niemand door eigen toedoen, want uit de werken

der wet wordt geen vlees gerechtvaardigd voor God. Rechtvaardig is alleen hij, die aan het vlekkeloos recht Gods voldoening schenkt. Niemand in hemel of aarde kon ooit iemand verlossen.

De rechtvaardiging is een belofte van het genadeverbond en zij is dan ook de bate des geloofs. Maar hoe komt een verloren Adamskind aan dat rechtvaardigmakende geloof? Het is door ons reeds genoemd een werking van de Heilige Geest.

Van nature zijn wij volkomen blind voor onze diep ellendige staat en toestand, en leven wij zorgeloos voort onder de macht van het godonterend ongeloof. Dan kennen wij God niet en onszelf niet, en beseffen onze hemelhoge schuld niet. Doch als de Heilige Geest de blinde ogen opent en de dove oren doorboort, dan krijgen wij met een heilig en rechtvaardig God te doen, Die ons door Woord en Geest trekt.

De ontdekking van schuld en verlorenheid doet de ziel uitroepen: *Is er enig middel om de welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen?*

Als wij met alles aan een eind gekomen zijn en het God behaagt Zijn Zoon aan ons te openbaren, dan komt er een toevluchtnemend geloof, dat doet vluchten tot Jezus met al de zonden en ellenden. Bij de opwas in die genade en bij de versterking van het geloof is het dat men geloven mag, zalig te worden door het verzoenend lijden en sterven van de Heere Jezus Christus. Alleen als het in oefening is, hebben zij er de zalige bate van, maar dat is helaas niet altijd zo. Licht en donker wisselt af op de weg naar de hemel.

Vele bestrijdingen van de vorst der duisternis maken het leven van de kinderen des lichts zwaar en moeilijk, bovendien gaan ze meestal door vele verzoeken en beproevingen heen, zodat zij vaak een zware strijd tegen de driehoofdige doodsvijand, de zonde, de wereld en het eigen vlees hebben. Maar zij zijn buitengewoon bevoorrecht, die vrijgesproken zijn van schuld en straf en in Christus met God verzoend en bevredigd mogen zijn. Zij mogen weten, wat grote dingen God aan hun ziel gedaan heeft. Maar niet al Gods kinderen komen tot de volle zekerheid des geloofs, de Heere is zo vrij en souverain in de mededeling van de geestelijke gaven. Wel moet er naar gestaan worden om Christus niet alleen te mogen kennen, maar ook te mogen omhelzen als de eigen persoonlijke Borg en Zaligmaker, want in Hem is alles wat nuttig en nodig is op weg en reis naar de eeuwigheid. Men mag er om bedelen aan de troon der genade, maar het valt niet te dwingen.

Laten de ware oprechte zoekende zielen maar heilig jaloers zijn op de meer geoefende kinderen Gods, die van hun zijde met ootmoedigheid bekleed, uit de goede schat des harten oude en nieuwe dingen mogen voortbrengen, bedoelende niet zichzelf, maar de ere Gods en des naasten eeuwig zieleheil. Want daartoe zijn zij geformeerd, opdat zij Gods lof zouden verkondigen en Zijn wonderen zouden vertellen. Als de schuld niet meer drukt en de wet niet meer vloekt, is er toch overvloedige aanleiding om de Heere te loven en te prijzen voor zoveel onverdiende goedheid en genade!

Maar er zijn ook beloften van het genadeverbond, betreffende de heiligmaking, zie maar Ezechiël 11: 19 en 20: "En Ik zal hun enerlei hart geven, en zal een nieuwe geest in het binnenste van u geven; en Ik zal het stenen hart uit hun vlees wegnemen en zal hun een vleses hart geven; opdat zij wandelen in Mijn inzettingen, en Mijn rechten bewaren en dezelve doen; en zij zullen Mij tot een volk zijn, en Ik zal hun tot een God zijn."

Deze belofte van het genadeverbond wordt vervuld bij allen, die God voor de zaligheid in het hemelse Kanaän heeft bestemd. Allen die geheiligd zijn, hebben een nieuwe geest, een nieuw karakter, een nieuwe lust, geheel verschillend van de vorige. Zij handelen uit nieuwe beginselen, wandelen naar nieuwe regels en zoeken nieuwe

doeleinden. Een nieuwe naam en een nieuw uiterlijk zal niet baten, zonder een nieuwe geest. Zo iemand in Christus is, hij is een nieuw schepsel. Hij heeft een nieuw hart van de Heere gekregen en een nieuwe tederheid in het geweten en onderwerping aan de heilige wil Gods.

God zal het stenen hart uit hun vlees, uit hun verdorven natuur wegnemen. Het stenen hart kan niet gevoelig gemaakt worden, zelfs oordelen of barmhartigheden zijn daartoe niet in staat. De verschrikkingen van Sinaï, de liefde van Christus en de beloften des Evangelies, niets vermag het harde hart te breken.

De doodstaat van de natuurlijke mens is vreselijk. Wee de mens, die de Heere overgeeft aan de verharding des harten. Het wordt in het minst niet beseft hoe zwaar dat oordeel is, want dezulken gaan voor eeuwig, onherroepelijk verloren. Maar bij de uitverkorenen gaat de Heere een groot wonder werken. Hij neemt het stenen hart weg en gaat een vlesens hart geven, dat gevoelig is voor geestelijk leed, maar ook voor geestelijk goed. Hij zal het zacht maken en vatbaar voor indrukken. Dit is Gods werk, het is Zijn belofte het te zullen geven aan al degenen, die God de Vader ter verlossing aan de Zoon gegeven heeft, die Hij met Zijn dierbaar bloed van de aarde gekocht heeft, en die Hij liefheeft met een eeuwige liefde.

De belofte van het genadeverbond omtrent de heiligmaking is onafscheidelijk verbonden aan de belofte van de rechtvaardigmaking, want deze twee, de rechtvaardigmaking en de heiligmaking zijn onderscheiden, maar nooit van elkander te scheiden. Die gerechtvaardigd wordt van de schuld der zonde, wordt in de heiligmaking gereinigd van de smet der zonde. Die het waarachtig geloof in de mens gewrocht heeft door het gehoor van het Woord Gods, door de werking van de Heilige Geest, wederbaart en maakt tot een nieuwe mens, doet leven in een nieuw leven, en maakt vrij van de slavernij der zonde. Daarom is het zo ver vandaar, dat dit rechtvaardigmakende geloof de mensen zou doen verkouden in een vroom en heilig leven, dat zij daarentegen zonder dit geloof nimmermeer iets doen zullen uit liefde tot God, maar alleen uit liefde voor zichzelf en uit vrees van verdoemd te worden.

Het is onmogelijk, dat het zaligmakend geloof niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid, want het geloof werkt door de liefde, uitgestort in het hart, door de Heilige Geest. Want het is door het geloof in Christus, dat Gods volk gerechtvaardigd wordt, en daarin is het geluk van Gods volk gelegen, dat zij in Christus door het geloof vergeving der zonden hebben. Om niet, uit enkel genade vergeving van zonde te hebben, zo volkomen, alsof zij nooit een zonde gekend of gedaan hebben, en zelfs in Hem, Die het voor hen verworven heeft een geheiligd recht te hebben op het eeuwige leven, dat is groter rijkdom, dan al de schatten van deze ondergaande wereld. Alleen te leunen en te steunen op Christus en Zijn eeuwigdurende gerechtigheid, dat geeft rust en vrede in het hart, want als wij op onszelf steunende voor God zouden moeten verschijnen, dan moesten wij zeker verslonden worden.

Helaas is bij de meesten van Gods kinderen het geloof niet sterk genoeg, om door de rust en vrede, in geestelijke blijdschap door het leven te gaan. Veel bestreden door satan, weinig geestelijk licht en geen gedegen kennis van de grondslagen van de waarheid, doet hen vaak klagen: Ik vrees, dat ik nog alles mis, en dat mijn werk geen waarheid is, maar toch hebben en houden zij een verborgen leven met de Heere. Al geven ze de moed wel eens op, de Heere, Die getrouw is, laat nooit varen wat Zijn hand begonnen is.

Nogmaals, de heiligmaking is een belofte van het genadeverbond. "Dewijl wij dan deze belofte hebben, geliefden, laat ons onszelf reinigen van alle besmetting des vleses en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods", 2 Cor. 7: 1.

De belofte, waarvan sprake is in deze tekst luidt: "En Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen en dochteren zijn, zegt de Heere, de Almachtige."

Hoe groot is de gunst van God, die Hij de ware gelovigen verleend en beloofd heeft. Hij heeft gezegd hun Vader te zijn, en dat zij Zijn zonen en dochteren zijn zullen. Groter geluk en weldadigheid is er niet dan dat. Daarom zou het grote ondankbaarheid zijn, als Gods gunstgenoten zich zouden vermengen met ongelovigen. Zij hebben die belofte, zij lagen onder de belofte, want zij waren kinderen der belofte.

Maar niet alleen de ware gelovigen in Corinthe in de dagen van de apostel, want wij vinden deze zelfde belofte voor de gelovige Israëlieten in Jeremia 31: 32 en 33: "Niet naar het verbond, dat Ik met hun vaders gemaakt heb, ten dage als Ik hun hand aangreep, om hen uit Egypteland uit te voeren, welk Mijn verbond zij vernietigd hebben; hoewel Ik hen getrouwd had, spreekt de Heere; Maar dit is het verbond, dat Ik na die dagen met het huis van Israël maken zal, spreekt de Heere: Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn."

Al Gods kinderen van alle volken en alle tijden liggen onder deze heilrijke belofte. Het is een rijke, een ware, een van God gegeven belofte voor allen die wedergeboren zijn door Woord en Geest en een nieuw leven omdragen in de ziel. Dat hebben ze te danken aan de verdienste van de Heere Jezus Christus, die geleden heeft en gestorven is tot vergeving van al hun zonden en tot verzoening met God. Dat hebben zij verkregen door inplanting van het geloof in hun hart. Het is een belofte uit vrije genade gegeven, aan in zichzelf verloren zondaren.

Zij hebben God tot hun Vader, want Hij is een Man der weduwen en een Vader der wezen. Zij hebben de Heilige Geest tot een Inwoner in het hart en Die getuigt met hun geest, dat zij kinderen Gods zijn.

Deze belofte haalt Paulus aan als een drangreden om alle omgang met ongelovigen af te breken, want het voert af van de zuiverheid in leer en leven. Omgang met de ongerechtigheid verleidt tot ongerechtigheid.

Door met hen, die in duisternis wandelen en leven te verkeren, zullen zij in geestelijke duisternis terecht komen. Zij zijn als een tempel Gods en mogen zich niet verontreinigen door gemeenschap te onderhouden met afgodendienaars. Afscheiding, afzondering, losmaking van de wereld is zeer noodzakelijk.

Niemand kan twee heren dienen, en daarom de Heere alleen, niettegenstaande het u moeite en verdrukking brengen zal van de zijde van de werelddienaars. Naar aanleiding daarvan vermaant Paulus met de drang ener heilige aandrang: "Dewijl wij dan deze belofte hebben, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alle besmetting des vleses en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods."

Welk een vriendelijke, liefdevolle aanspraak, Paulus komt niet uit de hoogte, al was hij een apostel met macht en gezag bekleed. Hij stelde zich met hen als op één lijn, zeggende: "Laat ons onszelven reinigen."

Met zijn rijke gaven en grote geleerdheid gebruikt hij zijn van God gekregen macht met minzame zachtmoedigheid en grote zelfverloochening, en dat was een klaar bewijs van de praktijk der godzaligheid.

Hij is hierin een voorbeeld ter navolging voor alle ambtsdragers, die gesteld zijn om leiding te geven in de gemeenten des levenden Gods.

Het gaat helaas wel eens heel anders bij het vermanen van de afgedwaalden. Maar hoe meer genade de Heere wil geven, hoe zachter en ootmoediger de mens wordt, als gevolg van de vernieuwing naar Gods beeld. Paulus noemt de gelovigen te Corinthe zijn geliefden, omdat hij ze liefhad in God en Christus. Hij zegt niet, dat ze dit of dat

moeten doen in eigen kracht. Hij wist heel goed uit eigen ervaring, dat er dan niets van terecht kwam.

Maar ziende met de ogen des geloofs op de belofte, in afhankelijkheid van Christus' kracht, zegt hij: "Laat ons onszelf reinigen", opdat wij als priesterlijke kinderen Gods, versierd mogen zijn met een onbezoedeld priesterkleed, dat zo licht bevlekt kan worden door de zonde.

Laat ons onszelf reinigen, al zijn zij voorwerpelijk rein, aangemerkt in Christus, en al ziet God de Vader geen zonde in Zijn Jakob en geen overtreding in Zijn Israël, toch zijn Gods kinderen nog gebrekkig en onrein ten aanzien van de heiligmaking. En wat hebben ze nog te worstelen met het inwonend bederf. Onrein zijn zij zo menigmaal door verkeer en doorgang door een zondige wereld. Hoe meer ontdekkend licht ze krijgen, hoe meer besef van overblijvende onreinheid in alles. Maar het reinigen van onszelf wil dan ook betekenen een gelovige gebruikmaking van Jezus Christus.

Het is een toegaan tot het watervat, ter reiniging van de tempel des lichaams. Van alle besmetting des vleses moeten wij onszelf reinigen, en dat zijn bedreven zonden, maar ook de zonden van nalatigheid, dat is het zwijgen, waar gesproken had moeten worden. Het zijn de zonden, die bedreven worden met het vlees, het lichaam, gelijk bij de afgodsfeesten zoveel gebeurde.

De gemeente te Corinthe bestond voor het grootste deel uit leden, die uit de heidenen waren naar hun afkomst. Overspel en hoererie werd bij de heidenen als niets geacht, men bedreef de gruwelijkste zonden onder een schijn van godsdienst, maar aan de afgoden. En nu waren zij leden der christelijke gemeente en moesten zij er goed om denken, dat niet alleen hun ziel, maar ook hun lichaam God toebehoorde, omdat Christus in Zijn lichaam had geleden. Ook dat lichaam is duur gekocht, tot vrijmaking van de macht der zonde. Daarom moet het ook gereinigd worden en dienstbaar gemaakt aan Christus. Het gehele lichaam, dus ook alle lichaamsdelen, ook de tong.

Wij zijn zo onrein, ook in onze taal, die wij spreken met het verkeer in de wereld. Maar niet alleen moeten wij ons reinigen van de besmetting des vleses, maar ook die des geestes, dat is in de ziel, het innerlijk gedachteleven van de ziel. Wie durft en kan zeggen, mijn hart is zuiver en oprecht voor God, de grote Hartenkenner? Onze ziel is verwoest door de zonde, gans melaats voor God. Reiniging van de ziel is zeer noodzakelijk, maar het is geheel het werk van Christus en de Heilige Geest. En toch, laat ons onszelf reinigen, dat is, laat ons werkzaam zijn, om de ziel gereinigd te krijgen, keer op keer in het bloed van Christus. Laat de onreinheid ons tot Christus drijven om reiniging.

De lijdelijke heiligmaking, dat is de vernieuwing van hart en leven, is een werk Gods, en de dadelijke heiligmaking is het strijden tegen de zonde en het inwonend bederf, waartoe nodig is, het aandoen van de gehele wapenrusting Gods, om in die strijd niet onder te liggen en altijd sterke tegenstand te bieden.

Het is een noodzakelijke vermaning, dat blijkt ook duidelijk uit het leven van de Bijbelheiligen, en dan denken wij daar niet aan om eigen zonden en gebreken goed te praten, maar om te bewijzen, dat in dit leven alles zeer ten dele en gebrekkig is. En het tot onze lering te voren beschreven zijnde, denken wij aan Noachs dronkenschap, Abrahams leugen, Mozes' drift en Jobs vervloeking, Davids overspel, Salomo's afgoderij en Petrus' verloochening, maar vooral ziende op eigen gebreken, onreinheid en het toegeven aan de zonde. De doelstelling van die liefdevolle waarschuwing ligt in de woorden: *voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods.*

En dan letten wij op het tweetal grote weldaden, vloeiende uit het genadeverbond en

de opstanding van Christus.

De rechtvaardigmaking neemt de schuld, de heiligmaking de smet der zonde weg. De rechtvaardigmaking geschiedt volmaakt en de heiligmaking geschiedt trapsgewijs. En toch zijn rechtvaardigmaking en heiligmaking niet van elkander af te scheiden, gelijk de anti-nomianen doen, de vijanden van de ware kinderlijke vreze des Heeren. Paulus had een zware strijd te strijden met de wettische leraren, die de gemeenten, overal verspreid, beroerden met hun drijven, dat de gelovigen uit de heidenen moesten besneden worden en de wet van Mozes moesten onderhouden, maar zij waren in de grond van hun bestaan vijanden van de vrije genade Gods in Christus en van de evangelische gehoorzaamheid, die Paulus bedoelt in het woord van onze tekst.

Die denken, dat in het leven van Gods gunstgenoten op aarde de heiligmaking in de volmaaktheid te bereiken is, zijn evengoed blind, van verre niet ziende, en hebben geen ontdekkend licht, om te zien de inwonende zonde der geheel verdorven menselijke natuur, die tot het einde van hun leven voor het oprechte volk van God een bron van gedurige droefheid en strijd is.

En wat is dus de praktijk in de beleving van evangelische heiligmaking?

Dat de persoon van Gods volk wel geheel vernieuwd is, maar de natuur is verloren en verdorven, en wordt slechts vernieuwd voor zover de genade werkt. De bediening des Geestes en het zaad van het Woord Gods blijft echter altijd in hen. Zij zijn verlost van de heerschappij van de zonde, maar de smet der zonde blijft hen aankleven tot de dood toe. Hun leven is niet meer in de zonde, maar toch worden zij vaak verrast en overrompeld door de zonde, die in hen woont.

De kinderlijke vreze Gods doet hen vlieden van de plaatsen der ijdelheid en zij haten de zonde. De gemeenschap met Christus maakt hen tot aller zonden vijand, en de gemeenschap met Gods kinderen bevordert ook de heiligmaking. Is er dan een voleindiging van de heiligmaking in de vreze Gods naar het woord van onze tekst? In dit tijdelijk leven is dat niet te verkrijgen, door niemand, zelfs niet de rijkst begenadigde, en niet door de meest geoefende. Evenwel blijft het ideaal wenken en de roeping om te strijden tegen de zonde blijft. Strijd de goede strijd des geloofs en grijp naar het eeuwige leven, was de goede raad, die Paulus aan Timotheüs heeft gegeven. Bevrediging geeft alleen een dicht bij de Heere leven, en daar mag wel eens een ruim sterven op volgen.

Maar hier in dit leven hebben Gods kinderen het menigmaal heel moeilijk. De voleindiging van de heiligmaking is in dit leven niet te verkrijgen, maar eenmaal, als de Raad Gods op aarde uitgediend is, zal de besmetting van de zonde in vlees en geest een einde nemen. Het is een nooit genoeg te waarderen voorrecht als de zonden uitgezuiverd mogen worden door de krachtige werking van de Heilige Geest.

Dat geluk valt helaas maar weinigen ten deel, en het gaat wel eens door zware beproevingen en moeilijkheden van kruis en druk heen, maar toch, in alle wederwaardigheden heeft Gods volk de belofte: "Ik zal u tot een Vader zijn en gij zult Mij tot zonen en tot dochteren zijn."

En daarin ligt de grondslag van de zaligheid, die zij beërven zullen. Een zaligheid, die geen oog heeft gezien, en die nog nooit in een mensenhart is opgeklommen. Daar zullen zij mogen rusten van al hun arbeid en een eeuwigdurende blijdschap zal hen vervullen. Hoe moesten alle mensen, die onder de waarheid leven, er naar staan, om deelgenoot te mogen worden van die dierbare belofte van het genadeverbond. De wereld gaat voorbij, met al haar begeerlijkheid, maar die de wil van God doet, blijft tot in der eeuwigheid. Al kleeft dat volk van God nog veel gebrek aan, zij zullen eens in Christus volmaakt heilig zijn.

Er is nog een dierbare belofte van het genadeverbond, namelijk de belofte van volharding, Jer. 32: 40: "En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hun weldoe, en Ik zal Mijn vreze in hun hart geven, dat zij niet van Mij afwijken."

De rechtvaardige zal uit zijn geloof leven, dat wil zeggen, die de Heere vrezen in waarheid en oprechtheid kunnen door het geloof op de Heere vertrouwen, want alle beloften Gods, die in Christus Jezus ja en amen zijn, Gode tot heerlijkheid, die zijn voor allen, die onder de beloften liggen, ook de belofte van de volharding in het geloof. Zij mogen en kunnen door hun geloof vredig en gelukkig leven en dat in voor- en tegenspoed, want de God aller genade laat ze nooit meer los en zij kunnen ook niet meer afvallen, want zij worden in de kracht Gods bewaard tot de zaligheid, die geopenbaard zal worden in de laatste tijd. Hoe gelukkig is de mens, die genade gevonden heeft in de ogen des Heeren, het is alleen door vrije soevereine genade Gods. En genade kan alleen door God geschonken worden met behoud van Zijn recht. Op grond van de volmaakte offerande, waardoor Christus voldoening gaf aan Gods recht, is voor een schare, die niemand tellen kan, een eeuwige zaligheid verworven en daarvan geeft Hij de toepassing door Zijn Woord en Geest, en nooit zal één van hen van het geloof vervallen en de wereld en de zonde toevallen, want zij worden in de kracht Gods bewaard.

Er is geen afval der heiligen en zij liggen onder bovenstaande rijke belofte van het genadeverbond. Het is de belofte van een eeuwig onverbrekelijk verbond, dat Hij, de God des Verbonds, maken zal, dat Hij van achter hen niet zal afkeren, om ze aan zichzelf over te geven, en dat Hij Zijn vreze in hun hart zal geven, dat zij van Hem niet zullen afwijken. Daarom schrijft de apostel Paulus aan de zo door hem geliefde Filippenzen 4: 6: "Weest in geen ding bezorgd, maar laat uw begeerten in alles, door bidden en smeken, met dankzegging bekend worden bij God."

Dat is een oprechte begeerte, met hart en mond te danken voor Zijn onuitsprekelijke genade en barmhartigheid, aan diep onwaardigen bewezen, waardoor zij met heilige onbezorgdheid, met al hun begeerten tot God mogen gaan.

Immers, deze noodzakelijke heiligmaking leidt tot zalige gemeenschap met God. Jaagt de vrede na met allen en de Heiligmaking, zonder welke niemand de Heere zien zal, Hebr. 12: 14. En zonder heiligmaking zal niemand de heerlijkheid Gods zien. Heiligmaking heeft betrekking op hetgeen onheilig is. God is heilig, Zijn Naam is heilig, dus is heiligmaking bij God geheel uitgesloten, evenals bij Jezus Christus, Die volmaakt heilig is naar Zijn beide naturen, al is Hij wel tot zonde gemaakt voor al de Zijnen. Als God Zichzelf en Zijn naam heiligt, dan betekent dat, dat Hij Zich verheerlijkt. Als wij lezen Ezech. 20: 41b: "en Ik zal in u geheiligd worden voor de ogen der heidenen", dan betekent dat, dat Hij zal verheerlijkt worden.

Als het gaat over de heiligmaking, dan is er de gedachte Gods omtrent een volk, dat Hij van eeuwigheid heeft liefgehad en in de sluiting van het genadeverbond aan de Zoon van Zijn liefde gegeven heeft, en die door de val van Adam in het paradijs in hun geboorte gans onheilig waren, liggende onder de macht van erfzonde en erfsmet.

De totaal verdorven natuur komt al vroeg en steeds meer openbaar, gelijk als bij alle mensen, totdat uit kracht van verkiesing en verbond, en door koping en verwerving door Christus Jezus een tijdstip aangebroken is, waarop de Heilige Geest de dode en onheilige zondaar afsnijdt van Adam en inplant in Christus als een ent in Hem, de ware Wijnstok. Bij die wederbarende Godsdaad komt een grote verandering tot stand, al begrijpt die mens daar niets van, daar komt een nieuw beginsel, dat men te voren nooit gehad heeft, n.l. een beginsel van de ware kinderlijke vreze Gods, en dat is het

beginsel der heiligmaking.

Dat is geen wettische dienstbaarheid als bij degenen, die een algemene overtuiging hebben met slaafse vrees voor de gevolgen van de zonde, waarin de liefde gemist en de eigengerechtigheid en eigenliefde gevonden wordt, maar het is de kinderlijke vreze Gods, die zoveel in de Psalmen en de spreuken genoemd wordt. En dat is hetzelfde wat in de apostolische brieven de heiligmaking wordt genoemd. Wel is de eerstbeginnende, levendgemaakte zondaar nog veel op wettische wijze werkzaam door gebrek aan licht in het Evangelie, maar daaronder ligt een wortel van de trekkende liefde, een diepe boetvaardigheid en een afzondering van de wereld, die in het boze ligt, en een breken met de zonde, en degenen die in de zonde leven. Dat heeft niets te maken, met de zogenaamde vrije wil van de mens.

Met heiligmaking wordt bedoeld de wegneming van onheiligheid tegenover de heiligheid Gods, of afzondering en vernieuwing, opwekking, bekwaammaking, om als kinderen Gods te leven in het midden van een dwaas en onwijs volk, een krom en verdraaid geslacht. Het is niet alleen een toerekening van de heiligheid van Christus als Borg en Middelaar, maar ook is het een instorting van de heiligheid, of een mededeling er van. Het is een herstelling naar het beeld Gods, en een afsterven van de zonde, als vrucht van de toerekening van de verdienste van Christus.

Heiligmaking volgt op de rechtvaardigmaking, beide zijn grote weldaden uit het verbond der genade. Het is een werk Gods, en in het bijzonder naar de huishouding der genade het werk van de Heilige Geest, al zijn de Vader en de Zoon niet daarvan uit te sluiten, want de Vader is de Oorsprong, de Zoon is de Verwerper en de Heilige Geest de Toepasser van de zaligheid.

Het is een *evangelische* heiligmaking, maar geen zedelijke verbetering, en ook geen wettische dienstbaarheid. Het is geen mensenwerk, door eigen kracht, wil en verstand. Het is geen steunen op eigen kracht, want de Heere Jezus is zeer duidelijk, als Hij zegt: "Zonder Mij kunt gij niets doen." Hoe meer Gods kind er van heeft, hoe afhankelijker of het leven wordt. Het komt op de praktijk aan. Dat is geen drijven op de heiligheid van Christus, gelijk de anti-nomianen met hun losse levenswandel doen. Het najagen van de heiligmaking is een Evangelische plicht der liefde bij Gods gunstgenoten.

De lijdelijke heiligmaking is geheel en al een werk Gods, maar de dadelijke heiligmaking is begeerte en doel van Gods volk. Het is een gelovige gebruikmaking van Christus en Zijn koninklijk ambt. Het is niet een volmaaktheid drijven, gelijk Perfectionisten doen, die denken dat volmaaktheid te bereiken is. Ontdekking van de smet der zonde geeft diepe verootmoediging, gepaard met een gelovig gebedsleven, om reiniging van de zonde, alsmede om afscheiding van de zonde.

Ook bidt Gods volk dagelijks om bewaring voor de zonde, zij zijn bang voor zichzelf en voor de zonde.

En niet alleen de heiligmaking, maar ook *de vrede moet nagejaagd worden*, zegt de apostel Paulus in de woorden van onze tekst.

Allereerst moet nagejaagd worden de vrede met God. En dan denken wij even aan Ex. 38: 9a: "Hij maakte ook de voorhof." Dan zien wij daarin de wijsheid Gods in het tonen van het voorbeeld aan Mozes en van de gehele inrichting van de tabernakel, maar ook de handhaving van het recht Gods in de slachtoffers en hun bloed, als beeld van het bloed der verzoening, dat in de volheid des tijds gestort zou worden door het heilig Offerlam Jezus Christus. Maar dan zien wij ook met verwondering de genade

Gods schitteren in beide, het brandofferaltair en het koperen wasvat, in de juiste orde en stand, onafscheidbaar en toch onderscheiden. Het altaar tot rechtvaardigmaking en het wasvat tot heiligmaking.

Het najagen van de vrede met God heeft tot inhoud, dat mensenwijsheid dwaasheid is voor God, maar dat de Goddelijke wijsheid een weg heeft uitgedacht, dat een verloren Adamskind, ondanks een hemelhoge schuld, nog zalig worden kan met behoud van het recht Gods, door het eeuwiggeldend offer van de Zone Gods op het kruis van Golgotha. Door het zaligmakend geloof in Jezus Christus is de vrede met God te verkrijgen.

Daar moet naar gejaagd worden met smeking en geweent, als naar een grote schat. En die schat verkregen hebbende, die vrede, die alle verstand te boven gaat, kan de ziel ook vrede hebben met Gods besluiten, met al Zijn werken en met Zijn leiding.

Vrede is een leven zonder twist, toorn, vijandschap en gramschap.

Vrede is rust in de consciëntie, door het gevoel van de genade Gods, en die vrede is de metgezel van de liefde, de blijdschap en het geloof.

Vrede is beëindiging van de onvrede, die er is in het hart van de natuurlijke mens.

Die vrede is verworven door Christus de Vredevorst, in een weg van zeer diepe vernedering, ontzaggelijk zwaar lijden, en ondoorgrondelijke zielestrijd.

Vrede wordt al enigszins gemaakt, als de wapenen van tegenstand worden ingeleverd aan de voeten van Sions Koning, in wezen dus bij de levendmaking, in het buigen voor Gods recht en gerechtigheid.

Maar die vrede wordt vermenigvuldigd na zware en soms langdurige zielestrijd, want de duivel, de grote onruststoker, is er altijd op uit, om de vrede van Gods gunstgenoten te verstoren.

Jaagt de vrede na met allen, in het bijzonder met allen, die de Heere liefhebben, in ware zelfverloochening en waardering van elkanders genadegaven. In een recht begrip van elkanders strijd en moeilijkheden, ondanks de soms zo grote verschillen in de weg, die de Heere met elk der Zijnen gehouden heeft en in het doorbrekende licht in de weg der zaligheid, hetzij meer of minder.

Vrede met allen, ondanks de grote verschillen in karakter of temperament. In de samenleving, in het meeleven in dagen van beproeving, in het meelijden en meestrijden, dat gaat niet zomaar vanzelf, maar daar moet naar gejaagd worden met voortdurende gebeden aan Gods genadetroon. Alle goede voornemens falen reeds dadelijk, al komt er maar een heel kleine beproeving op af. Gods volk wordt soms door drift overvallen en de vijand maakt er misbruik van, om de ziel te verwoesten, zij zijn nog op vijandelijk grondgebied. Dat Gods eer meer mocht worden bedoeld en het heil van Sion.

Vrede en heiligmaking zijn aan elkander onlosmakelijk verbonden, die beide moeten worden nagejaagd als het wit van de prijs der roeping Gods die van Boven is, als een kostelijk bezit van onvergankelijke, blijvende waarde. Het is het beginsel van de eeuwige en volmaakte vrede, hier op aarde reeds te beoefenen, als de vrucht der dankbaarheid voor aan de ziel bewezen genade. Maar ook als middel om zondaren op te wekken, die vrede met God te zoeken, en dat temeer, omdat zonder heiligmaking niemand de Heere zien zal. De vlekkeloos heilige God kan geen gemeenschap hebben met een onheilige; de zondaar en goddeloze zal bij Hem niet verkeren, Gods toorn brandt tegen de zonde en onheiligheid. Zonder heiligmaking is de mens dood in zonden en misdaden.

Daarom is heiligmaking noodzakelijk en onmisbaar, niet alleen de lijdelijke heiligmaking, dat is de vernieuwing van het hart, maar ook de dadelijke heiligmaking, dat is het haten en vlieden van de zonde, met droefheid, smart en heilige

beschaamdheid, en vurige gebeden om er van verlost en gereinigd te worden door het bloed en de Geest van Christus.

Wel zijn er trappen in de heiligmaking, gelijk die er ook in het geloof zijn. Eerst kan men het helemaal niet voor heiligmaking houden.

Het is eerst een veel te groot woord voor een ontdekte zondaar, men ziet zich als door en door zondig en onheilig, men heeft geen bestaan voor God. En dat baart arbeid der ziel aan de troon der genade met de droeve klacht: *Hoe kom ik ooit tot God bekeerd.* Er mag dan veel wettisch gewerkt worden en gewoeld met een beschouwing van het recht Gods, totdat men met alles op een punt komt dat alles te kort en te smal is, om voor God te kunnen bestaan. Men wanhoopt niet aan God, maar aan zichzelf en aan eigen werk.

Maar als dan het Evangelie wordt ontsloten, waarvan Christus Jezus de inhoud is, wat verwondering en aanbidding vervult dan de ziel. Als Hij Zich verklaart als de Zoon van God, in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken, en Zijn volkomen algenoegzaamheid, dierbaarheid en beminnelijkheid, als heilig, onnozel, onbesmet, dan wordt door het geloof tot Hem de toevlucht genomen, met verloochening van zichzelf en al het eigen werk. Een levendige behoefte blijft over, om Zijn gerechtigheid toegepast te mogen zien door Zijn Woord en Geest. Als dat ook mag gebeuren, dan komen de oefeningen in de heiligmaking ook zuiverder te liggen.

Dezulken zullen God zien, maar die alles missen en zo blijven, zullen God niet zien zegt onze tekst. Dat is geen lichamenlijk zien, ook geen vleeselijk zien, want God is een Geest, die niet gezien kan worden dan alleen door het geloof, met geestelijke ogen.

Iets te zien, is hier iets te genieten, het is het goede te zien, Ps. 34: 13. God te zien, is Zijn gunstrijke nabijheid en tegenwoordigheid te genieten, hier in beginsel en na de dood in storeloze gelukzaligheid. Daar zullen zij God zien, maar ook hun gezegende Verlosser, gekroond met eer en heerlijkheid.

Maar hoevelen zullen God niet zien, als verzoend en bevredigd met hen in Christus Jezus, maar als een vertoornde Rechter, Die rekenschap zal afeisen, van al wat men gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad. Die gedachte alleen moest alle zondaren en goddelozen wel met schrik en ontsteltenis vervullen. Maar men wil daar niet aan denken, men wil vrolijk in de zonde blijven leven.

De mens die leeft zonder God in de wereld is zeer diep beklagenswaardig. Tot ons allen komt het: *Geeft eer den Heere, uw God, eer dat Hij het duister maakt* (en de oordeelsdag komt), *en eer uw voeten zich stoten aan de schemerende bergen.* Jer. 13: 16.

De profeet Jeremia, wiens naam betekent volgens sommigen: "De Heere slingert weg", profeteerde ten tijde van de godvruchtige koning Josia. Hij profeteerde de verwoesting van Jeruzalem en de wegvoering naar Babel, want God komt op voor Zijn eer, en Juda en Benjamin zijn weggezonden in zonden en ongerechtigheid. Efraïm was verwoest en de inwoners weggevoerd door de Assyriërs, maar Juda heeft er niets uit geleerd, maar is doorgedaan in de zonde.

De profeet spreekt tot Juda, uit wie, naar de profetieën, de Messias, dat is de Christus, moet voortkomen. Toen onder de hervorming van koning Josia alles scheen goed te gaan. Josia was een jonge, van God bekeerde koning, die de tempel reinigde en verbeterde. Hilka de priester en Safan de schrijver waren hem tot steun, terwijl met Jeremia ook Zefanja profeteerde, alsmede de profetes Hulda. En toch, het oordeel wordt aangekondigd.

En waar moet het dan heen met Nederland, vroeger genoemd het Israël van het

Westen, grotelijks bevoorrecht? Eens machtig en groot, erkend door alle regeringen. Toen gesterkt door God in veel oorlogen en verdrukkingen, toen vergaderde de Dordtse synode met licht en genade bestraald. Toen was er veel volk van God, en wat is Nederland de dag van vandaag! Aller-droevigst weggezonden in de gruwelijkste ongerechtigheden.

Bovenstaande waarschuwing komt heden tot ons, gelijk toen tot Juda en Jeruzalem, tot ons allen persoonlijk, zonder aanzien des persoons, hetzij rijk of arm, jong of oud, wetende of onwetende, hetzij geleerd of ongeleerd. Hetzij men het hoort of dat men het niet wil horen.

Het komt tot onbekeerden, die zorgeloos voortleven, en zich geen gevaar bewust zijn, wegens de verdraagzaamheid Gods.

Het komt tot gevoelige belijders van de waarheid met een liefdevolle waarschuwing. Het komt tot de levendgemaakte, zwakgelovige, bekommerde ziel met een heenwijzing naar Christus, de enige Ark der behoudenis.

Het komt ook tot Gods kinderen, in welke stand van het genadeleven zij ook mogen verkeren, ook in de beoefening van de heiligmaking, die zo schaars zijn in onze dagen.

Geeft eer de Heere uw God door afbreking van de zonden, persoonlijk, huiselijk, ambtelijk en kerkelijk. Niet met de lippen alleen, maar vooral met het hart. Lippentaal is geveinsdheid en bedrog, waar de Hartenkenner een walg aan heeft. In onderwerping aan Gods heilige wet, als de enige vaste regel om naar te leven. In gebeden en behoeften, in afhankelijkheid en in geloof, in hoop en liefde levende en dus niet naar de vorm, maar in het Wezen, niet alleen tesamen in het huisgezin, maar ook in Gods woning, dat is Zijn Nieuw-Testamentische tempel.

Geeft eer, de Heere uw God door het loslaten van hetgeen dat Hem mishaaft, dus afbreken van de zonde, en dat niet uit slaafse vrees voor de gevolgen van de zonde, want dat is eigenliefde en zelfbehoud, en al is dat wel beter dan het doorbreken in de zonde, het komt toch niet uit de liefde tot God voort, en dat is door Jeremia in de tekstwoorden bedoeld. H

et is Gods eer te zoeken en lief te hebben, vanwege Zijn onkreukbare rechtvaardigheid, vlekkeloze heiligheid en Goddelijke genade. Het is een stille bewondering te hebben voor Zijn lankmoedigheid, Zijn almachtig vermogen, waarmee Hij alles draagt door het Woord Zijner kracht, en Zijn alwetendheid, die gaat over alles wat plaats heeft in het gans heelal, in het grote en openbare wereldgebeuren, maar zelfs tot in de kleinste verborgenheden toe.

Zelfs de gedachten in het binnenste van ons hart zijn Gode volmaakt bekend. Dat mocht ons toch wel de zonde doen haten en vlieden, vooral als we gedenken aan vorige weldaden en verlossingen geschonken, en zelfs grote wonderwerken, die de Heere in de loop der tijden aan Zijn volk Israël heeft gedaan, maar ook aan ons volk en vaderland. Heeft Christus ooit geweigerd, het op te nemen voor de ere Gods? Hij heeft Zich diep en vernederd gebogen voor het recht Gods, niet alleen in de sluiting van het genadeverbond van eeuwigheid, maar ook in de staat van Zijn vernedering in de tijd. Denk maar aan Zijn ontzaglijk zware strijd in het bange Gethsémané en aan het kruis van Golgótha.

Als het Zijn eer en aanzien gold heeft Hij gezwegen en verdragen, maar als de ere Gods des Vaders in het geding was, heeft Hij gesproken met niemand en niets ontziende wijsheid en waarheid. En Jozua, een type van Christus, Die Israël leidde door de Jordaan, heeft hij niet geijverd voor de eer en het recht Gods, toen er een ban in het leger was en Achan uit de stam van Juda, gestolen had van hetgeen de Heere

verbannen had uit de vloekstad Jericho? Jozua 7.

En Davids Psalm, 1 Kron. 16, roept ook krachtig op, God de eer te geven die Hem toekomt. *Geeft den Heere, gij geslachten der volken, geeft den Heere eer en sterkte. Geeft den Heere de eer Zijns Naams, brengt offer en komt voor Zijn aangezicht.*

Maar ook de Psalmen, de spreuken en de profeten nemen het op voor Gods eer, evenals in de loop der eeuwen vele martelaren en vervolgd en gedood hebben, ook hier in ons vaderland. En nog is Gods eer de zaligheid der Zijnen ook onder ons.

De tekst: "Eer Hij het duister maakt, eer uw voeten, zich stoten aan de schemerende bergen."

Jeremia sprak deze woorden tot het volk van Juda. Geeft eer de Heere uwen God en niet de stomme afgoden. Geeft Hem eer door de belijdenis uwer zonden, door uw schuld te erkennen met oprechte boete en oprechte verandering van levenswijze, u zult de straffen over uw zonden en ongerechtigheden moeten aanvaarden. Zijn eer moet uw voornaamste zorg worden. Doet het haastelijk, talmt niet, want het kan geen uitstel lijden.

Voordat Hij het duister maakt, dat is, voordat Hij Zijn oordelen over u brengt en gij geen weg ter ontkoming meer ziet.

Duisternis zal het deel zijn dergenen, die zich niet bekeren en weigeren om God de eer te geven, die Hem toekomt. De toenemende duisternis, waarmee hier bedreigd wordt wil zeggen, dat hun pogingen om te ontkomen juist hun verderf zullen verhaasten. Hun voeten zullen zich stoten, wanneer zij de meest mogelijke haast zullen maken om het oordeel te ontvluchten. Zij zullen vallen, zonder op te kunnen staan. De oordelen die hen zullen vervolgen, zullen hen achterhalen bij hun poging ze te ontvluchten. Hun weg zal duister en glibberig zijn. En daarom, alvorens het tot dat uiterste komt, zou het van wijsheid getuigen, als wij God de eer gingen geven, die Hem toekomt en wij vrede met Hem gingen zoeken in waarheid en oprechtheid. Maar het vasthouden van de gruwelijke zonde der afgoderij zou al de verwachting der onboetvaardige zondaren gewisselijk doen ver gaan. Ook de vorsten en de koningen van Juda moesten zich schamen voor God, net zo goed als de geringsten onder het volk, want hoe hoger zij van God geplaatst zijn, hoe dieper hun val en versmaadheid daarna wezen zal.

Helaas, Juda en de inwoners hebben de vingers in de oren gestopt en hebben niet gewild om de zonden af te breken. De hervorming van Josia, hoe goed ook van hem bedoeld, had een goede schijn, maar was niet doorgedrongen tot het hart van het volk. Dat bleek heel duidelijk, toen koning Josia gestorven en opgevolgd was door zijn goddeloze zoon. Toen ging het snel bergafwaarts met het koningshuis van David en de God van Israël gaf Juda en Jeruzalem aan zichzelf over, zodat zij zich rijp maakten voor de verschrikkelijkste oordelen en gericht.

Door de zo wrede Chaldeeën werd Jeruzalem belegerd en na geruime tijd van benauwdheid werd Jeruzalem verwoest, velen werden weggevoerd naar Babel, om daar te sterven in ballingschap, die zeventig jaar geduurd heeft.

Dwaalt niet, God laat Zich niet bespotten, maar dat geldt ook ons land en volk, want ook wij zijn van het heilspoor afgegaan, ondanks de vele ernstige waarschuwingen van de kansel door Gods getrouwe knechten. Overheid en onderdanen hebben niet willen luisteren, de ene zonde na de andere is goedgepraat. Er is een geslacht opgegroeid dat nergens van weten wil en niet te regeren is. Zij hebben het Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan hebben

De revolutiegeest doortrekt ons gehele volk. Geen God, geen meester, maar vrijheid, gelijkheid en broederschap is het lied, dat in verschillende toonaarden gezongen wordt. Het volk eist brood en spelen, en van werken willen vele jonge mensen niet

meer weten. 's Lands fatale financiële toestand baart grote zorgen, en haast niet te dragen belastingen.

Waar dat allemaal op uit zal lopen, is de Heere alleen bekend, en die even doordenkt, ziet de toekomst heel donker in en denkt met grote zorg aan de jonge kinderen, wat zij in hun verder leven nog zullen moeten meemaken.

"Maar het is de tijd, dat het oordeel van het huis Gods begint, en waar zal dan het einde zijn dergenen, die het Evangelie ongehoorzaam zijn? Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?"

Het oordeel keert, vol majesteit, haast weder tot gerechtigheid. Wat wil dat zeggen, dat het oordeel van het huis Gods begint, wat wil dat eigenlijk zeggen, en wat is het huis Gods?

Als het oordeel begint van het huis Gods, wil dat zeggen volgens de kanttekeningen bij 1 Petrus 4: 17: "Dat is, de kastijdingen. Want gelijk de verdrukkingen zijn beproevingen der gelovigen, zo zijn ook die hun kastijdingen, ten aanzien van Gods hand, die deze roeden gebruikt tot hun nut."

Wij geloven, dat voor de zichtbare kerk en vooral voor de levenden, dat is de kern, grote verdrukkingen aanstaande zijn, maar ook zware kastijdingen. En dat de vijandschap zal gaan toenemen. De vorst der duisternis zal de gemeente trachten van buiten te verwoesten door opstand tegen God, de revolutie, en van binnen uit, door het verwekken van grove of meer dwalingen, te verderven. En als wij alles nagaan, blijft alleen deze verzuchting over, of de Heere nog in ontferming op land en volk, kerk en staat mocht neerzien om Christus Jezus wil. Op het overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods, dat aan hun zijde nauwelijks zal zalig worden, hoewel het aan de zijde Gods niet nauwelijks maar volkomen zeker zal zijn.

Maar welk zal het einde zijn dergenen, die het Evangelie Gods ongehoorzaam zijn? Dat zal vreselijk zijn voor de spotters, die het Evangelie belachelijk durven en willen maken, en die niet willen, dat Christus Koning over hen zal zijn. Die God, Die Juda en Jeruzalem niet gespaard heeft, zal ook hen niet sparen, als zij in wanhopige benauwdheid tot Hem zullen roepen. De godloochnaars zullen met ontzetting aan de weet komen, dat er een God is Die leeft, en Die op aarde vonnis geeft. Gods dagen durven zij te ontheiligen door sport en spel, hun ziel en lichaam er aan wagens voor ijdele roem en eer; zij zullen ondervinden dat er een heilig en rechtvaardig God is, Die de schuldige geenszins onschuldig houden zal.

Geef eer, de Heere uw God.

O land, land, land, hoor toch des Heeren Woord, eer dat Hij het duister maakt. Grote wonderen heeft Hij vanouds af aan onze vaders gedaan. Roepende tot de Heere, in de benauwdheid die zij hadden, verlost Hij hen uit hun benauwdheid. Toen ons volk God de eer gaf, was er licht en blijdschap, uitwendige zegen en rijkdom, maar de weelde heeft ons volk brooddronken gemaakt en wij hebben de gaven Gods geofferd op Baäls altaren, evenals Juda en Efraïm. De waarheid struikelt op de straten en wat recht is kan er niet door gaan. En bij de vromen hangen meestal de handen slap en struikelen de knieën.

Maar is dat nu niet wat al te donker gekleurd, er is toch volk van God in Nederland en al is het een geesteloze tijd, de Heere werkt toch nog wel in het verborgene? Dat willen wij niet ontkennen, maar in de dagen van Achab en Izébel, toen Elia dacht dat hij alleen was overgebleven, waren er toch ook nog zeven duizend, die de knie voor Baäl niet gebogen hadden en hoe is het afgelopen met Efraïm, het Tienstammenrijk? Het is verwoest door de Assyriërs, en de inwoners zijn verstrooid geworden. Ook in Juda was nog een overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods en toch heeft het

zwaar onder de kastijdingen Gods geleden, zeventig jaren lang in het heidense Babel. De Heere ontziet geen vlees, het moet ook met zout gezouten en dat is pijnlijk, maar anders komt het bederf er in. Maar het is voor ons allen een woord van de Heere, dat Hij aan de eer mocht komen in de waarachtige bekering bij de aanvang en bij de voortgang, en dat het licht van Woord en Geest ons hart verblijden mocht, want wie in de duisternis wandelt, weet niet waar hij heengaat.

In duisternis verkerende is het gevaar zo groot, om van de Heere af te dwalen, maar ook om te geraken in de strikken van de vorst der duisternis, en daarin verward zijnde, kan men er alleen met Gods hulp maar uit verlost worden.

Het stoten van de voeten aan de schemerende bergen is een zaak, die niet meevalt. Duisternis zal het deel zijn dergenen, die zich niet bekommeren om de ere Gods, en zo blijvende zullen zij eenmaal storten in de buitenste duisternis, waar weinig zal zijn en knersing der tanden. Het is een toenemende duisternis, die door de profeet in de Naam des Heeren, aan het oude bondsvolk bedreigd wordt en de Heere heeft Zijn Woord waar gemaakt en dat zal Hij blijven doen.

Och, mocht Hij ons land en volk nog genadig willen zijn, en wachters willen geven op Sions muren, om van de zonde af te manen, gelijk Jeremia gedaan heeft en de andere profeten ook gedaan hebben, elke op zijn tijd en plaats. Dat de Heere Zijn Woord en Geest toch niet van ons geheel mocht wegnemen, al moeten wij bekennen, dat het rechtvaardig zou zijn, omdat wij het er naar gemaakt hebben. Dat zonden werden afgebroken, en recht en gerechtigheid nagejaagd werden tot verheerlijking van Gods Naam en tot uitbreiding van Zijn gemeente op aarde.

De tijd van deze bedeling loopt naar het einde, de tekenen der tijden wijzen er op.

Het genadeverbond heeft ook dierbare beloften of weldaden voor Gods volk na dit aards-tijdelijke leven, namelijk *de wederopstanding des vleses*.

Wanneer zij door de kracht van Christus zullen worden opgewekt, en hun lichaam en ziel weder verenigd zullen worden en zij het heerlijk lichaam van Christus zullen gelijkvormig worden. Bij het laatste oordeel, wanneer Gods volk ten aanzien van hun vijanden zal worden erkend voor Christus' eigendom voor het oog der blote belijders, van wie zij zo dikwijls verdrukking leden, en zij zullen worden erkend als ware gelovigen en zij de heerlijkheid van Christus zullen zien tot hun eeuwigdurende blijdschap.

Het eeuwige leven, waarvan ze hier in de tijd soms de beginselen der eeuwige vreugde genieten, en wat eenmaal zal bestaan in een zaligheid, welke geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en nimmer in een mensenhart is opgeklommen. Daar zullen de vermoeiden van kracht rusten, en dan zal God alle tranen van hun ogen afwissen.

Daar zullen zij God eeuwig loven en prijzen vanwege Zijn onuitsprekelijke genade, bewezen aan ellendige, doemwaardige zondaren in zichzelf. *Zalig zijn zij, die Zijne geboden doen, opdat hun macht zij aan de boom des levens en zij door de poorten mogen ingaan in de stad*, Openb. 22: 14.

Dat wil zeggen, dat zij in Christus het recht zullen hebben, om te mogen genieten de vruchten van de boom des levens en zij door de poorten mogen ingaan in de stad, namelijk het nieuwe en hemelse Jeruzalem. Maar buiten zullen zijn de honden, dat zijn de razende vijanden en aanstokers van Christus en van het Evangelie, gelijk Christus die noemt in Matth. 7: 6: "Geef het heilige den honden niet, noch werpt uw paarlen voor de zwijnen opdat zij niet te eniger tijd dezelve met hun voeten vertreden, en zich omkerende, u verscheuren."

Maar ook zullen buiten zijn de tovenaars en de hoereerders en de doodslagers, en de afgodendienaars en een iegelijk, die de leugen liefheeft en doet, dat zijn de openbare

goddelozen en grove spotters en lasteraars. Die zouden het in die reine en heilige sfeer van het hemelse Jeruzalem niet kunnen uithouden.

Maar niet alleen de grote zondaren en openbare vijanden zullen buiten zijn en blijven, maar ook allen, die niet wedergeboren worden door Gods Woord en Geest.

Wat zal het onderscheid toch groot zijn in de dag der eeuwigheid, de een gestorven zijnde, een natuurlijk mens gebleven zijnde, is voor eeuwig verloren gegaan en weggezonden onder de vloek van een verbroken werkverbond. Ook al behoorde men zo zeer niet tot openbare goddelozen, zo even genoemd, al heeft men ingetogen geleefd in een valse of meer rechtzinnige godsdienst, Al was het zelfs, dat men met een zuivere belijdenis van de oude en beproefde waarheid getuigd heeft van de noodzakelijkheid der wedergeboorte, het is alles te kort om God te kunnen ontmoeten in vrede en om de zaligheid te kunnen beërven.

Wij lezen Rom. 8: 14: "Want zovelen, als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods." De Heilige Geest, uitgestort op de Pinksterdag te Jeruzalem als de kroon op het werk van Christus, heeft de plaats van Christus op aarde ingenomen, om te wonen in het hart van Gods, gunstgenoten, om hun te leren de heilgeheimen van het genadeverbond. Hij is de Leidsman dergenen voor wie Christus geleden heeft en gestorven is. Hoe onmisbaar nodig is het, dat Hij woont in het hart des mensen. Hoeveel is na die Pinksterdag het werk des Geestes bespot, ontkend en nagebootst. In tijden van geesteloosheid is het vooral nodig om te letten of het Zijn zalig door kwaad gerucht. Ook als zij van die leiding niets kunnen bezien en het doen Gods niet kunnen begrijpen.

De leiding des Heiligen Geestes gaat wel eens tegen vlees en bloed in, want vlees en bloed zullen het koninkrijk Gods niet beërven. Hij leidt ze naar de eeuwige heerlijkheid, en elk hunner zal in het zalig oord van Sion haast voor God verschijnen.

Maar wij lezen ook in de Schrift: "En indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?" 1 Petrus 4: 18.

Petrus, de apostel der besnijdenis, wilde de bekeerde Joden er op wijzen, dat ze het zo vreemd niet moeten vinden, als zij betrokken zullen worden in de hitte der verdrukking. Indien zij immers gemeenschap hebben aan het lijden van Christus, zo mogen zij zich verblijden in de openbaring Zijner heerlijkheid. Indien zij gesmaad worden om de Naam van Christus, zo zijn zij zalig, want de Geest der heerlijkheid, en de Geest van God rust op hen. Het is de tijd, dat het oordeel van het huis Gods begint. Het oordeel, namelijk van beproeving en verdrukking, begint van het huis Gods, niet tot hun eeuwig oordeel, maar voor hun bestwil, opdat zij zullen toenemen in heiligmaking. Te midden van zware beproevingen en vervolgingen zal het voor hen een nauwelijks zalig worden zijn.

Als wij de bedekkende gerechtigheid voor God bezitten, zodat wij met God verzoend en gemeenschap met Hem hebben, dan zijn we reeds zalig. Indien daar iets van aanwezig mag zijn, is het op dit tijdstip zaligheid in het tegenwoordige. Maar ook spreekt onze tekst over het zalig worden in de toekomstige tijd, dan wordt erop gewezen, dat de zaligheid hier wel in beginsel kan genoten worden, doch dat haar voltooiing, haar volkomenheid, eerst gekend zal worden aan de overzijde van de doodsjordaan. Wat dat eenmaal zijn zal gaat ons begrip ver te boven, het is nog nimmer in een mensenhart opgeklimmen wat God bereid heeft, degenen, die Hem liefhebben.

Die zaligheid is verworven door Christus' lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid; en aan degenen voor wie Hij die zaligheid verwierf, wordt ze ook toegepast. Dit hangt niet af van enige daad van des mensen zijde, maar enkel en alleen van de kracht der Goddelijke genade.

Hoe nodig is dan het zelfonderzoek of de ontvangen werkingen zaligmakende of algemene werkingen zijn, die men heeft. Daarom zegt het Woord: "Beproeft de geesten of ze uit God zijn, want vele vreemde geesten zijn uitgegaan om, ware het mogelijk, zelfs de uitverkorenen te verleiden", maar die liggen gelukkig voor rekening van Sions Koning.

Er is een groot onderscheid tussen de Geest Gods en de geest der wereld. Vóór de val was er gemeenschap met God, door de Geest Gods, maar na de val wandelen naar het vlees al de nakomelingen van Adam, en zijn zij van nature bezet door een verkeerde geest, en liggen allen in een geest des diepen slaaps. Doch door de genade Gods wordt het bij de keurlingen Gods anders. Zij worden wedergeboren tot een levende hoop, en ontvangen de Geest van Christus, en Die Geest maakt levend, vernieuwt, verlicht en geeft kennis van zonde en schuld, waar men tevoren blind was om ze te kunnen zien. Zij worden door die Geest geleid. Het is zo groot als de ogen open gaan en de oren doorboord worden, om de zonde te haten en te vlieden en de wereld de rug toe te keren, met een hartelijke droefheid naar God. Hoe dieper men ingeleid wordt in de rampzalige staat, hoe groter voorrecht, want dan komt God aan Zijn eer.

De Heere wederbaart en leidt heel het leven, en leidt ze in de waarheid die naar de godzaligheid is. Hij onderwijst hen die dwalen en brengt ze in het rechte spoor. Hij leidt ze, zodat zij zien Gods algenoegzaamheid, eigen vloekwaardigheid en Jezus in Zijn dierbaarheid. Hij leidt ze door het dal van Achor, het dal der beroering, waar geen deur der hoop van hun zijde meer is om zalig te worden, en Hij opent daar de deur der hoop door de openbaring van Christus met geloofsomhelzing. Hij leidt ze in hun armoede, verdorvenheid, liefdeloosheid en diepe afhankelijkheid, en leert ze roepen: "Trek mij Heere, dan zal ik U nalopen." Hij leidt ze tot bediening der verzoening van de verhoogde Middelaar en Zijn Hoge priesterlijke bediening. Hij leidt ze door Christus tot de Vader en verklaart het genadeverbond in hun hart. Zovelen, dus allen die door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods. Uit eeuwige liefde worden ze geleid met smeking en geweent. Zij worden onfeilbaar geleid door goed gerucht en kwaad gerucht.

Die zaligheid wordt toegekend aan rechtvaardigen, dat wil zeggen, rechtvaardigen naar hun staat, alleen in Christus, buiten Christus is niemand rechtvaardig. In verkiezing en verbond, door koping en verwerving zijn zij rechtvaardig in Christus en de kracht Zijner opstanding. En toch staat er in de tekst, *dat de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt*. Hoe moeten wij dat nu verstaan?

Dat nauwelijks is ook niet van de zijde Gods, want naar het welbehagen des Vaders moeten en zullen zij zalig worden. Van hun zijde zullen zij echter wel zalig worden, maar nauwelijks, vanwege de strijd tegen de driehoofdige doodsvijand, de satan, de wereld en het vlees, dat is, de inklevende verdorvenheid in de oude mens. En die strijd kan zo zwaar zijn, want de satan is zo listig en sterk in listige omleidingen, en de wereld is zo vijandig, hetzij bedekt of in het 'openbaar, en het inklevende bederf van de oude mens, kan Gods volk nog zoveel parten spelen.

Ook vanwege de zwakheid des geloofs met de daaruit voortvloeiende moedeloosheden, liggen Gods kinderen vaak onder in de geestelijke strijd. Blind in de duistere voorzienigheden en de Goddelijke verborgenheden, werkt men vaak op een verkeerde wijze. En vanwege het zwakke geloof durft de ziel zich vaak niet op Christus te verlaten. Ziende op de grootheid van de zaak, namelijk de eeuwige gelukzaligheid, en op de bedrieglijkheid van het hart, wordt het voor zo iemand een zeer nauwelijks zalig worden.

Het gewicht van de eeuwigheid kan immers zo zwaar op de ziel wegen, vooral als de Heere om wijze redenen Zijn aangezicht verbergt. Met heilige ernst, niet lichtvaardig of lichtgelovig gelijk de tijdgelovigen, zien de oprechten op hun diepe onwaardigheid, en hoe zij alles door hun zonden verbeurd hebben. Hun doemwaardigheid erkennende door het ontdekkend licht des Heiligen Geestes en ingeleid in de diepte van de val in Adam, beseffen Gods kinderen, welk een eeuwig wonder het zal zijn, als zij zouden mogen zalig worden.

Hoe anders is het met dezulken, die op een valse grond naar de eeuwigheid reizen. Een ijdel vertrouwen door gebrekkige zelfkennis doet voorbij zien, dat alleen Christus de grond van de zaligheid is. Door de verleiding des satans hoopt men op een zaligheid, die in wezen niet in het minst gekend wordt. Wat wordt er al aan een wettisch werk vastgehouden, alsof daarin het nauwelijks zalig worden bestaat. Hoe wil de mens van nature de Heere bewegen met vrome werken, terwijl de Heere in Zichzelf van eeuwigheid bewogen is geweest in de Zoon Zijner liefde. Ook natuurlijke uitreddingen zijn geen grond voor de eeuwigheid.

Zalig worden is heel iets anders, dan uit moeilijkheden gered te worden. Velen hopen op genade, zonder te verstaan wat genade eigenlijk is. Door velen wordt het zalig worden voor hetzelfde geacht als bewaard te blijven voor het verloren gaan.

Eigenliefde en zelfbehoud speelt bij velen een grote rol, temeer als er iets van een algemene overtuiging wordt omgedragen. Maar indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen? De goddeloze is iemand, die zonder God in de wereld leeft, vijandig staande tegenover God en Zijn Woord, die wandelt in geestelijke duisternis, onder de macht van de vorst der duisternis en deswege de werken der duisternis liefheeft en doet. Zo iemand is los van God, maar verbonden aan de satan en aan de wereld met al haar nietige ijdelheden, levende in de gruwelijkste zonden. Zo een vraagt niet naar God, ontkent zelfs dat er een God bestaat. De goddeloze is dezelfde als de zondaar, hij leeft met zielsvermaak in de zonde.

Wel is waar, dat alle mensen zondaren zijn, en zelfs Gods kinderen na ontvangen genade, maar hun is de zonde een smartelijk kruis, en zij kunnen niet meer in de zonde leven. De goddeloze ziet niet de God beledigende aard van de zonde, daarom voelt hij zich ook thuis, op de plaatsen waar de zonden bedreven worden en in het gezelschap van zondaren. Openbare goddelozen zijn als een voortgedreven zee, zonder te weten, waar zij belanden zullen. Er zijn echter ook verfijnde goddelozen, die op bedekte wijze ongehoorzaam en hardnekkig de middelen ter zaligheid verwerpen en zich verblijden over het lijden en de strijd der kinderen Gods. Om zichzelf te handhaven zoeken zij het lijden van Gods volk menigmaal te verzwaren. De schuld van de zonde wordt door de goddelozen verkleind en als een zwakheid geacht. Indrukken in het geweten worden overschreeuwd en weggezondigd.

Toch zullen alle mensen eenmaal voor God moeten verschijnen. Al willen zij God ontlopen, bij het sterven zal het blijken dat het een aller-ernstigste zaak is, om voor God te moeten verschijnen, voor de Alwetende, Die de harten doorzoekt en zelfs de gedachten weet, voor Wie geen enkele zonde verborgen is, en Die uit kracht van Zijn volmaakte heiligheid de zonde haat en straft als een rechtvaardige Rechter. Er zijn geen woorden voor, wat het zal zijn, als op duizend vragen niet één zal kunnen beantwoord worden. Als alle nodigheden van het Evangelie en alle roepstemmen in de gedachten terug zullen keren en tegen de mens zullen getuigen.

Daarenboven zal er eens een dag komen, waarop Christus komen zal op de wolken

des hemels om te oordelen de levenden en de doden. Waar zal dan de goddeloze en zondaar verschijnen. Hij zal proberen zich te verbergen, maar dat zal niet kunnen. Hij zal roepen tot de bergen en tot de heuvelen, maar zij zullen niemand kunnen verbergen van voor het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit en voor de toorn des Lams.

Hoe moeilijk Gods kinderen het hier op aarde ook hebben, op die dag zal het blijken, dat hun zaak de zaak van de Zone Gods is. Dan zal een volkomen zaligheid de heerlijke erfenis zijn voor allen, die arm en ellendig in zichzelf tot Christus hun toevlucht genomen hebben in hun leven, en het niet in de wereld of in de zonde gezocht hebben. Daar zal nimmermeer getwijfeld worden aan de zaligheid. De vijand kan dan niet meer benauwen en verdrukken. Eeuwige blijdschap zal dan hun deel zijn. Een ongestoorde vrede zullen zij genieten eeuwiglijk en altoos. Op aarde hadden zij hun strijd, maar dan hebben zij de zegepraal.

Zie welk een onderscheid dat zijn zal tussen de rechtvaardigen en de goddelozen. Dat toch een ieder zich met heilige ernst mocht afvragen, hoe het met deze hoogstgewichtige zaak staat op die grote reis naar een ontzaggelijke, nimmer eindigende eeuwigheid.

Wij komen aan het einde van deze eenvoudige beschouwing van de Verbondsleer, met de wens en bede in het hart, dat het niet alleen door onze mensen gelezen mag worden tot verdieping van de waarheidskennis, maar vooral tot dieper inzicht in de Verbondsleer, waar zoveel dwalingen van vroeger de kop weer opsteken onder andere namen. Bovenal zou het groot zijn, als deze of gene door deze woorden, in zeer hoge ouderdom geschreven, werkzaam mocht worden, bij aanvang of bij voortgang, omtrent de eeuwige behoudenis der onsterfelijke ziel. De Heere wil Zich soms in Zijn vrijmacht bedienen van eenvoudige middelen, om grote wonderen te doen.

In elk geval is dit alles geschreven met de ernstige bede, dat God aan Zijn eer mocht komen, Zijn Koninkrijk mocht worden uitgebreid door vermeerdering van onderdanen uit onze jonge mensen, die de Heere mocht willen stellen tot Zijn lof op aarde, als leesbare brieven van vrije souvereine genade, in het midden van een boze wereld. Amen!